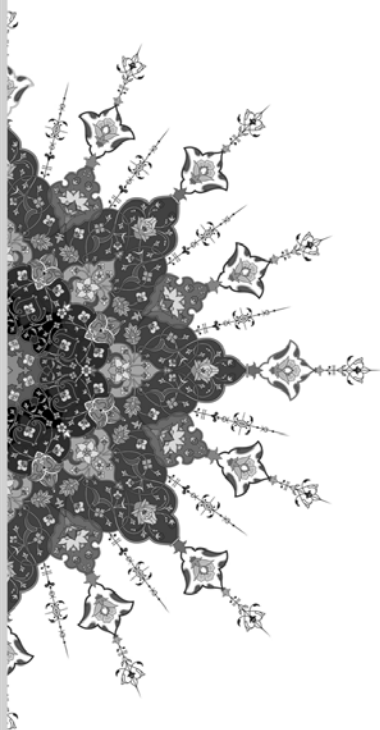

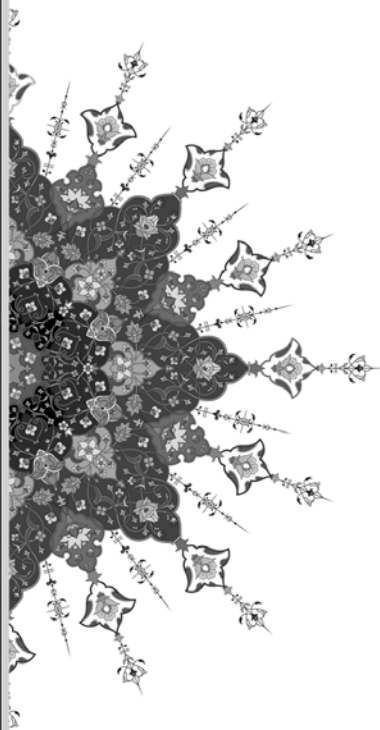
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فکرشتر اقتصادی

خرنلشنه

(تحليل شخص هائي اقتصادكلان)

اداره كل امور اقتصادي ودارائي خراسان جنوبي

معاونت اقتصادي

گزارش اقتصادی خراسان جنوبی (تحلیل شاخص های اقتصاد کلان)

اداره کل امور اقتصادی و دارایی خراسان جنوبی معاونت اقتصادی

عنوان و نام پدیدآور: گزارش اقتصادی خراسان جنوبی (تحلیل شاخص های اقتصاد کلان)/ اداره کل امور اقتصادی و دارایی خراسان جنوبی، معاونت اقتصادی؛ مدیر پروژه مرتضی ذاکریان؛ ناظر کیفی محمد بهروزی؛ مسئول اجرایی حسین شرفی، محسن مودی.

مشخصات نشر: تهران: فکر بکر، ۱۴۰۱.

مشخصات ظاهری: ۳۰۰ ص.: جدول، نمودار.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۹۲۳-۵۸-۹

وضعیت فهرست نویسی: فیپا

موضوع: خراسان جنوبی -- اوضاع اقتصادی -- ۱۳۹۹ -- آمار

Khorasan, Southern (Iran: Province) -- Economic conditions -- 2020 -- Statistics

شناسه افزوده: ایران. وزارت امور اقتصادی و دارایی، اداره کل امور اقتصادی و دارایی استان خراسان جنوبی. معاونت اقتصادی

رده بندی کنگره: HC۴۷۷

رده بندی دیویی: ۳۳۰/۹۵۵۸۲

شماره کتابشناسی ملی: ۸۹۳۱۷۸۰

اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیپا

مدیر پروژه: مرتضی ذاکریان

ناظر کیفی: محمد بهروزی

مسئول اجرایی: حسین شرفی، محسن مودی

گروه کارشناسان: امین خادم، جعفر خراشادیزاده، محسن اسحاقی نسب، مجتبی رسولی، مرضیه فرامرزی

صفحه آرای و طراحی: فائزه دستگردی

شماره گزارش: ۶

ناشر: فکر بکر

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

چاپ اول: تابستان ۱۴۰۱

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۹۲۳-۵۸-۹

فهرست مطالب

پیشگفتار..... ط

چکیده..... غ

فصل اول: اقتصاد ملی

- ۱-۱. بررسی اجمالی سیاست‌های اقتصادی کشور ۳
- ۲-۱. بررسی متغیرهای کلان اقتصاد ایران ۴
- ۱-۲-۱. محصول ناخالص داخلی به قیمت ثابت ۴
- ۲-۲-۱. تشکیل سرمایه ثابت ناخالص ۶
- ۳-۲-۱. اشتغال ۷
- ۴-۲-۱. تورم ۹
- ۵-۲-۱. بودجه دولت ۱۰
- ۶-۲-۱. درآمدهای مالیاتی ۱۲
- ۷-۲-۱. درآمد های نفتی ۱۴
- ۸-۲-۱. وضعیت بورس ۱۵
- ۹-۲-۱. سرمایه‌گذاری خارجی ۱۶
- ۱۰-۲-۱. صادرات و واردات ۱۶

فصل دوم: محصول ناخالص داخلی استان

- ۱-۲. سیاست‌های اقتصادی تولید و جهت‌گیری‌های استان ۲۱
- ۲-۲. بررسی و تحلیل وضعیت محصول ناخالص داخلی ۲۳
- ۱-۲-۲. سرانه محصول ناخالص داخلی استان و کشور ۲۴
- ۳-۲. بررسی و تحلیل اجزاء محصول ناخالص داخلی ۲۵
- ۱-۳-۲. ارزش افزوده بخش‌های اقتصادی استان ۲۵
- ۲-۳-۲. مصرف واسطه بخش‌های اقتصادی استان ۲۶
- ۳-۳-۲. ستانده بخش‌های مختلف اقتصادی استان ۲۸
- ۴-۳-۲. نسبت مصرف واسطه به ستانده بخش‌های اقتصادی استان ۲۹
- ۴-۲. جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی در خصوص رشد اقتصادی استان ۳۰

فصل سوم: بخش کشاورزی استان

- ۱-۳. سیاست‌های اقتصادی بخش کشاورزی و جهت‌گیری‌های استان ۳۶
- ۲-۳. بررسی وضعیت تحولات بخش کشاورزی در استان ۳۸
- ۳-۳. بررسی وضعیت شاخص‌های بخش کشاورزی ۳۸
- ۱-۳-۳. تولیدات محصولات اساسی بخش کشاورزی ۳۸
- ۲-۳-۳. صادرات و واردات محصولات بخش کشاورزی ۴۶
- ۳-۳-۳. حمایت‌های صورت گرفته از بخش کشاورزی ۴۷
- ۴-۳. جمع‌بندی و ارائه سیاست‌های توسعه‌ای برای استان ۴۸

فصل چهارم: بخش صنعت و معدن استان

- ۱-۴. سیاست‌های اقتصادی بخش صنعت و معدن و جهت‌گیری‌های استان ۵۳
- ۲-۴. بررسی وضعیت تحولات بخش صنعت و معدن ۵۵
- ۳-۴. بررسی و تحلیل شاخص‌ها و متغیرهای بخش صنعت و معدن ۵۵
- ۱-۳-۴. ارزش افزوده، مصرف واسطه و ستانده زیربخش‌های گروه صنعت ۵۵
- ۲-۳-۴. نسبت مصرف واسطه به ستانده زیربخش‌های صنعت استان ۵۷
- ۳-۳-۴. میزان تولید محصولات صنعتی منتخب استان ۵۸
- ۴-۴. بررسی وضعیت کارگاه‌های صنعتی ۶۰
- ۱-۴-۴. تعداد پروانه‌های بهره‌برداری صنعتی صادره، میزان سرمایه‌گذاری و میزان اشتغال ۶۰
- ۲-۴-۴. مقایسه پروانه‌های بهره‌برداری صادره استان با استان‌های همجوار ۶۱
- ۳-۴-۴. تعداد جوازهای تأسیس صادره به تفکیک گروه صنعت ۶۱
- ۴-۴-۴. سهم کارگاه‌های صنعتی بالاتر از ۱۰۰ نفر کارکن از کل کارگاه‌های صنعتی استان ۶۳
- ۵-۴. بررسی وضعیت زیربخش معدن ۶۳
- ۶-۴. صادرات و واردات محصولات بخش صنعت و معدن ۶۵
- ۷-۴. حمایت‌های دولت از بخش صنعت و معدن ۶۸
- ۸-۴. جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی برای استان ۶۹

فصل پنجم: بخش ساختمان و مسکن استان

- ۱-۵. سیاست‌های اقتصادی بخش ساختمان و مسکن و جهت‌گیری‌های استان ۷۳
- ۲-۵. بررسی وضعیت تحولات بخش ساختمان و مسکن ۷۴
- ۳-۵. بررسی و تحلیل شاخص‌ها و متغیرهای بخش ساختمان و مسکن ۷۵
- ۱-۳-۵. وضعیت تحولات قیمتی بخش ساختمان و مسکن ۷۷
- ۲-۳-۵. تسهیلات اعطایی به بخش ساختمان و مسکن ۷۹

۴-۵. جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی در بخش ساختمان و مسکن ۸۰

فصل ششم: بخش خدمات استان

- ۱-۶. سیاست‌های اقتصادی بخش خدمات و جهت‌گیری‌های استان: ۸۵
- ۲-۶. بررسی وضعیت تحولات بخش خدمات ۸۶
- ۳-۶. بررسی و تحلیل شاخص‌ها و متغیرهای بخش خدمات ۸۸
- ۳-۶-۱. بررسی وضعیت ارزش افزوده بخش خدمات ۸۸
- ۳-۶-۲. بررسی وضعیت زیر بخش میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی ۹۰
- ۴-۶. جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی ۹۲

فصل هفتم: بخش حمل‌ونقل استان

- ۱-۷. سیاست‌های اقتصادی بخش حمل و نقل و جهت‌گیری‌های استان ۹۷
- ۲-۷. بررسی وضعیت تحولات بخش حمل و نقل ۹۸
- ۳-۷. بررسی و تحلیل شاخص‌های عملکردی بخش حمل و نقل ۹۹
- ۳-۷-۱. حمل و نقل جاده‌ای ۱۰۱
- ۳-۷-۲. حمل و نقل ریلی ۱۰۳
- ۳-۷-۳. حمل و نقل هوایی ۱۰۴
- ۴-۷. جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی ۱۰۶

فصل هشتم: بخش انرژی استان

- ۱-۸. سیاست‌های اقتصادی بخش انرژی و جهت‌گیری‌های استان ۱۰۹
- ۲-۸. بررسی وضعیت تحولات بخش انرژی ۱۱۰
- ۳-۸. بررسی و تحلیل وضعیت حامل‌های انرژی ۱۱۲
- ۳-۸-۱. فرآورده‌های نفتی ۱۱۲
- ۳-۸-۲. گاز طبیعی ۱۱۳
- ۳-۸-۳. برق ۱۱۵
- ۴-۸. جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی ۱۱۸

فصل نهم: سرمایه‌گذاری خارجی استان

- ۱-۹. سیاست‌های اقتصادی سرمایه‌گذاری خارجی و جهت‌گیری‌های استان ۱۲۳
- ۲-۹. بررسی وضعیت تحولات سرمایه‌گذاری خارجی استان ۱۲۴
- ۳-۹. بررسی و تحلیل عملکرد سرمایه‌گذاری خارجی استان ۱۲۵
- ۳-۹-۱. تعداد پروژه‌ها و حجم سرمایه‌گذاری مصوب استان ۱۲۶

- ۹-۳-۲. تعداد پروژه‌ها و حجم سرمایه‌گذاری وارده استان ۱۲۸
- ۹-۳-۳. ترکیب سرمایه‌گذاری‌های انجام شده به لحاظ بخشی و تابعیتی ۱۳۰
- ۹-۳-۴. وضعیت پروژه‌های سرمایه‌گذاری خارجی استان ۱۳۲
- ۹-۴. فعالیت‌های مرکز خدمات سرمایه‌گذاری استان ۱۳۲
- ۹-۵. جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی ۱۳۴

فصل دهم: تجارت خارجی استان

- ۱۰-۱. سیاست‌های اقتصادی تجارت خارجی و جهت‌گیری‌های استان ۱۴۱
- ۱۰-۲. بررسی وضعیت تحولات تجارت خارجی ۱۴۲
- ۱۰-۳. بررسی و تحلیل وضعیت شاخص‌ها و متغیرهای کلان تجارت خارجی ۱۴۳
- ۱۰-۳-۱. ارزش و حجم صادرات استان ۱۴۳
- ۱۰-۳-۲. صادرات موضوع ماده ۱۱۶ قانون امور گمرکی ۱۴۶
- ۱۰-۳-۳. ارزش و حجم واردات استان ۱۴۶
- ۱۰-۳-۴. متوسط قیمت کالای صادراتی و وارداتی ۱۴۸
- ۱۰-۳-۵. تراز بازرگانی ۱۴۸
- ۱۰-۴. جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی ۱۴۸

فصل یازدهم: بازار سرمایه استان

- ۱۱-۱. سیاست‌های اقتصادی بازار سرمایه و جهت‌گیری‌های استان ۱۵۳
- ۱۱-۲. بررسی وضعیت تحولات بازار سرمایه ۱۵۴
- ۱۱-۳. وضعیت شاخص‌های بازار سرمایه ۱۵۴
- ۱۱-۳-۱. بررسی وضعیت شاخص کل، شاخص صنعت، شاخص مالی و نسبت قیمت ۱۵۴
- ۱۱-۳-۲. ارزش و حجم سهام معامله شده در بورس منطقه ای استان ۱۵۵
- ۱۱-۳-۳. دادوستد در بورس منطقه‌ای به تفکیک نوع معامله و شرکت‌های کارگزاری ۱۵۶
- ۱۱-۳-۴. تعداد کدهای معاملاتی ایجاد شده ۱۵۸
- ۱۱-۳-۵. شرکت‌های پذیرفته شده استان در بازار بورس و فرابورس ۱۵۸
- ۱۱-۴. جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی ۱۵۸

فصل دوازدهم: صنعت بیمه استان

- ۱۲-۱. سیاست‌های اقتصادی صنعت بیمه و جهت‌گیری استان ۱۶۳
- ۱۲-۲. بررسی وضعیت تحولات صنعت بیمه ۱۶۵
- ۱۲-۳. بررسی و تحلیل شاخص‌های کلان صنعت بیمه ۱۶۶

- ۱۶۹..... ۴-۱۲. بررسی و تحلیل شاخص های عملکردی شرکت های بیمه
- ۱۷۳..... ۵-۱۲. جمع بندی و ارائه توصیه های سیاستی

فصل سیزدهم: بازار پول و اعتبار

- ۱۷۹..... ۱-۱۳. سیاست های اقتصادی بازار پول و اعتبار و جهت گیری های استان
- ۱۸۱..... ۲-۱۳. بررسی وضعیت تحولات بازار پول و اعتبار استان
- ۱۸۳..... ۳-۱۳. بررسی وضعیت بازار پول و اعتبار (وضعیت متغیرهای بانکی در استان)
- ۱۸۳..... ۱-۳-۱۳. نسبت تسهیلات به سپرده های بانک
- ۱۸۴..... ۲-۳-۱۳. خالص معوقات بانکی
- ۱۸۴..... ۴-۱۳. بررسی و تحلیل اجزاء سپرده ها و تسهیلات بانکی
- ۱۸۴..... ۱-۴-۱۳. مانده انواع سپرده های بانکی به تفکیک نوع سپرده و بانک های استان
- ۱۸۸..... ۲-۴-۱۳. مانده تسهیلات اعطایی به تفکیک بخشهای اقتصادی
- ۱۸۹..... ۳-۴-۱۳. مانده تسهیلات اعطایی به تفکیک عقود
- ۱۹۱..... ۵-۱۳. بررسی و تحلیل مطالبات غیر جاری بانک ها
- ۱۹۱..... ۱-۵-۱۳. نسبت مانده کل مطالبات غیر جاری به کل مانده تسهیلات بانکی به تفکیک ...
- ۱۹۲..... ۲-۵-۱۳. مانده کل مطالبات غیر جاری به تفکیک سررسید گذشته، معوق و مشکوک الوصول
- ۱۹۳..... ۶-۱۳. بررسی کارایی بانک ها
- ۱۹۴..... ۷-۱۳. جمع بندی و ارائه توصیه های سیاستی

فصل چهاردهم: نرخ تورم و شاخص های قیمتی استان

- ۱۹۹..... ۱-۱۴. سیاست های اقتصادی تورم و جهت گیری های استان
- ۲۰۰..... ۲-۱۴. بررسی وضعیت تحولات نرخ تورم و شاخص های قیمتی
- ۲۰۱..... ۳-۱۴. بررسی وضعیت شاخص های قیمتی
- ۲۰۲..... ۴-۱۴. بررسی و تحلیل اجزاء شاخص های قیمتی
- ۲۰۳..... ۵-۱۴. جمع بندی و ارائه توصیه های سیاستی

فصل پانزدهم: وضعیت مالی و بودجه ای استان

- ۲۰۹..... ۱-۱۵. سیاست های اقتصادی مالی و بودجه ای و جهت گیری های استان
- ۲۱۰..... ۲-۱۵. بررسی وضعیت تحولات مالی و بودجه ای استان
- ۲۱۱..... ۳-۱۵. بررسی و تحلیل کلی وضع مالی استان
- ۲۱۱..... ۱-۳-۱۵. نسبت مالیات به محصول ناخالص داخلی استان
- ۲۱۱..... ۲-۳-۱۵. ضریب برداشت

- ۴-۱۵. بررسی و تحلیل وضعیت منابع و مصارف عمومی بودجه استان..... ۲۱۲
- ۱-۴-۱۵. منابع عمومی دولت ۲۱۲
- ۲-۴-۱۵. مصارف عمومی دولت..... ۲۱۴
- ۵-۱۵. جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی ۲۱۶

فصل شانزدهم: نظام مالیاتی استان

- ۱-۱۶. سیاست‌های مالیاتی و جهت‌گیری‌های استان خراسان جنوبی..... ۲۲۱
- ۲-۱۶. بررسی وضعیت تحولات مالیاتی استان..... ۲۲۲
- ۳-۱۶. بررسی و تحلیل عملکرد وصولی انواع درآمدهای مالیاتی ۲۲۴
- ۱-۳-۱۶. عملکرد درآمدهای مالیاتی استان به تفکیک مستقیم و غیرمستقیم ۲۲۴
- ۲-۳-۱۶. مالیات‌های مستقیم به تفکیک اجزاء..... ۲۲۵
- ۳-۳-۱۶. مالیات‌های غیرمستقیم به تفکیک اجزاء..... ۲۲۷
- ۴-۳-۱۶. اقلام عمده تشکیل‌دهنده درآمدهای مالیاتی ۲۲۸
- ۵-۳-۱۶. نسبت درآمدهای مالیاتی به درآمدهای عمومی استان ۲۲۹
- ۴-۱۶. جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی ۲۲۹

فصل هفدهم: بازار کار استان

- ۱-۱۷. سیاست‌های ایجاد اشتغال و جهت‌گیری‌های استان ۲۳۵
- ۲-۱۷. بررسی وضعیت تحولات بازار کار ۲۳۷
- ۳-۱۷. بررسی و تحلیل وضعیت شاخص‌ها و متغیرهای مرتبط با نیروی کار..... ۲۳۸
- ۱-۳-۱۷. نرخ مشارکت اقتصادی به تفکیک جنس و نقاط شهری و روستایی ۲۳۸
- ۲-۳-۱۷. نرخ بیکاری به تفکیک جنس و نقاط شهری و روستایی..... ۲۴۰
- ۳-۳-۱۷. نسبت اشتغال به تفکیک جنس و نقاط شهری و روستایی..... ۲۴۱
- ۴-۳-۱۷. سهم اشتغال ناقص به تفکیک جنس و نقاط شهری و روستایی ۲۴۲
- ۵-۳-۱۷. توزیع شاغلان در بخش‌های اقتصادی ۲۴۴
- ۴-۱۷. جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی ۲۴۵

فصل هجدهم: بهبود فضای کسب و کار استان

- ۱-۱۸. سیاست‌های مربوط به بهبود فضای کسب و کار و جهت‌گیری‌های استان ۲۵۱
- ۲-۱۸. اقدامات انجام شده در راستای بهبود فضای کسب و کار استان ۲۵۲
- ۱-۲-۱۸. استقرار درگاه ملی مجوزهای کشور در استان ۲۵۲
- ۲-۲-۱۸. شناسایی قوانین مزاحم در حوزه اشتغال روستایی استان ۲۵۳

- ۳-۱۸. پایش محیط کسب و کار استان ۲۵۴
- ۴-۱۸. جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی ۲۵۷

فصل نوزدهم: درآمد هزینه خانوار و توزیع درآمد استان

- ۱-۱۹. سیاست‌های اقتصادی در زمینه درآمد هزینه خانوار و جهت‌گیری‌های استان ۲۶۱
- ۲-۱۹. بررسی وضعیت تحولات مرتبط با درآمد هزینه خانوار و توزیع درآمد ۲۶۳
- ۳-۱۹. بررسی وضعیت شاخص‌های توزیع درآمد ۲۶۴
- ۱-۳-۱۹. شاخص ضریب جینی ۲۶۴
- ۴-۱۹. بررسی و تحلیل وضعیت توزیع درآمد بین خانوارها ۲۶۵
- ۱-۴-۱۹. سهم نسبی دهک‌های هزینه‌ای ۲۶۵
- ۲-۴-۱۹. نسبت پراکندگی (نابرابری) ۲۶۶
- ۵-۱۹. بررسی و تحلیل وضعیت توزیع درآمد ۲۶۷
- ۱-۵-۱۹. متوسط هزینه سالانه یک خانوار به تفکیک شهری و روستایی استان ۲۶۷
- ۲-۵-۱۹. برآورد متوسط درآمد خالص سالانه یک خانوار شهری و روستایی ۲۶۸
- ۳-۵-۱۹. مازاد یا کسری بودجه خانوار ۲۷۰
- ۶-۱۹. جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی در خصوص درآمد هزینه خانوار و توزیع درآمد ۲۷۲
- منابع و مآخذ ۲۷۴

فهرست جداول

- جدول ۱-۱. محصول ناخالص داخلی و ارزش افزوده رشته فعالیت‌های اقتصادی کشور به قیمت‌های ثابت ۵
- جدول ۲-۱. تشکیل سرمایه ثابت ناخالص به قیمت‌های جاری و ثابت ۷
- جدول ۳-۱. شاخص‌های اشتغال کشور ۸
- جدول ۴-۱. مقایسه صادرات کالاهای غیرنفتی و واردات کشور در سال‌های ۱۳۹۸-۱۳۹۹ ۱۷
- جدول ۱-۲. محصول ناخالص داخلی استان و کشور به قیمت جاری ۲۴
- جدول ۲-۲. سرانه محصول ناخالص داخلی استان و کشور در سال‌های ۱۳۹۷-۱۳۹۶ ۲۴
- جدول ۳-۲. ارزش افزوده بخش‌های اقتصادی استان به قیمت‌های جاری ۲۵
- جدول ۴-۲. مصرف واسطه بخش‌های اقتصادی استان به قیمت‌های جاری ۲۷
- جدول ۵-۲. ستانده بخش‌های استان به قیمت‌های جاری ۲۸
- جدول ۶-۲. نسبت مصرف واسطه به ستانده بخش‌های اقتصادی استان در مقایسه با کشور ۳۰
- جدول ۱-۳. ارزش افزوده، مصرف واسطه و ستانده زیر بخش‌های گروه کشاورزی ۳۹
- جدول ۲-۳. سطح زیر کشت و میزان تولید محصولات کشاورزی استان ۴۰
- جدول ۳-۳. سطح زیر کشت و میزان تولید محصولات زراعی استان ۴۱
- جدول ۴-۳. سطح زیر کشت و میزان تولید محصولات باغی استان ۴۲
- جدول ۵-۳. سطح زیر کشت و میزان تولید محصولات شاخص باغی استان ۴۳
- جدول ۶-۳. عملکرد محصولات زراعی و باغی استان ۴۳
- جدول ۷-۳. وضعیت تولید محصولات دامی استان ۴۵
- جدول ۸-۳. وضعیت تولید محصولات آبرزی استان ۴۶
- جدول ۹-۳. میزان صادرات و واردات محصولات کشاورزی و دامپروری استان ۴۶
- جدول ۱۰-۳. مبلغ تسهیلات پرداختی بانک‌های استان به بخش کشاورزی ۴۷
- جدول ۱۱-۳. اعتبارات اختصاص یافته به بخش کشاورزی استان ۴۷
- جدول ۱۲-۳. قیمت تضمینی و میزان خرید محصولات کشاورزی استان ۴۸
- جدول ۱-۴. ارزش افزوده زیر بخش‌های صنعت استان ۵۵
- جدول ۲-۴. ارزش افزوده، مصرف واسطه و ستانده رشته فعالیت‌های اقتصادی بخش صنعت ... ۵۶
- جدول ۳-۴. مقایسه نسبت مصرف واسطه به ستانده رشته فعالیت‌های اقتصادی بخش صنعت استان ۵۷

جدول ۴-۴. واحدهای تولیدی و محصولات تولیدی عمده استان	۵۹
جدول ۴-۵. پروانه بهره برداری صنعتی صادره در استان (تجمیعی)	۶۰
جدول ۴-۶. تعداد پروانه بهره برداری صنعتی استان بر اساس گروه فعالیت (تجمیعی)	۶۰
جدول ۴-۷. میزان اشتغال پروانه بهره برداری صنعتی استان بر اساس گروه فعالیت (تجمیعی)	۶۱
جدول ۴-۸. مقایسه وضعیت پروانه بهره برداری صنعتی استان و استان‌های همجوار	۶۱
جدول ۴-۹. جوازهای تأسیس صنعتی صادره در استان	۶۲
جدول ۴-۱۰. تعداد جوازهای تأسیس صنعتی استان بر اساس گروه فعالیت	۶۲
جدول ۴-۱۱. میزان اشتغال جوازهای تأسیس صنعتی استان بر اساس گروه فعالیت	۶۲
جدول ۴-۱۲. ترکیب تعداد واحدهای صنعتی استان از لحاظ اشتغال	۶۳
جدول ۴-۱۳. وضعیت معادن استان	۶۴
جدول ۴-۱۴. وضعیت پروانه اکتشاف و گواهی کشف معادن استان	۶۴
جدول ۴-۱۵. پروانه های بهره برداری بخش معدن استان	۶۵
جدول ۴-۱۶. صادرات محصولات صنعتی استان	۶۵
جدول ۴-۱۷. صادرات گمرکات و بازارچه های مرزی استان در سال های ۹۸-۹۹	۶۶
جدول ۴-۱۸. اقلام عمده کالاهای صادراتی بخش صنعت و معدن استان	۶۶
جدول ۴-۱۹. اقلام عمده کالاهای وارداتی بخش صنعت و معدن استان	۶۷
جدول ۵-۱. وضعیت طرح اقدام ملی مسکن در استان	۷۵
جدول ۵-۲. ارزش افزوده بخش ساختمان استان	۷۶
جدول ۵-۳. تعداد واحدهای مسکونی در پروانه‌های ساختمانی صادر شده بر حسب نوع پروانه و بخش متقاضی ...	۷۶
جدول ۵-۴. شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی گروه مسکن در مناطق شهری استان	۷۷
جدول ۵-۵. قیمت فروش یک مترمربع زیربنای مسکونی	۷۸
جدول ۵-۶. مبلغ اجاره‌ی ماهانه بعلاوه‌ی سه درصد ودیعه‌ی پرداختی برای اجاره‌ی یک مترمربع ...	۷۹
جدول ۵-۷. تسهیلات پرداختی به بخش مسکن و ساختمان در سال ۱۳۹۹	۷۹
جدول ۶-۱. شاخص ها و نماگرهای بخش بهداشت و درمان- سال ۱۳۹۹	۸۷
جدول ۶-۲. ارزش افزوده ، مصرف واسطه و ستانده زیر بخش های گروه خدمات سال ۱۳۹۷	۸۹
جدول ۶-۳. نسبت مصرف واسطه به ستانده زیر بخش های خدمات	۹۰

- جدول ۴-۶. وضعیت هتل ها و اقامتگاه های استان خراسان جنوبی ۹۱
- جدول ۱-۷. ارزش افزوده بخش حمل و نقل استان ۱۰۰
- جدول ۲-۷. تعداد سفر و مسافر جابه‌جا شده درون و برون استانی ۱۰۱
- جدول ۳-۷. وزن بار جابه‌جا شده بر اساس بارنامه ۱۰۲
- جدول ۴-۷. ترانزیت کالا از طریق حمل و نقل جاده ای در استان ۱۰۲
- جدول ۵-۷. مسافر و انواع بار حمل شده از ایستگاه های راه آهن استان ۱۰۳
- جدول ۱-۸. مصرف انواع فرآورده های نفتی ۱۱۲
- جدول ۲-۸. تعداد مشترکین گاز طبیعی در استان ۱۱۳
- جدول ۳-۸. میزان مصرف گاز به تفکیک بخش های مختلف ۱۱۴
- جدول ۴-۸. متوسط مصرف گاز طبیعی در استان ۱۱۴
- جدول ۵-۸. قیمت گاز طبیعی در بخش های مختلف ۱۱۵
- جدول ۶-۸. ظرفیت اسمی و تولید ناویژه انواع نیروگاه‌ها در استان ۱۱۵
- جدول ۷-۸. تعداد، میزان مصرف و سرانه مصرف برق مشترکین شرکت توزیع نیروی برق استان ۱۱۷
- جدول ۸-۸. متوسط قیمت برق بخش‌های مختلف در استان ۱۱۸
- جدول ۱-۹. تعداد پروژه های مصوب و حجم سرمایه گذاری مصوب در سال های ۹۸-۹۹ ۱۲۷
- جدول ۲-۹. عملکرد سالیانه شاخص های سرمایه گذاری خارجی طی سال های ۹۵-۹۸ ۱۲۷
- جدول ۳-۹. سرمایه گذاری مصوب خارجی فعال طی سال های ۹۵-۹۹ (تجمعی) ۱۲۷
- جدول ۴-۹. تعداد کل پروژه های مصوب و فعال در سال های ۹۸-۹۹ ۱۲۸
- جدول ۵-۹. عملکرد سالیانه سرمایه گذاری خارجی وارده طی سال های ۹۶-۹۹ ۱۲۹
- جدول ۶-۹. سرمایه گذاری خارجی وارده طی سال های ۹۶-۹۹ (تجمعی) ۱۳۰
- جدول ۷-۹. پروژه های سرمایه گذاری خارجی دارای سرمایه مصوب و وارده استان در سال ۱۳۹۹ ۱۳۱
- جدول ۸-۹. پروژه های سرمایه گذاری خارجی دارای سرمایه مصوب و وارده استان در سال ۱۳۹۸ ۱۳۱
- جدول ۹-۹. وضعیت طرح های سرمایه گذاری خارجی استان تا پایان سال ۹۹ ۱۳۲
- جدول ۱-۱۰. میزان صادرات استان در سال های ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹ ۱۴۴
- جدول ۲-۱۰. میزان صادرات استان بر حسب گروه کالایی در سال ۱۳۹۹ ۱۴۵
- جدول ۳-۱۰. واردات استان در سال های ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹ ۱۴۷

جدول ۴-۱۰. متوسط قیمت کالای صادراتی و وارداتی استان در سال های ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹	۱۴۸
جدول ۵-۱۰. تراز بازرگانی استان طی سال های ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹	۱۴۸
جدول ۱-۱۱. وضعیت شاخص های بازار بورس اوراق بهادار	۱۵۵
جدول ۲-۱۱. حجم سهام معامله شده در بورس منطقه ای استان	۱۵۵
جدول ۳-۱۱. ارزش سهام معامله شده در بورس منطقه ای استان	۱۵۶
جدول ۴-۱۱. حجم سهام معامله شده در بورس استان به تفکیک کارگزاری های آنلاین	۱۵۶
جدول ۵-۱۱. ارزش سهام معامله شده در بورس استان به تفکیک کارگزاری های آنلاین	۱۵۷
جدول ۶-۱۱. تعداد کدهای معاملاتی افتتاح شده در بورس استان	۱۵۸
جدول ۱-۱۲. وضعیت شاخص های کلان صنعت بیمه استان در سال ۱۳۹۹	۱۶۶
جدول ۲-۱۲. ضریب نفوذ بیمه سرانه استان و کشور در سال ۱۳۹۹	۱۶۸
جدول ۳-۱۲. سهم هریک از شرکتها از حق بیمه و خسارت پرداختی استان و ضریب خسارت در سال ۱۳۹۹	۱۷۰
جدول ۴-۱۲. پراکندگی شبکه فروش بیمه استان در سال های ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹	۱۷۲
جدول ۱-۱۳. شاخص نسبت تسهیلات به سپرده های استان	۱۸۳
جدول ۲-۱۳. مطالبات معوق اعضاء کمیسیون هماهنگی بانکهای استان	۱۸۴
جدول ۳-۱۳. مانده کل سپرده های اعضاء کمیسیون هماهنگی بانکهای استان به تفکیک نوع سپرده	۱۸۵
جدول ۴-۱۳. مانده سپرده های بانکی به تفکیک بانکهای استان	۱۸۷
جدول ۵-۱۳. مانده تسهیلات اعطایی اعضاء کمیسیون هماهنگی بانکهای استان در بخش های	۱۸۸
جدول ۶-۱۳. مانده تسهیلات اعطایی اعضاء کمیسیون هماهنگی بانکهای استان بر اساس عقود اسلامی	۱۹۰
جدول ۷-۱۳. نسبت مانده مطالبات غیر جاری به مانده تسهیلات اعضاء کمیسیون هماهنگی بانکهای استان	۱۹۱
جدول ۸-۱۳. برآورد مانده کل مطالبات غیر جاری اعضاء کمیسیون هماهنگی بانکهای استان	۱۹۲
جدول ۹-۱۳. شاخص های کارایی اعضاء کمیسیون هماهنگی بانکهای استان	۱۹۴
جدول ۱-۱۵. نسبت درآمد های مالیاتی به تولید ناخالص داخلی استان	۲۱۱
جدول ۲-۱۵. میزان ضریب برداشت استان	۲۱۲
جدول ۳-۱۵. میزان درآمد های عمومی استان	۲۱۳
جدول ۴-۱۵. عملکرد اعتبارات استان	۲۱۵
جدول ۵-۱۵. عملکرد اعتبارات تملک دارایی های سرمایه ای به تفکیک محل تأمین	۲۱۵

جدول ۱-۱۶. درآمدهای مالیاتی استان طی سالهای ۱۳۹۰-۱۳۹۹.....	۲۲۴
جدول ۲-۱۶. درآمدهای مالیاتی استان به تفکیک مستقیم و غیر مستقیم	۲۲۵
جدول ۳-۱۶. درآمدهای مالیاتی مستقیم به تفکیک اجزا	۲۲۶
جدول ۴-۱۶. درآمدهای مالیاتی غیرمستقیم به تفکیک اجزا.....	۲۲۷
جدول ۵-۱۶. اقلام عمده تشکیل دهنده درآمدهای مالیاتی سال ۱۳۹۹	۲۲۸
جدول ۶-۱۶. سهم درآمدهای مالیاتی از درآمدهای عمومی استان	۲۲۹
جدول ۱-۱۷. نرخ مشارکت اقتصادی به تفکیک جنس و نقاط شهری و روستایی در سال ۱۳۹۹.....	۲۳۹
جدول ۲-۱۷. نرخ بیکاری به تفکیک جنس و نقاط شهری و روستایی	۲۴۱
جدول ۳-۱۷. نسبت اشتغال به تفکیک جنس و نقاط شهری و روستایی در سال های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸	۲۴۲
جدول ۴-۱۷. سهم اشتغال ناقص به تفکیک جنس و نقاط شهری و روستایی	۲۴۳
جدول ۵-۱۷. سهم اشتغال بخش های عمده اقتصادی به تفکیک جنس و نقاط شهری و روستایی	۲۴۴
جدول ۱-۱۸. نماگر های امنیت سرمایه گذاری استان در سال ۱۳۹۹	۲۵۷
جدول ۱-۱۹. ضریب جینی مناطق شهری و روستایی	۲۶۴
جدول ۲-۱۹. سهم نسبی دهک های هزینه ای براساس متوسط هزینه های خوراکی و دخانی و	۲۶۶
جدول ۳-۱۹. نسبت دهک های جمعیتی براساس متوسط هزینه های خوراکی و دخانی و غیرخوراکی	۲۶۷
جدول ۴-۱۹. متوسط هزینه های خالص سالانه یک خانوار شهری و روستایی استان	۲۶۷
جدول ۵-۱۹. برآورد متوسط درآمد خالص سالانه یک خانوار شهری و روستایی استان به تفکیک	۲۶۹
جدول ۶-۱۹. مازاد بودجه خانوار استان	۲۷۱

فهرست نمودارها

- نمودار ۱-۱. سهم اشتغال در بخشهای اقتصادی کشور در سال ۱۳۹۹..... ۸
- نمودار ۲-۱. تغییرات نرخ تورم در سال ۱۳۹۹..... ۱۰
- نمودار ۳-۱. ترکیب درآمدهای مالیاتی کشور در سال ۱۳۹۹..... ۱۴
- نمودار ۴-۱. میزان سرمایه‌گذاری خارجی در کشور..... ۱۶
- نمودار ۱-۲. ارزش افزوده رشته فعالیت‌های اقتصادی استان به قیمت‌های جاری در سال ۱۳۹۷..... ۲۶
- نمودار ۲-۲. مصرف واسطه بخش‌های اقتصادی استان به قیمت‌های جاری در سال ۱۳۹۷..... ۲۷
- نمودار ۳-۲. ستانده بخش‌های اقتصادی استان به قیمت‌های جاری در سال ۱۳۹۷..... ۲۹
- نمودار ۱-۴. سهم ارزش اقلام عمده کالاهای صادراتی بخش صنعت و معدن استان در سال ۱۳۹۹..... ۶۷
- نمودار ۲-۴. مقایسه ارزش اقلام عمده کالاهای وارداتی بخش صنعت و معدن استان در سال ۱۳۹۹..... ۶۸
- نمودار ۱-۷. سهم هریک از زیربخش‌های حمل‌ونقل از مسافر جابه‌جا شده..... ۱۰۰
- نمودار ۲-۷. سهم هریک از زیربخش‌های حمل‌ونقل از بار حمل‌شده..... ۱۰۰
- نمودار ۱-۹. میزان سرمایه‌گذاری خارجی مصوب تجمعی استان..... ۱۲۸
- نمودار ۲-۹. مقایسه تعداد کل پروژه‌های مصوب و فعال در سال‌های ۹۷-۹۸..... ۱۲۹
- نمودار ۳-۹. میزان سرمایه‌گذاری خارجی وارده تجمعی طی سال‌های ۹۶-۹۹..... ۱۳۰
- نمودار ۱-۱۰. روند صادرات استان و صادرات موضوع ماده ۱۱۶ قانون امور گمرکی..... ۱۴۳
- نمودار ۲-۱۰. اقلام عمده کالای صادراتی استان در سال ۱۳۹۹..... ۱۴۵
- نمودار ۳-۱۰. اقلام عمده کالای وارداتی استان در سال ۱۳۹۹..... ۱۴۷
- نمودار ۱-۱۱. مقایسه شاخص‌های بازار بورس اوراق بهادار در سال‌های ۹۸ و ۹۹..... ۱۵۵
- نمودار ۲-۱۱. مقایسه حجم سهام معامله شده توسط کارگزاری آنلاین بورس استان..... ۱۵۷
- نمودار ۳-۱۱. مقایسه ارزش سهام معامله شده در کارگزاری‌های آنلاین بورس استان..... ۱۵۷
- نمودار ۱-۱۲. حق بیمه تولیدی و خسارت پرداختی استان در مقایسه با استان‌های همجوار در سال ۱۳۹۹..... ۱۶۷
- نمودار ۲-۱۲. حق بیمه سرانه استان خراسان جنوبی در مقایسه با استان‌های همجوار در سال ۱۳۹۹..... ۱۶۸
- نمودار ۳-۱۲. ضریب نفوذ بیمه استان خراسان جنوبی در مقایسه با استان‌های همجوار در سال ۱۳۹۹..... ۱۶۹
- نمودار ۴-۱۲. مقایسه سهم بخش‌های دولتی و غیردولتی بازار بیمه استان از حق بیمه دریافتی و خسارت ... ۱۷۱
- نمودار ۵-۱۲. مقایسه متوسط تعداد مراکز بیمه برای هر نقطه شهری استان با استان‌های همجوار ۱۷۳

- نمودار ۱۳-۱. مقایسه نسبت تسهیلات به سپرده های استان با استان‌های همجوار در سال ۱۳۹۹..... ۱۸۴
- نمودار ۱۳-۲. مقایسه مانده انواع سپرده های اعضاء کمیسیون هماهنگی بانک‌های استان در پایان اسفند ۱۳۹۹..... ۱۸۶
- نمودار ۱۳-۳. مقایسه تسهیلات اعطایی اعضاء کمیسیون هماهنگی بانک‌های استان به تفکیک بخش‌های..... ۱۸۹
- نمودار ۱۳-۴. مقایسه مانده تسهیلات اعطایی اعضاء کمیسیون هماهنگی بانک‌های استان به تفکیک عقود ۱۹۰
- نمودار ۱۳-۵. مقایسه سهم انواع مطالبات غیر جاری بانک‌های عضو کمیسیون هماهنگی بانک‌های استان ۱۹۳
- نمودار ۱۵-۱. درآمد های مالیاتی استان ۲۱۴
- نمودار ۱۵-۲. عملکرد اعتبارات هزینه ای به تفکیک فصول ۲۱۶
- نمودار ۱۶-۱. روند درآمدهای مالیاتی استان طی سال‌های ۱۳۹۰-۱۳۹۹..... ۲۲۴
- نمودار ۱۶-۲. سهم اقلام عمده تشکیل دهنده درآمدهای مالیاتی استان در سال ۱۳۹۹..... ۲۲۸
- نمودار ۱۷-۲. مقایسه نرخ بیکاری به تفکیک جنس و نقاط شهری و روستایی استان با کشور در سال ۱۳۹۹..... ۲۴۱
- نمودار ۱۷-۳. مقایسه سهم اشتغال ناقص به تفکیک جنس ونقاط شهری وروستایی استان باکشور..... ۲۴۳
- نمودار ۱۸-۱. روند شاخص ملی و استانی محیط کسب و کار..... ۲۵۴
- نمودار ۱۸-۲. رتبه‌بندی مولفه‌های محیط کسب‌وکار استان از نظر تشکل‌های بخش خصوصی در سال ۱۳۹۹..... ۲۵۵
- نمودار ۱۸-۳. رتبه بندی شاخص محیط کسب و کار استان ها در سال ۱۳۹۹..... ۲۵۶
- نمودار ۱۹-۱. ضریب جینی مناطق شهری و روستایی ۲۶۵
- نمودار ۱۹-۲. متوسط هزینه های خانوار شهری و روستایی استان در سال ۱۳۹۹..... ۲۶۸
- نمودار ۱۹-۳. مقایسه درآمد خانوارهای شهری و روستایی استان در سال ۱۳۹۹..... ۲۷۰
- نمودار ۱۹-۴. مازاد بودجه خانوار استان..... ۲۷۲

پیشگفتار

استان خراسان جنوبی یکی از سه استان پهناور کشور است، استانی با ظرفیت ها و قابلیت های توسعه فراوان و البته چالش ها و مسائل بسیار، دوری از مرکز کشور، شرایط اقلیمی و جغرافیایی ویژه، کمبود زیرساخت ها و کمبود منابع از مسائل مهم استان است که باعث شده این پهنه وسیع و مستعد نتواند سهم خود را به گونه ای شایسته در تقسیم کار ملی ایفا نماید. از طرف دیگر سرمایه های انسانی جوان، پر تلاش، با انگیزه و تحصیل کرده، همجواری با کشور افغانستان، مزیت نسبی در تولید برخی محصولات کشاورزی، برخورداری از ذخایر معدنی قابل توجه از پتانسیل هایی است که متأسفانه به دلیل مسائل پیش گفته کمتر بالفعل درآمده اند.

استان حدود یک درصد جمعیت کشور را در خود جای داده است اما کمتر از ۵ دهم درصد تولید ناخالص داخلی کشور را دارد. بهره برداری بی رویه از ۱۰ هزار منبع آبی اعم از قنات، چشمه و چاه موجب کسری مخازن، کاهش کیفیت آب و نشست زمین و چالش های جدی زیست محیطی شده و توسعه پایدار استان را با مشکل مواجه ساخته است. مرز که همواره در سپهر اقتصادی استان به عنوان یک فرصت برای توسعه اقتصادی تلقی می شود به دلیل فقدان دولت مرکزی مقتدر در کشور افغانستان به عامل تهدید بدل شده و در حالیکه بخش اعظم صادرات استان ماده ۱۱۶ است اما از اعتبارات ملی برای توسعه زیرساخت های مرزی و ترمیم جاده های مواصلاتی به میزان مطلوب تخصیص پیدا نکرده است. در کنار همه این مسائل و چالش های بنیادی، سال ۱۳۹۹ در حالی به پایان رسید که سایه شوم همه گیری کرونا اقتصاد جهان و کشور و بالتبع اقتصاد استان را با مشکلات و چالش های عدیده ای روبرو ساخت و عملاً بسیاری از فعالیت های اقتصادی را زمین گیر کرد.

بیشترین آسیب را از این همه گیری شوم بخش خدمات به ویژه گردشگری متحمل شده و در استان خراسان جنوبی که بخش خدمات در مقایسه با سایر بخش های اقتصادی بزرگتر است، آسیب هم به مراتب محسوس تر بوده، به گونه ای که اغلب فعالیت های اقتصادی مرتبط با بخش خدمات به حالت تعطیل و نیمه تعطیل درآمده و خسارت های زیادی را به اقتصاد شکننده استان تحمیل نموده است.

در کنار همه این مسائل اما در سال ۱۳۹۹ با تلاش و کوشش فراوان همه دستگاه های اجرایی و فعالان اقتصادی سختکوش و دلسوز استان موفقیت های قابل توجهی نیز حاصل گردید. در بخش صنعت افزایش نسبی تعداد پروانه های بهره برداری، رشد تولید محصولات کشاورزی و افزایش تعداد اشتغال ایجاد شده در این بخش و همچنین افزایش قابل توجه صادرات محصولات کشاورزی و نیز افزایش صادرات محصولات صنعتی استان از جمله این دستاوردهای مهم است که در کنار رکورد نسبی بخش ساختمان و مسکن حاصل شده است. علاوه بر این تعداد پروژه های فعال سرمایه گذاری خارجی افزایش نسبی داشته و کل سرمایه گذاری خارجی جذب شده استان در پایان سال ۱۳۹۹ به رقم ۸۸ میلیون دلار رسیده است.

بهره برداری از تعدادی طرح سرمایه گذاری خارجی و ایجاد اشتغال پایدار هم از جمله مهمترین اقداماتی است که در سال ۱۳۹۹ به ثمر نشست. به هر حال سایه منحوس همه گیری کرونا ادامه دارد و باید آن را به عنوان یک واقعیت موجود پذیرفت و برای توسعه استان در شرایط موجود برنامه ریزی شود. به نظر می رسد بهبود فضای کسب و کار و اصلاحات نهادی، هم در حوزه ضوابط و مقررات هم در فرآیندها الزام جدی استان باشد. این اداره کل برای تحقق این مهم و برای اجرای مفاد قانون بهبود فضای کسب و کار و مصوبات هیأت مقررات زدایی کمیته استانی و کمیته های شهرستانی بهبود فضای کسب و کار را راه اندازی نموده است. هدف از این کار گفتمان سازی بهبود فضای کسب و کار و اصلاح رویه ها و اجرای دقیق بخشنامه ها و مصوبات ابلاغی در این خصوص است، که در سال های گذشته با همکاری جمعی همه دستگاههای اجرایی استان به بهبود فضای کسب و کار استان و رضایت فعالان اقتصادی منجر شده است.

• همچنین تهیه اطلس سرمایه گذاری و صدور مجوزهای بی نام از دیگر اقداماتی است که در سال ۱۳۹۹ شروع شده و در سال های آتی هم ادامه خواهد یافت. هدف از تهیه اطلس سرمایه گذاری مکان یابی بهینه طرح های اقتصادی استان مبتنی بر الزامات آمایش سرزمینی و حذف رویه های زائد و اخذ استعلامات می باشد. سامانه اطلس سرمایه گذاری استان انشاالله با تخصیص اعتبار آینده ای نزدیک به اتمام خواهد رسید و صدور حداقل ۵۰ مجوز بی نام و تخصیص بهینه زمین در حالت بلوغ سامانه اطلس سرمایه گذاری هدف گذاری شده است. به هر حال همه این چالش ها و مسائل و محدودیت ها از یک طرف و ظرفیت ها و قابلیت ها از طرف دیگر باید منطبق بر واقعیت در مدل توسعه استان لحاظ شود و امیدوارم با همگرایی و همکاری اثر بخش همه مدیران استانی در سال های آتی استان سهم شایسته خود را در توسعه کشور ایفا نماید.

مجموعه حاضر آینه تمام نمای اقتصادی استان و انعکاس تلاش ها و کوشش های همه مدیران ارشد و عملیاتی و فعالان محترم اقتصادی، کشاورزان سخت کوش می باشد که در قالب ۱۹ فصل موضوعی به تحلیل عملکرد و آخرین وضعیت بخش های اقتصادی استان پرداخته و با هدف تشریک مساعی و بهره مندی از نظرات مدیران و نخبگان و پژوهشگران و فعالان اقتصادی برای بهبود عملکرد انتشار یافته است. می دانم خالی از اشکال نیست که ضمن استقبال از نظرات و پیشنهادات خوانندگان ارجمند برای بهبود و ارتقاء سطح کیفی این اثر در پایان جا دارد از رهنمودها و ارشادات ارزنده مقام عالی وزارت جناب آقای دکتر خاندوزی و معاون محترم سیاستگذاری اقتصادی جناب آقای دکتر سبحانیان و همه سروران ارجمند معاونت اقتصادی وزارت متبوع و بویژه همکاران خوبم در معاونت اقتصادی اداره کل که در تهیه و تدوین این اثر از هیچ کوششی دریغ نکردند تشکر نمایم.

مرتضی ذاکریان

مدیر کل

پیشگفتار

سال ۱۳۹۹ با عنوان جهش تولید از سوی مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) نام گذاری گردید. در این سال در حوزه وزارت امور اقتصادی و دارایی، پروژه‌های اولویت‌دار اقتصاد مقاومتی توسعه و استقرار نظام جامع مدیریت بدهی و دارایی‌های مالی دولت، تکمیل فرآیند واگذاری سهام اقلیت دولت در شرکت‌های اقتصادی منتخب، توانمند سازی صنعت بیمه کشور، ظرفیت سازی برای توسعه بازار سرمایه و افزایش سهم آن در تأمین مالی کشور و استقرار گمرک هوشمند به منظور تحقق شعار سال و تداوم رشد اقتصادی و بهبود فضای تولید در کشور مورد توجه و سرلوحه کار قرار گرفت.

رصد اجرای پروژه‌های اولویت‌دار اقتصاد مقاومتی و بررسی روند تغییرات شاخص‌های اقتصادی استان به ما کمک می‌کند تا ضمن ارزیابی کارایی و اثربخشی سیاست‌های اقتصادی در سطح ملی و استان نسبت به برنامه‌ریزی مناسب جهت تنظیم و اجرای برنامه‌های جدید اقتصادی اقدام نماییم. به طور قطع این مهم با در نظر گرفتن شرایط بین‌المللی حاکم بر فضای اقتصادی کشور، می‌تواند استان خراسان جنوبی را در دستیابی به اهداف تعریف شده در سند آمایش به عنوان استانی دست یافته به اقتصاد متنوع، پررونق و درونزا با فراوری مواد معدنی، کشاورزی پیشرفته همساز با اقلیم، صنعت گردشگری پایدار، کانون تولید انرژی نو و تجدیدپذیر، اقتصاد دانش بنیان و حفظ محیط زیست یاری نماید.

گزارش اقتصادی استان خراسان جنوبی در سال ۱۳۹۹ با استفاده از آخرین آمار رسمی منتشر شده در قالب نوزده فصل، وضعیت موجود و تغییرات شاخص‌های اقتصادی استان را در سال ۱۳۹۹ تبیین نموده و ضمن تحلیل عملکرد هر یک از بخش‌های اقتصادی با استفاده حداکثری از نقطه نظرات سیاستی نخبگان علمی و اجرایی اقتصادی استان، توصیه‌های سیاستی را جهت تصمیم‌سازی برای تحقق کامل اهداف اقتصادی ارائه می‌نماید.

بهبود محیط کسب‌وکار، تأمین مالی اثر بخش توسط سیستم بانکی و بازار سرمایه، حمایت از واحدهای تولیدی و کارآفرینان با هدف افزایش تولید و صادرات استان، تدوین مشوق‌های سرمایه‌گذاری استان، توسعه زیرساخت‌های گمرکی و سرمایه‌گذاری و فعال‌سازی ظرفیت‌ها و زیرساخت‌های راکد در استان از مهمترین راهبردهای افزایش رشد و توسعه اقتصادی در استان خراسان جنوبی می‌باشند.

امید است با بهره‌گیری از گزارش حاضر، نقاط قوت استان تقویت و نقاط ضعف برطرف گردیده و استفاده از نظرات و پیشنهادهای کارشناسان و صاحب نظران محترم، در سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی اقتصادی راهگشا باشد. از کلیه دستگاه‌های اجرایی، سازمان‌ها و شرکت‌هایی که با در اختیار قرار دادن آمار و اطلاعات زمینه تهیه و تدوین این گزارش را فراهم نموده‌اند، تقدیر و تشکر می‌نماییم.

چکیده

بررسی وضعیت تولید ناخالص داخلی استان خراسان جنوبی به عنوان یکی از مهمترین شاخص‌های اقتصادی حاکی از آن است که سهم استان از تولید کشور بسیار محدود بوده بطوریکه پایین ترین مقدار این شاخص را در بین استان های کشور دارا می باشد. تولید ناخالص داخلی استان به قیمت جاری در سال ۱۳۹۷ برابر ۱۱۷,۵۱۴ میلیارد ریال بوده که نسبت به سال قبل از آن ۲۸ درصد رشد نشان می دهد. با این حال، سهم تولید ناخالص داخلی استان از کشور در این سال معادل ۰.۴۵ درصد بوده که نسبت به سال ماقبل کاهش داشته است. تولید ناخالص داخلی سرانه استان در سال ۱۳۹۷ به ۱۴۹ میلیون ریال رسیده که ۲۷ درصد رشد داشته است.

ظرفیت تولیدات کشاورزی استان ۹۰۰ هزار تن بوده و محصولات زرشک، عنب، زعفران و پسته استان بالاترین ارزش اقتصادی را دارند. سهم ارزش افزوده بخش کشاورزی در تولید ناخالص داخلی استان، حدود ۳/۲۹ درصد است و این خود نشان دهنده اهمیت بخش کشاورزی در معیشت مردم استان می باشد. درصد سهم شاغلین بخش کشاورزی استان، به نسبت جمعیت شاغل، ۳۰.۲ درصد و نسبت به کل جمعیت استان، ۸.۷ درصد می باشد. بر اساس آخرین آمار در سال ۱۳۹۹، مساحت کل اراضی زراعی و باغی استان بیش از ۱۷۸ هزارهکتار می باشد که از این میزان ۱۵۳ هزارهکتار بصورت آبی و ۲۵ هزارهکتار بصورت دیم کشت می شوند. همچنین این استان دارای ۲,۵۱۳,۲۵۸ واحد دامی با تولید سالیانه ۲۲۸,۱۰۵ تن انواع محصولات دامی می باشد.

در بخش صنعت و معدن، بیشترین تعداد جواز تاسیس و پروانه بهره برداری صادره در سال ۹۹ مربوط به زیربخش کانی های غیرفلزی بوده که با توجه به پتانسیل بالای استان در بخش معدن، ظرفیت خوبی برای ایجاد صنایع معدنی و رشد ارزش افزوده در این بخش وجود دارد. مقایسه تعداد پروانه های بهره برداری در سال ۹۹ نسبت به سال ۹۸، افزایش ۲۰.۵۱ درصدی را نشان می دهد. همچنین میزان سرمایه گذاری پروانه های بهره برداری رشد ۲۰.۳ درصدی و میزان اشتغال افزایش ۳ درصدی را در سال ۹۹ نسبت به سال قبل نشان می دهد.

ارزش افزوده بخش خدمات استان به قیمت جاری سال ۱۳۹۷ برابر ۶۶,۹۴۹ میلیارد ریال بوده است، که نسبت به سال گذشته ۳۳ درصد افزایش یافته است. گروه عمده فروشی و خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه موتوری و موتور سیکلت با مقدار ۱۱۴۴۹ میلیارد ریال بیشترین ارزش افزوده را در بخش خدمات دارا می باشد به طوری که سهم آن ۱۷ درصد تولید بخش خدمات را شامل می شود.

در حوزه سرمایه گذاری خارجی، میزان سرمایه گذاری خارجی مصوب از ابتدای تفکیک استان تا پایان سال ۹۹ به ۹۸۸.۶ میلیون دلار رسیده که در مقایسه با سال ۹۸، تغییری نداشته است. میزان سرمایه گذاری خارجی وارده (جذب شده) از ابتدای تفکیک استان تا پایان سال ۹۹ به بیش از ۸۷.۶ میلیون دلار

رسیده که نسبت به سال قبل افزایش ۶۰۰ هزار دلاری داشته است. تعداد پروژه های دارای مجوز سرمایه گذاری خارجی استان تا پایان سال ۹۹ نیز ۱۴ پروژه بوده است.

عملکرد تجارت خارجی استان در سال ۱۳۹۹ نشان می دهد میزان صادرات استان در این سال به ارزش ۲۰۳ میلیون دلار و صادرات ماده ۱۱۶ قانون امور گمرکی به ارزش ۶۴۱ میلیون دلار بوده که به ترتیب ۱۰۳ درصد و ۶۶ درصد نسبت سال قبل رشد داشته است. در بخش ترانزیت کالا در سال ۱۳۹۹، مقدار ۱۷,۴۸۱ تن کالا از طریق گمرک ماهیرود به کشور افغانستان ترانزیت گردیده است که نسبت به سال قبل از نظر تعداد کامیون ۹۴۶ درصد و از نظر وزن ۱۰۰۳ درصد افزایش داشته است.

بررسی وضعیت بازار پول و اعتبار استان حاکی از آن است که مانده سپرده ها و تسهیلات بانک های استان در سال ۱۳۹۹ به ترتیب رشد ۳۶ و ۵۸ درصدی را تجربه نموده و در مقابل، میزان مطالبات معوق بانکها نسبت به اسفندماه سال قبل معادل ۶۰۲ درصد کاهش داشته است. همچنین عملکرد صنعت بیمه در سال ۱۳۹۹ حاکی از آن است که شرکت های بیمه استان در این سال با تولید ۵,۳۷۱ میلیارد ریال حق بیمه، بالغ بر ۲,۹۲۱ میلیارد ریال خسارت پرداخت کرده اند که بر این اساس، حق بیمه ۵۱ درصد و خسارت پرداختی ۳۷ درصد رشد داشته است. شاخص حق بیمه سرانه استان نیز ۶۰۶ میلیون ریال بوده که در مقایسه با سال ۱۳۹۸ رشد داشته است.

بررسی عملکرد بخش بودجه ای استان در سال ۱۳۹۹ نشان می دهد درآمدهای عمومی استان در این سال به مبلغ ۵,۵۶۸ میلیارد ریال بوده است که نسبت به سال قبل، ۵۷ درصد افزایش و معادل ۱۳۳ درصد تحقق یافته است. در مقابل مصارف عمومی استان در سال ۱۳۹۹ به مبلغ ۵,۴۹۷ میلیارد ریال بوده که ۱۲ درصد نسبت به سال قبل کاهش یافته است. از این میزان اعتبار، ۳,۶۰۸ میلیارد ریال صرف اعتبارات هزینه ای و ۱,۸۸۹ میلیارد ریال صرف اعتبارات تملک دارایی های سرمایه ای استان شده است. اصلی ترین منبع درآمدهای عمومی استان درآمدهای مالیاتی که سهم بیش از ۹۰ درصدی از کل درآمدهای استان را به خود اختصاص داده است. مقدار درآمدهای مالیاتی استان در سال ۱۳۹۹، بیش از هزار پانصد میلیارد ریال بیشتر از پیش بینی ها محقق شده و بالغ بر ۵ هزار و ۶۲ میلیارد ریال بوده است که این میزان نسبت به دوره مشابه سال قبل ۶۲.۵ درصد رشد را نشان می دهد.

فصل اول:

اقتصاد ملی

خلاصه فصل:

سال ۱۳۹۹ در حالی آغاز شد که اقتصاد کشور با دو سال رشد اقتصادی منفی، عمدتاً ناشی از جهش نرخ ارز و مدیریت نامناسب کسری بودجه دولت در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ مواجه بوده است. درحالی که بروز نشانه‌هایی از رشد اقتصادی مثبت در فصول پایانی سال ۱۳۹۸ نشان از کاهش اثر تکانه‌های داخلی و خارجی بر اقتصاد کشور داشت با شیوع ویروس کرونا از ابتدای اسفندماه ۱۳۹۸ اقتصاد کشور متحمل شوک جدیدی شد. با این حال بر اساس گزارش مرکز آمار ایران تولید ناخالص داخلی کشور در سال ۱۳۹۹، ۰.۷ درصد رشد را نشان می‌دهد.

۱-۱. بررسی اجمالی سیاست‌های اقتصادی کشور

اقتصاد ایران در سال ۱۳۹۹ در معرض طیف وسیعی از فشارها و تنگنای داخلی و خارجی قرار داشت. چالش‌هایی نظیر شیوع پاندمی کرونا که از اسفندماه سال ۱۳۹۸ شروع شده بود و پیامدهای آن روزبه‌روز بیشتر می‌شد و همچنین سخت‌تر شدن فشار حداکثری تحریم‌ها. در این وضعیت دولت می‌بایست نسبت به تأمین معیشت خانوارها به سبب تعطیلی اکثر کسب‌وکارها ناشی از شیوع ویروس کرونا اقدام می‌نمود و از طرف دیگر با کاهش درآمدهای نفتی به جهت تحریم و همچنین کاهش قیمت نفت ناشی از پاندومی کرونا، برنامه‌ریزی لازم نسبت به تأمین درآمد مورد نیاز اقدام می‌کرد. از این رو با توجه به افت شدید درآمدهای نفتی، دولت در سال ۱۳۹۹ تمرکز بیشتری بر فروش اوراق داشت. به طوریکه از خردادماه ۱۳۹۹ به طور مرتب اوراق در بازار بین بانکی و بورس عرضه می‌کرد. آمارها نشان می‌دهد که در نتیجه این روند با کاهش درآمدهای نفتی باوجود آنکه سهم فروش اوراق اسلامی در بودجه سال ۱۳۹۹ تنها ۸۸ هزار میلیارد تومان بود، به دلیل شیوع بیماری کرونا و کسری بودجه قابل توجه دولت، شورای عالی هماهنگی اقتصادی، مجوز انتشار

۱۵۰ هزار میلیارد تومان اوراق مالی اسلامی را تصویب نمود، بدین ترتیب سقف مجاز انتشار اوراق مالی در سال ۱۳۹۹، ۲۳۸ هزار میلیارد تومان رسید.

برای کاهش آثار زیانبار کرونا بر سلامت و اقتصاد کشور نیز اقدامات متعددی در پیش گرفته شد. پرداخت تسهیلات به ۱۳ گروه از کسب‌وکارهای آسیب‌دیده از کرونا، پرداخت تسهیلات ۱۲ و ۱۶ میلیون تومانی به ازای هر کارگر به ترتیب به مراکز و کسب‌وکارهایی که به الزام دولت یا به دلیل تبعات طبیعی شیوع کرونا و پروس تعطیل شده‌اند، تعویق سه ماهه اقساط تسهیلات ۱۳ گروه شغلی، تعویق سه ماهه در پرداخت حق بیمه کارفرما به تأمین اجتماعی، در نظر گرفتن یک میلیون تومان وام قرض‌الحسنه برای خانوارهای دریافت کننده یارانه، تخصیص وام قرض‌الحسنه یک تا دو میلیون تومانی برای ۴ میلیون خانوار آسیب‌پذیر، تعویق پرداخت اقساط وام قرض‌الحسنه همه اشخاص به مدت ۳ ماه و کمک بلاعوض ۲۰۰ تا ۶۰۰ هزار تومانی با توجه به بُعد خانوار به اقشار آسیب‌پذیر؛ از جمله مهمترین اقدامات انجام شده در این راستا می‌باشد.

۲-۱. بررسی متغیرهای کلان اقتصاد ایران

۱-۲-۱. محصول ناخالص داخلی به قیمت ثابت

بر اساس آخرین نتایج حساب‌های ملی فصلی مرکز آمار ایران، محصول ناخالص داخلی با احتساب نفت به قیمت ثابت سال ۱۳۹۰ در سال ۱۳۹۹ به رقم ۷۰۷۹ هزار میلیارد ریال رسیده است، در حالی که رقم مذکور در سال گذشته ۷۰۲۸ هزار میلیارد ریال بوده که نشان از رشد ۰.۷ درصدی محصول ناخالص داخلی با نفت در سال ۱۳۹۹ دارد. همچنین در سال ۱۳۹۹ محصول ناخالص داخلی بدون نفت، ۶۱۱۸ هزار میلیارد ریال بوده که رشدی نزدیک به صفر درصد نسبت به سال ۱۳۹۸ داشته است.

طبق این گزارش، در سال ۱۳۹۹ رشته فعالیت‌های گروه کشاورزی ۳.۵، گروه صنایع و معادن ۴.۲ و گروه خدمات منفی ۲ درصد نسبت به دوره مشابه سال قبل، رشد داشته است.

جدول ۱-۱. محصول ناخالص داخلی و ارزش افزوده رشته فعالیت‌های اقتصادی کشور به قیمت‌های ثابت
(سال پایه: ۱۳۹۰)

شرح فعالیت‌ها	۱۳۹۸	۱۳۹۹	رشد (درصد)
گروه کشاورزی	۴۶۷,۴۳۲	۴۸۳,۵۷۳	۳.۵
کشاورزی	۴۴۹,۷۳۱	۴۶۳,۴۷۹	۳.۱
ماهیگیری	۱۷,۷۰۰	۲۰,۰۹۴	۱۳.۵
گروه صنایع و معادن	۲,۷۶۵,۵۲۹	۲,۸۸۱,۷۴۸	۴.۲
معادن	۱,۰۱۰,۰۷۷	۱,۰۶۲,۴۱۳	۵.۲
صنعت	۹۰۲,۱۳۸	۹۱۸,۱۲۷	۱.۸
تأمین آب، برق و گاز طبیعی	۵۶۶,۱۶۶	۵۹۵,۲۱۷	۵.۱
ساختمان	۲۸۷,۱۴۸	۳۰۵,۲۹۰	۶.۳
گروه خدمات	۳,۷۵۶,۴۸۲	۳,۶۸۲,۵۳۲	-۲
عمده فروشی، خرده فروشی، فعالیتهای خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا	۷۸۰,۲۳۱	۷۵۲,۸۲۴	-۳.۵
حمل و نقل، انبارداری، پست، اطلاعات و ارتباطات	۶۳۸,۶۸۵	۶۴۲,۶۹۱	۰.۶
فعالیت‌های مالی و بیمه	۴۰۹,۳۰۱	۴۲۲,۶۴۷	۳.۳
مستغلات، کرایه و خدمات کسب و کار و دامپزشکی	۱,۰۲۸,۸۳۹	۱,۰۲۳,۷۶۳	-۰.۵
اداره امور عمومی و خدمات شهری، آموزش، فعالیتهای مربوط به سلامت انسان و مددکاری اجتماعی	۸۴۰,۶۱۵	۸۱۳,۳۷۸	-۳.۲
سایر خدمات عمومی، اجتماعی، شخصی و خانگی	۵۸,۸۱۱	۲۷,۲۳۰	-۵۳.۷
جمع ارزش افزوده	۶,۹۸۹,۴۴۳	۷,۰۴۷,۸۵۲	۰.۸
خالص مالیات بر واردات	۳۸,۵۳۵	۳۰,۸۰۹	-
محصول ناخالص داخلی (به قیمت بازار)	۷,۰۲۷,۹۷۸	۷,۰۷۸,۶۶۱	۰.۷
محصول ناخالص داخلی (بدون نفت)	۶,۱۱۸,۴۸۳	۶,۱۱۷,۷۸۷	۰

مأخذ: مرکز آمار ایران

در حالی که طبق گزارش مرکز آمار رشد اقتصاد هنوز به مثبت یک درصد نرسیده است، بانک مرکزی رشد ۳.۶ درصدی برای سال ۱۳۹۹ اعلام نموده است. در گزارش بانک مرکزی آمده است؛ رشد اقتصادی کشور پیرو اقدامات و سیاست‌های متخذه در زمینه حمایت از تولید، در فصل چهارم سال ۱۳۹۹ و براساس محاسبات مقدماتی به ۷.۷ درصد رسید. براساس محاسبات مقدماتی اداره حساب‌های اقتصادی این بانک، تولید ناخالص داخلی کشور به قیمت پایه (به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۰) در سال ۱۳۹۹ به عدد ۶۳۵۸.۸ هزار میلیارد ریال رسید که نسبت به سال قبل به میزان ۳.۶ درصد افزایش یافته است. رشد تولید ناخالص داخلی که به دلیل مشکلات ناشی از تشدید تحریم‌ها از فصل دوم سال ۱۳۹۷ منفی بود، در فصل سوم سال ۱۳۹۸ مثبت شد. لیکن تغییر جهت یاد شده به دلیل شیوع ویروس کووید-۱۹ تداوم نیافت و در فصول چهارم سال ۱۳۹۸ و اول سال ۱۳۹۹ مجدداً ارقام منفی را تجربه کرد. با این وجود، پیرو اقدامات و سیاست‌های گرفته شده در زمینه حمایت از تولید، رشد اقتصادی کشور در فصل دوم سال ۱۳۹۹ به میزان ۵.۴ درصد مثبت شد و پس از ثبت رقم ۳.۸ درصدی در فصل سوم سال ۱۳۹۹، در فصل چهارم این سال به ۷.۷ درصد بالغ شد. رشد تولید ناخالص داخلی بدون نفت نیز که در فصل بهار سال جاری معادل منفی ۰.۲ درصد بود؛ در فصول تابستان، پاییز و زمستان سال ۱۳۹۹ به ترتیب به ۳.۵، ۳.۰ و ۳.۶ درصد افزایش یافته است. بر این اساس رشد اقتصادی بدون نفت کشور در سال جاری معادل ۲.۵ درصد برآورد شده است.

۱-۲-۲. تشکیل سرمایه ثابت ناخالص

تشکیل سرمایه ثابت ناخالص به عنوان یکی از پیش‌نیازهای رشد اقتصادی، از ابتدای سال ۱۳۹۷ روند نزولی شدیدی در پیش گرفته بود که این روند با شیوع ویروس کووید-۱۹ در نیمه اول سال ۱۳۹۹ نیز تداوم یافت. با این وجود تحقق رشد ۲.۲ و ۸.۲ درصدی تشکیل سرمایه ثابت ناخالص به ترتیب در فصول سوم و چهارم سال ۱۳۹۹ در مجموع رشد ۲.۵ درصدی تشکیل سرمایه ثابت ناخالص در سال ۱۳۹۹ را رقم زده است؛ بهبود وضعیت تشکیل سرمایه ثابت ناخالص داخلی نشان‌دهنده تقویت چشم انداز مثبت اقتصادی کشور در سال‌های آتی است.

جدول ۱-۲. تشکیل سرمایه ثابت ناخالص به قیمت های جاری و ثابت (سال پایه: ۱۳۹۰) - میلیارد ریال

دوره	ماشین آلات		ساختمان		مجموع	
	قیمت جاری	قیمت ثابت	قیمت جاری	قیمت ثابت	قیمت جاری	قیمت ثابت
۱۳۹۸	۴,۲۶۴,۹۸۰	۶۸۳,۴۰۹	۳,۱۱۴,۶۰۴	۶۳۹,۹۳۶	۷,۳۷۹,۵۸۴	۱,۳۲۳,۳۴۲
۱۳۹۹	۷,۰۷۵,۴۸۶	۶۷۶,۳۹۹	۵,۵۱۶,۹۲۹	۶۸۰,۳۶۸	۱۲,۵۹۲,۴۱۵	۱,۳۵۶,۶۶۷
رشد (درصد)	۶۵.۹	-۱	۷۷.۱	۶.۳	۷۰.۶	۲.۵

مأخذ: مرکز آمار ایران

در سال ۱۳۹۹، نرخ تشکیل سرمایه ثابت ناخالص در بخش ماشین آلات منفی یک درصد و در بخش ساختمان ۶.۳ درصد بوده که می توان گفت این رشد ناشی از افزایش تشکیل سرمایه ثابت ناخالص ساختمان در بخش خصوصی حاصل بوده است.

۱-۲-۳. اشتغال

بر مبنای نتایج طرح آمارگیری نیروی کار در سال ۱۳۹۹، ۹.۶ درصد از جمعیت افراد ۱۵ ساله و بیش تر فعال کشور، بیکار بوده اند. بررسی روند تغییرات نرخ بیکاری حاکی از آن است که این شاخص، نسبت به سال قبل، ۱.۱ درصد کاهش یافته که یکی از مهم ترین دلایل آن کاهش نرخ مشارکت اقتصادی بوده است. بنابر گزارش مرکز آمار ایران در سال ۱۳۹۹، ۴۱.۳ درصد جمعیت ۱۵ ساله و بیش تر از نظر اقتصادی فعال بوده اند، یعنی در گروه شاغلان یا بیکاران قرار گرفته اند. بررسی تغییرات نرخ مشارکت اقتصادی حاکی از آن است که این نرخ نسبت به سال قبل ۲.۸ درصد کاهش یافته است.

در این گزارش جمعیت شاغلان ۱۵ ساله و بیش تر در سال ۱۳۹۹، برابر با ۲۳ میلیون و ۲۶۳ هزار نفر بوده که نسبت به سال قبل بیش از یک میلیون نفر کاهش یافته است. این بدان معناست که بیش از یک میلیون نفر از بازار کار به دلایلی از جمله شیوع بیماری کرونا خارج شده اند.

همچنین حدود ۲۳.۷ درصد از فعالان گروه سنی جوانان ۱۵ تا ۲۴ ساله، در سال ۱۳۹۹ بیکار بوده اند. بررسی تغییرات سالانه نرخ بیکاری این افراد نشان می دهد، این نرخ نسبت به سال قبل

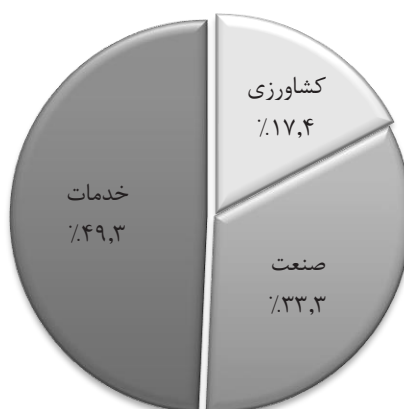
۲.۳ درصد کاهش یافته است. نرخ بیکاری گروه سنی ۱۸ تا ۳۵ ساله در سال ۱۳۹۹ نیز ۱۶,۷ درصد بوده که نسبت به سال ۱۳۹۸، به میزان ۱.۲ درصد کاهش یافته است.

جدول ۱-۳. شاخص‌های اشتغال کشور

عنوان	۱۳۹۸	۱۳۹۹	تغییرات
نرخ مشارکت اقتصادی	۴۴.۱	۴۱.۳	-۲.۸
نسبت اشتغال	۳۹.۴	۳۷.۳	-۲.۱
نرخ بیکاری جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر	۱۰.۷	۹.۶	-۱.۱
نرخ بیکاری جوانان ۱۵-۲۴ ساله	۲۶	۲۳.۷	-۲.۳
نرخ بیکاری گروه سنی ۱۸-۳۵ ساله	۱۷.۹	۱۶.۷	-۱.۲

مأخذ: مرکز آمار ایران

بررسی اشتغال در بخش‌های عمده اقتصادی نشان می‌دهد که در سال ۱۳۹۹، بخش خدمات با ۴۹.۳ درصد بیش‌ترین سهم اشتغال را به خود اختصاص داده است. این نرخ در سال ۱۳۹۸ معادل ۵۰.۳ درصد بوده است. در مراتب بعدی بخش‌های صنعت با ۳۳.۳ درصد بود که نسبت به نرخ سال ۱۳۹۸ که ۳۲ درصد بود افزایش نشان می‌دهد و کشاورزی با ۱۷.۴ درصد در مرتبه آخر قرار دارد، که اندکی (حدود ۳ دهم درصد) نسبت به سال ۱۳۹۸ کاهش نشان می‌دهد.

نمودار ۱-۱. سهم اشتغال در بخش‌های اقتصادی کشور در سال ۱۳۹۹-

منبع: مرکز آمار ایران

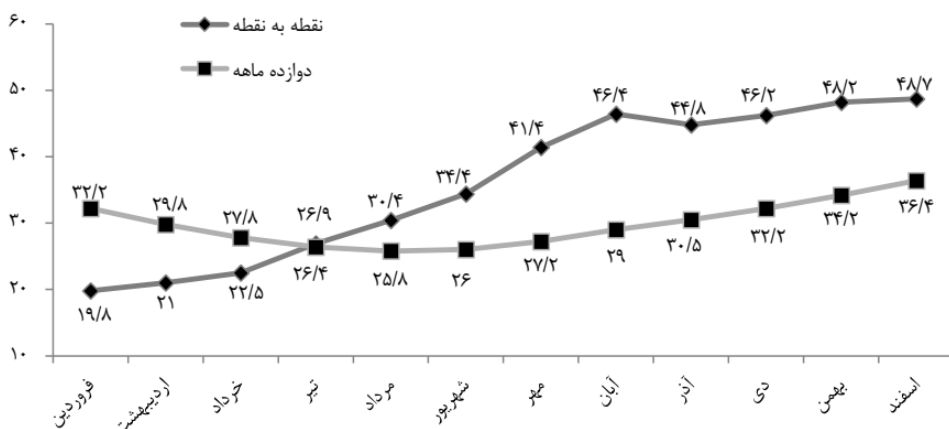
شاخص دیگری که اوضاع بیکاری و اشتغال در کشور را شفاف‌تر می‌کند، اشتغال ناقص است. بنابر تعریف افراد دارای اشتغال ناقص شامل تمام شاغلانی است که در هفته مرجع، حاضر در سرکار یا غایب موقت از محل کار بوده و به دلایل اقتصادی نظیر رکود کاری، پیدا نکردن کار با ساعت کار بیشتر، قرار داشتن در فصل غیرکاری و ... کمتر از ۴۴ ساعت کار کرده، خواهان و آماده برای انجام کار اضافی در هفته مرجع‌شان بوده‌اند. بررسی سهم جمعیت ۱۵ ساله و بیش‌تر دارای اشتغال ناقص در سال ۱۳۹۹ نشان می‌دهد که ۹.۵ درصد جمعیت شاغل، به دلایل اقتصادی (فصل غیرکاری، رکود کاری، پیدا نکردن کار با ساعت بیش‌تر و ...) کمتر از ۴۴ ساعت در هفته کار کرده و آماده برای انجام کار اضافی بوده‌اند. این در حالی است که ۳۴.۴ درصد از شاغلان ۱۵ ساله و بیش‌تر، ۴۹ ساعت و بیش‌تر در هفته کار کرده‌اند. همچنین سهم جمعیت دارای اشتغال ناقص در بین مردان بیش‌تر از زنان و در نقاط روستایی بیش‌تر از نقاط شهری بوده است. سهم اشتغال ناقص در سال ۱۳۹۹ نسبت به سال قبل ۴ دهم در صد کاهش داشته است.

بررسی نرخ بیکاری فارغ‌التحصیلان آموزش عالی نشان می‌دهد؛ ۱۴.۲ درصد جمعیت فعال فارغ‌التحصیلان آموزش عالی بیکار بوده‌اند، که نسبت به سال قبل ۲.۵ درصد کاهش داشته است. این نرخ در بین زنان نسبت به مردان و در نقاط روستایی نسبت به نقاط شهری بیش‌تر بوده است. در سال ۱۳۹۹ سهم جمعیت بیکار تحصیل‌کرده‌های دانشگاهی از کل بیکاران ۳۸.۹ درصد بوده است. همچنین سهم جمعیت شاغل فارغ‌التحصیل آموزش عالی از کل شاغلان ۲۵ درصد بوده است، که نسبت به سال قبل ۳ دهم درصد افزایش داشته است.

۱-۲-۴. تورم

نرخ رشد ماهانه شاخص بهای مصرف‌کننده (نرخ تورم ماهانه) از اردیبهشت‌ماه سال ۱۳۹۹ به دنبال تشدید تحریم‌ها، شیوع ویروس کرونا و انتظارات تورمی، ارقام بالایی را تجربه کرد و این روند افزایشی در مهرماه و آبان‌ماه به اوج خود رسید. اما از آذرماه به دنبال تعدیل انتظارات تورمی، التهابات در بازار ارز و در نتیجه بازار کالاهایی که قیمت آنها همبستگی بالایی با تحولات نرخ ارز داشتند، متوقف شد. لیکن در بهمن‌ماه، روند نزولی نرخ تورم عمدتاً به علت رشد گروه خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها، متاثر از عوامل فصلی و برخی نارسایی‌ها در نظام توزیع کالاها، متوقف شد.

به طور کلی، هر چند طی سال ۱۳۹۹، گروه‌های "حمل و نقل"، "اثاث، لوازم و خدمات مورد استفاده در خانه" و "خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها" به ترتیب بیشترین تورم را تجربه کردند، لیکن سه گروه "خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها"، "حمل و نقل" و "مسکن، آب، برق و گاز و سایر سوخت‌ها"، با توجه به ضریب اهمیت بالای آنها در سبد شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی، بیشترین تاثیر را بر تورم سال ۱۳۹۹ داشتند. همچنین بررسی تورم شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی به تفکیک گروه کالا و خدمت، گویای رشد قابل توجه شاخص کالا نسبت به خدمت بوده است. بر اساس آمار منتشره مرکز آمار ایران، در انتهای اسفند ۱۳۹۹ نرخ تورم ماهانه ۱.۸ درصد، نرخ تورم نقطه به نقطه ۴۸.۷ درصد و نرخ تورم متوسط سالانه یا همان نرخ تورم سال ۱۳۹۹ برابر با ۳۶.۴ درصد بوده است.

نمودار ۱-۲. تغییرات نرخ تورم در سال ۱۳۹۹ - منبع: مرکز آمار ایران

۱-۲-۵. بودجه دولت

میزان کل بودجه کشور در سال ۱۳۹۹ بالغ بر ۲,۰۲۶,۶۵۳ میلیارد تومان می‌باشد که بالغ بر ۶۴۹,۸۰۹ میلیارد تومان به منابع بودجه عمومی و مابقی آن به بودجه شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت اختصاص یافته است. منابع بودجه عمومی از دو محل منابع عمومی دولت به میزان ۵۷۱,۰۱۴ میلیارد تومان و از محل درآمد اختصاصی به میزان ۷۸,۷۹۵ میلیارد تومان تأمین شده است.

منابع عمومی دولت در سال ۱۳۹۹ نسبت به مصوب آن، ۱۰۲.۴ درصد تحقق را نشان می‌دهد که در مقایسه با سال ۱۳۹۸ حدود ۳۷.۲ درصد افزایش یافته است. درآمد دولت در این سال ۵۸۴,۵۱۸ میلیارد تومان و هزینه آن ۵۸۳,۵۲۴ میلیارد ریال بوده که حاکی از ۹۹۴ میلیارد تومان تراز مثبت در این سال است.

در بخش منابع عمومی دولت عمده این درآمدها در بخش مالیات و گمرک است که در سال ۱۳۹۹، ۲۷۸ هزار میلیارد تومان وصول شده که تحقق ۹۶.۵ درصدی نسبت به رقم مصوب ۲۸۹ هزار میلیارد تومانی دارد. در این سال سازمان امور مالیاتی موفق شد ۲۰۷ هزار میلیارد تومان مالیات وصول کند که تحقق ۱۰۱ درصدی نسبت به رقم مصوب قانون بودجه دارد. همچنین رقم محقق شده ۳۷ درصد بالاتر از عملکرد سال ۹۸ محسوب می‌شود.

بخشی از سرفصل واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای صادرات نفت و فرآورده‌های نفتی است که ۶۸ درصد رقم مصوب (۵۷ هزار میلیارد تومانی) آن محقق شده است. دیگر منبع درآمدی این بخش فروش اموال منقول و غیرمنقول بوده که بیش از هزار و پانصد میلیارد تومان عملکرد داشته است. عملکرد واگذاری دارایی‌های مالی ۲۶۵ هزار میلیارد تومان بوده که رقم مصوب بودجه ۱۷۵ هزار میلیارد تومان است که با توجه به مصوبه سران قوا برای انتشار ۱۲۵ هزار میلیارد تومان اوراق به آن اضافه شده و در مجموع ۳۰۰ هزار میلیارد تومان خواهد بود که تحقق ۸۱ درصدی را نشان می‌دهد. سهم اوراق مالی و اسلامی ۷۸ هزار میلیارد تومان با تحقق ۸۸.۶ درصدی نسبت به رقم مصوب ۸۸ هزار میلیارد تومان بوده است. همچنین با توجه به مجوز انتشار ۱۲۵ هزار میلیارد تومان اوراقی که دولت از سران قوا گرفت ۱۲۳ هزار میلیارد تومان آن منتشر شده است. در مجموع ۲۰۱ هزار میلیارد تومان اوراق فروخته شده است. از سوی دیگر، از محل فروش سهام یا همان خصوصی سازی از طریق واگذاری صندوق‌ها در بورس بالغ بر ۲۷ هزار میلیارد تومان درآمد برای دولت بدست آمد.

گفتنی است، هزینه‌های جاری دولت در ای سال ۳۳ درصد و هزینه‌های عمرانی ۶۶ درصد رشد داشته است. اعتبارات هزینه‌ای عمده‌ترین مصارف بودجه را تشکیل می‌دهد که در سال ۱۳۹۹ بالغ

بر ۴۶۲ هزار میلیارد تومان برای این بخش پرداخت شده است. با توجه به رقم مصوب ۴۳۶ هزار میلیارد تومانی بودجه تحقق ۱۰۶ درصدی را نشان می‌دهد. بخش دیگر به اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای یا همان طرح‌های عمرانی باز می‌گردد که ۷۹ هزار میلیارد تومان پرداختی وجود داشته است که مؤید تحقق ۹۰ درصدی می‌باشد. بخش سوم شامل تملک دارایی‌های مالی که مربوط به بازپرداخت سررسید اوراق منتشر شده است، ۴۲ هزار میلیارد تومان بوده و با توجه به رقم مصوب ۴۷ هزار میلیارد تومانی ۸۹ درصد تحقق یافته است.

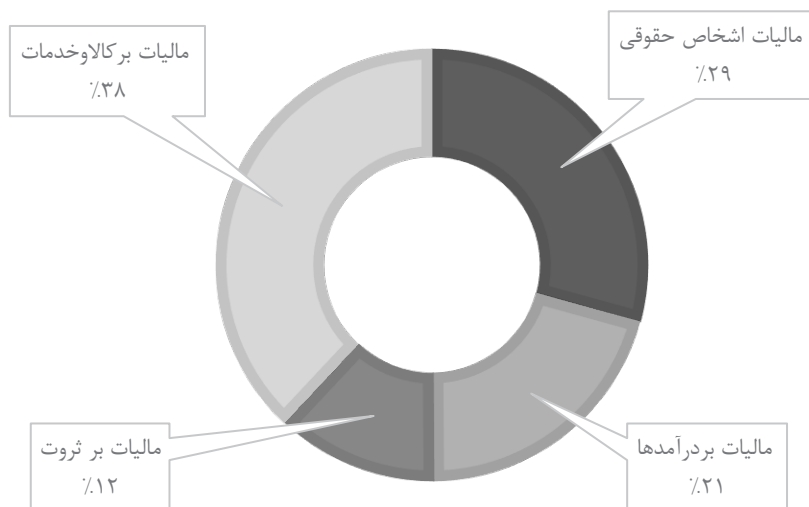
۱-۲-۶. درآمدهای مالیاتی

ارقام قانون بودجه سال ۱۳۹۹، نشان می‌دهد بیشترین اتکای درآمدی دولت به درآمدهای مالیاتی بوده است، زیرا بیشترین رشد درآمدی نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۸، در درآمدهای مالیاتی دیده می‌شود؛ بر اساس قانون بودجه سال ۱۳۹۸، درآمدهای مالیاتی معادل ۱۷۲/۵ هزار میلیارد تومان در نظر گرفته شده بود که در قانون بودجه سال ۱۳۹۹ به ۲۰۶ هزار میلیارد تومان افزایش یافته است (با احتساب مبلغ ۱۷۹/۷ هزار میلیارد ریال بابت درآمدهای مالیاتی و مبلغ ۲۶ هزار میلیارد ریال بابت درآمدهای گمرکی). سهم درآمدهای مالیاتی که توسط سازمان امور مالیاتی کشور وصول می‌شود، رشد ۳۰ درصدی را نسبت به مصوب سال ۱۳۹۸ و رشد بیش از ۲۶ درصدی را نسبت به عملکرد سال ۱۳۹۸ (با توجه به تحقق ۱۰۳ درصدی درآمدهای مالیاتی در سال ۱۳۹۸) به خود اختصاص داده است. بنابراین می‌توان به وضوح نتیجه‌گیری کرد که در سال ۱۳۹۹، تمرکز درآمدزایی دولت حول محور درآمدهای مالیاتی چرخیده است. اما در این میان، نه نرخ مالیات افزایش داشته و نه پایه مالیاتی جدید (به استثنای مالیات بر ثروت موضوع بند (ت) تبصره (۶) قانون بودجه سال ۱۳۹۹) ایجاد شده است.

در این شرایط سازمان امور مالیاتی موفق شد ۱۹۲/۵ هزار میلیارد تومان مالیات وصول کند که تحقق ۱۰۷ درصدی نسبت به رقم مصوب قانون بودجه سال ۱۳۹۹ را نشان می‌دهد، همچنین رقم محقق شده ۳۷ درصد بالاتر از عملکرد سال ۱۳۹۸ محسوب می‌شود.

در بخش مالیات‌های مستقیم با وصول ۱۱۹ هزار میلیارد تومان، تحقق ۱۳۶ درصدی نسبت به رقم مصوب قانون بودجه سال ۱۳۹۹ و رشد ۴۶ درصدی نسبت به عملکرد سال ۱۳۹۸ وجود دارد. همچنین در بخش درآمد مالیات از کالا و خدمات (غیرمستقیم) نیز ۷۳/۵ هزار میلیارد تومان مالیات اخذ شد که ۲۳ درصد رشد نسبت به عملکرد سال ۱۳۹۸ داشته و ۸۰ درصد رقم مصوب بودجه سال ۱۳۹۹ تحقق یافته است.

در سرفصل‌های درآمدی مالیات‌های مستقیم؛ اشخاص حقوقی ۵۶ هزار میلیارد تومان مالیات پرداختند که رشد ۲۷ درصدی نسبت به سال قبل دارد. در بخش مالیات بر درآمد نیز ۳۹/۵ هزار میلیارد تومان مالیات وصول شد که ۳۶ درصد رشد نشان می‌دهد که عمده آن مربوط به مالیات مشاغل و حقوق (عمومی و خصوصی) بوده است. در بخش مالیات بر ثروت ۲۳/۲ هزار میلیارد تومان درآمد وصول شده که رشد ۱۷۸ درصدی را نشان می‌دهد. با توجه به شرایط به‌وجود آمده ناشی از بیماری کرونا و محدودیت‌ها و کاهش تردها، میزان سوخت مصرفی در کشور کاهش یافت که اثر خود را روی درآمد این بخش گذاشت، در سال ۱۳۹۹ حدود ۶ هزار میلیارد تومان مالیات از فرآورده‌های نفتی اخذ شده که ۱۴ درصد نسبت به سال قبل از آن افت نشان می‌دهد. متاثر از این شرایط، ۱۶۴ میلیارد تومان عوارض خروج از کشور به خزانه واریز شد که ۸۶ درصد نسبت به سال قبل از آن افت کرده است.

نمودار ۱-۳. ترکیب درآمدهای مالیاتی کشور در سال ۱۳۹۹ - منبع: سازمان امور مالیاتی

شاخص نسبت درآمد مالیاتی به تولید ناخالص داخلی نیز برای سال ۱۳۹۹ برابر با ۵.۷ درصد اعلام شده است. این رقم برای سال ۱۳۹۸، ۵.۸ درصد بوده که در سال ۱۳۹۹ یک دهم واحد درصد کاهش یافته است. گفتنی است، بین سال‌های ۹۰ تا ۹۹ بالاترین نسبت درآمد مالیاتی به تولید ناخالص داخلی در سال ۹۵ و با رقم ۷.۷ درصد به ثبت رسیده است.

۱-۲-۷. درآمدهای نفتی

براساس قانون بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور، بیش از ۴۵ هزار میلیارد تومان درآمد از محل صادرات نفت، میعانات گازی و خالص صادرات گاز طبیعی پیش‌بینی شده بود. این در حالی است که به دلیل تحریم‌های یک جانبه آمریکا علیه صادرات نفت ایران درآمدهای نفتی کشورمان با کاهش شدیدی رو به‌رو بوده است.

براساس نماگرهای اقتصادی سه ماهه چهارم سال ۱۳۹۹، درآمدهای حاصل از فروش نفت، فرآورده‌های نفتی، میعانات گازی، گاز طبیعی صادر شده توسط شرکت ملی نفت ایران، ملی گاز ایران، ملی پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی ایران، شرکت‌های پتروشیمی دولتی به رقم ۲۱ میلیارد و ۴۳ میلیون دلار رسیده است.

۱-۲-۸. وضعیت بورس

اقتصاد ایران که از سال ۱۳۹۷ و پس از خروج امریکا از برجام درگیر نرخ رشد منفی اقتصادی شده بود، در سال ۱۳۹۹ نیز با افزوده شدن شیوع کرونا همچنان با انقباض اقتصادی مواجه شده است. در این سال بیماری کرونا باعث شد تا با افزایش هزینه‌های دولت، کسری بودجه بیش از آنچه پیش‌بینی می‌شد، افزایش یابد و به همین دلیل دولت برای جلوگیری از تأمین پولی کسری بودجه به انتشار اوراق بدهی و عرضه سهام خود روی آورد. این درحالی است که این اقدام باعث شد بازار سرمایه کشور نیز دستخوش تغییرات زیادی قرار گیرد به طوری که در ابتدای سال ۱۳۹۹ شاخص بورس با رشد غیرمعمولی مواجه شود، اما در اواسط این سال ریزش شدیدی را تجربه کرد. اتفاقات مهمی در سال ۱۳۹۹ برای بازار سرمایه افتاد که از جمله آن می‌توان به آزاد سازی سهام عدالت، عرضه سهام دولت تحت عنوان صندوق دارایی یکم و پالایشی یکم، ورود نقدینگی فزاینده توسط سرمایه‌گذاران تازه‌وارد به بازار سهام به گونه‌ای که در این سال حدود ۱۱ میلیون کد معاملاتی جدید صادر شد، اشاره کرد.

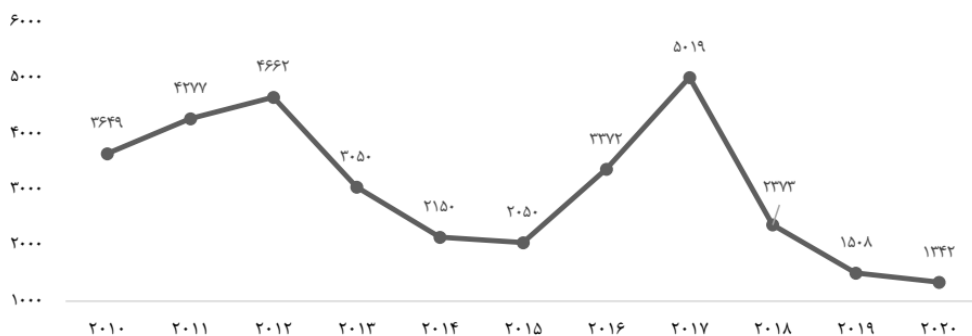
بازار سرمایه ایران در حالی سال ۱۳۹۹ را آغاز کرد که شاخص کل حدود ۵۰۸ هزار بود. در ۵ ماه ابتدایی سال شاخص با رشد ۴ برابری به عدد ۲ میلیون و صد هزار واحدی رسید. اما از اواسط مردادماه آغاز ریزش بی‌سابقه ۴۵ درصدی شروع شد. در نهایت شاخص بورس در سال ۱۳۹۹ با ۷۹۴ هزار و ۷۵۷ واحد افزایش، معادل ۱۵۵ درصد رشد کرد و به رقم یک میلیون و ۳۰۷ هزار و ۶۵۷ واحد رسید و شاخص کل هم‌وزن نیز در این مدت با ۲۶۲ هزار و ۷۱۶ واحد افزایش، معادل ۱۴۸ درصد رشد کرد و به رقم ۴۳۹ هزار و ۷۹۶ واحد رسید.

شاخص بازار اول هم در این مدت با ۶۰۶ هزار و ۲۷۲ واحد افزایش در این مدت به رقم ۹۶۹ هزار و ۳ واحد و شاخص بازار دوم با ۲ میلیون و ۴۹۴ هزار و ۴۵ واحد رشد به عدد ۲ میلیون و ۶۰۲ هزار و ۸۵۴ واحد رسیدند که به این ترتیب شاخص بازار اول با ۱۶۷ درصد افزایش و شاخص بازار دوم با ۲۲۹۲ درصد رشد همراه شدند.

۹-۲-۱. سرمایه‌گذاری خارجی

بر اساس گزارش «سرمایه‌گذاری خارجی جهان ۲۰۲۱»، میزان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ایران طی سال ۲۰۲۰ به ۱ میلیارد و ۳۴۲ میلیون دلار رسیده است. این میزان در سال ۲۰۱۹ به ۱ میلیارد و ۵۰۸ میلیون دلار رسیده بود؛ که این امر نشان دهنده کاهش ۱۶۶ میلیون دلاری (۱۱ درصدی) سرمایه‌گذاری خارجی در ایران در سال ۲۰۲۰ است. همچنین میزان سرمایه‌گذاری خارجی در ایران در سال‌های ۲۰۱۹ و ۲۰۱۸ به ترتیب ۳۶۰۴ درصد و ۳۰ درصد افت کرده بود.

بر اساس این گزارش، ایران در سال ۲۰۲۰ (۱۳۹۹) در جایگاه ۷۲ در میان کشورهای مورد بررسی قرار گرفته که نسبت به سال گذشته ۶ پله صعود داشته است. البته با توجه به شیوع گسترده کرونا در سطح دنیا میزان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در سال ۲۰۲۰ در بسیاری از کشورها کاهش یافته است. هر چند رتبه ایران در این سال بهتر شده است اما در سال‌های پیش از آن با کاهش جایگاه‌های شدیدی مواجه بوده، به طوری که در سال ۲۰۱۹ با ۲۳ پله نزول جایگاه ۷۸ و در سال ۲۰۱۸ با ۱۰ پله نزول جایگاه ۵۵ را به خود اختصاص داده بود.

نمودار ۴-۱. میزان سرمایه‌گذاری خارجی در کشور - منبع: آنگتاد

۱۰-۲-۱. صادرات و واردات

خروج آمریکا از برجام در اردیبهشت ماه ۱۳۹۷ و تشدید محدودیت‌ها به ویژه در زمینه نقل و انتقال ارز سبب کاهش شدید در تجارت خارجی کشور و متمرکز شدن برنامه‌های توسعه صادرات کشور

با ۱۵ کشور همسایه و همچنین کشورهای هند و چین شد. در این شرایط علاوه بر محدودیت جدی در صادرات نفت و فرآورده‌های نفتی، صادرات غیرنفتی نیز دچار مشکلات عدیده‌ای شد. کاهش منابع ارزی ناشی از صادرات به طبع بر واردات کشور نیز اثر گذار بوده است. از اواخر سال ۱۳۹۸ و با شیوع ویروس کرونا کل تجارت جهانی دچار افت شد و طبیعتاً کشور ما نیز از آن متأثر شد؛ اما وجود تحریم و محدودیت‌ها ناشی از آن سبب سنگین‌تر شدن آثار منفی شیوع کرونا بر کشور شده به طوری که مجموع ارزش صادرات و واردات کشور در سال ۱۳۹۹ نسبت به سال قبل از آن ۱۳.۵ درصد کاهش یافته و از حدود ۸۵ میلیارد دلار به حدود ۷۳/۸ میلیارد دلار رسیده است.

بر اساس آمار گمرک جمهوری اسلامی ایران، حجم تجارت خارجی کشور با ۱۴۷ میلیون و ۴۱۰ هزار تن کالا به ارزش ۷۳ میلیارد و ۸۹۱ میلیون دلار بوده است که از این حجم تجارت خارجی سهم صادرات ۱۱۳ میلیون و ۶۷۴ هزار تن کالا به ارزش ۳۴ میلیارد و ۹۹۸ میلیون دلار و سهم واردات ۳۳ میلیون و ۷۳۶ هزار تن کالا به ارزش ۳۸ میلیارد و ۸۹۳ میلیون دلار بوده است. بر این اساس، تراز تجاری ایران در این سال نیز منفی ۳ میلیارد و ۸۹۵ میلیون دلار می‌باشد.

جدول ۱-۴. مقایسه صادرات کالاهای غیرنفتی و واردات کشور در سال‌های ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹

درصد تغییر		۱۳۹۹		۱۳۹۸		شرح
ارزش	وزن	ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزارتن)	ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزارتن)	
-۱۱.۷	-۵.۸	۳۸۸۹۳	۳۳۷۳۶	۴۴۰۵۸	۳۵۸۱۶	واردات
-۱۴.۶	-۱۵.۱	۳۴۹۹۸	۱۱۳۶۷۴	۴۰۹۹۶	۱۳۳۸۱۳	صادرات
-	-	۷۳۸۹۱	۱۴۷۴۱۰	۵۸۰۵۴	۱۶۹۶۲۹	حجم تجاری

مأخذ: گمرک جمهوری اسلامی ایران

پنج کشور چین، عراق، امارات متحده عربی، ترکیه و افغانستان عمده‌ترین مقاصد صادرات کالایی (بدون نفت خام) ایران در سال ۱۳۹۹ را به خود اختصاص داده‌اند، به گونه‌ای که نزدیک به ۷۵ درصد از ارزش کل صادرات ایران به مقصد کشورهای مذکور در سال ۱۳۹۹ بوده است. چین با سهم ۲۶ درصدی (حدود ۱.۹ میلیارد دلار) بالاترین ارزش صادرات ایران را در سال ۱۳۹۹ داشته و پس از آن عراق با سهم ۲۱ درصد (۴.۷ میلیارد دلار) و امارات متحده عربی با سهم ۳.۱۳ درصد

(۷.۴ میلیارد دلار) در رده دوم و سوم قرار گرفته‌اند. در سال ۱۳۹۹ صادرات ایران به کلیه کشورهای مذکور نسبت به سال ۱۳۹۸ با کاهش همراه بوده و بیشترین کاهش نیز در صادرات به ترکیه (حدود ۵۰ درصد) رخ داده است.

از طرف دیگر پنج کشور چین، امارات متحده عربی، ترکیه، هند و آلمان عمده‌ترین مبادی وارداتی ایران در سال ۱۳۹۹ را به خود اختصاص داده‌اند. چین با سهم ۲۵ درصدی حدود ۸.۹ میلیارد دلار) بالاترین ارزش واردات ایران را در سال ۱۳۹۹ داشته و پس از آن امارات متحده عربی با سهم ۲۵ درصد (۷.۹ میلیارد دلار) و ترکیه با سهم ۳.۱۱ درصد (۴.۴ میلیارد دلار) قرار دارند. در میان کشورهای ذکر شده به جز واردات ایران از امارات متحده عربی که ۵.۹ درصد نسبت به سال ۱۳۹۸ افزایش یافته، واردات از سایر کشورها در سال ۱۳۹۹ با کاهش همراه بوده است.

با بررسی سهم تجارت کشور از سهم تجارت جهانی، می‌توان دریافت که طی سال‌های ۱۳۹۵-۱۳۹۹ همواره سهم ایران از تجارت جهانی کمتر از ۰/۵ درصد بوده و علیرغم اینکه حجم تجارت جهانی از حدود ۳۲ هزار میلیارد دلار در سال ۱۳۹۵ به حدود ۳۵ هزار میلیارد دلار در سال ۱۳۹۹ افزایش یافته است، اما وضعیت تجارت خارجی کشور بدتر شده و سهم آن از تجارت جهانی از ۰/۳ درصد در سال ۱۳۹۵ به ۰/۲ درصد در سال ۱۳۹۹ کاهش یافته است. این امر نشان‌دهنده ضعف زیرساخت‌های بازرگانی (شامل لجستیک، ترانزیت، بیمه، بازاریابی، حفظ ماندگاری در بازار و...)، فقدان استراتژی توسعه تجاری، ضعف دیپلماسی فعال اقتصادی و تجاری و همچنین توجه ناکافی به اهمیت بازرگانی خارجی در اقتصاد ایران است.

فصل دوم:

محصول ناخالص

داخلی استان

خلاصه فصل:

در این فصل وضعیت تولید ناخالص داخلی استان خراسان جنوبی و شاخص های مرتبط با آن مورد بررسی قرار گرفته است. خراسان جنوبی به لحاظ تولید ناخالص داخلی، پایین ترین میزان را در بین استان های کشور دارد؛ در سال ۱۳۹۷ تولید ناخالص داخلی استان به قیمت جاری برابر ۱۱۷,۵۱۴ میلیارد ریال بوده که نسبت آن به کل کشور برابر ۰.۴۵ درصد می باشد و تولید ناخالص داخلی سرانه استان در این سال با ۲۷ درصد رشد به ۱۴۹ میلیون ریال رسیده است. بیشترین سهم از ارزش افزوده استان به ترتیب مربوط به دو بخش خدمات و کشاورزی بوده و بخش تأمین آب، برق و گاز طبیعی کمترین سهم را از این لحاظ داشته است. از نظر مصرف واسطه؛ بخش صنعت بیشترین و بخش تأمین آب، برق و گاز طبیعی کمترین میزان را در سال ۱۳۹۷ به خود اختصاص داده اند. بخش خدمات نیز در این سال بیشترین مقدار ستانده و بخش تأمین آب، برق و گاز طبیعی کمترین مقدار را به خود اختصاص داده اند.

۲-۱. سیاست های اقتصادی تولید و جهت گیری های استان

در سال ۱۳۹۹ سیاست ها و برنامه های مختلفی در راستای افزایش تولید در بخش های مختلف اقتصادی استان خراسان جنوبی به اجرا درآمده است. در بخش کشاورزی، با توجه به مزایای اجرای کشت قراردادی در راستای پایداری و ارتقاء تولید و خودکفایی محصولات استراتژیک، مطالعه و بررسی لازم به منظور تامین مالی زنجیره ارزش محصولات کشاورزی در قالب قراردادی با تمرکز بر توسعه محصولات مزیت دار استان برای محصولات زرشک، زعفران، عناب، پنبه، گوشت و شیر شتر صورت گرفته است.

از دیگر سیاست‌های بخش کشاورزی استان می‌توان به طرح تولید و ترویج محصولات گواهی شده با تاکید بر توان‌افزایی زنان روستایی اشاره کرد که از جمله اهداف این طرح؛ فراهم کردن زمینه ایجاد و توسعه کسب و کار برای خانوارهای روستایی و عشایری با تولید محصولات گواهی شده، ترویج فرهنگ تولید و مصرف محصولات گواهی شده و نهایتاً کسب ارزش افزوده بالاتر برای کشاورزان می‌باشد. طرح نهضت گلخانه‌ای استان نیز که از سال ۱۳۹۸ در دستور کار قرار گرفته؛ در حال پیگیری می‌باشد. علاوه بر این، افزایش عملکرد در واحد سطح از طریق به نژادی و به زراعی و شناسایی ارقام و محصولات سازگار با اقلیم و منابع آب و خاک هر منطقه از جمله سیاست‌ها و برنامه‌های حوزه کشاورزی استان بوده و در حال اجرا می‌باشد.

از مهمترین سیاست‌های اجرا شده در بخش صنعت استان می‌توان به تمرکز بر تکمیل طرح‌های نیمه‌تمام با اولویت طرح‌های بزرگ و متوسط از طریق رفع موانع زیرساختی و اداری در جهت تسهیل فرآیند اجرا و بهره‌برداری؛ تأمین منابع مالی از طریق منابع طرح رونق تولید، منابع داخلی بانک‌ها و سایر اعتبارات؛ شناسایی و تهیه طرح‌های صنعتی قابل اجرا بر اساس مزیت‌ها و قابلیت‌های استان؛ جذب منابع و امکانات شرکت‌ها و سازمان‌های توسعه‌ای وابسته به وزارت صنعت، معدن و تجارت و سایر ارگان‌های دولتی اشاره نمود. علاوه بر این، رفع موانع تولید استان از طریق برگزاری جلسات مستمر در قالب کارگروه استانی تسهیل و رفع موانع تولید مورد پیگیری قرار گرفته است.

تهیه اطلس معدنی و همچنین سند جامع معدنی استان از مهمترین اقدامات صورت گرفته در راستای ایجاد بستر لازم برای سیاست‌گذاری در بخش معدن در استان خراسان جنوبی بوده است. تمرکز بر اکتشاف سیستماتیک بر پایه شیوه‌های نوین اکتشاف در راستای کاهش هزینه و زمان؛ آزادسازی محدوده‌های اکتشافی غیرفعال و واگذاری از طریق ثبت در سامانه کاداستر؛ توسعه اکتشافات گسترده از طریق تعریف پهنه‌های اکتشافی و واگذاری امر به شرکت‌های بزرگ و توانمند معدنی و تمرکز بر احداث صنایع معدنی با توجه به ظرفیت‌های معدنی استان از مهمترین سیاست‌های اجرا شده در استان طی سال ۱۳۹۹ می‌باشد.

از طرفی، تهیه و تنظیم طرح جامع ذغالسنگ کشور از طریق سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران به منظور بهره‌برداری حداکثری از ذخایر ذغالسنگ بویژه در استان خراسان جنوبی که دارای ذخایر غنی در شهرستان طبس می باشد؛ صورت گرفته است. حمایت از فعالان حوزه اکتشاف از طریق صندوق بیمه فعالیت‌های معدنی و کاهش ریسک سرمایه‌گذاری و افزایش بهره‌برداری از معادن از طریق انعقاد تفاهم‌نامه با نظام مهندسی معدن و استفاده از ظرفیت آن نیز از جمله سیاست های دیگری بوده که در استان به مرحله اجرا درآمده است.

در حوزه سیاست های اجرا شده در بخش تجارت استان نیز می توان به اعزام و پذیرش هیأت‌های تجاری، سفر و نمایندگان اقتصادی کشورها در استان با هدف آشنایی با ظرفیت‌های اقتصادی و تجاری طرفین و تقویت مبادلات تجاری اشاره نمود. توجه ویژه به تقویت جایگاه مرز و اقتصاد مرزی در اقتصاد استان؛ تهیه طرح توسعه مرز ماهیرود در راستای تقویت زیرساخت‌ها و ارتقاء جایگاه و کیفیت خدمات؛ تقویت جایگاه و استفاده از ظرفیت‌های منطقه ویژه اقتصادی بیرجند در حوزه سرمایه‌گذاری و توسعه تجارت و نهایتاً برگزاری نمایشگاه‌های عمومی و تخصصی گروه‌های کالایی و صنعتی نیز از جمله سیاست هایی بوده که در راستای توسعه تجارت استان اجرایی گردیده است.

۲-۲. بررسی و تحلیل وضعیت محصول ناخالص داخلی

محصول ناخالص داخلی استان خراسان جنوبی به قیمت جاری در سال ۱۳۹۷ با رشد ۲۸ درصدی نسبت به سال قبل به ۱۱۷,۵۱۴ میلیارد ریال رسیده است. در این سال، سهم تولید ناخالص داخلی استان از کشور نیز معادل ۰.۴۵ درصد بوده که نسبت به سال ۱۳۹۶ کاهش یافته است. در واقع آهنگ رشد محصول ناخالص داخلی کشور بیشتر از استان بوده است. همچنین خراسان جنوبی در سال های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ در مقایسه با سایر استان های کشور از نظر تولید ناخالص داخلی پایین ترین میزان را داشته و در رتبه سی و یکم قرار گرفته است که با توجه به ظرفیت های استان و وجود نیروی انسانی جوان و تحصیل کرده، جایگاه مناسبی نبوده و باید سیاست گذاری و برنامه ریزی لازم جهت ارتقاء آن صورت گیرد.

جدول ۱-۲. محصول ناخالص داخلی استان و کشور به قیمت جاری

سال	ارزش (میلیارد ریال)		رتبه در بین استان‌ها
	خراسان جنوبی	کل کشور	
۱۳۹۶	۹۱۵۲۱	۱۷۹۷۱۸۷۱	۳۱
۱۳۹۷	۱۱۷۵۱۴	۲۵۸۲۹۷۱۲	۳۱
درصد تغییرات	۲۸	۴۴	۰

مأخذ: مرکز آمار ایران

۱-۲-۲. سرانه محصول ناخالص داخلی استان و کشور طی دوره ۱۳۹۶-۱۳۹۷

تولید ناخالص داخلی سرانه استان خراسان جنوبی در سال ۱۳۹۷ با ۲۷ درصد افزایش نسبت به سال قبل از آن به ۱۴۹ میلیون ریال رسیده؛ این در حالی است که تولید ناخالص داخلی سرانه کشور، رشد ۴۲ درصدی را تجربه نموده است. همان گونه که ملاحظه می‌گردد، درآمد ناخالص داخلی سرانه استان کمتر از نصف میزان شاخص کشوری بوده است. این امر ضرورت توجه ویژه به موضوع حمایت از تولید در استان را آشکار می‌سازد.

جدول ۲-۲. سرانه محصول ناخالص داخلی استان و کشور در سال‌های ۱۳۹۶-۱۳۹۷

سال	ارزش (هزار ریال)		نسبت استان به کشور (درصد)
	خراسان جنوبی	کل کشور	
۱۳۹۶	۱۱۷۵۷۱	۲۱۸۴۲۲	۵۴
۱۳۹۷	۱۴۹۱۱۴	۳۰۹۳۱۹	۴۸
درصد تغییرات	۲۷	۴۲	-۱۱

مأخذ: مرکز آمار ایران، محاسبات کارشناسی

۲-۳. بررسی و تحلیل اجزاء محصول ناخالص داخلی

۲-۳-۱. ارزش افزوده بخش های اقتصادی استان

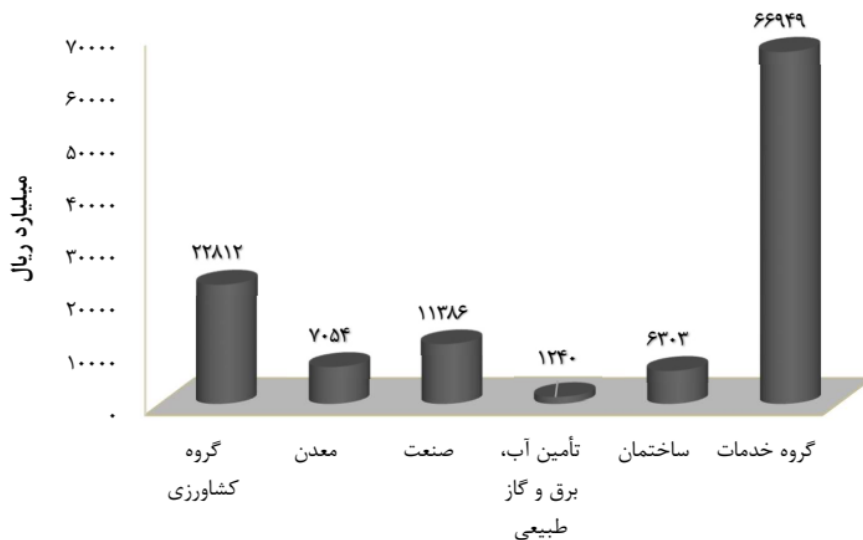
در جدول (۲-۳) ارزش افزوده رشته فعالیت های اقتصادی استان و کشور به تفکیک بخش های عمده اقتصادی به قیمت جاری ارائه شده است. بر این اساس، بخش های خدمات و کشاورزی بیشترین سهم و بخش تأمین آب، برق و گاز طبیعی کمترین سهم را در ارزش افزوده استان به خود اختصاص داده اند. در سال ۱۳۹۷ بخش کشاورزی با ۴۳ درصد بیشترین و پس از آن بخش خدمات با ۳۳ درصد و تأمین آب، برق و گاز طبیعی با ۲۴ درصد رتبه های بعدی را به لحاظ رشد ارزش افزوده دارا بوده اند. این در حالی است که بخش ساختمان به میزان ۲ درصد رشد منفی داشته است.

بخش کشاورزی استان سهم ۱۰۴ درصدی از ارزش افزوده تولید شده کل بخش کشاورزی در کشور را دارا می باشد؛ این در حالی است که این نسبت در سایر بخش ها کمتر از یک بوده است. سهم ارزش افزوده بخش تأمین آب، برق و گاز طبیعی استان از کشور نیز ۰۰۷ درصد می باشد که کمترین سهم ارزش افزوده استان از کشور را در اختیار داشته است.

جدول ۲-۳. ارزش افزوده بخش های اقتصادی استان به قیمت های جاری

شرح فعالیت ها	ارزش افزوده (میلیارد ریال)		سهم استان از کشور (درصد)	
	۱۳۹۶	۱۳۹۷	درصد تغییرات	۱۳۹۶
گروه کشاورزی	۱۶۰۰۵	۲۲۸۱۲	۴۳	۱۰۴
معادن	۵۹۶۹	۷۰۵۴	۱۸	۰۱۴
صنعت	۹۷۷۸	۱۱۳۸۶	۱۶	۰۳۹
تأمین آب، برق و گاز طبیعی	۱۰۰۲	۱۲۴۰	۲۴	۰۰۷
ساختمان	۶۴۳۴	۶۳۰۳	-۲	۰۶۵
گروه خدمات	۵۰۵۰۸	۶۶۹۴۹	۳۳	۰۵۶۱
جمع	۹۰۳۵۵	۱۱۶۶۴۵	۲۹	۰۴۵

مأخذ: مرکز آمار ایران، محاسبات کارشناسی

نمودار ۲-۱. ارزش افزوده رشته فعالیت‌های اقتصادی استان به قیمت‌های جاری در سال ۱۳۹۷

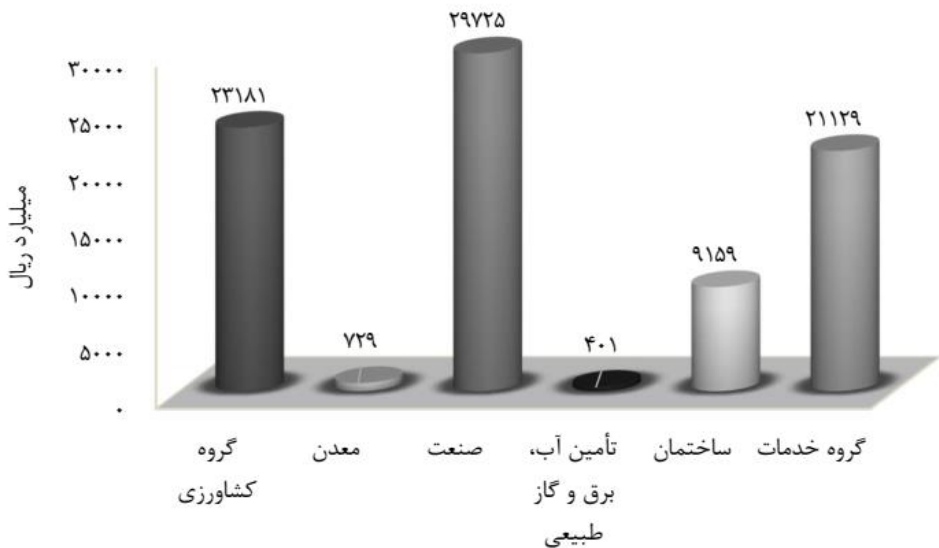
۲-۳-۲. مصرف واسطه بخش‌های اقتصادی استان

همان گونه که جدول (۲-۴) نشان می‌دهد، بخش صنعت با ۲۹,۷۲۵ میلیارد ریال بیشترین و بخش تأمین آب، برق و گاز طبیعی با ۴۰۱ میلیارد ریال کمترین مصرف واسطه استان را در سال ۱۳۹۷ به خود اختصاص داده‌اند. این در حالی است که مصرف واسطه این دو بخش به ترتیب نسبت به سال قبل ۵۴ و ۴۰ درصد رشد داشته که بالاترین میزان رشد در بین سایر بخش‌ها می‌باشد. کمترین میزان رشد نیز مربوط به بخش ساختمان با ۰.۷ درصد رشد منفی بوده است. همچنین بیشترین سهم ارزش مصرف واسطه استان از کشور متعلق به بخش کشاورزی با ۱.۲۴ درصد و کمترین سهم آن متعلق به بخش تأمین آب، برق و گاز طبیعی با ۰.۲۳ درصد بوده است.

جدول ۲-۴. مصرف واسطه بخش‌های اقتصادی استان به قیمت‌های جاری

شرح فعالیت‌ها	مصرف واسطه (میلیارد ریال)			سهم استان از کشور (درصد)	
	۱۳۹۶	۱۳۹۷	درصد تغییرات	۱۳۹۶	۱۳۹۷
گروه کشاورزی	۱۸۶۲۴	۲۳۱۸۱	۲۴	۱.۵۰	۱.۲۴
معادن	۶۲۹	۷۲۹	۱۶	۰.۳۴	۰.۳۰
صنعت	۱۹۲۶۵	۲۹۷۲۵	۵۴	۰.۲۸۵	۰.۲۷۵
تأمین آب، برق و گاز طبیعی	۲۸۶	۴۰۱	۴۰	۰.۱۸	۰.۲۳
ساختمان	۹۲۲۵	۹۱۵۹	-۰.۷	۰.۹۲	۰.۶۴
گروه خدمات	۱۶۳۵۳	۲۱۱۲۹	۲۹	۰.۶۴	۰.۶۳
جمع	۶۴۷۱۱	۸۴۸۱۶	۳۱	۰.۵۴	۰.۴۷

مأخذ: مرکز آمار ایران، محاسبات کارشناسی

نمودار ۲-۲. مصرف واسطه بخش‌های اقتصادی استان به قیمت‌های جاری در سال ۱۳۹۷

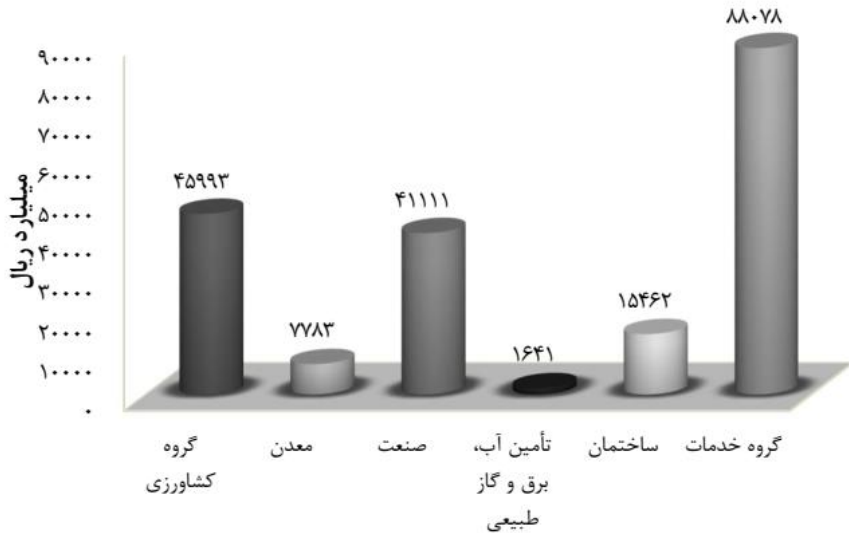
۳-۳-۲. ستانده بخش‌های مختلف اقتصادی استان

ستانده بخش‌های اقتصادی استان به قیمت جاری در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ در جدول (۲-۵) ارائه گردیده است. بخش خدمات با ۸۸,۰۷۸ میلیارد ریال بیشترین و بخش تأمین آب، برق و گاز طبیعی کمترین مقدار ستانده استان را با مقدار ۱,۶۴۱ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۷ به خود اختصاص داده است. سهم استان از کشور به لحاظ ستانده بخش کشاورزی ۱.۱۳ درصد و در سایر بخش‌ها کمتر از یک درصد بوده است. در سال ۱۳۹۷ ستانده بخش صنعت استان ۴۲ درصد نسبت به سال قبل افزایش داشته، که بالاترین میزان رشد را به خود اختصاص داده است، رتبه بعدی نیز مربوط به بخش کشاورزی با ۳۳ درصد بوده است. این در حالی است که ستانده بخش ساختمان نسبت به سال قبل ۱.۳ درصد کاهش داشته است.

جدول ۲-۵. ستانده بخش‌های استان به قیمت‌های جاری

شرح فعالیت‌ها	ستانده (میلیارد ریال)		سهم استان از کشور (درصد)	
	۱۳۹۶	۱۳۹۷	درصد تغییرات	۱۳۹۶
گروه کشاورزی	۳۴۶۲۹	۴۵۹۹۳	۳۳	۱.۱۳
معدن	۶۵۹۹	۷۷۸۳	۱۸	۰.۱۵
صنعت	۲۹۰۴۳	۴۱۱۱۱	۴۲	۰.۲۸
تأمین آب، برق و گاز طبیعی	۱۲۸۷	۱۶۴۱	۲۷	۰.۰۹
ساختمان	۱۵۶۵۹	۱۵۴۶۲	-۱.۳	۰.۶۵
گروه خدمات	۶۶۸۶۲	۸۸۰۷۸	۳۲	۰.۵۷۷
جمع	۱۵۵۰۶۷	۲۰۱۴۶۱	۳۰	۰.۴۶

مأخذ: مرکز آمار ایران، محاسبات کارشناسی

نمودار ۲-۳. ستانده بخش‌های اقتصادی استان به قیمت‌های جاری در سال ۱۳۹۷

۲-۳-۴. نسبت مصرف واسطه به ستانده بخش‌های اقتصادی استان

نسبت مصرف واسطه به ستانده بخش‌های اقتصادی استان در جدول (۲-۶) محاسبه گردیده است. بیشترین نسبت مصرف واسطه به ستانده در بخش صنعت با ۰.۷۲ و کمترین آن در بخش معدن با ۰.۰۹ می باشد. این امر حاکی از آن است که بخش صنعت دارای ارتباط پسین بالاتری با سایر بخش‌ها بوده و در مقابل بخش معدن ارتباط پسین کمتری با سایر بخش‌ها داشته است. نسبت مصرف واسطه به ستانده در بخش‌های صنعت؛ تأمین آب، برق و گاز طبیعی و ساختمان استان با روند صعودی نسبت به سال قبل مواجه بوده، اما این نسبت در بخش‌های کشاورزی، معدن و خدمات استان نسبت به سال قبل روند نزولی داشته است. در مجموع، نسبت مصرف واسطه به ستانده بخش‌های اقتصادی استان از ۰.۴۱۷ در سال ۱۳۹۶ به ۰.۴۲۱ در سال ۱۳۹۷ رسیده؛ در حالی که این نسبت برای کشور در سال‌های مورد اشاره به ترتیب برابر با ۰.۴۰۲ و ۰.۴۱۱ بوده است.

جدول ۲-۶. نسبت مصرف واسطه به ستانده بخش‌های اقتصادی استان در مقایسه با کشور

کشور		خراسان جنوبی		شرح فعالیت‌ها
۱۳۹۷	۱۳۹۶	میزان تغییرات (درصد)	۱۳۹۷	
۰.۴۵۹	۰.۴۵۲	-۶	۰.۵۰۴	گروه کشاورزی
۰.۰۴۸	۰.۰۶۲	-۲	۰.۰۹۴	معدن
۰.۷۳۵	۰.۷۱۶	۹	۰.۷۲۳	صنعت
۰.۰۹۴	۰.۱۳۲	۱۰	۰.۲۴۴	تأمین آب، برق و گاز طبیعی
۰.۵۹۶	۰.۵۹۳	۰.۵	۰.۵۹۲	ساختمان
۰.۲۱۸	۰.۲۲۱	-۲	۰.۲۴۰	گروه خدمات
۰.۴۱۱	۰.۴۰۲	۰.۹	۰.۴۲۱	جمع

مأخذ: محاسبات کارشناسی

۴-۲. جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی در خصوص رشد اقتصادی استان

بررسی وضعیت تولید ناخالص داخلی استان حاکی از آن است که سهم استان خراسان جنوبی از تولید کشور بسیار محدود بوده بطوریکه پایین‌ترین مقدار این شاخص را در بین استان‌های کشور دارا می‌باشد. تولید ناخالص داخلی استان به قیمت جاری در سال ۱۳۹۷ با ۲۸ درصد رشد به ۱۱۷,۵۱۴ میلیارد ریال رسیده؛ این در حالی است که شاخص کشوری ۴۴ درصد رشد داشته است. علاوه بر این؛ درآمد ناخالص داخلی سرانه استان کمتر از نصف میزان شاخص کشوری می‌باشد که این امر ضرورت توجه ویژه به موضوع حمایت از تولید در استان را آشکار می‌سازد.

نظر به اینکه تا پیش از تقسیم شدن استان خراسان بزرگ و انتزاع استان خراسان جنوبی از آن؛ سرمایه‌گذاری خاصی به ویژه در حوزه صنایع مادر توسط دولت در منطقه انجام نشده و پس از آن نیز براساس قانون اجرای سیاستهای کلی اصل ۴۴ قانون اساسی، دولت از انجام سرمایه‌گذاری‌های جدید برای فعالیت‌های اقتصادی منع گردیده است، این امر مانع از ایجاد زیربنای اقتصادی مورد نیاز در استان گردیده است که باید تدابیر ویژه‌ای جهت رفع این مشکل دیده شود، لذا در نظر

گرفتن بسته تشویقی - حمایتی به منظور حمایت از توسعه سرمایه گذاری در استان های محروم بویژه خراسان جنوبی ضرورت می یابد. در شرایط فعلی وضع قوانین و مشوق های سرمایه گذاری بصورت یکسان در مناطق کشور برای متقاضیان فعالیت های کسب و کار انگیزاننده سرمایه گذاری نبوده و برقراری هرگونه تخفیف، ترجیح یا معافیت مالیاتی جدید طی سالهای اجرای قانون برنامه ششم توسعه کشور ممنوع شده؛ لذا می طلبد برنامه حمایتی تشویقی خاص سرمایه گذاری در مناطق کم برخوردار کشور که در آن قوانین و مشوق های سرمایه گذاری متفاوت از سایر مناطق باشد؛ تدوین گردد. علاوه بر این؛ راهکارهای ذیل در جهت ارتقاء سطح کمی و کیفی تولید در استان پیشنهاد می گردد:

۱. شناسایی بخش های پیشران اقتصادی استان و برنامه ریزی و سیاست گذاری مناسب در راستای بهره گیری از ظرفیت این بخش ها در راستای توسعه اقتصادی استان؛
۲. مطالعه و بررسی تاثیر محدودیت های ناشی از شیوع بیماری کووید ۱۹ بر وضعیت تولید در استان و برنامه ریزی در راستای کاهش تاثیرات منفی آن و بهره گیری مناسب از فرصت های ایجاد شده؛
۳. به کارگیری و تجهیز ابزار های نوین تأمین مالی با هدف جذب نقدینگی سرگردان و اجرای طرح های توسعه ای در شهرستان های محروم استان؛
۴. استفاده از ظرفیت های شرکت سرمایه گذاری سهام عدالت استان جهت سرمایه گذاری در زمینه محصولات و فعالیت های مزیت دار استان در راستای رونق تولید؛
۵. هدایت و سوق دادن فعالیت های بیمه ای در زمینه گسترش اشتغال و سرمایه گذاری از طریق پوشش ریسک های موجود در استان و به جریان انداختن سرمایه های کلان بیمه ها در جهت کارآفرینی و بهبود فضای کسب و کار استان؛
۶. تأمین منابع فاینانس برای پروژه های بزرگ صنعتی بخش خصوصی و همچنین پروژه های زیربنایی مهم استان (نظیر پروژه راه آهن، انتقال آب، ساخت بزرگراه ها و ...)
۷. حذف دلالان و واسطه های غیرقانونی و نظارت اصولی بر چرخه تأمین، تولید، حمل و نقل، نگهداری و توزیع در بخش های اقتصادی؛

۸. تقویت نظارت بر هزینه کرد تسهیلات کم بهره که جهت حمایت از تولید و اشتغال استان واگذار می شود (تسهیلات اشتغال روستایی، تسهیلات بند الف تبصره ۱۸ و ...)
۹. برنامه ریزی جهت فعال سازی ظرفیت خالی واحدهای تولیدی استان و استفاده از آن به منظور ارتقاء تولید در چارچوب اقتصاد اشتراکی؛
۱۰. اجرا و پیاده سازی پروژه توسعه خوشه های صنعتی استان؛
۱۱. توانمندسازی و توسعه بنگاه های خرد، کوچک و متوسط استان با هدف افزایش حجم صادرات و تنوع محصولات صادراتی به کشور های همسایه از جمله افغانستان؛
۱۲. بازمهندسی فرآیند اعطای تسهیلات توسط کارگروه های استانی و اعطای تسهیلات به واحدهای تولیدی متناسب با پیشرفت فیزیکی، توان تولیدی طرح و بکارگیری شیوه های نوین و مکانیزه تولید؛
۱۳. حذف بروکراسی اداری در صدور مجوزهای کسب وکار با استقرار کامل سامانه پیشخوان مجوزهای کشور با راه اندازی سامانه سام (صدور یکپارچه مجوزها و استعلامات) در استان؛
۱۴. تمرکز دستگاه های متولی و اجرایی استانی بر برندسازی یک یا چند محصول خاص و استراتژیک تولیدی؛
۱۵. فرهنگ سازی برای مصرف کالاهای داخلی و برنامه ریزی جهت افزایش کیفیت تولیدات داخل استان.

فصل سوم:

بخش کشاورزی استان

خلاصه فصل:

بیش از ۴۱ درصد روستاییان استان ۷۰ درصد درآمدشان از بخش کشاورزی تأمین می‌شود. ظرفیت تولیدات کشاورزی استان ۹۰۰ هزار تن بوده و محصولات زرشک، عناب، زعفران و پسته استان بالاترین ارزش اقتصادی را دارند. سهم ارزش افزوده بخش کشاورزی در تولید ناخالص داخلی استان، حدود ۲۹/۳ درصد است و این خود نشان دهنده اهمیت بخش کشاورزی در معیشت مردم استان می‌باشد. درصد سهم شاغلین بخش کشاورزی استان، به نسبت جمعیت شاغل، ۳۰.۲ درصد و نسبت به کل جمعیت استان، ۸.۷ درصد می‌باشد. با وجود اینکه استان خراسان جنوبی در منطقه کویری واقع شده ولی در بخش کشاورزی از پتانسیل‌های مناسبی برخوردار است که در صورت توجه و حمایت می‌تواند موجب نگهداشت جمعیت در منطقه، تأمین بخشی از نیاز غذایی منطقه و کشور و همچنین اشتغال پایدار گردد. بر اساس آخرین آمار در سال ۱۳۹۹، مساحت کل اراضی زراعی و باغی استان بیش از ۱۷۸ هزارهکتار می‌باشد که از این میزان ۱۵۳ هزارهکتار بصورت آبی و ۲۵ هزارهکتار بصورت دیم کشت می‌شوند. از مهمترین محصولات زراعی استان می‌توان به گندم، جو، پنبه، چغندر قند و محصولات جالیزی و نباتات علوفه‌ای و در محصولات باغی به زرشک، زعفران، عناب، پنبه، پسته، انار، بادام و گل نرگس اشاره کرد. همچنین این استان دارای ۲۵۱۳۲۵۸ واحد دامی با تولید سالیانه ۲۲۸۱۰۵ تن انواع محصولات دامی از قبیل شیر، گوشت سفید و گوشت قرمز، تخم مرغ و عسل است که علاوه بر تأمین پروتئین استان میزان قابل توجهی از این تولیدات به ویژه گوشت سفید به استان‌های همجوار و کشورهای افغانستان، عراق، عمان و چین صادر می‌گردد.

۳-۱. سیاست‌های اقتصادی بخش کشاورزی و جهت‌گیری‌های استان

یکی از موانع دستیابی به توسعه پایدار در بخش کشاورزی، به کارگیری الگوهای کشت غیر اصولی توسط کشاورزان می‌باشد که با وجود امکان کشت بسیاری از محصولات، کشاورزان تنها به کشت یک یا دو محصول اکتفا می‌نمایند. همین امر موجب بهره‌وری پایین مزارع، از بین رفتن حاصلخیزی خاک کاهش درآمد و ... در برخی از مناطق می‌شود. عدم وجود بازار و قیمت تضمینی خرید آن محصول از مهمترین موانع در تصمیم‌گیری کشاورزان جهت کشت محصولات جدید در مزارع، می‌باشد. علاوه بر این، عدم آگاهی از نحوه تولید محصولات جدید نیز برخی از کشاورزان را از تولید محصولات جدید منصرف می‌سازد. کشاورزی قراردادی یکی از راهکارهایی است که می‌توان در راستای ترغیب کشاورزان جهت ایجاد تنوع در الگوی کشت، از آن بهره گرفت.

اجرای کشت قراردادی به سبب تولید محصولات مطابق قرارداد، نوعی تضمین برای فروش محصول به شمار می‌رود که تولیدکنندگان به سبب ارتقای درآمد رغبت بیشتری نسبت به امر تولید دارند. در شرایط فعلی تحریم، پایداری تولید و خودکفایی محصولات استراتژیک بسیار حائز اهمیت است و اجرای کشت قراردادی راه‌حلی مناسب برای پایداری تولید محصولات کشاورزی به شمار می‌رود که با وجود پتانسیل بالای بخش کشاورزی و مزیت نسبی اقلیمی در کشور می‌تواند با توسعه صادرات کالاهای مزیت‌دار، درآمد ارزی قابل توجهی را نصیب کشور کند تا از فشار بر منابع نفتی بکاهد. کشاورزی قراردادی، قراردادی است که برای یک مدت معین بین یک کشاورز و یک شرکت به صورت شفاهی یا کتبی پیش از آغاز فرآیند تولید منعقد می‌شود. در این قرارداد پشتیبان (سرمایه‌گذار) و کشاورز در قالب شروطی در زمینه تامین نهاده‌های تولید، مشاوره، تولید، بازاریابی و فروش محصول نسبت به تولید محصولات کشاورزی اقدام می‌کنند.

فراهم شدن قیمت و بازار تضمینی برای محصولات تولیدی، معرفی فناوری جدید، نظارت بر محصولات و استفاده از مشاوره رایگان فنی در مزرعه، تامین نهاده‌هایی مانند: بذر و کود و سم و خدمات آموزشی رایگان، امکان دسترسی به اعتبارات به اشکال مختلف، استفاده از کشاورزی قراردادی به عنوان وثیقه، تسهیم ریسک و محافظت در برابر تغییرات قیمت بازار، دسترسی به بازار قابل اتکا، توسعه تجاری شدن کشاورزان کوچک مقیاس، کاهش هزینه‌های مبادله برای کشاورز،

ثبات درآمدی کشاورزان و افزایش مهارت های مدیریتی و فنی کشاورزان از جمله مزایای این طرح برای کشاورزان است.

در استان خراسان جنوبی نیز تحلیل ها و بررسی های اولیه به منظور تامین مالی زنجیره های ارزش محصولات کشاورزی در قالب کشاورزی قراردادی با تمرکز بر توسعه محصولات مزیت دار استان برای محصولات زرشک، زعفران، عنب، پنبه، گوشت و شیر شتر تعریف شده است. ایجاد نهادهای واسط تخصصی برای انتقال دانش فنی و استانداردها و همچنین ایجاد امنیت شغلی برای بهره برداران خرد بخش کشاورزی و بنگاه های فعال در کل زنجیره ای ارزش از مهمترین اهداف این طرح در استان می باشد.

از دیگر سیاست های بخش کشاورزی استان می توان به طرح تولید و ترویج محصولات گواهی شده با تاکید بر توان افزایی زنان روستایی اشاره کرد. بخش کشاورزی خراسان جنوبی ۸۲ هزار بهره بردار دارد که از این تعداد ۵ هزار و ۱۱۴ نفر، خانم هستند. در این طرح، ۱۰۰ درصد محصولات کشاورزی با حداقل آلاینده ها و سالم تولید خواهند شد که در این خصوص، فراهم کردن زمینه ایجاد و توسعه کسب و کار برای خانوارهای روستایی و عشایری با تولید محصولات گواهی شده، ترویج فرهنگ تولید و مصرف محصولات گواهی شده، حاصلخیزی خاک، مصرف کمتر مواد شیمیایی و استفاده از کودهای آلی از اهداف طرح می باشد.

طرح نهضت گلخانه ای استان نیز که از سال ۱۳۹۸ در دستور کار قرار گرفته و در حال حاضر ۷۲ درصد پیشرفت فیزیکی دارد، در حال پیگیری می باشد. این طرح شامل احداث ۷۰۰ هکتار شهرک گلخانه ای، ۱۵۰ هکتار بارگاه بهداشتی زرشک، ۱۵۰ هکتار مجتمع دامپروری و ۵۰ هکتار شهرک شیلاتی است.

۲-۲. بررسی وضعیت تحولات بخش کشاورزی در استان

یکی از برنامه‌های مهم سازمان جهاد کشاورزی استان توسعه مکانیزاسیون می‌باشد که در این زمینه در سال ۱۳۹۹ حدود ۲۴۷ دستگاه تراکتور و ۴۸۷ دستگاه ادوات کشاورزی از محل تسهیلات ردیف توسعه مکانیزاسیون خریداری و به ناوگان ماشین‌آلات بخش کشاورزی اضافه شد که راندمان و ضریب مکانیزاسیون استان را از ۱۹۷ درصد به ۲۱۳ درصد در هکتار رسانده است. تجهیز ۱۷ دستگاه کمباین برداشت غلات و ۶ دستگاه برداشت غله نیز در این راستا باعث کاهش هزینه‌های تولید شده است.

در بحث سیستم‌های نوین آبیاری نیز در سال ۱۳۹۹، چهار هزار و ۷۵۰ هکتار از اراضی کشاورزی استان به این سیستم‌های مجهز شده‌اند. بنا بر آمار شرکت آب منطقه‌ای خراسان جنوبی اجرای سیستم‌های نوین آبیاری از سال ۱۳۹۳ تاکنون میزان مصرف آب در بخش کشاورزی را از یک میلیارد و ۲۰۰ میلیون متر مکعب به ۸۸۴ میلیون متر مکعب معادل حدود ۴۰۰ متر مکعب کاهش داده است. همچنین طی سال ۱۳۹۹، ۹۴ رشته قنات احیا و مرمت شده است.

در راستای طرح نهضت گلخانه‌ای استان در سال ۱۳۹۹ زیرساخت‌های هشت مجتمع گلخانه‌ای به مساحت ۱۸۰ هکتار و همچنین ۲۷ مجتمع دامپروری به تعداد ۲ هزار و ۱۴۵ واحد دامی تکمیل شده است.

۳-۳. بررسی وضعیت شاخص‌های بخش کشاورزی

۳-۳-۱. تولیدات محصولات اساسی بخش کشاورزی

ارزش افزوده، مصرف واسطه و ستانده زیر بخش‌های گروه کشاورزی بر اساس آمار ارائه شده در گزارش حساب‌های منطقه‌ای مرکز آمار ایران، ارزش افزوده بخش کشاورزی خراسان جنوبی در سال ۱۳۹۷ بیش از ۴۲ درصد رشد داشته و به بیش از ۲۲ هزار میلیارد ریال رسیده است که مهمترین عامل آن رشد بخش زراعت و باغداری می‌باشد.

بخش کشاورزی در سال ۱۳۹۷ بیش از ۱۹ درصد سهم ارزش افزوده استان را به خود اختصاص داده است. در بخش کشاورزی نیز حوزه زراعت و باغداری، گاو‌داری صنعتی و مرغداری بیشترین سهم از ارزش افزوده این بخش را به خود اختصاص داده‌اند.

جدول ۳-۱. ارزش افزوده، مصرف واسطه و ستانده زیر بخش های گروه کشاورزی - (میلیون ریال)

شرح فعالیت ها	ارزش افزوده		مصرف واسطه		ستانده	
	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۷
زراعت و باغداری	۱۰,۱۳۹,۵۲۵	۱۶,۶۳۸,۶۵۲	۳,۵۱۹,۷۸۲	۵,۷۳۶,۵۲۸	۱۳,۶۵۹,۳۰۷	۲۲,۳۷۵,۱۸۰
جنگلداری	۱۲۷,۱۰۹	۱۲۴,۱۶۵	۵۹,۲۰۷	۵۵,۳۱۷	۱۸۶,۳۱۶	۱۷۹,۴۸۲
ماهیگیری	۱۲۳,۶۰۷	۱۶۰,۲۶۷	۷۷,۴۰۸	۱۰۰,۶۷۱	۲۰۱,۰۱۴	۲۶۰,۹۳۸
گاو‌داری صنعتی	۴۹,۷۷۸	۶۳,۱۹۵	۷۰۱,۶۴۱	۸۹۱,۵۷۶	۷۵۱,۴۱۹	۹۵۴,۷۷۱
دام سنتی	۴,۸۶۵,۲۵۳	۴,۸۹۱,۲۹۶	۹,۲۵۹,۱۶۲	۹,۲۸۸,۸۱۵	۱۴,۱۲۴,۴۱۴	۱۴,۱۸۰,۱۱۱
مرغداری	۶۸۴,۲۴۴	۹۱۷,۵۸۹	۴,۹۸۸,۵۹۶	۷,۰۹۰,۳۴۷	۵,۶۷۲,۸۳۹	۸,۰۰۷,۹۳۶
پرورش زنبور عسل، کرم ابریشم، شکار و ...	۱۵,۵۹۹	۱۷,۰۰۴	۱۸,۳۶۱	۱۷,۸۲۵	۳۳,۹۶۱	۳۴,۸۲۹
جمع	۵,۶۱۴,۸۷۴	۵,۸۸۹,۰۸۴	۱۴,۹۶۷,۷۶۰	۱۷,۲۸۸,۵۶۴	۲۰,۵۸۲,۶۳۳	۲۳,۱۷۷,۶۴۷
کشاورزی، شکار، جنگلداری و ماهیگیری	۱۶,۰۰۵,۱۱۵	۲۲,۸۱۲,۱۶۸	۱۸,۶۲۴,۱۵۶	۲۳,۱۸۱,۰۷۹	۳۴,۶۲۹,۲۷۱	۴۵,۹۹۳,۲۴۷

مأخذ: مرکز آمار ایران و محاسبات کارشناسی

سطح زیر کشت و تولید محصولات عمده بخش کشاورزی استان به تفکیک (زراعی، باغی، دامی و آبزیان):
نود و یک درصد از وسعت ۱۵۰ هزار و هشتصد کیلومترمربعی استان عرصه منابع طبیعی بوده که از این میزان ۱۷۸,۳۹۸ هکتار زیر کشت محصولات زراعی و باغی می‌باشد. از این میزان ۱۵۲,۹۹۶ هکتار بصورت آبی و ۲۵,۴۰۲ هکتار بصورت دیم کشت می‌شوند. به لحاظ منابع آب نیز در حال حاضر ۱۱ هزار و ۷۲۰ منبع آبی شامل ۶ هزار و ۵۲۵ رشته قنات، سه هزار و ۲۹۹ حلقه چاه عمیق و ۲ هزار و ۱۴۹ چشمه در استان وجود دارد.

میزان تولیدات بخش کشاورزی استان در بخش زراعی بیش از ۶۶۰ هزارتن و باغی بیش از ۱۵۶ هزار تن بوده که نسبت به سال گذشته به ترتیب ۱۰.۳ و ۷.۴ درصد رشد را داشته است.

جدول ۳-۲. سطح زیر کشت و میزان تولید محصولات کشاورزی استان

گروه محصول	شرح	۱۳۹۷-۹۸			۱۳۹۸-۹۹			رشد (درصد)
		آبی	دیم	جمع	آبی	دیم	جمع	
زراعی	سطح زیر کشت (هکتار)	۶۹۵۱۲	۳۸۳۱	۷۳۳۴۳	۶۹۳۴۵	۱۴۶۲۵	۸۳۹۷۰	۱۴.۵
	میزان تولید (تن)	۵۷۳۶۷۰	۲۵۰۴۱	۵۹۸۷۳۱	۶۱۰۰۲۷	۵۰۲۲۴	۶۶۰۲۵۱	۱۰.۳
	سطح زیر کشت (هکتار)	۸۱۰۰۶	۱۰۰۸۹	۹۱۰۹۵	۸۳۶۵۱	۱۰۷۷۷	۹۴۴۲۸	۳.۷
باغی	میزان تولید (تن)	۱۴۱۳۶۳	۴۵۲۶	۱۴۵۸۸۹	۱۵۱۷۱۹	۴۹۶۵	۱۵۶۶۸۴	۷.۴

مأخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان

سطح زیر کشت و تولید محصولات زراعی استان

سطح زیر کشت محصولات زراعی استان در سال زراعی ۱۳۹۸-۹۹ با ۱۴.۵ درصد رشد نسبت به سال قبل به ۸۳ هزار و ۹۷۰ هکتار رسیده است که از این میزان بیش از ۶۹ هزار هکتار به صورت آبی و مابقی دیم بوده است. در میان انواع محصولات زراعی غلات شامل گندم و جو با سطح زیر کشت ۴۸ هزار هکتار بیشترین سطح زیر کشت (۵۷.۲ درصد) را داشته و بیش از ۲۰ درصد میزان تولید محصولات زراعی را شامل می‌شود. از طرف دیگر نباتات علوفه‌ای تنها با داشتن ۱۶ درصد از سطح زیر کشت محصولات زراعی بیش از ۴۶ درصد از میزان تولید این نوع محصولات را به خود اختصاص داده است.

جدول ۳-۳. سطح زیر کشت (هکتار) و میزان تولید (تن) محصولات زراعی استان

نوع محصولات	۱۳۹۷-۹۸		۱۳۹۸-۹۹		رشد (درصد)	
	سطح زیر کشت	میزان تولید	سطح زیر کشت	میزان تولید	سطح زیر کشت	میزان تولید
غلات	۳۷۷۷۵	۱۲۵۷۶۶	۴۸۰۴۱	۱۳۳۷۹۲	۲۷.۲	۶.۴
حبوبات	۳۰۲	۳۲۰.۳	۵۱۱	۴۰۶	۶۹.۲	۲۶.۹
محصولات صنعتی	۸۵۵۵	۴۸۵۲۷	۸۸۳۹	۳۹۶۱۱	۳.۳	-۱۸.۴
سبزیجات	۲۱۸۷	۴۲۴۹۳	۱۷۸۴	۴۰۹۹۵	-۱۸.۴	-۳.۵
محصولات جالبی	۷۲۰۴	۱۲۲۲۸۲	۶۶۸۷	۱۳۳۵۲۷	-۷.۲	۹.۲
نباتات علوفه‌ای	۱۲۷۰۵	۲۵۵۸۹۳	۱۳۱۰۵	۳۰۷۶۸۶	۳.۱	۲.۲
سایر محصولات	۴۶۱۴	۳۴۴۹	۵۰۰۲	۴۲۳۵	۸.۴	۲۲.۸
جمع کل	۷۳۳۴۳	۵۹۸۷۳۱	۸۳۹۷۰	۶۶۰۵۲۱	۱۴.۵	۱۰.۳

مأخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان

سطح زیر کشت و تولید محصولات باغی استان

سطح زیر کشت محصولات باغی استان در سال ۱۳۹۹ بیش از ۹۴ هزار و ۴۰۰ هکتار بوده که ۸۳ هزار هکتار آن آبی و مابقی دیم می‌باشد. میزان تولید محصولات باغی نیز با ۷.۴ درصد رشد نسبت به سال قبل به ۱۵۶ هزار و ۶۸۴ تن رسیده است. میوه‌های نیمه گرمسیری با حدود ۶۰ هزارتن تولید بیش از ۳۸ درصد میزان تولید محصولات باغی را داشته و پس از آن میوه‌های سردسیری و میوه‌های خشک به ترتیب با ۱۸ و ۱۵ درصد بیشترین میزان تولید محصولات باقی را شامل می‌شوند.

جدول ۳-۴. سطح زیرکشت (هکتار) و میزان تولید محصولات باغی (تن) استان

نوع محصولات	۱۳۹۸		۱۳۹۹		رشد (درصد)	
	سطح زیرکشت	میزان تولید	سطح زیرکشت	میزان تولید	سطح زیرکشت	میزان تولید
میوه‌های دانه‌دار	۲۹۲	۱۶۹۱	۲۹۶	۱۷۵۱	۱.۴	۳.۵
میوه‌های هسته‌دار	۱۱۹۵	۵۱۶۴	۱۲۰۴	۵۸۴۸	۰.۸	۱۳.۲
میوه‌های دانه‌ریز	۳۰۹۵	۱۶۶۲۹	۳۰۷۲	۱۷۱۸۵	-۰.۷	۳.۳
میوه‌های خشک	۳۳۳۷۱	۱۹۰۷۸	۳۴۷۲۷	۲۳۳۷۱	۴.۱	۲۲.۵
میوه‌های سردسیری	۲۱۵۴۳	۲۷۸۴۴	۲۲۸۱۶	۲۸۷۴۹	۵.۹	۳.۳
میوه‌های نیمه-گرمسیری	۷۰۵۸	۵۵۹۸۲	۶۹۹۸	۵۹۸۵۲	-۰.۹	۶.۹
محصولات گلخانه‌ای	۷۲	۱۲۹۰۵	۷۹	۱۳۹۶۵	۹.۷	۸.۲
سایر	۲۴۴۷۰	۶۵۹۶	۲۵۲۳۷	۵۹۶۴	۳.۱	-۹.۶
جمع کل	۹۱۰۹۵	۱۴۵۸۸۹	۹۴۴۲۹	۱۵۶۶۸۴	۳.۷	۷.۴

مأخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان

خراسان جنوبی از جمله مناطق با سابقه در کشت گیاهان دارویی است و قطب مهم‌ترین گیاهان دارویی یعنی زعفران و زرشک می‌باشد. تا کنون ۸۰۰ گونه گیاه دارویی در خراسان جنوبی شناسایی شده است، که از این رو جزء پنج استان برتر در حوزه کشت گیاهان دارویی در کشور محسوب می‌شود. با توجه به کمبود آب در خراسان جنوبی کشت نشائی گیاهان دارویی از مزیت‌های مختلفی برخوردار است و سالانه ۲.۵ میلیون نشاء در استان تولید می‌شود. در سال ۱۳۹۹ حدود ۵ هزار و ۶۰۰ هکتار سطح زیرکشت گیاهان دارویی (به جز زعفران) بوده که از این میزان سطح زیر کشت ۲ هزار و ۵۰۰ تن گیاه دارویی تولید و برداشت شده است.

استان خراسان جنوبی نقش قابل توجهی در تولید برخی از محصولات باغی کشور دارد؛ به طوری که این استان صاحب ۹۸ درصد سطح کشت عناب و زرشک کشور است که از این سطح کشت ۹۸ درصد عناب و ۹۶ درصد زرشک کشور تولید می‌شود. از سوی دیگر با میانگین سالانه ۴۵ تن زعفران، این استان دومین تولید کننده زعفران ایران محسوب می‌شود و ۲۳ درصد اراضی کشت زعفران ایران در این استان واقع شده است.

در مجموع میزان سطح زیر کشت و تولید سه محصول استراتژیک خراسان جنوبی در سال ۱۳۹۹ نسبت به سال قبل، به ترتیب ۴.۱ و ۳.۲ درصد رشد داشته است. میزان تولید زعفران در این سال با ۲.۹ درصد رشد معادل ۷۰ تن، زرشک با ۵.۶ درصد رشد بیش از ۲۲ هزار تن و عناب با کاهش ۴ درصدی ۶ هزار و ۷۰۰ تن بوده است.

جدول ۳-۵. سطح زیر کشت (هکتار) و میزان تولید محصولات (تن) شاخص باغی استان

نام محصول	۱۳۹۸		۱۳۹۹		رشد (درصد)
	سطح زیر کشت	میزان تولید	سطح زیر کشت	میزان تولید	
زعفران	۱۶۸۰۷	۶۸	۱۷۱۵۲	۷۰	۲.۹
زرشک	۱۷۶۵۴	۲۰۸۴۰	۱۸۶۰۰	۲۲۰۰۲	۵.۶
عناب	۳۸۳۶	۷۰۰۳	۴۱۳۴	۶۷۲۷	-۳.۹

مأخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان

عملکرد در هکتار محصولات زراعی و باغی استان

افزایش عملکرد در واحد سطح از دو طریق اصلاح به نژادی و به زراعی و شناسایی ارقام و محصولات سازگار با اقلیم و منابع آب و خاک هر منطقه از جمله سیاست‌ها و برنامه‌های حوزه کشاورزی کشور و به تبع آن استان بوده و در حال اجرا می‌باشد. از این رو کشت برخی از محصولات استان مانند حبوبات و چغندر علوفه‌ای از بهار به فصل پاییز منتقل شده تا از باران‌های پاییزی بهره‌برداری بیشتری صورت گیرد. با این حال محصولات کشاورزی استان در سال ۱۳۹۹ نسبت به سال قبل وضعیت مناسبی نداشته به طوری که عملکرد در واحد سطح محصولات ۳.۷ درصد کاهش و محصولات باغی تنها ۱ درصد رشد داشته است

جدول ۳-۶. عملکرد محصولات زراعی و باغی استان (کیلوگرم در هکتار)

گروه محصول	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	رشد نسبت به سال قبل (درصد)
محصولات زراعی	۷۳۱۴.۱	۷۷۳۸.۱	۸۱۶۳.۴	۷۸۶۲.۹	-۳.۷
محصولات باغی	۱۷۷۸.۸	۱۸۵۶.۷	۱۹۷۶.۳	۱۹۹۷.۳	۱

مأخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان

تولیدات محصولات دامی استان

زنجیره‌های تولید غذایی از جمله گوشت مرغ، گوشت قرمز و شیر در خراسان جنوبی تکمیل است و حتی نیاز سایر استان‌ها را نیز تأمین می‌کند. دامداری در خراسان جنوبی به دو شکل سنتی و صنعتی انجام می‌شود اما عموماً با توجه به اقلیم خشک استان به دلیل خشکسالی‌های پیاپی پرورش دام به صورت پرواربندی است. جمعیت دامی خراسان جنوبی شامل یک میلیون و ۴۷ هزار و ۴۰۰ رأس بره و گوسفند، یک میلیون و ۶۹ هزار و ۷۲۵ رأس بز، ۶۱ هزار و ۷۸۸ رأس گاو و گوساله و ۳۱ هزار و ۶۳۰ نفر شتر است. در سال ۱۳۹۹ میزان تولید گوشت قرمز در استان با بیش از ۱۷ درصد افزایش نسبت به سال قبل به ۱۵ هزار و ۹۵۰ تن و تولید شیر با ۱۱.۶ درصد افزایش به بیش از ۱۲۸ هزار تن رسیده است.

در حوزه تولید گوشت مرغ نیز ۷۸۹ واحد مرغداری گوشتی و ۴۹ واحد مرغداری تخمگذار و پولت در خراسان جنوبی فعال است. میزان تولید تخم مرغ در خراسان جنوبی در سال ۱۳۹۹، بیش از ۲۶ هزار و ۸۰۰ تن و تولید گوشت طیور حدود ۵۷ هزار تن بوده است که نسبت به سال گذشته به ترتیب ۱۲.۲ درصد افزایش و ۲.۹ درصد کاهش داشته است.

در سال ۱۳۹۹ زنبورداران استان ۲۷۳ تن عسل و بیش از ۳ تن انواع فرآورده‌های زنبور عسل همچون بره موم، موم، گرده گل و ژل رویال تولید کردند. در حال حاضر ۱۰۸۰ نفر در استان در حوزه زنبورداری فعالیت می‌کنند و بیش از ۳۰ هزار و ۲۸۷ کلنی زنبور عسل در خراسان جنوبی وجود دارد.

جدول ۳-۷. وضعیت تولید محصولات دامی استان

شاخص	واحد	۱۳۹۸	۱۳۹۹	رشد (درصد)
تعداد طیور	قطعه/دوره	۹۲۰۵۸۵۰	۹۷۷۶۰۵۰	۶.۲
مقدار تولید تخم مرغ	تن	۲۳۹۶۲	۲۶۸۹۱	۱۲.۲
میزان تولید گوشت طیور	تن	۵۸۶۹۵	۵۶۹۸۶	-۲.۹
تعداد کلنی زنبور عسل	کلنی	۳۰۵۱۹	۴۹۴۶۰	۶۲.۱
میزان تولید عسل	تن	۱۸۲	۲۷۳	۵۰
مقدار تولید شیر	تن	۱۱۴۷۲۹	۱۲۸۰۰۴	۱۱.۶
میزان تولید گوشت قرمز	تن	۱۳۵۹۴	۱۵۹۵۰	۱۷.۳
مقدار تولید پشم گوسفند	تن	۱۳۱۳	۱۴۶۶	۱۱.۷
مقدار تولید مو و کرک بز	تن	۲۹۶	۳۲۱	۸.۴

مأخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان

تولیدات محصولات آبی در استان

با توجه به خشکسالی متوالی سال‌های اخیر و ایجاد تغییر در میزان آب‌دهی اغلب منابع آبی استان، چند سالی است که در راستای استفاده بهینه از آب برای افزایش تولید، ساخت استخرهای دومنظوره کشاورزی در پایین دست چشمه‌ها، قنات‌ها و چاه‌های آب کشاورزی مورد توجه قرار گرفته است. این استخرهای احداث شده، ظرفیت نهفته استان در پرورش آبزیان است که علاوه بر تاثیر زیاد در معیشت و اشتغال کشاورزان به ارتقای رشد و کیفیت محصولات کشاورزی هم انجامیده است. بیش از ۷۰۰ استخر پرورش آبزیان در خراسان جنوبی وجود دارد و در سال ۱۳۹۹ هزار و ۴۶۴ تن انواع ماهی گرم آبی و سردآبی در استان تولید شده است که نسبت به سال قبل از آن رشد حدود ۲۰ درصدی داشته است. علاوه بر این یک میلیون و ۲۷۴ هزار قطعه بچه‌ماهی زینتی در ۱۳ مزرعه تولید ماهیان زینتی در استان تولید شده است.

جدول ۳-۸. وضعیت تولید محصولات آبرزی استان

شاخص	واحد	۱۳۹۸	۱۳۹۹	رشد (درصد)
میزان تولید آبریان سردآبی	تن	۴۸	۳۷	-۲۲.۹
میزان تولید آبریان گرم‌آبی	تن	۱۱۷۹	۱۴۲۷	۲۱
میزان تولید ماهیان زینتی	هزار قطعه	۱۱۲۶	۱۲۷۴	۱۳.۱
مزارع پرورش آبریان سردآبی	باب	۱۰	۱۲	۲۰
مزارع پرورش آبریان گرم‌آبی	باب	۶۲۶	۵۶۵	-۹.۷
مزارع تولید ماهیان زینتی	باب	۱۳	۱۳	-
تعداد اشتغال ایجاد شده در بخش آبرزی پروری	نفر	۴۰۱	۴۲۸	۶.۷

مأخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان

۳-۲. صادرات و واردات محصولات کشاورزی

صادرات محصولات کشاورزی از استان در سال ۱۳۹۹ رشد چشمگیری داشته به طوری که ارزش صادرات این محصولات نسبت به سال قبل بیش از ۱۳۰۰ درصد افزایش را نشان می‌دهد و به بیش از ۱۷ هزار میلیارد ریال رسیده است. این در حالی است که وجود محدودیت‌های موجود از جمله شیوع بیماری کرونا و درگیری‌های به وجود آمده در کشور افغانستان مشکلات متعددی را برای فعالان اقتصادی و تجاری استان به وجود آورده بود. در این سال واردات محصولات کشاورزی از منظر ارزش کاهش ۷۹ درصدی و از لحاظ وزنی کاهش ۷۲ درصدی نسبت به سال قبل داشته است.

جدول ۳-۹. میزان صادرات و واردات محصولات کشاورزی و دامپروری استان

عنوان	۱۳۹۸		۱۳۹۹		رشد
	وزن (تن)	ارزش (میلیون ریال)	وزن (تن)	ارزش (میلیون ریال)	
صادرات	۳۱,۴۳۶	۱,۲۰۷,۱۲۳	۱۲۵,۹۰۱	۱۷,۰۳۴,۹۷۵	۱۳۱۱
واردات	۱,۷۴۱	۹۱,۵۲۰	۴۸۹	۱۹,۳۹۷	-۷۹

مأخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان

عمده کالاهای صادراتی استان شامل سیفی جات، خوراک آماده طیور، تخم مرغ، جوجه یکروزه و انواع کنسروجات و عمده کالاهای وارداتی شامل موز، بذر یونجه، شاهدانه بوداده و بذر سبزیجات می باشد.

۳-۳-۳. حمایت های صورت گرفته از بخش کشاورزی

در سال ۱۳۹۹، ۳۴۶ میلیارد تومان تسهیلات به بیش از ۱۲ هزار بهره بردار بخش کشاورزی استان در بخش های مختلف زراعت و عشایری، تولید بذور گواهی شده، سرمایه در گردش کاشت، داشت و برداشت محصولات زراعی بهار و پاییزه پرداخت شده است، که نسبت به سال گذشته ۵۱ درصد رشد را نشان می دهد. از مهمترین حوزه های پرداخت تسهیلات می توان به پرداخت بیش از ۵۳ میلیارد و ۸۰۰ میلیون تومان در حوزه مکانیزاسیون کشاورزی و بیش از ۱۰۲ میلیارد و ۵۰۰ میلیون تومان در طرح نهضت گلخانه ای استان اشاره کرد.

جدول ۳-۱۰. مبلغ تسهیلات پرداختی بانک های استان به بخش کشاورزی (میلیون ریال)

سال	۱۳۹۷	۱۳۹۸
مجموع تسهیلات پرداختی	۲,۲۸۹,۵۰۳	۳,۴۶۰,۸۱۴
میزان رشد (درصد)	-۱۹.۵	۵۱

مأخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان

مجموع اعتبارات اختصاص یافته به بخش کشاورزی استان در سال ۱۳۹۹ با ۴۲ درصد کاهش نسبت به سال قبل به بیش از ۷۳۷ میلیارد ریال رسیده است. از محل منابع ملی و استانی ۱۱۳ میلیارد و ۴۰۰ میلیون تومان اعتبار برای بخش کشاورزی خراسان جنوبی تصویب شد اما از این مبلغ ۷۰ میلیارد و ۳۰۰ میلیون تومان اعتبار به استان اختصاص یافته است.

جدول ۳-۱۱. اعتبارات اختصاص یافته به بخش کشاورزی استان* (میلیون ریال)

سال	۱۳۹۸	۱۳۹۹
اعتبارات بخش کشاورزی	۱,۲۶۷,۸۳۴	۷۳۷,۰۸۲
میزان رشد	۸۳	-۴۲

* اعتبارات فقط مربوط به سازمان جهاد کشاورزی استان می باشد.

مأخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان

در سال ۱۳۹۹ تنها محصول گندم در استان با قیمت ۵۰,۰۰۰ ریال به ازای هر کیلوگرم به صورت تضمینی از کشاورزان خریداری شده است. مقدار گندم خریداری شده از کشاورزان استان بیش از ۲ هزار و ۸۰۰ تن بوده است.

جدول ۳-۱۲. قیمت تضمینی و میزان خرید محصولات کشاورزی استان

محصول	۱۳۹۸		۱۳۹۹	
	قیمت تضمینی (ریال)	میزان خرید (کیلوگرم)	قیمت تضمینی (ریال)	میزان خرید (کیلوگرم)
گندم	۲۵۰۰۰	۲۰۰۴۲۹۶۳	۵۰۰۰۰	۲۸۳۴۳۳۹

مأخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان

۳-۴. جمع‌بندی و ارائه سیاست‌های توسعه‌ای برای استان

- با توجه به شرایط آب و هوایی و میزان بارندگی در سطح استان، بیش از افزایش تولید باید به کاهش مصرف آب توجه داشته باشیم، در سال‌های اخیر به طور مستمر گزارشاتی مبنی بر افزایش سطح تولید از سوی مراجع مربوطه ارائه می‌شود که باتوجه به اینکه استان خراسان جنوبی در بیست سال اخیر دچار خشکسالی شدیدی شده است این نوع مدیریت به نظر به ضرر منابع آبی استان بوده و در سال‌های آینده موجب مشکلات متعدد خواهد شد. از طرف دیگر مدیریت تقاضای آب از اهمیت بیشتری تا مدیریت عرضه برخوردار است، قطعاً برای مناطقی مانند استان خراسان جنوبی ضرورت آموزش شیوه مصرف آب نسبت به تأمین آب از جایی دیگر (به طور مثال انتقال آب از دریای عمان)، از اهمیت بالاتری برخوردار است.

- یکی از محورهای اصلی اقتصادی استان بخش کشاورزی و دامداری است که آب‌بر نیز می‌باشند. از طرفی نیاز اصلی صنعت دامداری استان تأمین نهاده‌های دامی است لذا کشت هیدروپونیک می‌تواند به تولید کم‌آبر کمک کرده، نیاز دامداران را برطرف نماید و در مجموع به یکی از مهم‌ترین بخش‌های اقتصادی و اشتغالزای استان کمک کند. علوفه هیدروپونیک راهکاری برای افزایش بهره‌وری و کاهش مصرف آب است که آگاهی‌بخشی نسبت به مزایای بیشمار آن نیاز به فرهنگ‌سازی دارد. استفاده از روش هیدروپونیک مزایای بسیاری نسبت به تولید در مزرعه دارد به طوریکه با بهره‌گیری از کم‌ترین امکانات، می‌توان بیشترین بازدهی را به دست آورد. از طرفی

استفاده از این سیستم در تمام طول سال امکان پذیر بوده، پس همیشه علوفه سبز برای دام فراهم است. در روش کشت به صورت هیدروپونیک نیازی به تهیه زمین، شخم خاک و آبیاری نیست؛ کنترل شرایط محیطی دما، رطوبت و نور بسیار آسان است؛ علوفه تولیدشده با این روش بسیار سالم تر و از نظر ارزش غذایی باکیفیت تر از علوفه تولیدشده در مزرعه است.

فصل چهارم:

بخش صنعت و معدن استان

خلاصه فصل:

با توجه به پتانسیل بالای استان در حوزه معادن و صنایع معدنی و ایجاد ارزش افزوده بالا توجه به این حوزه از اولویت خاصی برخوردار است. طبق آمار اطلاعات بیشترین تعداد جواز تاسیس و پروانه بهره برداری صادره در سال ۹۹ مربوط به زیربخش کانی های غیرفلزی بوده که نشان از توجه و علاقمندی بالای بخش خصوصی به سرمایه گذاری در فرآوری مواد معدنی دارد. ورود سازمان های توسعه ای برای اکتشاف پهنه های معدنی و سرمایه گذاری امیدوار در زمینه صنایع معدنی در استان می تواند رونق خوبی در بخش صنعت و معدن استان و در نتیجه رشد اقتصادی استان ایجاد نماید.

۴-۱. سیاست های اقتصادی بخش صنعت و معدن و جهت گیری های استان

در راستای سند چشم انداز کشور در افق ۱۴۰۴، بخش صنعت، معدن و تجارت به عنوان پیشران اقتصاد استان، رقابت پذیر در عرصه داخلی و بین المللی، بالنده، درونزا و برون گر و در ردیف استان های توسعه یافته کشور ترسیم شده است.

در راستای مأموریت سازمان صنعت، معدن و تجارت استان مندرج در سند برنامه راهبردی وزارت متبوع، برنامه ریزی، حمایت، پشتیبانی، نظارت و انجام وظایف حاکمیتی در فعالیتهای صنعتی، معدنی و تجاری استان در راستای اهداف سند برنامه راهبردی وزارت متبوع، اسناد، قوانین و برنامه های بالادستی به منظور رشد اقتصادی و توسعه پایدار از طریق استفاده موثر از ظرفیتهای، مزیت ها و پتانسیل های موجود با تأکید بر مشارکت، تعامل و هم افزایی بخش های دولتی، خصوصی، تعاونی، شکل های غیردولتی و مراکز علمی و دانشگاهی، و تقویت مبادلات تجاری و تسهیل فرآیند صادرات و واردات در راستای تقویت جایگاه مرز و اقتصاد مرزی در اقتصاد استان و اعزام و پذیرش

هیأت تجاری، سفر و نمایندگان اقتصادی کشورها در استان با هدف آشنایی با ظرفیت‌های اقتصادی و تجاری طرفین پیش‌بینی شده است.

سیاست اقتصادی در بخش صنعت استان بر مبنای رفع موانع زیرساختی و اداری در جهت تسهیل فرآیند اجرا و بهره‌برداری بوده که در این خصوص اقداماتی از جمله تأمین منابع مالی برای تکمیل و راه‌اندازی طرح‌ها از محل منابع داخلی بانک‌ها و یارانه سود کارمزد و سایر اعتبارات، شناسایی و تهیه طرح‌های صنعتی قابل اجرا بر اساس مزیت‌ها و قابلیت‌های استان، تمرکز بر تکمیل طرح‌های نیمه‌تمام استان با اولویت طرح‌های بزرگ و متوسط، افزایش ظرفیت تولید واحدهای فعال استان از طریق ارائه تسهیلات سرمایه در گردش، استمهال بدهی‌ها، تقسیط و تعیین تکلیف بدهی مالیاتی و تأمین اجتماعی و ...، تعیین تکلیف و راه‌اندازی واحدهای صنعتی راکد و در تملک بانک‌ها، جذب منابع و امکانات شرکت‌ها و سازمان‌های توسعه‌ای وابسته به وزارت و سایر ارگان‌های دولتی انجام شده است. رفع موانع تولید از طریق برگزاری جلسات مستمر در قالب کارگروه تسهیل استانی و ملی، توسعه و تقویت بنگاه‌های تولیدی و ارتقای بهره‌وری و توان رقابتی بنگاه‌ها، بهبود محیط فضای کسب و کار و تأمین، توزیع، تسهیل و نوین‌سازی جریان کالا و خدمات، پشتیبانی و حمایت از تولیدات داخلی نیز مورد تأکید می‌باشد.

سیاست‌های اقتصادی در بخش معدن استان نیز تمرکز بر احداث صنایع معدنی با توجه به ظرفیت‌های معدنی استان بوده است که اقداماتی از جمله آزادسازی محدوده‌های اکتشافی غیرفعال و واگذاری از طریق ثبت در سامانه کاداستر، توسعه اکتشاف گسترده از طریق تعریف پهنه‌های اکتشافی و واگذاری به شرکت‌های بزرگ و توانمند معدنی انجام شده است. همچنین تمرکز بر اکتشاف سیستماتیک بر پایه شیوه‌های نوین اکتشاف در راستای کاهش هزینه و زمان، تهیه و تنظیم طرح جامع ذغالسنگ کشور از طریق سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران به منظور بهره‌برداری حداکثری از ذخایر ذغالسنگ استان، حمایت از فعالان حوزه اکتشاف از طریق صندوق بیمه فعالیت‌های معدنی و کاهش ریسک سرمایه‌گذاری و افزایش بهره‌برداری از معادن استان از طریق انعقاد تفاهم‌نامه با نظام مهندسی معدن از جمله برنامه‌های پیش‌بینی شده به منظور توسعه بخش معدن استان بوده است.

۲-۴. بررسی وضعیت تحولات بخش صنعت و معدن

تولید را می‌توان یکی از مهم‌ترین پیشران‌های حرکت کشور به سمت رونق اقتصادی دانست؛ بخشی که در سال جاری سعی شده تا با برنامه‌ریزی‌های همه جانبه از یک سو و تعامل با سایر بخش‌های صنعتی و تولیدی کشور و همراهی بخش خصوصی از سوی دیگر تاثیرگذاری آن در روندهای اقتصادی و اجتماعی افزایش یابد. تدابیر پیش‌بینی شده برای تحقق شعار رونق تولید در حالی است که بسیاری از فعالان اقتصادی از سال جاری به‌عنوان سال سخت برای بخش تولید یاد می‌کنند و معتقدند اعمال تحریم‌های جدید موجب خواهد شد تا تولید با چالش‌های بسیاری مواجه شود. فعالان صنعتی سال ۹۹ را یکی از سال‌های پرتلاطم تاریخ اقتصاد ایران می‌دانند و معتقدند که صنعت در این سال وضعیت چندان مطلوبی نداشته است. با این حال متولیان صنعتی سعی دارند تا با درنظر گرفتن برخی تدابیر عبور از این دوره سخت را برای تولید تسهیل کنند، به‌طوری که برخی معتقدند می‌توان با مدیریت و تکیه بر منابع داخلی، قدم در راه شکوفایی صنایع گذاشت.

۳-۴. بررسی و تحلیل شاخص‌ها و متغیرهای بخش صنعت و معدن

۱-۳-۴. ارزش افزوده، مصرف واسطه و ستانده زیربخش‌های گروه صنعت

همان‌طور که در جدول ۱-۴ مشاهده می‌شود ارزش افزوده کل بخش صنعت در سال ۱۳۹۶ از ۹۷۷۸ میلیارد ریال با افزایش ۱۶ درصدی به رقم ۱۱۳۸۶ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۷ رسیده است. از طرف دیگر ارزش افزوده بخش معدن استان نیز در سال ۱۳۹۷ رشد ۱۸ درصدی را تجربه نموده است.

جدول ۱-۴. ارزش افزوده زیر بخش‌های صنعت استان (میلیون ریال)

عنوان بخش	سال ۱۳۹۶	سال ۱۳۹۷	درصد تغییرات
صنعت	۹,۷۷۸,۳۴۴	۱۱,۳۸۶,۲۸۲	۱۶
معدن	۵,۹۶۹,۳۹۷	۷,۰۵۴,۰۱۰	۱۸
جمع	۱۵,۷۴۷,۷۴۱	۱۸,۴۴۰,۲۹۲	۱۷

ماخذ: مرکز آمار ایران

در جداول ۲-۴ ارزش افزوده، مصرف واسطه و ستانده رشته فعالیت‌های اقتصادی زیربخش‌های گروه صنعت استان در سال ۱۳۹۷ نشان داده شده است. همان‌طور که در جدول مشاهده می‌شود، بیشترین میزان ارزش افزوده در زیربخش‌های صنعت، به ترتیب مربوط به تولید سایر فرآورده‌های معدنی غیرفلزی، تولید فرآورده‌های لاستیکی و پلاستیکی و تولید محصولات غذایی می‌باشد. بیشترین مصرف واسطه و ستانده نیز مربوط به زیربخش‌های تولید محصولات غذایی و تولید سایر فرآورده‌های معدنی غیرفلزی بوده است.

جدول ۲-۴. ارزش افزوده، مصرف واسطه و ستانده رشته فعالیت‌های اقتصادی بخش صنعت استان در سال ۹۷-

میلیون ریال

شرح فعالیت‌ها	ارزش افزوده	مصرف واسطه	ستانده
معدن	۷,۰۵۴,۰۱۰	۷۲۹,۲۲۴	۷,۷۸۳,۲۳۴
استخراج نفت خام، گاز طبیعی و خدمات پشتیبانی معادن	-	-	-
استخراج سایر معادن	۷,۰۵۴,۰۱۰	۷۲۹,۲۲۴	۷,۷۸۳,۲۳۴
صنعت	۱۱,۳۸۶,۲۸۲	۲۹,۷۲۵,۰۹۴	۴۱,۱۱۱,۳۷۵
تولید محصولات غذایی	۱,۷۸۰,۸۰۵	۱۴,۷۶۳,۷۶۷	۱۶,۵۴۴,۵۷۲
تولید انواع آشامیدنیها	-	-	-
تولید فرآورده‌های توتون و تنباکو	-	-	-
تولید منسوجات	۹۵۸,۲۵۰	۳۷۷,۸۲۷	۱,۳۳۶,۰۷۶
تولید پوشاک	۷۲۱,۵۳۶	۷۲,۱۲۷	۷۹۳,۶۶۲
تولید چرم و فرآورده‌های وابسته	۱۰,۳۱۸	۸,۶۱۳	۱۸,۹۳۱
تولید چوب و محصولات چوبی به جز مبلمان و مواد حصیر بافی	۷۰۷,۴۷۳	۵۸۸,۰۴۲	۱,۲۹۵,۵۱۵
تولید کاغذ و فرآورده‌های کاغذی	۳۲۳	۱۰,۲۰۸	۱۰,۵۳۱
چاپ و تکثیر رسانه‌های ضبط شده	۴۰,۴۱۱	۸۱,۷۲۳	۱۲۲,۱۳۴
تولید کک، فرآورده‌های حاصل از پالایش نفت	۶۳۲,۲۳۶	۱,۱۵۴,۴۳۵	۱,۷۸۶,۶۷۱
تولید مواد شیمیایی و فرآورده‌های شیمیایی	۶۳,۳۳۳	۴۲۲,۰۰۰	۴۸۵,۳۳۳
تولید داروها و فرآورده‌های دارویی و شیمیایی و گیاهی	۱۸,۷۳۹	۲۰,۶۳۶	۳۹,۳۷۵
تولید فرآورده‌های لاستیکی و پلاستیکی	۱,۷۲۰,۰۴۳	۲,۶۶۶,۳۸۶	۴,۳۸۶,۴۲۹
تولید سایر فرآورده‌های معدنی غیرفلزی	۲,۸۲۴,۸۵۱	۵,۴۰۲,۸۷۷	۸,۲۲۷,۷۲۷
تولید فلزات پایه	۳۴۴,۱۹۱	۲,۷۰۳,۸۴۶	۳,۰۴۸,۰۳۷
تولید محصولات فلزی ساخته شده، به جز ماشین‌آلات و تجهیزات	۱,۲۳۶,۲۴۹	۱,۱۲۸,۰۱۸	۲,۳۶۴,۲۶۷

شرح فعالیت‌ها	ارزش افزوده	مصرف واسطه	ستانده
تولید محصولات رایانه‌ای، الکترونیکی و نوری	-۲,۵۵۰	۳,۴۷۲	۹۲۲
تولید تجهیزات برقی	-۵۸	۳,۲۶۶	۳,۲۰۸
تولید ماشین‌آلات و تجهیزات طبقه‌بندی نشده در جای دیگر	۳۵,۶۵۸	۲۰,۹۵۹	۵۶,۶۱۶
تولید وسایل نقلیه موتوری، تریلر و نیم‌تریلر	۱۰,۰۱۱	۱۰,۳۰۴	۲۰,۳۱۵
تولید سایر تجهیزات حمل و نقل	-	-	-
تولید میلمان	۲۸۲,۱۰۷	۲۸۴,۸۹۷	۵۶۷,۰۰۳
تولید سایر مصنوعات	۲,۳۵۸	۱,۶۹۱	۴,۰۴۹
تعمیر و نصب ماشین‌آلات و تجهیزات	-	-	-

ماخذ: مرکز آمار ایران

۴-۳-۲. نسبت مصرف واسطه به ستانده زیربخش‌های صنعت استان

مقایسه نسبت مصرف واسطه به ستانده زیربخش‌های صنعت استان در سال ۱۳۹۷ نسبت به سال ۱۳۹۶، نشان می‌دهد رتبه اول بیشترین مقدار افزایش مربوط به بخش تولید محصولات رایانه‌ای، الکترونیکی و نوری با ۸۵۸ درصد می‌باشد، و رتبه دوم مربوط به بخش تولید پوشاک با ۱۸۶ درصد می‌باشد، و رتبه سوم مربوط به بخش تولید کاغذ و فرآورده‌های کاغذی با ۷۳ درصد می‌باشد، و رتبه چهارم مربوط به بخش تولید مواد شیمیایی و فرآورده‌های شیمیایی با ۵۴ درصد می‌باشد.

جدول ۴-۳. مقایسه نسبت مصرف واسطه به ستانده رشته فعالیت‌های اقتصادی بخش صنعت استان

شرح فعالیت‌های اقتصادی زیربخش صنعت	نسبت مصرف واسطه به ستانده		درصد تغییرات
	۱۳۹۶	۱۳۹۷	
معدن	۰.۰۹۵	۰.۰۹۴	-۲
استخراج نفت خام، گاز طبیعی و خدمات پشتیبانی معادن	-	-	-
استخراج سایر معادن	۰.۰۹۵	۰.۰۹۴	-۲
صنعت	۰.۶۶۳	۰.۷۲۳	۹
تولید محصولات غذایی	۰.۸۳۳	۰.۸۹۲	۷
تولید انواع آشامیدنیها	-	-	-
تولید فرآورده‌های توتون و تنباکو	-	-	-
تولید منسوجات	۰.۳۸۳	۰.۲۸۳	-۲۶

شرح فعالیت‌های اقتصادی زیربخش صنعت	نسبت مصرف واسطه به ستانده		درصد تغییرات
	۱۳۹۶	۱۳۹۷	
تولید پوشاک	۰.۰۳۲	۰.۰۹۱	۱۸۶
تولید چرم و فرآورده‌های وابسته	۰.۴۹۳	۰.۴۵۵	-۸
تولید چوب و محصولات چوبی به جز مبلمان، حصیر و مواد حصیر بافی	۰.۴۶۳	۰.۴۵۴	-۲
تولید کاغذ و فرآورده‌های کاغذی	۰.۵۵۹	۰.۹۶۹	۷۳
چاپ و تکثیر رسانه‌های ضبط شده	۰.۵۵۲	۰.۶۶۹	۲۱
تولید کک، فرآورده‌های حاصل از پالایش نفت	۰.۵۸۸	۰.۶۴۶	۱۰
تولید مواد شیمیایی و فرآورده‌های شیمیایی	۰.۵۶۵	۰.۸۷۰	۵۴
تولید داروها و فرآورده‌های دارویی و شیمیایی و گیاهی	۰.۴۴۶	۰.۵۲۴	۱۷
تولید فرآورده‌های لاستیکی و پلاستیکی	۰.۷۱۰	۰.۶۰۸	-۱۴
تولید سایر فرآورده‌های معدنی غیرفلزی	۰.۵۰۹	۰.۶۵۷	۲۹
تولید فلزات پایه	۰.۷۸۳	۰.۸۸۷	۱۳
تولید محصولات فلزی ساخته شده، به جز ماشین‌آلات و تجهیزات	۰.۴۸۲	۰.۴۷۷	-۱
تولید محصولات رایانه‌ای، الکترونیکی و نوری	۰.۳۹۳	۳.۷۶۴	۸۵۸
تولید تجهیزات برقی	۰.۷۴۹	۱.۰۱۸	۳۶
تولید ماشین‌آلات و تجهیزات طبقه‌بندی نشده در جای دیگر	۰.۳۶۹	۰.۳۷۰	۰.۲
تولید وسایل نقلیه موتوری، تریلر و نیم‌تریلر	۰.۳۹۷	۰.۵۰۷	۲۸
تولید سایر تجهیزات حمل و نقل	-	-	-
تولید مبلمان	۰.۴۷۲	۰.۵۰۲	۶
تولید سایر مصنوعات	۰.۴۱۸	۰.۴۱۸	-۰.۱
تعمیر و نصب ماشین‌آلات و تجهیزات	-	-	-

ماخذ: محاسبات کارشناسی

۳-۳-۴. میزان تولید محصولات صنعتی منتخب استان

مهمترین محصولات تولیدی بخش صنعت استان در سال ۱۳۹۹ شامل: انواع لاستیک، سیمان خاکستری، کاشی دیواری، کاشی سرامیک کف، لوله و اتصالات پلی اتیلن، بسته بندی خشکبار، حبوبات و زعفران، کنسانتره زغالسنگ، ماسه سیلیسی، شمش منیزیم، اکسید منیزیم، چینی

بهداشتی، سنگهای تزئینی، کنسانتره میوه، خدمات چاپ و بسته بندی، پودرهای میکرونیزه معدنی بوده است.

جدول ۴-۴. واحدهای تولیدی و محصولات تولیدی عمده استان

نام کارخانه	شهرستان	نوع تولید	ظرفیت اسمی	واحد سنجش	کاربرد و موارد مصرف
شرکت کویر تایر	بیرجند	انواع لاستیک	۲۷۰۰۰	تن	خودرو سازی
شرکت سیمان قاین	قائنات	سیمان خاکستری	۸۱۲۵۰۰	تن	عمرانی- ساختمانی
ایجاد لبنیات قهستان	بیرجند	فرآورده های لبنی	۳۶۰۰۰	تن	مواد غذایی
شرکت صنایع کاشی و سرامیک نیلوفر	بیرجند	کاشی و سرامیک	۸۵۰۰۰	تن	ساختمان سازی
چاپ و بسته بندی میبای سرخ شرق	بیرجند	خدمات چاپی سلفون	۸۰۰۰	تن	چاپ و بسته بندی
ایران کاوش	بیرجند	لوله و اتصالات پلی اتیلن	۸۰۰۰	تن	عمرانی- ساختمانی
ترونند زعفران قاین	قائنات	بسته بندی خشکبار	۱۴۳۰	تن	صنایع غذایی
تهیه و تولید مواد معدنی ایران	طیس	کنسانتره زغالسنگ	۳۰۰۰۰۰	تن	صنایع فولاد و ...
ماسه ریخته گری چپروک طیس	طیس	ماسه سیلیسی	۱۰۰۰۰۰	تن	صنایع ریخته گری
کشت و صنعت خوشه سرخ شرق	قائنات	کنسانتره میوه	۲۰۰۰۰	تن	مواد غذایی
سامان فولاد بیرجند	بیرجند	سوله و اسکلت های فلزی	۷۵۰۰	تن	عمرانی ساختمانی
شرکت فروزان بیرجند	بیرجند	کشتارگاه طیور	۸۰۰۰۰۰۰	قطعه	صنایع غذایی
نوبین سرام کویر	طیس	چینی بهداشتی	۱۰۰۰	تن	ساختمان سازی
شرکت صنایع کاشی و سرامیک فرزاد	بیرجند	کاشی و سرامیک	۱۲۰۰۰۰	تن	ساختمان سازی
شرکت آیدا سرام	بیرجند	سرامیک	۷۰۰۰۰	تن	ساختمان سازی
شرکت کارخانجات نساجی فردوس	فردوس	نخ پنبه ای	۳۰۰۰	تن	نساجی
شمش فلز رویال	فردوس	شمش منیزیم	۶۰۰۰	تن	صنایع
شرکت تهیه و تولید مواد نسوز کشور	سربیشه	اکسید منیزیم	۶۷۵۰۰	تن	صنایع
شرکت فرآوری زغالسنگ پروده طیس	طیس	کنسانتره زغالسنگ	۱۵۰۰۰۰	تن	صنایع فولاد
شرکت فراز پلیمر فردوس	فردوس	لوله پلی اتیلن	۱۴۵۰۰	تن	عمرانی- ساختمانی
سیمان طیس گلشن	طیس	سیمان از کلینگر	۳۰۰۰۰۰	تن	عمرانی- ساختمانی
کک طیس	طیس	کک	۴۵۰۰۰۰	تن	صنایع فولاد
کانسرام	طیس	قطعات سیمانی سبک	۱۵۰۰۰۰	تن	عمرانی- ساختمانی

ماخذ: سازمان صنعت، معدن و تجارت استان

۴-۴. بررسی وضعیت کارگاه‌های صنعتی

۴-۴-۱. تعداد پروانه‌های بهره‌برداری صنعتی صادره، میزان سرمایه‌گذاری و میزان اشتغال

تا پایان سال ۱۳۹۹ در استان ۵۳۱ فقره پروانه بهره‌برداری صادره شده که با سرمایه‌گذاری بالغ بر ۲۶۵۷۶ میلیارد ریال برای ۱۲۰۲۲ نفر اشتغال ایجاد نموده است. مقایسه تعداد پروانه‌های بهره‌برداری در سال ۹۹ نسبت به سال ۹۸، افزایش ۲۰۵۱ درصدی را نشان می‌دهد. همچنین میزان سرمایه‌گذاری پروانه‌های بهره‌برداری رشد ۲۰۳ درصدی و میزان اشتغال افزایش ۳ درصدی را در سال ۹۹ نسبت به سال قبل نشان می‌دهد.

جدول ۴-۵. پروانه بهره‌برداری صنعتی صادره در استان (تجمیعی)

سال	پروانه بهره‌برداری			نسبت پروانه بهره‌برداری به جواز تأسیس
	تعداد (فقره)	سرمایه‌گذاری (میلیون ریال)	اشتغال (نفر)	
۱۳۹۸	۵۱۸	۲۲۰۹۰۷۶۲	۱۱۶۷۷	۰.۹۴
۱۳۹۹	۵۳۱	۲۶۵۷۶۰۳۹	۱۲۰۲۲	۰.۷۶
درصد تغییرات	۲.۵۱	۲۰.۳	۳	-۱۹

مأخذ: سازمان صنعت، معدن و تجارت استان

طبق جدول ۴-۶ بیشترین تعداد پروانه بهره‌برداری تا پایان سال ۱۳۹۹ مربوط به گروه صنایع کانی غیرفلزی با تعداد ۲۳۹ پروانه بهره‌برداری بوده است که بدلیل استقبال فعالان اقتصادی به سرمایه‌گذاری در حوزه فرآوری مواد معدنی بوده است.

جدول ۴-۶. تعداد پروانه بهره‌برداری صنعتی استان بر اساس گروه فعالیت (تجمیعی)

سال	مواد غذایی و آشامیدنی	منسوجات	پوشاک	شیمیایی	لاستیک و پلاستیک	کانی غیر فلزی	فلزات اساسی
۱۳۹۸	۵۸	۱۳	۶	۲۲	۵۰	۲۳۹	۵
۱۳۹۹	۴۶	۱۴	۶	۲۸	۴۸	۲۳۹	۵

مأخذ: سازمان صنعت، معدن و تجارت استان

طبق جدول ۴-۷ بیشترین اشتغال پروانه بهره‌برداری تا پایان سال ۱۳۹۹ مربوط به زیربخش کانی غیرفلزی با ۴۸۱۲ نفر و بخش لاستیک و پلاستیک با ۲۰۳۹ نفر بوده است.

جدول ۴-۷. میزان اشتغال پروانه بهره برداری صنعتی استان بر اساس گروه فعالیت (تجمیعی)

سال	مواد غذایی و آشامیدنی	منسوجات	پوشاک	شیمیایی	لاستیک و پلاستیک	کانی غیر فلزی	فلزات اساسی
۱۳۹۸	۱۲۹۲	۳۵۴	۱۱۴	۴۷۵	۲۰۴۵	۴۸۵۷	۱۶۵
۱۳۹۹	۱۱۴۴	۳۴۱	۱۱۴	۵۴۷	۲۰۳۹	۴۸۱۲	۱۶۵

مأخذ: سازمان صنعت، معدن و تجارت استان

۴-۴-۲. مقایسه پروانه های بهره برداری صادره استان با استان های همجوار

طبق جدول ۴-۸، استان خراسان جنوبی نسبت به استان های همجوار، کمترین میزان پروانه بهره برداری صنعتی صادره تا پایان سال ۹۹ را داشته و بیشترین تعداد پروانه بهره برداری صادره، میزان سرمایه گذاری و اشتغال ایجاد شده در حوزه صنعت، مربوط به استان خراسان رضوی بوده است.

جدول ۴-۸. مقایسه وضعیت پروانه بهره برداری صنعتی استان و استان های همجوار

استان	۱۳۹۸			۱۳۹۹		
	تعداد	سرمایه گذاری (میلیون ریال)	اشتغال	تعداد	سرمایه گذاری (میلیون ریال)	اشتغال
خراسان رضوی	۵۳۰۰	۲۴۱۸۰۶۸۰۵	۱۹۱۷۸۷	۵۳۶۴	۳۹۷۷۰۱۰۷۳	۲۰۲۴۳۷
یزد	۲۹۴۵	۱۳۵۵۰۱۹۳۵	۹۶۴۶۱	۲۹۲۱	۱۷۰۷۵۷۳۴۵	۹۷۲۴۲
سمنان	۱۸۴۹	۵۸۲۲۵۲۲۲	۵۲۷۵۵	۱۷۶۸	۷۶۶۳۱۶۷۷	۵۲۳۲۳
کرمان	۱۲۸۳	۱۷۰۱۹۳۷۰۴	۶۶۳۹۵	۱۳۶۱	۲۵۵۱۵۹۱۹۸	۶۷۹۵۹
سیستان و بلوچستان	۱۰۷۴	۱۳۸۰۲۹۵۵	۲۵۱۹۳	۱۰۸۶	۱۶۳۳۰۱۵۰	۲۵۳۷۷
خراسان جنوبی	۵۱۸	۲۲۰۹۰۷۶۲	۱۱۶۷۷	۵۳۱	۲۶۵۷۶۰۳۹	۱۲۰۲۲

مأخذ: سازمان صنعت، معدن و تجارت استان

۴-۴-۳. تعداد جوازهای تأسیس صادره به تفکیک گروه صنعت

طبق جدول ۴-۹ تعداد جواز تأسیس صادره تا پایان سال ۱۳۹۹ تعداد ۵۵۲ فقره بوده که نسبت به سال ۱۳۹۷ رشد ۴۰۷۴ درصدی داشته است. همچنین میزان سرمایه گذاری از رقم ۸۰۴۵۵ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۷ به ۷۹۲۳۱ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۸ رسیده و کاهش

۱.۵ درصدی داشته است. مقایسه میزان اشتغال پیش بینی شده براساس جواز تأسیس‌های صادره در سال ۹۸ نسبت به سال ۹۷ نیز کاهش ۳.۵ درصدی را نشان می‌دهد.

جدول ۴-۹. جوازهای تأسیس صنعتی صادره در استان

سال	تعداد (فقره)	سرمایه گذاری (میلیون ریال)	اشتغال (نفر)
۱۳۹۸	۵۵۲	۷۹۲۳۱۰۹۷	۱۹۶۳۶
۱۳۹۹	۶۹۸	۱۲۶۶۶۷۴۰۷	۲۰۴۱۵
درصد تغییرات	۲۶	۶۰	۴

مأخذ: سازمان صنعت، معدن و تجارت استان

جدول ۴-۱۰. تعداد جوازهای تأسیس صنعتی استان بر اساس گروه فعالیت

سال	مواد غذایی و آشامیدنی	منسوجات	پوشاک	شیمیایی	لاستیک و پلاستیک	کانی غیر فلزی	فلزات اساسی
۱۳۹۸	۴۳	۱۴	۴	۳۴	۳۰	۱۹۸	۲۱
۱۳۹۹	۴۴	۱۲	۷	۴۹	۴۵	۲۸۹	۱۸

مأخذ: سازمان صنعت، معدن و تجارت استان

همانطور که در جدول ۴-۱۰ نشان داده شده است، بیشترین تعداد جواز تأسیس صادره مربوط به زیربخش کانی‌های غیرفلزی می‌باشد که نشان از توجه و علاقمندی بالای بخش خصوصی به سرمایه‌گذاری در فرآوری مواد معدنی با توجه به پتانسیل بالای استان در بخش معدن و ایجاد ارزش افزوده در این بخش دارد.

طبق جدول ۴-۱۱ بیشترین اشتغال پیش بینی شده مربوط به زیربخش‌های منسوجات و کانی‌های غیرفلزی می‌باشد که نشان دهنده میزان اشتغال زایی بالای صنایع نساجی و معادن و جذب نیروی کار بیشتر در این دو بخش می‌باشد.

جدول ۴-۱۱. میزان اشتغال جوازهای تأسیس صنعتی استان بر اساس گروه فعالیت

سال	مواد غذایی و آشامیدنی	منسوجات	پوشاک	شیمیایی	لاستیک و پلاستیک	کانی غیر فلزی	فلزات اساسی
۱۳۹۸	۵۵۸	۴۶۳۲	۹۰	۱۰۳۷	۱۰۰۲	۳۵۹۲	۲۱۶۵
۱۳۹۹	۸۳۲	۶۵۸	۴۳۴	۹۱۶	۲۵۹۴	۵۱۹۸	۲۳۵۲

مأخذ: سازمان صنعت، معدن و تجارت استان

۴-۴-۴. سهم کارگاه های صنعتی بالاتر از ۱۰۰ نفر کارکن از کل کارگاه های صنعتی استان

جدول ۴-۱۲. ترکیب تعداد واحدهای صنعتی استان از لحاظ اشتغال

نوع کارگاه از لحاظ اندازه	تعداد کارکنان	تعداد کارگاه صنعتی در استان
بزرگ	بیشتر از ۱۵۰ نفر	۱۱
متوسط	بین ۵۰ تا ۱۵۰ نفر	۱۸
کوچک	کمتر از ۵۰ نفر	۵۰۲

مأخذ: سازمان صنعت، معدن و تجارت استان

۴-۵. بررسی وضعیت زیربخش معدن

ساختار زمین شناسی منحصر به فرد و وجود پتانسیل های کانی های مهمی چون طلا، قلع، تنگستن، منیزیت، مس، سرب، روی، آهن و ذخایر غنی سنگ های تزئینی (نظیر گرانیت) موقعیت ممتازی را در تولید، عرضه و صادرات مواد معدنی برای استان به ارمغان آورده است. استان خراسان جنوبی از نظر تمرکز صنایع یکی از کم تراکم ترین استانهای کشور است، توجه به ذخایر معدنی هر منطقه به عنوان یکی از مهمترین منابع طبیعی، برای هرگونه برنامه ریزی اقتصادی - اجتماعی امری اجتناب ناپذیری است.

استان از نظر پتانسیل های معدنی در کشور از جایگاه نسبتا خوبی برخوردار است میزان ذخایر قطعی استان حدود ۳.۷ میلیارد تن برآورد شده است. استان خراسان جنوبی با وسعت ۱۵۰۸۰۰ کیلو متر مربع آمیزه ای از انواع سنگ های آذرین، رسوبی و دگرگونی مربوط به سنین مختلف زمین شناسی است که همین سنین مختلف، بروز فازهای مختلف کوه زایی و به تبع آن کانی زایی را سبب گردیده است.

مهمترین ماده های معدنی استان در رتبه اول ذغال سنگ، منیزیت و خاک های نسوز و در مرحله بعدی بنتونیت و گرانیت را می توان برشمرد. البته معادن گرانیت سبز، کرومیت و سنگ آهن، مرمیت و بازالت منشوری با توجه به اهمیتی که دارند به کشور های مانند چین، عراق، ترکیه، ارمنستان، اروپا و کشورهای عربی حوزه خلیج فارس صادر می شوند.

طبق جدول ۴-۱۳؛ تعداد کل معادن استان از ۶۴۸ معدن در سال ۹۸ به ۶۹۵ معدن در سال ۹۹ افزایش یافته که رشد ۷.۳ درصدی را نشان می‌دهد. تعداد شاغلین بخش معدن استان نیز در سال ۹۹ نسبت به سال ماقبل، ۷.۳ درصد افزایش داشته است.

جدول ۴-۱۳. وضعیت معادن استان

سال	تعداد معادن			تعداد پرسنل	میزان ذخیره قطعی (میلیون تن)	میزان استخراج واقعی (میلیون تن)
	فعال	غیر فعال	جمع			
۱۳۹۸	۳۶۷	۲۸۱	۶۴۸	۱۲۰۵۶	۲۵۴۷	۱۸
۱۳۹۹	۴۶۶	۲۲۹	۶۹۵	۱۲۹۳۹	۶۸۴۹	۱۹
درصد تغییرات	۲۷	-۱۸.۵	۷.۳	۷.۳	۱۶۹	۵.۶

مأخذ: سازمان صنعت، معدن و تجارت استان

طبق جدول ۴-۱۴؛ تا پایان سال ۱۳۹۹ تعداد ۳۲۲ فقره پروانه اکتشاف صادر شده که نسبت به سال ۹۸، افزایش ۲۲ درصدی داشته است. همچنین تعداد گواهی کشف در سال ۹۹ نسبت به سال ۹۸ کاهش ۲۴.۶ درصدی داشته که بدلیل تبدیل گواهی های کشف صادره به پروانه بهره برداری بوده است و نشان دهنده فعالیت خوب در حوزه اکتشاف معادن می باشد. همچنین میزان ذخیره گواهی های کشف رشد ۹۹.۶ درصدی داشته است.

جدول ۴-۱۴. وضعیت پروانه اکتشاف و گواهی کشف معادن استان

سال	پروانه اکتشاف	گواهی کشف		
		تعداد (فقره)	تناژ ذخیره (میلیون تن)	هزینه عملیات (میلیون ریال)
۱۳۹۸	۵۶۴	۵۷	۱۲۳۳	۸۷۵۳۵
۱۳۹۹	۳۲۲	۴۳	۱۳۸	۱۷۴۶۹۸
درصد تغییرات	۲۲	-۲۴.۶	-۸۸.۸	۹۹.۶

مأخذ: سازمان صنعت، معدن و تجارت استان

طبق جدول ۴-۱۵؛ تا پایان سال ۱۳۹۹، تعداد پروانه های بهره برداری معادن استان، ۶۹۵ معدن با ظرفیت استخراج ۱۹ هزار تن بوده است. در این معادن، با سرمایه گذاری بالغ بر ۱۹۶۹۹ میلیارد ریال، ۱۲۹۳۹ نفر اشتغال ایجاد شده است.

مقایسه وضعیت صدور پروانه بهره برداری معادن استان تا پایان سال ۹۹ نسبت به سال ۹۸، رشد ۷.۳ درصدی در تعداد و افزایش ۵.۶ درصدی در ظرفیت استخراج را نشان می دهد. همچنین تعداد اشتغال ایجاد شده تا پایان سال ۹۹ نسبت به سال قبل، رشد ۷.۳ درصدی و میزان سرمایه گذاری، افزایش ۸.۸ درصدی داشته که نشان از توجه بخش خصوصی به سرمایه گذاری در بخش معدن دارد.

جدول ۴-۱۵. پروانه های بهره برداری بخش معدن استان

سال	تعداد (فقره)	ظرفیت استخراج (هزار تن)	ذخیره قطعی (هزار تن)	اشتغال (نفر)	سرمایه گذاری (میلیون ریال)
۱۳۹۸	۴۶۸	۱۸	۲۵۴۷	۱۲۰۵۶	۱۸۰۸۳۱۱۲
۱۳۹۹	۶۹۵	۱۹	۶۸۴۹	۱۲۹۳۹	۱۹۶۶۹۹۶۲
درصد تغییرات	۷.۳	۵.۶	۱۶۹	۷.۳	۸.۸

مأخذ: سازمان صنعت، معدن و تجارت استان

۴-۶. صادرات و واردات محصولات بخش صنعت و معدن

طبق جدول ۴-۱۶؛ ارزش صادرات محصولات صنعتی استان در سال ۹۹ به مبلغ ۲۶ میلیون دلار بوده است که در مقایسه با رقم صادرات سال ۹۸، افزایش ۸ درصدی داشته است که بدلیل تسهیل فرایند صادرات و همکاری کلیه دستگاه های اجرایی خدمات رسان می باشد.

جدول ۴-۱۶. صادرات محصولات صنعتی استان (میلیون دلار)

شاخص	۱۳۹۸	۱۳۹۹	درصد تغییرات
ارزش صادرات محصولات صنعتی استان	۲۴	۲۶	۸.۳

مأخذ: سازمان صنعت، معدن و تجارت استان

همانطور که در جدول ۴-۱۷ نشان داده شده است، میزان کل صادرات استان از طریق گمرکات و بازارچه های مرزی، در سال ۹۹ نسبت به سال ۹۸، افزایش ۱۰.۳ درصدی از نظر ارزش و افزایش ۱۲ درصدی از نظر وزنی داشته است که با احتساب صادرات ماده ۱۱۶، خروجی کل استان افزایش ۷۴ درصدی از نظر ارزش و افزایش ۲۷ درصدی از نظر وزنی داشته که بدلیل تسهیل فرایند صادرات و همکاری کلیه دستگاه های اجرایی خدمات رسان - کوتاه شد زمان صادرات، بهبود

نسبی زیرساخت‌های تجاری مرز ماهیرو، افزایش نرخ ارز و به حداقل رسیدن ممنوعیت‌های صادراتی کالاها و افزایش ساعت اداری و امنیت حاکم در دو سوی مرز می‌باشد.

جدول ۴-۱۷. صادرات گمرکات و بازارچه‌های مرزی استان در سال‌های ۹۹-۹۸

نام گمرک / بازارچه	ارزش (هزار دلار)		وزن (تن)		تغییرات (درصد)
	۹۸	۹۹	۹۸	۹۹	
صادرات بازارچه‌ها	۳۶۰۰۰	۹۹۰۰۰	۲۲۱۰۰۰	۳۰۰۰۰۰	۳۶
صادرات گمرکات	۶۴۰۰۰	۱۰۴۰۰۰	۱۲۰۳۰۰۰	۱۲۹۳۰۰۰	۷
صادرات کل استان	۱۰۰۰۰۰	۲۰۳۰۰۰	۱۴۲۴۰۰۰	۱۵۹۳۰۰۰	۱۲
صادرات ماده ۱۱۶	۳۸۶۰۰۰	۶۴۱۰۰۰	۱۳۶۹۰۰۰	۱۹۴۱۰۰۰	۴۲
خروجی کل استان	۴۸۶۰۰۰	۸۴۴۰۰۰	۲۷۹۳۰۰۰	۳۵۳۴۰۰۰	۲۷

مأخذ: سازمان صنعت، معدن و تجارت استان

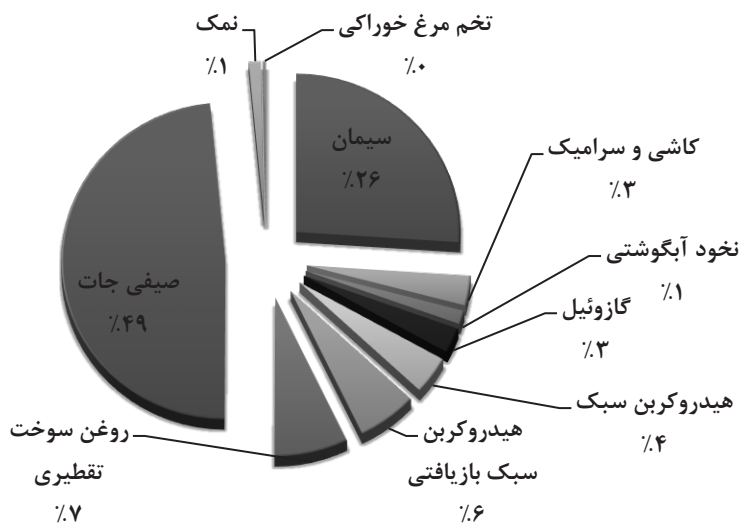
جدول ۴-۱۸. اقلام عمده کالاهای صادراتی بخش صنعت و معدن استان

۱۳۹۸			۱۳۹۹		
نام کالا	وزن (تن)	ارزش (هزار دلار)	نام کالا	وزن (تن)	ارزش (هزار دلار)
سیمان	۱۱۹۰۰۰	۲۰۰۰	سیمان	۱۰۶۲۲۴۴	۴۳۹۲۸
کاشی و سرامیک	۲۴۰۰۰	۵۰۰۰	کاشی و سرامیک	۸۲۱۶۷	۵۱۳۱
ایزوگام	۲۰۰۰	۵۶۰	نخود آبگوشتی	۳۸۴۰	۲۳۴۹
گازوئیل	۴۰۰۰۰	۲۲۰۰۰	گازوئیل	۱۲۴۸۶	۴۳۷۸
هیدروکربن سبک	۴۰۰۰	۲۰۰۰	هیدروکربن سبک	۴۹۵۵	۶۵۲۲
هیدروکربن سبک حاصل از بازیافت خاک‌های رنگ‌بر	۵۷۰۰۰	۱۴۰۰۰	هیدروکربن سبک حاصل از بازیافت خاک‌های رنگ‌بر	۳۳۷۸۸	۹۹۵۰
روغن سوخت تقطیری	۴۶۰۰۰	۱۱۰۰۰	روغن سوخت تقطیری	۳۹۷۵۱	۱۲۲۲۶
صیفی جات	۸۱۰۰۰	۷۰۰۰	صیفی جات	۲۱۱۵۹۱	۸۱۶۹۸
نمک	۲۲۰۰۰	۸۵۰	نمک	۴۷۶۹۵	۲۰۲۵
قیر	۳۰۰۰	۹۱۰	تخم مرغ خوراکی	۸۴۰	۵۰۴

مأخذ: سازمان صنعت، معدن و تجارت استان

همانطور که در جدول فوق نشان داده شده است، میزان صادرات دو محصول سیمان و کاشی و سرامیک که از محصولات عمده صادراتی استان است در سال ۱۳۹۹ نسبت به سال ۱۳۹۸ افزایش قابل ملاحظه

ای داشته است که بدلیل تسهیل فرایند صادرات و همکاری کلیه دستگاه های اجرایی خدمات رسان - کوتاه شد زمان صادرات، بهبود نسبی زیرساخت های تجاری مرز ماهیرود و افزایش نرخ ارز بوده است.

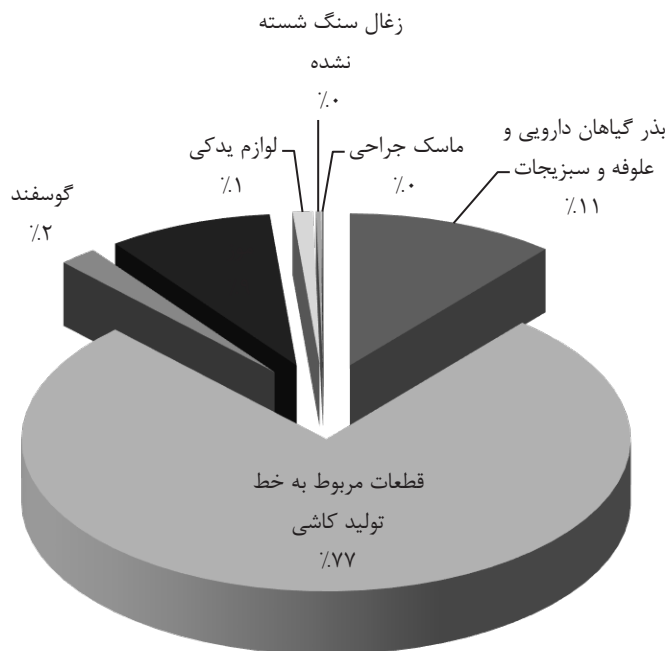

نمودار ۴-۱. سهم ارزش اقلام عمده کالاهای صادراتی بخش صنعت و معدن استان در سال ۱۳۹۹

جدول ۴-۱۹. اقلام عمده کالاهای وارداتی بخش صنعت و معدن استان

۱۳۹۹			۱۳۹۸		
ارزش (هزار دلار)	وزن (تن)	نام کالا	ارزش (هزار دلار)	وزن (تن)	نام کالا
۲۲۰	۱۸۰	بذر گیاهان دارویی و علوفه و سبزیجات	۲۵۸۷۲	۶۰۷	پنل های خورشیدی
۱۵۱۷	۱۳۵	قطعات مربوط به خط تولید کاشی	۱۹۰۶	۱۸۱	قطعات مربوط به خط تولید کاشی
۴۰	۱۹	گوسفند	۹۷۸	۴۶۰	گوسفند
۱۷۳	۲۵۴	موز	۷۴۲	۲۹	دستگاه آسیاب بنتونیت
۲۱	۲	لوازم یدکی	۴۱۰	۲۷۳	بذر یونجه
۵	۱۱۷	زغال سنگ شسته نشده	۲۲۰	۱۱۹	شتر
۰/۲	۰/۲	ماسک جراحی	۶۶	۹۲	برنج

مأخذ: سازمان صنعت، معدن و تجارت استان

نمودار ۴-۲. مقایسه ارزش اقلام عمده کالاهای وارداتی بخش صنعت و معدن استان در سال ۱۳۹۹

۴-۷. حمایت‌های دولت از بخش صنعت و معدن

اجرای طرح رونق تولید در سال ۹۹ با تشکیل کارگروه تسهیل و رفع موانع تولید به تعداد ۷۱ جلسه استانی و ۴۱ جلسه کارشناسی و طرح مباحث استان در ۵ جلسه کارگروه ملی که به ۷ واحد تولیدی با پرداخت ۲۳۶ میلیارد ریال و پرداخت ۶۹۴۵ میلیارد ریال پرداخت مستقیم به ۱۵۸۰ طرح و واحد تولیدی و از محل تبصره ۱۸ قانون بودجه ۱۳۹۹ به تعداد ۲۴ طرح و واحد به مبلغ ۱۴۴۳ میلیارد ریال پرداخت گردیده است که در مجموع پرداخت تسهیلات به استان ۸۲۶۴ میلیارد ریال به ۱۶۱۱ طرح و واحد تولیدی صورت گرفته است.

اجرای طرح رونق تولید در سال ۹۸ با تشکیل کارگروه تسهیل و رفع موانع تولید به تعداد ۱۰۳ جلسه استانی و ۶۶ جلسه کارشناسی و طرح مباحث استان در ۱۶ جلسه کارگروه ملی که به ۲۵ واحد تولیدی با پرداخت ۹۲۵ میلیارد ریال و پرداخت ۲۲۲۸ میلیارد ریال پرداخت مستقیم به

۱۴۶۷ طرح و واحد تولیدی و از محل تبصره ۱۸ قانون بودجه ۱۳۹۸ به تعداد ۱۴ طرح و واحد به مبلغ ۱۲۶۰ میلیارد ریال پرداخت گردیده است که در مجموع پرداخت تسهیلات به استان ۴۴۱۳ میلیارد ریال به ۱۵۰۶ طرح و واحد تولیدی صورت گرفته است.

۴-۸. جمع بندی و ارائه توصیه های سیاستی برای استان

با توجه به پتانسیل های بالای استان در بخش صنعت و معدن و بویژه صنایع معدنی و از طرفی موقعیت استراتژیک استان و همجواری با کشور افغانستان پیشنهاداتی به شرح ذیل مطرح می گردد:

- ❖ کاهش حق بیمه و مالیات در استان های کم برخوردار و تهاتر درآمدهای دولت و سازمان های بیمه گر از محل افزایش حق بیمه و مالیات استان های برخوردار
- ❖ تسریع در اجرای خط انتقال آب از استان کرمان به استان خراسان جنوبی
- ❖ ورود ماشین الات معدنی در راستای توسعه فعالیتهای معدنی از محل ارز حاصل از صادرات پیله وران و مرزنشینان
- ❖ کاهش ۵۰ درصدی ضریب حقوق دولتی معادن با توجه به کم برخوردار بودن استان بمنظور ایجاد مشوق لازم جهت سرمایه گذاری معدنی
- ❖ تامین اعتبار لازم جهت تکمیل زیرساخت های شهرک ها و نواحی صنعتی بویژه در بحث آب و برق (تکمیل پست های برق در حال احداث)
- ❖ اختصاص خط اعتباری ویژه از محل صندوق توسعه ملی برای سرمایه گذاران متقاضی در حوزه صنعت و معدن
- ❖ ارائه مشوق های صادراتی هدفمند نظیر اجرای بسته حمایتی بخش صادرات با در نظر گرفتن و دادن سهم و اختیار لازم به استان

❖ ورود سازمان‌های توسعه‌ای برای اکتشاف پهنه‌های معدنی و الزام ایمیدرو به سرمایه‌گذاری در زمینه صنایع معدنی در استان با توجه به ظرفیت و پتانسیل بالای استان در بخش معد

فصل پنجم:

بخش ساختمان و مسکن استان

خلاصه فصل:

با توجه به جمعیت، تعداد خانوار و تعداد مسکن در استان ساخت ۲۵ هزار واحد مسکونی برای خراسان جنوبی هدف گذاری شده است. با توجه به آخرین سرشماری انجام شده در سال ۱۳۹۵ در استان بیش از ۲۱۴ هزار واحد مسکونی وجود دارد و در سال ۱۳۹۹ بیش از ۳۸۵۹ پروانه ساخت صادره شده که از این تعداد ۲۸۸۹ مورد، پروانه ساخت واحدهای مسکونی می باشد.

۵-۱. سیاست های اقتصادی بخش ساختمان و مسکن و جهت گیری های استان

در مجموع احداث ۲۵ هزار مسکن در استان هدف گذاری شده، که در طرح های مختلف مسکن برنامه ریزی شده است. یکی از طرح های مسکن فعال در سطح استان، احداث ۱۰ هزار واحد مسکن روستایی است که بخشی از اقدامات مهم دولت برای خانه دار شدن مردم به شمار می رود و هفت هزار واحد آن تا اواسط سال ۱۳۹۹ تحویل شده و بقیه نیز در مراحل نهایی ساخت می باشد، است.

طرح اقدام ملی مسکن نیز همزمان با کشور در استان خراسان جنوبی آغاز شده است. با توجه به پیشرفت طرح اقدام ملی مسکن و رتبه بندی استان های سراسر کشور از نظر اجرایی شدن این طرح، استان خراسان جنوبی حائز رتبه پنجم در پیشرفت فیزیکی طرح اقدام ملی مسکن در بین استان های سراسر کشور شده است.

در راستای سیاست های کلی کشور و با توجه به شرایط بخش مسکن استان سیاست های زیر علاوه بر موارد فوق از طریق اداره کل راه و شهرسازی استان در حال پیگیری می باشد:

۱- تامین مسکن اقشار متوسط و ضعیف جامعه در قالب قانون جهش تولید مسکن

۲- پرداخت وام ودیعه مسکن ۲۵۰ میلیون ریالی با نرخ ۱۲ درصد به مستاجران (مسکونی ، تجاری ، اداری)

۳- تامین مسکن کارکنان نیروهای مسلح، طلاب، کمیته امداد و بنیاد شهید.

۴- تامین مسکن خانواده های دارای دو معلول و بیشتر

۵- توجه موکد به نوسازی و بهسازی بافت‌های فرسوده کم برخوردار شهری و سکونت گاه های غیر رسمی با تدوین و اجرای برنامه اقدام مشترک در محلات هدف

۶- نوسازی و بهسازی بافت های ناکارآمد شهری (با رویکرد محله محوری و استفاده از توسعه گران و انبوه سازان)

۷- تخصیص یارانه سود تسهیلات مسکن در بافت های فرسوده و ناکارآمد و سکونتگاه های غیر رسمی در جهت تسریع در نوسازی مساکن محلات هدف.

۵-۲. بررسی وضعیت تحولات بخش ساختمان و مسکن

در حوزه بازسازی و مسکن روستایی تفاهم نامه احداث ۱۱۰۰۰ واحد مسکونی با سازمان برنامه و بودجه در سال های ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹ با اعتبار تسهیلات ۵۰۰ میلیارد تومان (۵۰۰۰ واحد در سال ۱۳۹۸ به ازاء هر واحد ۴۰ میلیون تومان و ۶۰۰۰ واحد در سال ۱۳۹۹ به ازاء هر واحد ۵۰ میلیون تومان) و اعتبار کمک بلاعوض ۳۰۵ میلیارد تومان (۵۰۰۰ واحد در سال ۱۳۹۸ به ازاء هر واحد ۲۵ میلیون تومان و ۶۰۰۰ واحد در سال ۱۳۹۹ به ازاء هر واحد ۳۰ میلیون تومان) در دستور کار استان قرار گرفت. در مجموع تا پایان سال ۱۳۹۹ عملیات اجرایی بالغ بر ۸۰۰۰ واحد اتمام یافته و مابقی واحد ها نیز در سایر مراحل اجرایی است. در مجموع تعداد ۸۰۰۰ واحد با میانگین زیربنای ۴۸۰ هزار متر مربع و با اعتباری بالغ بر ۳۵۰ میلیارد تومان تسهیلات بانکی و کمک بلاعوض بالغ بر ۲۱۵ میلیارد تومان در بیش از ۶۰۰ روستا و ۲۵ شهر زیر ۲۵ هزار نفر جمعیت استان به بهره برداری رسیده است.

از دیگر اقدامات مهم صورت گرفته در استان در حوزه ساخت و تولید مسکن طرح اقدام ملی مسکن بوده است. هرچند برنامه ابتدایی طرح اقدام ملی مسکن ۲ هزار و ۴۵۰ واحد بود که این سقف برداشته شد و در سال ۱۳۹۹، ۱۱ هزار و ۷۰۹ نفر متقاضی در طرح اقدام ملی مسکن در استان ثبت نام کرده‌اند. از این میزان ۵ هزار نفر مربوط به مرکز استان و مابقی در سایر شهرستان-های استان بوده‌اند که از این تعداد پنج هزار و ۱۲۴ نفر حائز شرایط شدند.

تاکنون به ۹ هزار و ۳۳۵ نفر زمین واگذار شده که ظرفیت مازاد در قالب تفاهم‌نامه‌های دستگاه‌های اجرایی است و برای هفت هزار و ۳۰۹ واحد مسکونی پروژه تعریف شده که ۹۰ هکتار زمین خالص مسکونی و ۳۳۱ غیرمسکونی بوده است.

جدول ۵-۱. وضعیت طرح اقدام ملی مسکن در استان (آبان ماه ۱۴۰۰)

متولی	کل ثبت نام	متقاضیان حائز شرایط تاکنون	متقاضیان تأیید نهایی	افتتاح حساب	واریز وجه	تخصیص زمین	تعداد واحد تعریف شده	تعداد متقاضیان تخصیصی به پروژه
اداره کل راه و شهرسازی	۵۴۳۲	۲۱۵۷	۲۱۴۷	۲۱۴۷	۲۱۴۴	۳۵۴۶	۳۳۱۵	۲۲۳۷
بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	۶۱۵۵	۲۶۱۲	۲۶۱۲	۲۶۱۲	۲۶۱۱	۲۹۳۱	۲۹۳۱	۲۹۰۰
وزارت آموزش و پرورش	۲۶۹۱	۶۰۷	۳۸۱	۳۸۱	۳۴۱	۰	۰	۰
مجموع	۱۴۲۷۸	۵۳۷۶	۵۱۴۰	۵۱۴۰	۵۰۹۶	۶۴۷۷	۶۲۴۶	۵۱۳۷

مأخذ: اداره کل راه و شهرسازی استان

۵-۳. بررسی و تحلیل شاخص‌ها و متغیرهای بخش ساختمان و مسکن

ارزش افزوده بخش ساختمان

اگرچه ارزش افزوده بخش ساختمان‌های مسکونی استان در سال ۱۳۹۷ با رشد حدود ۶۰ درصدی نسبت به سال قبل به رقم ۱،۲۱۵ میلیارد ریال رسیده بود اما با توجه به کاهش قابل توجه اعتبارات و بودجه دولت در سایر پروژه‌های ساختمانی، ارزش افزوده کل بخش ساختمان استان در این سال با افت ۲ درصدی مواجه شده و به رقم ۶،۳۰۳ میلیارد ریال رسیده است.

جدول ۵-۲. ارزش افزوده بخش ساختمان استان - میلیون ریال

شرح	۱۳۹۶	۱۳۹۷	درصد تغییرات
ساختمان‌های مسکونی	۷۶۲,۲۶۸	۱,۲۱۵,۲۱۳	۵۹.۴
سایر ساختمان‌ها	۵,۶۷۱,۹۹۷	۵,۰۸۸,۰۱۴	-۱۰.۳
بخش ساختمان	۶,۴۳۴,۲۶۵	۶,۳۰۳,۲۲۷	-۲

مأخذ: مرکز آمار ایران

پروانه‌های ساختمانی صادره در بخش ساختمان

مقایسه آمار صدور پروانه‌های ساختمانی استان در سال ۱۳۹۹ نسبت به سال گذشته نشان از رشد بیش از ۱۰۵ درصدی این شاخص می‌دهد. تعداد پروانه‌های صادره در این سال بالغ بر ۳۸۵۹ فقره بوده که از این میزان ۲۸۸۹ پروانه مسکونی، ۹۷ فقره مسکونی توام با کارگاه، ۳۰۲ فقره بازرگانی، ۵۶۷ فقره صنعتی، آموزشی و بهداشتی و ۴ فقره سایر پروانه‌های صادره بوده است.

با توجه به افزایش قیمت زمین و مصالح ساختمانی و رکود در معاملات مسکن که منجر به خارج شدن اکثر سازندگان از بازار مسکن در استان شده است، می‌توان گفت؛ مهمترین عامل افزایش صدور پروانه‌های ساختمانی در سال ۱۳۹۹ آغاز طرح اقدام مسکن ملی در استان بوده است.

با توجه به افزایش صدور پروانه‌های ساختمانی، تعداد واحدهای مسکونی در پروانه‌های ساختمانی احداث و افزایش بنا نیز رشد قابل ملاحظه بیش از ۴۷ درصدی داشته و از ۲۸۳۶ واحد در سال ۱۳۹۸ به ۴۱۸۵ واحد در سال ۱۳۹۹ رسیده است. از این میزان واحد مسکونی ۴۰۴۸ واحد متعلق به بخش خصوصی، ۱۴ واحد متعلق به بخش تعاونی و ۱۲۳ واحد مربوط به بخش دولتی می‌باشد.

جدول ۵-۳. تعداد واحدهای مسکونی در پروانه‌های ساختمانی صادر شده بر حسب نوع پروانه و بخش متقاضی

سال	احداث و افزایش بنا	احداث بنا			افزایش بنا		
		جمع	خصوصی	تعاونی	دولتی	جمع	خصوصی
۱۳۹۸	۲۸۳۶	۲۶۵۹	۲۵۷۸	۶۲	۱۹	۱۷۷	۱۷۷
۱۳۹۹	۴۱۸۵	۳۸۵۹	۳۷۲۴	۱۳	۱۲۲	۳۲۶	۳۲۴
رشد (درصد)	۴۷.۶	۴۵.۱	۴۴.۵	۷۹	۵۴۲	۸۴.۲	۸۳.۱

مأخذ: مرکز آمار ایران

۵-۳-۱. وضعیت تحولات قیمتی بخش ساختمان و مسکن

شاخص بهای گروه مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها در سال ۱۳۹۹ معادل ۱۷۲.۹ بوده که نشان دهنده تورم ۲۲.۸ درصدی گروه مسکن استان در این سال می‌باشد. بیشترین میزان تورم در زیرگروه مسکن مربوط به نگهداری و تعمیر واحد مسکونی به میزان ۴۴.۸ درصد می‌باشد.

جدول ۵-۴. شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی گروه مسکن در مناطق شهری استان (۱۳۹۵=۱۰۰)

گروه	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	درصد تغییر سال ۱۳۹۹ نسبت به سال ۱۳۹۸
شاخص کل	۱۴۱.۲	۱۹۶.۷	۲۶۶.۳	۳۵.۳
کل	۱۱۷	۱۴۰.۸	۱۷۲.۹	۲۲.۸
مسکن	۱۱۹.۵	۱۴۳.۹	۱۷۸	۲۳.۷
اجاره	۱۱۹.۲	۱۴۳.۲	۱۷۶.۴	۲۳.۱
نگهداری و تعمیر واحد مسکونی	۱۳۴.۲	۱۷۴.۴	۲۵۲.۶	۴۴.۸
آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها	۱۰۵.۸	۱۲۷.۲	۱۵۰.۸	۱۸.۵

سایر
مسکن، آب، برق، گاز و سایر

مأخذ: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان

قیمت یک متر زمین و زیر بنا و مبلغ اجاره ماهانه

مرکز آمار ایران نتایج طرح اطلاعات قیمت و اجاره مسکن نقاط شهری کشور را به صورت فصلی و با لحاظ سه وضعیت حداقل، حداکثر و متوسط قیمت منتشر می‌کند. برای سال ۱۳۹۹ در خصوص قیمت فروش یک مترمربع زمین یا ساختمان مسکونی کلنگی معامله شده در بنگاه‌های معاملات ملکی استان اطلاعاتی ثبت نشده است.

بر اساس گزارش مرکز آمار ایران متوسط قیمت فروش هر مترمربع زیربنای مسکونی معامله شده در طی سال ۱۳۹۹ همواره روند افزایشی داشته است به طوری که در فصل زمستان، این میزان به طور متوسط به ۳۵۳۷۳ هزار ریال رسیده است که نسبت به فصل قبل ۳۶.۹ و نسبت به فصل مشابه سال قبل بیش از ۹۵ درصد افزایش نشان می‌دهد.

تعداد معاملات زیربنای مسکونی نیز در فصول بهار و زمستان سال ۱۳۹۹ نسبت به فصل مشابه سال قبل کاهشی بوده و در فصل تابستان افزایش ۷.۷ درصد و در فصل پاییز افزایش قابل ملاحظه ۸۰۰ درصدی را نشان می‌دهد.

جدول ۵-۵. قیمت فروش یک مترمربع زیربنای مسکونی

شرح	قیمت فروش یک مترمربع زیربنای مسکونی (هزار ریال)			درصد تغییر نسبت به فصل قبل		درصد تغییر نسبت به فصل مشابه سال قبل	
	حداقل	حداکثر	متوسط	متوسط قیمت	تعداد معاملات	متوسط قیمت	تعداد معاملات
بهار	۲۷۳۶	۵۶۲۷۳	۱۱۲۷۸	۱۴	۲۷.۳	۸۸.۷	-۳۰.۴
	۴۱۸۴	۵۶۲۷۳	۱۹۱۳۷	۵.۵	-۶۳.۶	۱۰۳.۹	-۵۵.۶
تابستان	۲۹۰۹	۷۰۶۱۲	۱۲۷۱۵	۱۲.۷	-۱۲.۵	۱۱۱.۴	۷.۷
	۵۵۵۶	۷۰۶۱۲	۲۱۱۳۷	۱۰.۵	۵۰	۱۲۴.۱	-۲۵
پاییز	۴۰۲۳	۷۰۵۸۸	۱۸۳۹۴	۴۴.۷	۶۷۱.۴	۱۱۸.۹	۸۰۰
	۶۰۹۲	۷۰۵۸۸	۲۵۸۲۹	۲۲.۲	۷۶۶.۷	۶۲.۷	۹۴۰
زمستان	۷۵۵۲	۸۲۴۲۹	۲۳۵۳۱	۲۷.۹	-۸۴.۳	۱۳۷.۹	-۲۲.۷
	۸۰۹۶	۸۲۴۲۹	۳۵۳۷۳	۳۶.۹	-۷۸.۸	۹۵.۱	۰

مأخذ: مرکز آمار ایران

متوسط اجاره ماهانه هر مترمربع زیربنای مسکونی استان در سال ۱۳۹۹ از ۲۴.۷ درصد در فصل بهار تا ۴۵.۹ درصد در فصل زمستان نسبت به مدت مشابه سال قبل افزایش داشته و به رقم متوسط بیش از ۶۳ هزار ریال برای هر متر مربع رسیده است. تعداد معاملات اجاره مسکونی نیز به جز در فصل بهار در سایر فصول سال ۱۳۹۹ روند افزایشی قابل توجهی را نشان می‌دهد.

جدول ۵-۶. مبلغ اجاره‌ی ماهانه بعلاوه‌ی سه درصد ودیعه‌ی پرداختی برای اجاره‌ی یک مترمربع زیربنای مسکونی

شرح	مبلغ اجاره‌ی ماهانه بعلاوه سه درصد ودیعه پرداختی برای اجاره‌ی یک مترمربع زیربنای مسکونی (ریال)		درصد تغییر نسبت به فصل قبل		درصد تغییر نسبت به فصل مشابه سال قبل	
	حداقل	حداکثر	متوسط	متوسط قیمت	تعداد معاملات	تعداد متوسط قیمت معاملات
بهار	۶۶۶۷	۱۴۱۶۶۷	۴۳۸۲۴	۱.۱	-۲۵	۲۴.۷
	۲۴۱۱۸	۱۴۱۶۶۷	۶۲۴۰۵	۱.۲	۶۳.۶	۲۴.۳
تابستان	۶۶۶۷	۱۵۴۵۴۵	۴۵۹۴۵	۴.۸	۸۴۱.۷	۲۸.۵
	۲۴۱۶۷	۱۵۴۵۴۵	۶۶۵۲۵	۶.۶	۱۰۱۶.۷	۳۰.۳
پاییز	۹۷۰۶	۱۵۴۵۴۵	۶۰۶۷۸	۳۲.۱	-۱۵	۳۸.۷
	۲۸۰۰۰	۱۵۴۵۴۵	۸۰۸۴۶	۲۱.۵	-۱۷.۹	۲۹
زمستان	۱۰۰۰۰۰	۴۲۲۷۲۷	۶۳۲۸۳	۴.۳	-۲۹.۵	۴۵.۹
	۳۰۷۱۴	۴۲۲۷۲۷	۹۱۱۲۱	۱۲.۷	-۳۰.۳	۴۷.۷

مأخذ: مرکز آمار ایران

۵-۳-۲. تسهیلات اعطایی به بخش ساختمان و مسکن

در سال ۱۳۹۹ در مجموع بیش از ۲۳۰۰ فقره تسهیلات به مبلغ ۱۵۸۶ میلیارد ریال در سه حوزه ساخت، خرید و جعاله تعمیر مسکن پرداخت شده است.

جدول ۵-۷. تسهیلات پرداختی به بخش مسکن و ساختمان در سال ۱۳۹۹ (میلیون ریال)

سال	تسهیلات ساخت مسکن		تسهیلات خرید مسکن		تسهیلات جعاله تعمیر مسکن	
	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ
۱۳۹۸	۱۸۵۹	۸۳۹,۸۰۰	۶۳۸	۴۱۸,۷۱۱	۱۵۲۲	۳۲۸,۹۷۱
۱۳۹۹	۹۳۷	۱,۰۳۸,۴۰۵	۳۸۲	۳۱۳,۵۰۲	۱۰۰۸	۲۳۴,۳۱۰
درصد تغییرات	-۴۹.۶	۲۳.۶	-۴۰.۱	-۲۵.۱	-۳۳.۸	-۲۸.۸

مأخذ: اداره کل راه و شهرسازی استان

بانک مسکن به عنوان بانک تخصصی در این زمینه با مشارکت در طرح اقدام ملی و همکاری با بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان در سال ۱۳۹۹ تأمین مالی ۶۶۲ پروژه را برعهده داشته است.

از ۶۶۲ پروژه معرفی شده از سوی بنیاد مسکن انقلاب اسلامی در سامانه اقدام ملی، ۶۱۴ پروژه گروه ساخت در وضعیت تعیین شعبه، ۴۳ پروژه گروه ساخت در وضعیت ارسال درخواست تسهیلات به شعبه عامل و ۲ پروژه گروه ساخت در انتظار بررسی مدارک جهت دریافت تسهیلات مشارکت مدنی می‌باشند. همچنین ۳ پروژه بنیاد مسکن ساز به شرح ۸۸ واحدی فردوس، پروژه ۵۶ واحدی طبس و پروژه ۱۸۷ واحدی شهدای باقریه بیرجند در وضعیت انعقاد قرارداد با بانک مسکن هستند. در خصوص تسهیلات اعطایی مدیریت شعب بانک مسکن استان نیز در سال ۱۳۹۹؛ ۹۳۷ فقره تسهیلات به مبلغ ۱۰۰۳۸.۴۰۵ میلیون ریال در قالب مشارکت مدنی؛ ۳۸۲ فقره تسهیلات به مبلغ ۳۱۳.۵۰۲ میلیون ریال در قالب خرید، ۷۶۹ فقره تسهیلات به مبلغ ۳۶۲.۴۹۲ میلیون ریال در سرفصل قرض الحسنه و ۱۰۰۸ فقره تسهیلات به مبلغ ۲۳۴.۳۱۰ میلیون ریال در قالب جعاله و تعداد ۱۱۱۸ فقره تسهیلات طی مبلغ ۵۴۲.۸۶۱ میلیون ریال نیز از محل اوراق گواهی حق تقدم به متقاضیان پرداخت شده است.

۴-۵. جمع بندی و ارائه توصیه های سیاستی در بخش ساختمان و مسکن

- با آغاز طرح اقدام ملی مسکن از سال ۱۳۹۸ متقاضیان در استان به گروه‌های چند نفره تقسیم شده و ضمن اعطای زمین مقرر شد مراحل ساخت و ساز و اخذ پروانه‌های لازم بر عهده متقاضیان باشد. با طولانی شدن شروع ساخت پروژه‌های مسکن گروه‌ساخت مشکلات متعدد عدم همراهی و هماهنگی متقاضیان در یک گروه و همچنین بیم از افزایش قیمت تمام‌شده واحدها و تاثیر تورم بر روند ساخت مسکن، موجب بروز نارضایتی‌های فراوانی در بین متقاضیان شده است و بسیاری از پروژه‌های در همان مراحل اولیه متوقف شده‌اند. با توجه به بررسی‌های صورت گرفته و تجارب عظیمی که انبوه سازان در طرح مسکن مهر کسب کرده‌اند، انتظار می‌رود اتخاذ تصمیماتی از سوی وزارت راه و شهرسازی در خصوص توافق با انبوه‌سازان و انجام پروژه نهضت ملی مسکن با کمک بخش خصوصی به همراه کاهش هزینه‌های مربوط به پروانه ساختمانی و در نظر گرفتن سیاست‌های تشویقی برای انبوه سازان بسیاری از مشکلاتی که در پروژه‌های گروه ساخت به وجود آمده را مرتفع نماید.

- یکی دیگر از معضلات حوزه ساخت و ساز مسکن بحث زمین می‌باشد. قیمت زمین از نهاده‌های موثر بر قیمت مسکن است. زمین در ایران یک کالای سرمایه‌ای است؛ لذا برای زمین بجز تقاضا برای ساخت و ساز با یک تقاضای مضاعف ناشی از سرمایه‌گذاری و کسب سود در بلند مدت روبه‌رو هستیم. به صورت معمول میانگین قیمت زمین، سالانه و حداقل در حدود تورم رشد می‌نماید. در دوره رونق ساخت و ساز، قیمت زمین نیز افزایش بیشتری می‌یابد و در دوره رکود ساخت و ساز رشد فزاینده قیمت زمین متوقف شده و بیشتر کارکرد حفظ سرمایه را دارد. از طرفی باید توجه داشت به دلیل محدود بودن زمین‌های در دسترس و قابل بهره‌برداری، با گسترش شهرنشینی تقاضا برای زمین‌های افزایش یافته که در نتیجه آن قیمت زمین نیز افزایش می‌یابد. با توجه به این رویه می‌توان گفت ارزش زمین به خصوص در نقاط شهری و نیز زمین‌های مرغوب روز به روز افزایش خواهد یافت و در صورت عدم سیاست‌گذاری در سال‌های نه‌چندان دور اثر قیمت زمین در قیمت مسکن بیش از پیش خواهد شد.

فصل ششم:

بخش خدمات استان

خلاصه فصل:

ارزش افزوده بخش خدمات استان به قیمت جاری سال ۱۳۹۷ برابر ۶۶۹۴۹ میلیارد ریال بوده است، که نسبت به سال گذشته ۳۳ درصد افزایش یافته است. گروه عمده فروشی و خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه موتوری و موتور سیکلت با مقدار ۱۱۴۴۹ میلیارد ریال بیشترین ارزش افزوده را در بخش خدمات دارا می باشد به طوری که سهم آن ۱۷ درصد تولید بخش خدمات را شامل می شود.

وضع موجود واحدهای صنفی دارای اعتبار تا پایان اسفند ۱۳۹۹ عبارتند از ۲۶۷۳۳ واحد صنفی دارای پروانه کسب که ۵۲۷۹ واحد تولیدی، ۳۵۷۷ واحد خدماتی، ۱۲۳۹۴ واحد توزیعی، ۵۴۸۳ واحد خدمات فنی می باشد. کارت های بازرگانی صادره توسط اتاق بازرگانی بیرجند در سال ۱۳۹۹ برابر ۴۹ فقره می باشد که نسبت به سال قبل ۳۳ درصد کاهش داشته است، و کارت های بازرگانی تمدید ۶۴ فقره می باشد که نسبت به سال قبل ۱۲ درصد کاهش داشته است.

۶-۱. سیاست های اقتصادی بخش خدمات و جهت گیری های استان:

با توجه به اینکه بخش خدمات در افزایش ارزش افزوده کالاهای در بخش ملی و هم در بخش صادرات غیر نفتی موثر است، جایگاه ویژه در اقتصاد کشورها و سیاستگزاری های اقتصادی دارد. سیاست های بخش خدمات در قالب برنامه ششم توسعه بیان گردیده و با توجه به گستردگی این بخش، سیاست ها و رویکردها به تفکیک زیر بخش ها مورد توجه قرار گرفته است. حفاظت و صیانت از میراث طبیعی و فرهنگی ملموس و ناملموس، حفظ و ارتقاء صنایع دستی کشور، افزایش سهم گردشگری در تولید ناخالص داخلی، درآمدهای ارزی کشور، ایجاد اشتغال و تقویت تعاملات بین المللی و دیپلماسی فرهنگی و استفاده از ظرفیت گردشگری داخلی در تقویت و تحکیم

همبستگی و انسجام ملی از جمله اهدافی است جهت تحقق برنامه ششم توسعه کشور و توسعه بخش خدمات که باید مد نظر قرار گیرد.

در قانون بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور سیاست‌های اقتصادی بخش خدمات ذکر شده از جمله در تبصره ۱۷ بند الف بیان شده است: "به منظور رعایت عدالت در سلامت و پایداری منابع، ارائه بسته خدمات بیمه پایه تعریف شده برای کلیه اقشار که بر اساس آزمون وسع به صورت رایگان تحت پوشش بیمه پایه سلامت قرار می‌گیرند، از طریق نظام ارجاع، پزشک خانواده و در مراکز دانشگاهی بوده است. بهره‌مندی از سطح خدمات بالاتر اعم از خدمات ارائه شده در مراکز غیر دولتی و بیشتر از بسته خدمات بیمه پایه تعریف شده فوق‌الذکر، مستلزم تأمین مالی بیمه‌شدگان در پرداخت حق سرانه بیمه می‌باشد."

۲-۶. بررسی وضعیت تحولات بخش خدمات

از جمله تحولاتی که در حوزه فناوری اطلاعات و ارتباطات در استان انجام شده است می‌توان به توسعه ارتباطات استان اشاره کرد. در سال ۱۳۹۹ خطوط واگذار شده تلفن همراه استان برابر ۱,۷۳۹,۹۳۶ خط می‌باشد که نسبت به سال قبل ۲۱۴,۴۵۲ خط اضافه شده است، و تعداد خطوط پرسرعت اینترنت ثابت ۹۷,۶۴۸ خط می‌باشد که نسبت به سال قبل ۱۴,۱۴۶ خط اضافه شده است.

تعداد شرکت‌های تعاونی تأمین نیاز صنوف خدماتی در پایان اسفند ماه ۱۳۹۹ برابر ۱۲ شرکت می‌باشد که نسبت به سال قبل ۲ شرکت اضافه شده است، و تعداد اعضای این شرکت‌ها ۱۲۵۱ نفر می‌باشد که نسبت به سال قبل ۱۳۲ نفر اضافه شده است، و تعداد شاغلان این شرکت‌ها ۶۲ نفر می‌باشد که نسبت به سال قبل ۳۴ نفر اضافه شده است، و سرمایه این شرکت‌ها ۱۳۹۳۹ میلیون ریال می‌باشد که نسبت به سال قبل ۱۴۹۱ میلیون ریال اضافه شده است.

تعداد پروانه‌های کسب صادره استان (شامل مجوزهای صنفی جدید صادر شده و تمدید شده) در سال ۱۳۹۹ برابر ۷۴۱۹ مورد می‌باشد که نسبت به سال قبل ۵۴ درصد رشد داشته است.

وضع موجود واحدهای صنفی دارای اعتبار تا پایان اسفند ۱۳۹۹ عبارتند از ۲۶۷۳۳ واحد صنفی دارای پروانه کسب که ۵۲۷۹ واحد تولیدی، ۳۵۷۷ واحد خدماتی، ۱۲۳۹۴ واحد توزیعی، ۵۴۸۳ واحد خدمات فنی می باشد.

کارت های بازرگانی صادره توسط اتاق بازرگانی بیرجند در سال ۱۳۹۹ برابر ۴۹ فقره می باشد که نسبت به سال قبل ۳۳ درصد کاهش داشته است، و کارت های بازرگانی تمدیدی ۶۴ فقره می باشد که نسبت به سال قبل ۱۲ درصد کاهش داشته است.

در بخش بهداشت و درمان استان در سال ۱۳۹۹ تحولاتی در زیر بخش های مربوطه صورت گرفته است که به اختصار در جدول ۶-۱ آمده است، تعداد تخت های فعال بیمارستانی در استان نسبت به سال قبل روند افزایشی داشته است به طوری که ۲ درصد نسبت به سال قبل بیشتر شده است. تعداد مراکز بهداشتی فعال شهری استان ۵ درصد نسبت به سال قبل بیشتر شده است. و تعداد واحدهای پرستاری استان ۳ درصد نسبت به سال قبل کمتر شده است. تعداد پزشک متخصص و فوق تخصص در استان نسبت به سال قبل روند کاهشی داشته است به طوری که ۱.۳ درصد نسبت به سال قبل کمتر شده است.

جدول ۶-۱. شاخص ها و نماگرهای بخش بهداشت و درمان - سال ۱۳۹۹

عنوان شاخص یا نماگر	واحد	مقدار/تعداد	رشد(درصد)
تعداد تخت های فعال بیمارستانی	عدد	۱۲۲۰	۲
تعداد پزشک متخصص و فوق تخصص	نفر	۲۹۵	-۱.۳
تعداد پزشک عمومی	نفر	۲۰۸	۰
تعداد پایگاه های اورژانس شهری و جاده ای ۱۱۵	عدد	۸۰	۱.۳
تعداد آمبولانس بیمارستانی ۱۱۵	عدد	۱۳۰	۰
تعداد پایگاه های بهداشت فعال	عدد	۷۰	۳
تعداد مراکز بهداشت فعال روستایی	عدد	۶۰	-۱.۶
تعداد مراکز بهداشتی فعال شهری	عدد	۴۳	۵
تعداد واحدهای پرستاری	عدد	۳۳	-۳

مأخذ: دانشگاه علوم پزشکی

۳-۶. بررسی و تحلیل شاخص‌ها و متغیرهای بخش خدمات

۱-۳-۶. بررسی وضعیت ارزش افزوده بخش خدمات

ارزش افزوده بخش خدمات استان به قیمت جاری سال ۱۳۹۷ برابر ۶۶۹۴۹ میلیارد ریال بوده است، که نسبت به سال قبل ۳۳ درصد افزایش یافته است. گروه عمده فروشی و خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه موتوری و موتور سیکلت با مقدار ۱۱۴۴۹ میلیارد ریال بیشترین ارزش افزوده را در بخش خدمات دارا می باشد به طوری که سهم آن ۱۷ درصد تولید بخش خدمات را شامل می شود. همچنین سهم گروه اداره امور عمومی، خدمات شهری و تامین اجتماعی ۱۵ درصد تولید بخش خدمات را شامل می شود و سهم گروه فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان و مددکاری اجتماعی ۱۴.۸ درصد می باشد و سهم گروه حمل و نقل و انبارداری و پست ۱۳.۸ درصد می باشد و گروه آموزش ۱۳.۴ درصد و گروه املاک و مستغلات ۱۳.۳ درصد از تولید بخش خدمات را شامل می شود.

مجموع مصرف واسطه بخش خدمات در سال ۱۳۹۷ برابر ۲۱۱۲۹ میلیارد ریال می باشد. بیشترین مصرف واسطه متعلق به گروه عمده فروشی و خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه موتوری و موتور سیکلت می باشد به طوری که سهم آن نسبت به جمع بخش خدمات ۲۶ درصد می باشد و همچنین گروه حمل و نقل و انبارداری و پست ۱۶.۶ درصد می باشد و گروه فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان و مددکاری اجتماعی ۱۵.۷ درصد می باشد و گروه اداره امور عمومی، خدمات شهری و تامین اجتماعی ۱۵.۳ درصد می باشد.

همچنین مجموع ستانده زیر بخش‌های گروه خدمات معادل ۸۸۰۷۸ میلیارد ریال می باشد که بیشترین ستانده متعلق به گروه عمده فروشی و خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه موتوری و موتور سیکلت می باشد به طوری که سهم آن نسبت به جمع بخش خدمات ۱۹ درصد می باشد و همچنین گروه اداره امور عمومی، خدمات شهری و تامین اجتماعی ۱۵.۳ درصد می باشد و گروه فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان و مددکاری اجتماعی ۱۵ درصد می باشد و گروه حمل و نقل و انبارداری و پست ۱۴.۵ درصد می باشد.

جدول ۶-۲. ارزش افزوده، مصرف واسطه و ستانده زیر بخش های گروه خدمات سال ۱۳۹۷ (میلیون ریال)

ستانده	مصرف واسطه	ارزش افزوده	شرح فعالیت ها
۱۶,۹۱۲,۴۴۸	۵,۴۶۳,۶۳۷	۱۱,۴۴۸,۸۱۱	عمده فروشی و خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه موتوری و موتور سیکلت
۱۲,۷۷۸,۵۴۱	۳,۵۱۰,۴۷۲	۹,۲۶۸,۰۶۸	حمل و نقل و انبارداری و پست
۱,۱۹۹,۵۷۴	۷۴۳,۹۸۸	۴۵۵,۵۸۶	فعالیت خدماتی مربوط به تامین جا و غذا
۳,۴۵۵,۱۳۷	۹۰۵,۲۶۲	۲,۵۴۹,۸۷۵	اطلاعات و ارتباطات
۳,۵۱۲,۰۱۹	۹۸۸,۸۷۷	۲,۵۲۳,۱۴۳	فعالیت های مالی و بیمه
۹,۵۰۳,۱۴۴	۵۸۳,۴۹۷	۸,۹۱۹,۶۴۷	املاک و مستغلات
۸۸۱,۳۳۸	۲۴۷,۰۴۴	۶۳۴,۲۹۳	فعالیت های حرفه ای، علمی و فنی
۹۵۰,۰۲۳	۳۸۹,۵۱۱	۵۶۰,۵۱۱	فعالیت های اداری و خدمات پشتیبانی
۱۳,۴۹۶,۳۲۷	۳,۲۲۲,۳۳۵	۱۰,۲۷۳,۹۹۲	اداره امور عمومی، خدمات شهری و تامین اجتماعی
۹,۸۸۷,۵۸۵	۹۴۵,۸۲۴	۸,۹۴۱,۷۶۱	آموزش
۱۳,۲۵۲,۳۳۹	۳,۳۱۲,۶۰۵	۹,۹۳۹,۷۳۵	فعالیت های مربوط به سلامت انسان و مددکاری اجتماعی
۲,۲۴۹,۴۰۴	۸۱۵,۹۱۵	۱,۴۳۳,۴۸۹	فعالیت های هنر، سرگرمی، تفریح و سایر خدمات
۸۸,۰۷۷,۸۷۹	۲۱,۱۲۸,۹۶۸	۶۶,۹۴۸,۹۱۱	جمع

مأخذ: مرکز آمار ایران

می دانیم که هر چه نسبت مصرف واسطه به ستانده کمتر باشد نشان دهنده عملکرد بهتر آن گروه می باشد. بنابراین در جدول ۶-۳ نسبت مصرف واسطه به ستانده محاسبه شده و به کمترین نسبت رتبه اول داده شده است. در بین گروه های زیر بخش خدمات، نسبت مصرف واسطه به ستانده، گروه املاک و مستغلات رتبه اول، گروه آموزش رتبه دوم، گروه اداره امور عمومی، خدمات شهری و تامین اجتماعی رتبه سوم، گروه فعالیت های مربوط به سلامت انسان و مددکاری اجتماعی رتبه چهارم، گروه اطلاعات و ارتباطات رتبه پنجم، گروه حمل و نقل و انبارداری و پست رتبه ششم، گروه فعالیت های حرفه ای، علمی و فنی رتبه هفتم می باشد.

جدول ۶-۳. نسبت مصرف واسطه به ستانده زیر بخش های خدمات

رتبه	نسبت	شرح فعالیت‌ها
۹	۰.۳۲۳	عمده فروشی و خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه موتوری و موتور سیکلت
۶	۰.۲۷۵	حمل و نقل و انبارداری و پست
۱۲	۰.۶۲۰	فعالیت خدماتی مربوط به تامین جا و غذا
۵	۰.۲۶۲	اطلاعات و ارتباطات
۸	۰.۲۸۲	فعالیت‌های مالی و بیمه
۱	۰.۰۶۱	املاک و مستغلات
۷	۰.۲۸۰	فعالیت‌های حرفه‌ای، علمی و فنی
۱۱	۰.۴۱۰	فعالیت‌های اداری و خدمات پشتیبانی
۳	۰.۲۳۹	اداره امور عمومی، خدمات شهری و تامین اجتماعی
۲	۰.۰۹۶	آموزش
۴	۰.۲۵۰	فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان و مددکاری اجتماعی
۱۰	۰.۳۶۳	فعالیت‌های هنر، سرگرمی، تفریح و سایر خدمات

مأخذ: مرکز آمار ایران و محاسبات کارشناسی

۶-۳-۲. بررسی وضعیت زیر بخش میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی

استان خراسان جنوبی یکی از استان های مرزی کشورمان است که کمتر از آن چه باید و شاید در زمینه گردشگری به آن پرداخته شده است در حالی که استان از ظرفیت های مناسبی در این زمینه برخوردار است. در این راستا با توجه به نقاط قوت، ضعف، فرصت ها و تهدیدهای پیش رو می توان گفت مهم ترین نقطه قوت استان در صنعت گردشگری پیشینه تاریخی، فرهنگی و طبیعی استان است و در مقابل می توان نبود امکانات مناسب رفاهی و اقامتی و کافی نبودن زیر ساخت های حمل و نقل جاده ای، ریلی و هوایی را از مهم ترین نقاط ضعف استان در بخش گردشگری دانست. افزایش تمایل افراد به گردشگری و تقاضا برای خدمات گردشگری مهم ترین فرصت می باشد ولی در عین حال صنعت گردشگری استان با تهدیداتی از قبیل نبود اطلاعات و دانش کافی در جذب گردشگر و مساله خشکسالی و بیابان زایی روبرو است. در این راستا می توان به استراتژی های راهبردی نظیر ارتقاء شاخص های منابع انسانی، ایجاد رشته های جدید در حوزه گردشگری، راه اندازی پژوهشکده گردشگری شرق کشور، فراهم نمودن خدمات و تسهیلات مورد نیاز مسافر در روستاهای هدف گردشگری استان، ایجاد مکان های اقامتی و پذیرایی استاندارد و

مناسب، توجه به گردشگری با علایق ویژه (ژئوتوریسم- گردشگری سلامت و ...)، استفاده از خدمات ICT در تبلیغ و بازاریابی و فروش محصولات مرتبط به خدمات گردشگری، بهره برداری از توان تشکیلاتی، قوانین و مقررات در کاهش مخاطرات و آلودگی های اکولوژیکی و زیست محیطی در مناطق و مکان های توریستی و شرکت در سایر جشنواره ها، نمایشگاه ها و سمینارها جهت جلب رضایت گردشگران اشاره نمود.

براساس گزارش سازمان میراث فرهنگی و صنایع دستی و گردشگری استان، تعداد واحد های اقامتی استان در سال ۱۳۹۹ برابر ۱۰۰ باب می باشد، که از این تعداد ۱۰ باب آن هتل، ۱۴ باب مهمانپذیر، ۷۶ باب آن اقامتگاه بوم گردی می باشد که در مجموع نسبت به سال ۱۳۹۸، ۷۵ باب افزایش یافته است، همچنین در واحد های اقامتی استان تعداد ۴۶۸ اتاق موجود است که نسبت به سال قبل ۴۸ اتاق بیشتر شده است، که ۲۳۴ اتاق متعلق به مهمانپذیر ها و ۶۹ اتاق هتل یک ستاره و ۱۶ اتاق هتل دو ستاره و ۱۰۹ اتاق هتل سه ستاره و ۴۰ اتاق هتل چهار ستاره می باشد. همچنین در واحد های اقامتی استان تعداد ۱۲۱۴ تخت موجود است که نسبت به سال قبل ۱۷۱ تخت بیشتر شده است، که ۶۴۰ تخت متعلق به مهمانپذیر ها و ۱۶۳ تخت هتل یک ستاره و ۴۸ تخت هتل دو ستاره و ۲۵۳ تخت هتل سه ستاره و ۱۱۰ تخت هتل چهار ستاره می باشد.

جدول ۶-۴. وضعیت هتل ها و اقامتگاه های استان خراسان جنوبی

نوع واحد اقامتی	تعداد		تعداد اتاق		تعداد تخت	
	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۹
هتل چهار ستاره	۱	۱	۰	۴۰	۰	۱۱۰
هتل سه ستاره	۵	۴	۱۵۹	۱۰۹	۳۷۴	۲۵۳
هتل دو ستاره	۳	۱	۰	۱۶	۰	۴۸
هتل یک ستاره	۰	۴	۰	۶۹	۰	۱۶۳
مهمانپذیر	۱۶	۱۴	۲۶۱	۲۳۴	۶۶۹	۶۴۰
اقامتگاه بوم گردی	۰	۷۶	۰	۰	۰	۰
مجموع	۲۵	۱۰۰	۴۲۰	۴۶۸	۱۰۴۳	۱۲۱۴

مأخذ: سالنامه آماری استان خراسان جنوبی-۱۳۹۹

آثار ملی و جهانی ثبت شده استان

با توجه به آمار ارائه شده از سوی سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، استان خراسان جنوبی دارای ۴ اثر ثبت شده در فهرست میراث جهانی یونسکو است: ۱. مجموعه جهانی باغ و عمارت اکبریه بیرجند؛ ۲. قنات بلده فردوس؛ ۳. بیابان لوت و ۴. روستای توبافی خراساد. تاکنون ۹۴۸ اثر از استان خراسان جنوبی در فهرست میراث ملی به ثبت رسیده که ۲۱۲ مورد آن در هشت سال گذشته بوده است. ۷۷۷ بنا و محوطه تاریخی و فرهنگی، ۲ اثر میراث معماری صنعتی، ۷۵ اثر طبیعی، ۸۱ اثر معنوی و ۱۳ شی تاریخی در خراسان جنوبی ثبت شده است.

استان خراسان جنوبی از پتانسیل‌های زیادی در حوزه گردشگری برخوردار است که می‌توان به ارگ کلاه فرنگی بیرجند، مسجد تاریخی قاین، منطقه گردشگری بوذرجمهر قاینی، مساجد و آب انبارهای سرایان، بافت تاریخی بشرویه، باغ گلشن طبس، آبگرم معدنی فردوس، بافت تاریخی بیرجند و ... اشاره کرد.

۴-۶. جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی

تحولات قرن اخیر و توجه به سهم خدمات در تولید ناخالص داخلی کشورها حاکی از آن است که پیشرفت و توسعه رابطه مستقیم با رشد و توسعه بخش خدمات داشته و دارد. بخش خدمات استان از اهمیت قابل توجهی در توسعه استان برخوردار است که جهت رفع این مشکلات پیشنهادات ذیل ارائه می‌گردد:

- تکمیل پروژه‌های نیمه تمام بخش خدمات استان به روش مشارکت عمومی - خصوصی
- توسعه اتوماسیون و مکانیزاسیون خدمات و بهره‌گیری از فناوری پیشرفته
- ایجاد و توسعه زیرساخت‌های خدمات الکترونیکی در مناطق روستایی استان
- توجه به عوامل زیربنایی، رفاهی و فرهنگی از سوی سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان به طوری که زمینه حضور بخش خصوصی در راستای توسعه صنعت گردشگری مهیا شود. که از جمله می‌توان به تامین و تجهیز زیرساخت‌های حمل و نقل در استان به ویژه حمل و نقل ریلی و

هوایی، تامین و تجهیز زیرساخت های آب، برق و گاز در روستاهای هدف گردشگری را نام برد.

- فرهنگ سازی جهت توسعه بوم گردی و توسعه مناطق گردشگری کویری در مناطق هدف گردشگری استان
- فراهم کردن زمینه فروش و بازاریابی تولیدات کارگاه های تولیدی صنایع دستی از طریق شرکت در نمایشگاه های خارجی.
- تمهیدات لازم جهت صادرات صنایع دستی از خود استان
- ایجاد نمایشگاه های کوچک توانمندی های استان در محل پایانه های مسافری و مرزی استان به منظور شناسایی تولیدات استان به گردشگران و مسافران خارجی.
- سرمایه گذاری در مناطق گردشگری.

فصل ہفتم:

بخش حمل و نقل استان

خلاصه فصل:

خراسان جنوبی ششمین استان از نظر طول راه‌ها در کشور است یعنی پنج درصد راه‌های کشور در این استان قرار دارد و بیش از ۸۵ درصد حمل و نقل کالا و مسافر در استان از طریق محورهای مواصلاتی است. طول راه‌های استان بیش از ۱۷ هزار کیلومتر است که ۱۱ هزار کیلومتر آن راه روستایی بوده و حدود ۲ هزار کیلومتر راه شریانی (معادل پنج درصد) و ۹۲۲ کیلومتر راه ترانزیت در استان وجود دارد در مجموع راه‌های اصلی، فرعی و دوبانده خراسان جنوبی به پنج هزار و ۶۰۰ کیلومتر می‌رسد.

۷-۱. سیاست های اقتصادی بخش حمل و نقل و جهت گیری های استان

یکی از راهبردهای استان متصل شدن مراکز شهرستانی خراسان جنوبی به شبکه بزرگراهی کشور و همچنین رسیدن به متوسط کشوری در حوزه راه‌های دوبانده است. تا ابتدای سال ۱۳۹۹ بیش از ۶۶۱ کیلومتر از راه‌های خراسان جنوبی باند دوم بوده و تبدیل به بزرگراه شده‌اند و حدود ۵۰۰ کیلومتر باند دوم نیاز است تا به متوسط کشوری در این زمینه رسید که با توجه به پیگیری‌های صورت گرفته تا کنون ۵۶۰ کیلومتر باند دوم در دست اجرا می‌باشد و برای سال ۱۳۹۹ بهره‌برداری بیش از ۱۶۰ کیلومتر از آن پیش‌بینی شده بود.

در حوزه راه روستایی نیز تا ابتدای سال ۱۳۹۹ از تعداد ۹۱۸ روستای بالای ۲۰ خانوار استان، ۸۳۵ روستا از راه آسفالت برخوردار شده و احداث راه ۴۰ روستا به طول ۲۱۰ کیلومتر در دست اجرا بوده و فقط ۴۳ روستا در مراحل بعدی اقدام قرار دارند. تکمیل شبکه راه روستایی تاثیر بسزایی در تثبیت جمعیت روستایی و در نتیجه ایجاد اشتغال و رونق تولید در روستاها و تسهیل

در تردد روستاییان به مراکز جمعیتی خواهد داشت. برای سال ۱۳۹۹ مسئولین راه‌وشهرسازی تکمیل احداث و آسفالت ۱۵۰ کیلومتر از راه‌های روستایی استان را برنامه‌ریزی نموده‌اند.

در حوزه راه‌آهن تکمیل و توسعه زیرساخت‌ها، افزایش ظرفیت شبکه ریلی و شناسایی و رفع موانع و گلوگاه‌ها با هدف افزایش بهره‌وری و ارتقا ایمنی از جمله برنامه‌های اداره کل راه آهن شرق در سال ۱۳۹۹ بوده است.

یکسان سازی نرخ حمل بار ریلی با جاده‌ای به مقصد بندرعباس با ارائه تخفیف، احداث سکو جهت بار صادراتی میلگرد به افغانستان در ایستگاه راه آهن خواف، جذب بار گندله به سبزوار، تکمیل پروژه احداث کمربندی سالار - شادمهر، تکمیل خطوط ایستگاه سنگان، واگذاری سایت احیاء سپاهان به بخش خصوصی جهت افزایش بهره‌وری و افتتاح مرز ریلی شمتیغ از جمله برنامه‌های اداره کل راه آهن شرق در سال ۱۳۹۹ بوده است.

۲-۷. بررسی وضعیت تحولات بخش حمل و نقل

با توجه به اینکه خراسان جنوبی سومین استان پهناور کشور است، این موضوع علاوه بر مزایای بی‌شمار، معایبی مانند هزینه‌های زیرساختی بسیار بالا دارد. از طرف دیگر پراکندگی اندک جمعیت در اعتبارات تاثیر کاهشی دارد. در استان‌های کوچک با دوبرابر شدن ۵۰ کیلومتر شاید چند شهر از این موضوع نفع ببرند اما در خراسان جنوبی به دلیل فاصله زیاد بین شهرها این مورد امکان پذیر نیست. در ابتدای سال ۱۳۹۹ باوجود اینکه ۱۶ سال از عمر استان گذشته بود، تنها ۶۱۴ کیلومتر جاده دوبرابر در خراسان جنوبی وجود داشت اما در این سال ۱۳۷ کیلومتر جاده دوبرابر زیر بار ترافیک رفته است. به بیانی دیگر ۲۲ درصد باندهای دوم موجود در استان فقط در سال ۱۳۹۹ احداث شده که رکورد تاریخی برای خراسان جنوبی به شمار می‌رود.

در حوزه راه روستایی طرح ملی ابرار (اقدام برای راه‌های اولویت‌دار روستایی) از سال ۱۳۹۸ آغاز شده و همچنان عملیات اجرایی آن ادامه دارد. در سطح استان طول تعهد شده برای اجرای

پروژه‌های ابلاغی طرح ملی ابرار به ۱۳۷ کیلومتر می‌رسد که در ۹ نقطه از استان مورد اجرا قرار گرفته است.

یکی از تحولات در حوزه حمل و نقل جاده‌ای که آغازی بر تحول در فرآیندهای مدیریت حمل و نقل کالا و چشم‌انداز آن؛ دستیابی به حمل و نقل دیجیتال می‌باشد، صدور اسناد حمل الکترونیکی و حذف فیزیک بارنامه است که در این سال اجرایی شده و شرکت‌های حمل و نقل سراسری و بزرگ مقیاس هوشمند جاده‌ای با توجه به الزامات قانونی مندرج در قوانین و مقررات مبارزه با قاچاق کالا و ارز پیرامون حذف فیزیک و الکترونیکی نمودن اسناد حمل، نسبت به صدور الکترونیکی بارنامه اقدام نمایند.

یکسان سازی نرخ حمل بار ریلی با جاده‌ای به مقصد بندرعباس با ارائه تخفیف، احداث سکو جهت بار صادراتی میلگرد به افغانستان در ایستگاه راه آهن خواف، جذب بار گندله به سبزوار، تکمیل پروژه احداث کمربندی سالار - شادمهر، تکمیل خطوط ایستگاه سنگان، واگذاری سایت احیاء سپاهان به بخش خصوصی جهت افزایش بهره‌وری و افتتاح مرز ریلی شمتیغ از جمله اقدامات اداره کل راه آهن شرق در سال ۱۳۹۹ بوده است.

۷-۳. بررسی و تحلیل شاخص های عملکردی بخش حمل و نقل

ارزش افزوده بخش حمل و نقل

براساس گزارش مرکز آمار ایران، ارزش افزوده بخش حمل و نقل استان در سال ۱۳۹۷ به قیمت جاری به ۹,۲۶۸ میلیارد ریال افزایش یافت که نسبت به سال قبل از آن ۳۵.۵ درصد رشد دارد. حمل و نقل زمینی با سهمی حدود ۸۴ درصد از ارزش افزوده این بخش، نقش موثری در تغییرات کل ارزش افزوده بخش حمل و نقل ایفا می‌کند.

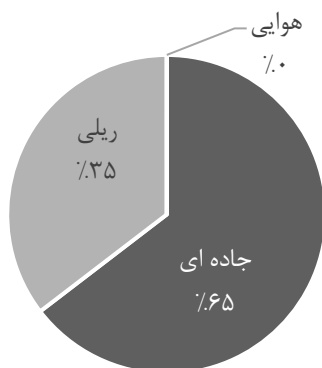
جدول ۷-۱. ارزش افزوده بخش حمل و نقل استان (میلیون ریال)

شرح فعالیت	۱۳۹۶	۱۳۹۷	رشد (درصد)	سهم (درصد)
حمل و نقل از طریق راه آهن بین شهری	۱۰۰,۶۷۷	۲۲۵,۲۹۵	۱۲۳.۸	۲.۴
سایر حمل و نقل زمینی	۵,۶۲۶,۵۹۷	۷,۷۷۰,۶۹۷	۳۸.۱	۸۳.۸
حمل و نقل هوایی	۶۴,۵۵۶	۷۲,۲۷۰	۱۱.۹	۰.۸
انبارداری و فعالیت‌های پشتیبانی حمل و نقل	۹۹۴,۳۳۳	۱,۱۴۲,۶۴۸	۱۴.۹	۱۲.۳
فعالیت‌های پست و پیک	۵۲,۵۸۹	۵۷,۱۵۹	۸.۷	۰.۶
حمل و نقل و انبارداری و پست	۶,۸۳۸,۷۵۲	۹,۲۶۸,۰۶۸	۳۵.۵	-

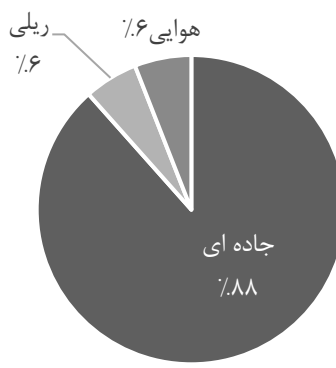
مأخذ: مرکز آمار ایران

سهم هریک از زیر بخش‌های حمل و نقل از مسافر جابه‌جا شده و بار حمل شده

با توجه به ضعیف بودن دو بخش حمل و نقل ریلی و هوایی بیشترین سهم جابه‌جایی مسافر و بار حمل شده در استان از طریق جاده‌ها و راه‌های مواصلاتی می‌باشد. در امر جابه‌جایی مسافر قطار و هواپیما تنها میزبان ۱۲ درصد از مسافریں در سال ۱۳۹۹ بوده‌اند و ۸۸ درصد مسافرت‌ها از طریق جاده‌های استان صورت گرفته است. در حمل بار نیز خطوط هوایی نقش بسیار اندک و ناچیزی داشته، اما شبکه ریلی سهم ۳۵ درصدی از بار حمل شده در این سال را به خود اختصاص داده و ۶۵ درصد کالا و بار جابه‌جا شده از طریق شبکه راه‌های استان صورت گرفته است.

نمودار ۷-۲. سهم هریک از زیربخش‌های حمل و نقل از بار حمل شده

نمودار ۷-۱. سهم هریک از زیربخش‌های حمل و نقل از مسافر جابه‌جا شده

نسبت کالا و بار جابه‌جا شده به جمعیت استان

در مجموع سال ۱۳۹۹ نزدیک به ۱۲ میلیون تن بار از طریق جاده‌ها، شبکه ریلی و خطوط هوایی در استان جابه‌جا شده است و با توجه به جمعیت استان طبق سرشماری سال ۱۳۹۵ که معادل ۷۶۸۸۹۸ نفر بوده است، می‌توان گفت در سال ۱۳۹۹ به ازای هر نفر ۱۵.۵ تن بار در استان جابه‌جا شده است.

۷-۳-۱. حمل و نقل جاده ای

میزان کالا و مسافر جابه‌جا شده از طریق حمل و نقل جاده ای

در سال ۱۳۹۹ تعداد ۳۹۲ هزار و ۳۷۸ نفر مسافر برون استانی توسط ناوگان حمل و نقل عمومی برون شهری در طی بیش از ۵۰ هزار سفر و همچنین ۷۷۰ هزار و ۳۷۲ نفر مسافر درون استان در طی ۹۷ هزار و ۲۲۸ سفر جابه‌جا شده‌اند. با توجه به شیوع بیماری کرونا و محدودیت‌های اعمال شده در این سال جابه‌جایی مسافرین برون استانی بیش از ۵۵ درصد و درون استانی ۲۳ درصد کاهش داشته است.

جدول ۷-۲. تعداد سفر و مسافر جابه‌جا شده درون و برون استانی (مورد- نفر)

سال	درون استانی		برون استانی	
	تعداد سفر	مسافر جابه‌جا شده	تعداد سفر	مسافر جابه‌جا شده
۱۳۹۸	۱۱۹۷۸۲	۱۰۰۳۴۲۵	۵۸۴۱۱	۸۷۷۷۰۵
۱۳۹۹	۹۷۲۲۸	۷۷۰۳۷۲	۵۰۲۹۸	۳۹۲۳۷۸
درصد تغییرات	-۱۸.۸	-۲۳.۲	-۱۳.۹	-۵۵.۳

مأخذ: اداره کل راهداری و حمل و نقل جاده‌ای استان

در سال ۱۳۹۹ هزار و ۵۳۳ راننده در حوزه جابه‌جایی مسافر در استان شاغل بودند و ۶۶۷ دستگاه انواع ناوگان مسافری، شامل؛ ۲۴۹ دستگاه سواری کرایه برون شهری، ۱۵۳ دستگاه مینی بوس و ۲۶۵ دستگاه اتوبوس، جابه‌جایی مسافران را از مبدأ شش پایانه عمومی مسافر در استان به انجام می‌رسانند.

جدول ۷-۳. وزن بار جابه‌جا شده بر اساس بارنامه (هزار تن)

سال	جابه‌جایی درون استانی		جابه‌جایی برون استانی
	خروجی	ورودی	
۱۳۹۸	۲۰۶۰	۳۸۷۶	-
۱۳۹۹	۱۹۹۱	۴۱۹۴	۵۶۱۷
درصد تغییرات	-۳.۳	۸.۲	-

مأخذ: اداره کل راهداری و حمل‌ونقل جاده‌ای استان

میزان بار جابه‌جا شده توسط ۶۳ شرکت حمل و نقل کالا استان در سال ۱۳۹۹ بیش از ۱۱ هزار و ۸۰۰ تن بوده که از این میزان حدود ۲ هزار تن درون استانی و مابقی برون استانی بوده است. بر اساس اطلاعات درج شده در سامانه کارت هوشمند رانندگان حرفه‌ای، در سال ۱۳۹۹، ۸ هزار و ۷۳۲ راننده در بخش حمل و نقل کالا و ۵ هزار و ۷۸۵ دستگاه در این بخش فعال بوده‌اند.

میزان ترانزیت کالا از طریق حمل و نقل جاده‌ای

میزان ترانزیت کالا در سال ۱۳۹۹ از استان خراسان جنوبی رشد قابل ملاحظه‌ای داشته است، به طوری که میزان وزن کالاهای ترانزیت شده با ۱۰۰۳ درصد رشد نسبت به سال قبل همراه بوده و به ۱۷۴ هزار و ۸۱۳ تن رسیده است. این میزان کالا توسط ۵۶۹۹ کامیون ترانزیت شده است. این کالاهای از کشورهای اندونزی، چین، ترکمنستان، هندوستان، امارات، روسیه و ترکیه از طریق مرز ماهیرود به کشور افغانستان ترانزیت شده است.

جدول ۷-۴. ترانزیت کالا از طریق حمل و نقل جاده‌ای در استان

شرح	۱۳۹۸	۱۳۹۹	درصد تغییرات
حجم (تن)	۱۵۸۴۵	۱۷۴۸۱۳	۱۰۰۳
تعداد کامیون	۵۴۵	۵۶۹۹	۹۴۶

مأخذ: اداره کل گمرکات استان

۷-۳-۲. حمل و نقل ریلی

در حال حاضر راه آهن مشهد به بافق از شهرستان طبس در استان خراسان جنوبی عبور می کند که ظرفیت بسیار خوبی در جابه جایی مسافر و حمل و نقل باری دارد، اما راه آهن کریدور شرق یک راه آهن فرامنطقه ای است که می تواند تأثیرات بسیار خوبی در اقتصاد و اشتغال خراسان جنوبی داشته باشد. کریدور ریلی شرق از بندر چابهار، تنها بندر اقیانوسی ایران شروع می شود و پس از گذر از شهرهای زاهدان، زابل و بیرجند به شهر یونسی در خراسان جنوبی می رسد که محل اتصال به راه آهن مشهد-بافق است و این استان را به خطوط ریلی سراسری وصل می کند. این کریدور ریلی به نوعی استانی، منطقه ای، ملی و بین المللی محسوب می شود به طوری که کشورهای منطقه از این خط ریلی برای سهولت در ترانزیت کالا نیز منتفع خواهند شد. راهبرد و هدف اصلی اداره راه و شهرسازی خراسان جنوبی این است که هرچه سریع تر مرکز استان را به شبکه ریلی کشور متصل کند، بر این اساس در حال حاضر قطعه ۲۷۰ کیلومتری بیرجند تا یونسی در اولویت ساخت می باشد، که ۹۰ کیلومتر از این مسیر به پیمانکاران سپرده شده و در حال ساخت است و ۱۸۰ کیلومتر باقی مانده نیز در مراحل تأمین اعتبار قرار دارد.

میزان کالا و مسافر جابه جا شده از طریق حمل و نقل ریلی

بیش از ۷۴ هزار مسافر در سال ۱۳۹۹ از ۱۵ ایستگاه راه آهن شرق کشور برای انجام سفر خود استفاده کرده اند که در مقایسه با سال قبل از آن ۶۳ درصد کاهش در این زمینه را نشان می دهد.

جدول ۷-۵. مسافر و انواع بار حمل شده از ایستگاه های راه آهن استان

سال	تعداد مسافر (هزار نفر)	وزن انواع بار حمل شده (هزار تن)					
		مواد نفتی	مواد معدنی	کشاورزی	مواد غذایی	مواد صنعتی	سایر
۱۳۹۸	۲۰۳	۷۱	۷۳۸۵	۲۳۴	۲۴	۱۱۹	۹۲۰
۱۳۹۹	۷۴	۶۰۰	۵۱۷۹	۵۰	۱۶	۸۲	۶۳۶
درصد تغییرات	-۶۳.۵	۷۴۵	-۲۹.۹	-۷۸.۶	-۳۳.۳	-۳۱.۱	-۳۰.۹
جمع							
							۸۷۵۳
							۶۵۶۳

مآخذ: اداره کل راه آهن استان

میزان حمل بار در سال ۱۳۹۹ توسط شبکه ریلی راه‌آهن شرق کشور ۶ میلیون و ۵۶۳ هزار تن بوده که نسبت به سال قبل با ۸ میلیون و ۷۵۳ هزار تن معادل ۲۵ درصد کاهش داشته است.

بارهای بارگیری شده در این منطقه اغلب مواد معدنی بوده و زغالسنگ، سنگ آهن دانه بندی شده، گندله آهن، کنسانتره سنگ آهن، کک، سیمان، فلورین، بالاست و بنتونیت را شامل می‌شود.

نسبت طول خطوط ریلی اصلی به مساحت و جمعیت استان

طول خطوط ریلی استان ۴۱۷.۲ کیلومتر می‌باشد که از این میزان ۳۰۹.۶ کیلومتر اصلی، ۵۶.۱ کیلومتر فرعی و مانوری و ۵۱.۵ کیلومتر خطوط صنعتی و تجاری می‌باشد. از طرف دیگر مساحت کل استان ۱۵۱۰۱۸ کیلومتر مربع می‌باشد، از این رو به ازای هر کیلومتر مربع مساحت استان معادل با ۰.۰۰۲ کیلومتر خط ریلی (اصلی) وجود داشته که از این جهت استان وضعیت مناسبی ندارد.

همچنین جمعیت استان طبق سرشماری سال ۱۳۹۵ معادل ۷۶۸۸۹۸ نفر بوده است، لذا نسبت طول خطوط ریلی به جمعیت استان معادل با ۰.۰۰۰۴ کیلومتر به ازای هر نفر می‌باشد.

۷-۳-۳. حمل و نقل هوایی

وضعیت فرودگاه و تعداد ناوگان هوایی

استان خراسان جنوبی دارای دو فرودگاه بوده که شامل فرودگاه بین‌المللی شهید کاوه در مرکز استان و فرودگاه طبس می‌باشد. فرودگاه بین‌المللی شهید کاوه بیرجند در دو مسیر پروازی بیرجند به تهران و بیرجند به مشهد و بالعکس پرواز دارد و دو شرکت هواپیمایی ایران‌ایر و ماهان این پروازها را بر عهده دارند. همچنین فرودگاه طبس تنها در مسیر تهران پرواز داشته که این پروازها توسط شرکت هواپیمایی ماهان انجام می‌شود.

تعداد مسافر جابه‌جا شده به تفکیک داخلی و بین‌المللی

در سال ۱۳۹۹، ۱۰۰۸ پرواز از فرودگاه‌های استان شامل فرودگاه بین‌المللی بیرجند و فرودگاه طبس انجام گردیده است. در ۵۰۴ پرواز ورودی ۳۸ هزار و ۹۵۸ مسافر و در ۵۰۴ پرواز خروجی ۳۹ هزار و ۲۳۵ مسافر و در مجموع تعداد ۷۸ هزار و ۱۹۳ نفر مسافر از فرودگاه‌های استان تردد نموده‌اند و طی این مدت ۶۶۵ تن بار نیز جابه‌جا گردیده است.

تعداد مسافرین ورودی و خروجی به استان نسبت به سال گذشته با کاهش ۲۰ درصدی رو به رو بوده است. همچنین میزان بار ورودی و خروجی حمل شده در پروازهای داخلی نیز به ترتیب ۸ و ۵ درصد نسبت به سال قبل کاهش داشته است.

جدول ۶-۷. مسافر و بار حمل شده در پروازهای داخلی

سال	تعداد پرواز		تعداد مسافر		وزن بار (تن)	
	ورودی	خروجی	ورودی	خروجی	ورودی	خروجی
۱۳۹۸	۵۶۲	۵۶۲	۴۹۴۰۴	۴۹۳۰۴	۳۵۷	۳۵۴
۱۳۹۹	۵۰۴	۵۰۴	۳۸۹۵۸	۳۹۲۳۵	۳۲۸	۳۳۷
درصد تغییرات	-۱۰	-۱۰	-۲۱	-۲۰	-۸	-۵

مأخذ: اداره کل فرودگاه‌های استان

لازم به ذکر است در سال ۱۳۹۹ هیچگونه پرواز بین‌المللی از فرودگاه‌های استان صورت نپذیرفته است.

۷-۴. جمع بندی و ارائه توصیه های سیاستی

- فرودگاه بیرجند امکانات کمک ناوبری و زیرساخت‌های بسیار مناسبی را داراست که متأسفانه به دلیل کمبود پرواز در این فرودگاه از این سرمایه‌گذاری میلیاردی استفاده مناسبی نمی‌شود. یکی از راه‌های حل این مشکل و استفاده مناسب از فرودگاه و ظرفیت‌های آن گسترش هوانوردی عمومی در استان است. با توجه به هواپیماهای در اختیار شرکت‌های هواپیمایی فعال در کشور که عمدتاً بدنه متوسط به بالا هستند و با توجه به تعداد مسافر ورودی و خروجی به مرکز استان این شرکت‌ها تمایلی به برقراری پرواز در این فرودگاه نداشته از این رو گسترش هوانوردی عمومی کمک شایانی به این استان خواهد کرد. از مزایای بسیار مناسب گسترش هوانوردی عمومی رونق صنعت گردشگری در خراسان جنوبی است.

فصل هشتم:

بخش انرژی استان

خلاصه فصل:

بیشترین میزان مصرف در بین فرآورده های نفتی در خراسان جنوبی متعلق به نفت گاز می باشد که ۶۷ درصد از کل فرآورده های نفتی را شامل می شود، میزان مصرف نفت گاز استان در سال ۱۳۹۹ برابر ۷۴۹۹۷۲ متر مکعب بوده است که نسبت به سال قبل ۵ درصد کاهش داشته است. طی سالیان اخیر شرکت گاز استان فعالیت های خوبی جهت گاز رسانی به اقصی نقاط استان داشته است. تا انتهای سال ۱۳۹۹ تعداد کل مشترکین گاز استان بالغ بر ۲۸۷۸۶۷ مشترک بوده است که نسبت به سال گذشته ۱۱ درصد رشد داشته است. بیشترین سهم مشترکین در بخش خانگی است که ۹۳ درصد مشترکین شرکت را شامل می شوند و نسبت به سال گذشته ۱۱ درصد رشد داشته است.

تعداد کل مشترکین شرکت توزیع نیروی برق استان در سال ۱۳۹۹ برابر ۳۸۷۵۶۵ مشترک بوده است که نسبت به سال قبل ۲.۸ درصد رشد داشته است. بیشترین سهم مشترکین در بخش خانگی است که ۸۳ درصد مشترکین شرکت را شامل می شوند. میزان فروش برق استان در طی سال ۱۳۹۹ بیش از ۱۲۵۳ میلیارد ریال بوده است که بخش خانگی با ۳۴ درصد سهم از کل بیشترین سهم را در فروش داشته است، و همچنین با ۲۱ درصد رشد نسبت به سال قبل بیشترین رشد را در فروش داشته است.

۸-۱. سیاست های اقتصادی بخش انرژی و جهت گیری های استان

جهت گیری های اصلی بخش انرژی در سال های اخیر بر مبنای افزایش میزان تولید، کاهش سهم فرآورده های نفتی و افزایش سهم گاز طبیعی و برق در ترکیب حامل های انرژی و گسترش خطوط انتقال اصلی گاز طبیعی بوده است. افزایش بهره گیری از نیروهای پاک به ویژه انرژی خورشیدی و

انرژی بادی در استان می‌تواند خودکفایی در تولید برق بدون نیاز به سوخت فسیلی و صدور این نوع انرژی به کشورهای همسایه را به همراه داشته باشد. بدین منظور سرمایه گذاری در احداث نیروگاه‌های بزرگ خورشیدی در دستور کار قرار گرفت که می‌توانند بازار جدید برای سرمایه‌گذاری سرمایه‌گذاران در استان باشند.

سیاست‌ها، برنامه‌ها و استانداردهای وزارت نیرو از جمله توسعه، بهینه‌سازی و خرید شبکه و تاسیسات توزیع، اجرای طرحهای غیر انتفاعی از محل منابع عمومی، بهره‌برداری و تعمیر و نگهداری شبکه‌های توزیع، همکاری با برق منطقه در جانمایی بهینه پستهای فوق توزیع، راهبری و پایش شبکه برق، خرید و فروش و ترانزیت برق، پیش خرید برق از تولید کنندگان، ارائه خدمات به مشترکین و قبول تقاضای جدید، واگذاری و تغییر ظرفیت اشتراک، مدیریت بار و مصرف، حمایت از پژوهش‌های کاربردی، حمایت از توسعه ظرفیت‌های مشاوره‌ای و پیمانکاری، فروش برق به صورت عمده به موسسات برق، برون سپاری امور مطالعاتی و عملیات رقابت پذیر، ارائه خدمات به وزارت نیرو، انجام امور محوله توسط توانیر، فراهم نمودن امکان استفاده از دارایی‌های شرکت توسط سایر اشخاص در ازاء دریافت مابه‌ازاء آن.

۸-۲. بررسی وضعیت تحولات بخش انرژی

در اجرای مصوبه شورای اقتصاد در سال ۱۳۹۹ گازرسانی به ۶۳۴ روستا، و تعداد ۲۶۴ مشترک صنعتی و متعاقب آن اشتراک پذیری حدود ۲۷ هزار خانوار شهری و روستایی برنامه‌ریزی و تامین اعتبار شده است. به موجب مصوبه شورای اقتصاد، یارانه‌ای براساس میزان مصرفی واحدهای صنعتی (میانگین سه ساله آخر) به هر واحد اختصاص یافته و قدرالسهم خطوط اختصاصی تا درب واحدهای صنعتی مشمول این یارانه شده‌اند، این مصوبه در سال ۹۹ منجر به گازرسانی به حدود ۱۴۱ واحد صنعتی در استان شده است. کلیه مشترکین و متقاضیان با قدرت نهایی بیشتر از ۵ مگاوات موظفند کل انرژی برق مورد نیاز را از طریق بورس انرژی یا انعقاد قرارداد دو جانبه با نیروگاه تامین نمایند.

نرخ برق مصرفی در کلیه تعرفه های ۵ گانه، معادل ۷ درصد افزایش یافته است. با این رویکرد که مشترکین خانگی که الگوی مصرف تعریف شده را رعایت نکنند علاوه بر این افزایش، مشمول تا سقف ۱۶ درصد تحت عنوان عدم رعایت الگوی مصرف می شوند.

براساس بند ط تبصره ۱ قانون بودجه سال ۱۴۰۰ به شماره ۳۰۰/۱۰۵۶۷۸ مورخ ۱۳۹۹/۱۲/۲۷ مصوب مجلس محترم شورای اسلامی نرخ سوخت واحدهای پالایشگاهی، پتروشیمی، فولادی و سایر واحدهای تولید فلزات و کانی های فلزی برابر ۳۰ درصد و واحدهای سیمانی و سایر صنایع (به غیر از نیروگاه) برابر ۱۰ درصد نرخ متوسط خوراک گاز تحویلی به شرکتهای پتروشیمی خواهد بود و از آنجایی که نرخ خوراک پتروشیمی به صورت ماهیانه به شرکت ملی گاز ابلاغ می گردد، بنابراین گازبها در هر ماه متغیر بوده و صورتحساب های صادره پس از ابلاغ نرخ، اصلاح می گردند. پروژه های اصلاح و بهینه سازی سیستم ها در نیروگاه های سطح استان جهت بهینه سازی فرایند بهره برداری در راستای کاهش مصرف انرژی در حال اجرا می باشد. "تدوین و استقرار برنامه پایش وضعیت تجهیزات"، "استاندارد سازی آزمایشگاه کالیبراسیون و ابزار دقیق"، "حفاظت فیزیکی"، "اصلاح سیستم آتش نشانی واحدها" از جمله مهمترین پروژه های در حال انجام در نیروگاه های استان هستند.

همچنین توسعه اتوماسیون تجهیزات شبکه، توسعه پوشش شبکه های رادیویی و خرید بی سیم دیجیتال، کاهش تلفات غیرفنی شبکه با استفاده از تکنیک های داده کاوی، پروژه های تعویض سیم مسی با کابل خودنگهدار، اجرای برنامه کاهش پیک پیشنهادی توسط شرکت خارج از برنامه های مصوب، پروژه پایلوت هوشمندسازی و کنترل پذیری روشنایی معابر، راه اندازی سامانه برق خورشیدی جهت متقاضیان، پیمانکاران و ناظرین از جمله مهمترین پروژه های در حال انجام توسط شرکت توزیع برق استان هستند.

۸-۳. بررسی و تحلیل وضعیت حامل‌های انرژی

۸-۳-۱. فرآورده‌های نفتی

رتبه اول بیشترین میزان مصرف در بین فرآورده‌های نفتی در سال ۱۳۹۹ متعلق به نفت گاز می‌باشد که ۶۷ درصد از کل فرآورده‌های نفتی در استان بوده است که میزان سهم از کل نسبت به سال قبل ۵ درصد بیشتر شده است. میزان مصرف نفت گاز استان در سال ۱۳۹۹ برابر ۷۴۹۹۷۲ متر مکعب بوده است که نسبت به سال قبل ۵ درصد کاهش داشته است.

رتبه دوم بیشترین میزان مصرف در بین فرآورده‌های نفتی در سال ۱۳۹۹ متعلق به بنزین می‌باشد که ۲۳ درصد از کل فرآورده‌های نفتی در استان بوده است که میزان سهم از کل نسبت به سال قبل ۲۰۴ درصد کمتر شده است. میزان مصرف بنزین استان در سال ۱۳۹۹ برابر ۲۵۲۰۹۰ متر مکعب بوده است که نسبت به سال قبل ۲۰ درصد کاهش داشته است.

جدول ۸-۱. مصرف انواع فرآورده‌های نفتی

سهم از کل (درصد)		رشد (درصد)	واحد اندازه گیری		فرآورده‌های نفتی
۱۳۹۹	۱۳۹۸		۱۳۹۹	۱۳۹۸	
۲	۲	-۳	۲۵۳۹۴	۲۶۲۷۰	گاز مایع
۰.۲	۰.۳	-۳۶	۲۰۶۴	۳۲۲۳	سوخت‌های هواپیما
۲۳	۲۵	-۲۰	۲۵۲۰۹۰	۳۱۶۳۱۹	بنزین
۰.۱	۰.۲	-۵۲	۱۴۸۵	۳۰۷۰	بنزین سوپر
۴	۵	-۲۵	۴۳۹۰۰	۵۸۸۲۵	نفت سفید
۶۷	۶۲	-۵	۷۴۹۹۷۲	۷۸۹۵۶۰	نفت گاز
۲	۲	-۳۴	۱۸۲۵۷	۲۷۷۶۸	نفت کوره
۲	۳	-۴۳	۲۱۶۰۰	۳۷۶۲۰	سایر فرآورده‌ها
۱۰۰	۱۰۰	-۱۲	۱۱۱۴۷۶۲	۱۲۶۲۶۵۵	جمع کل

مأخذ: آمارنامه استان ۱۳۹۹

۸-۳-۲. گاز طبیعی

۸-۳-۲-۱. تعداد مشترکین، میزان مصرف و متوسط مصرف گاز طبیعی در استان

طی سالیان اخیر شرکت گاز استان فعالیت‌های خوبی جهت گاز رسانی به اقصای نقاط استان داشته است. تا انتهای سال ۱۳۹۹ تعداد کل مشترکین گاز استان بالغ بر ۲۸۷۸۶۷ مشترک بوده است که نسبت به سال گذشته ۱۱ درصد رشد داشته است. بیشترین سهم مشترکین در بخش خانگی است که ۹۳ درصد مشترکین شرکت را شامل می‌شوند و نسبت به سال گذشته ۱۱ درصد رشد داشته است. و بعد از آن بخش تجاری با ۳.۷ درصد سهم از کل مشترکین قرار دارد که نسبت به سال گذشته ۱۰ درصد رشد داشته است. و بعد از آن بخش سایر با ۲.۴ درصد سهم از کل مشترکین قرار دارد که نسبت به سال گذشته ۱۱ درصد رشد داشته است. و بعد از آن بخش صنعتی با ۰.۴ درصد سهم از کل مشترکین قرار دارد که نسبت به سال گذشته ۲۷ درصد رشد داشته است.

جدول ۸-۲. تعداد مشترکین گاز طبیعی در استان

سال	خانگی	تجاری	صنعتی	نیروگاهی	سایر	جمع کل
۱۳۹۸	۲۴۳۴۸۰	۹۵۸۸	۹۹۵	۲	۶۲۹۱	۲۶۰۳۵۶
۱۳۹۹	۲۶۹۱۱۰	۱۰۵۳۵	۱۲۶۶	۲	۶۹۵۴	۲۸۷۸۶۷

مأخذ: شرکت گاز استان خراسان جنوبی

در سال ۱۳۹۹ در مجموع ۱۶۳۲ میلیون متر مکعب گاز طبیعی در بخش‌های مختلف استان به مصرف رسیده است که در بخش نیروگاهی با ۶۷۳ میلیون متر مکعب، ۴۳ درصد سهم نسبت به کل استان را داشته است و نسبت به سال گذشته ۴ درصد رشد داشته است. پس از آن بخش خانگی با ۴۷۸ میلیون متر مکعب و ۲۹ درصد سهم از کل، نسبت به سال گذشته ۱۸ درصد رشد داشته است. بخش صنعتی با ۳۳۵ میلیون متر مکعب و ۲۱ درصد سهم از کل، نسبت به سال گذشته ۱۵ درصد رشد داشته است. بخش سایر با ۹۵ میلیون متر مکعب و ۶ درصد سهم از کل نسبت به سال گذشته ۳ درصد کاهش داشته است. و در انتها بخش تجاری با ۲۵ میلیون متر مکعب و ۲ درصد سهم از کل مصرف استان نسبت به سال گذشته تغییر نداشته است.

با توجه به کم بودن تعداد واحد‌های صنعتی و سهم بالای مصرف در این بخش، ارائه راهکارهای بهینه‌سازی مصرف انرژی در واحد‌های صنعتی به میزان دست کم ۵ درصد، نتایج چشمگیری در

بهینه‌سازی مصرف گاز به دنبال خواهد داشت. و همچنین با توجه به سهم بالای مصرف گاز در بخش نیروگاهی ارائه راهکارهای بهینه‌سازی مصرف انرژی در این بخش نتایج چشمگیری در بهینه‌سازی مصرف گاز به دنبال خواهد داشت.

جدول ۸-۳. میزان مصرف گاز به تفکیک بخش‌های مختلف (میلیون متر مکعب)

سال	خانگی	تجاری	صنعتی	نیروگاهی	سایر	جمع کل
۱۳۹۸	۴۰۶	۲۵	۲۹۲	۶۷۳	۹۸	۱۴۹۵
۱۳۹۹	۴۷۸	۲۵	۳۳۵	۶۹۹	۹۵	۱۶۳۲

مأخذ: شرکت گاز استان خراسان جنوبی

متوسط مصرف گاز در استان نیز ۵۶۶۹ متر مکعب به ازای هر مشترک در سال ۱۳۹۹ می‌باشد که نسبت به سال گذشته ۱.۳ درصد کاهش داشته است. در بخش خانگی با ۶.۵ درصد رشد نسبت به سال گذشته در متوسط مصرف گاز در استان مواجه بوده است که نشان دهنده رعایت نکردن الگوی مصرف در مصرف گاز طبیعی در بخش خانگی می‌باشد. و در بخش نیروگاهی با ۴ درصد رشد نسبت به سال گذشته در متوسط مصرف گاز در استان مواجه بوده است. در بخش‌های تجاری، صنعتی و سایر به ترتیب با ۹، ۱۰، ۱۲ درصد کاهش نسبت به سال گذشته در متوسط مصرف گاز در استان مواجه بوده است.

جدول ۸-۴. متوسط مصرف گاز طبیعی در استان (مترمکعب به ازای هر مشترک)

سال	خانگی	تجاری	صنعتی	نیروگاهی (میلیون متر مکعب)	سایر	مجموع
۱۳۹۸	۱۶۶۷	۲۶۰۷	۲۹۳۴۶۷	۳۳۶	۱۵۵۷۸	۵۷۴۲
۱۳۹۹	۱۷۷۶	۲۳۷۳	۲۶۴۶۱۳	۳۴۹	۱۳۶۶۱	۵۶۶۹

مأخذ: شرکت گاز استان خراسان جنوبی

۸-۳-۲-۲. قیمت گاز طبیعی

بر اساس اعلام شرکت ملی گاز استان گازبهای سال ۱۳۹۹ مطابق با گازبهای سال ۱۳۹۸ بوده است.

جدول ۸-۵. قیمت گاز طبیعی در بخش های مختلف (ریال بر متر مکعب)

نوع مصرف		۱۳۹۹
خانگی (متوسط)		۱۳۱۱
فولاد		۲۶۰۰
صنعتی	کشاورزی دامپروری	ماه های گرم: ۶۹۰ - ماه های سرد: ۱۱۵۰
	سایر صنایع (نیروگاه)	۱۰۰۰
عمومی	تجاری عادی	۱۴۹۵
	تجاری عمومی (دولتی)	ماه های گرم: ۱۴۹۵ - ماه های سرد: ۲۹۹۰
	نانوایی	۹۱۰
	گرمابه سنتی	۱۰۴۶
سایر	آموزشی	۹۲۶
	ورزشی	۹۲۶
	مذهبی	۹۲۶
	خیریه	۹۲۶

مأخذ: شرکت گاز استان

۸-۳-۳. برق

۸-۳-۳-۱. ظرفیت اسمی و تولید ناویژه برق در استان

ظرفیت اسمی نیروگاه های برق بخش خصوصی استان در سال ۱۳۹۹ معادل ۲۲.۳۸۶ مگاوات بوده که نسبت به سال گذشته ۸ درصد رشد داشته است. تولید ناویژه برق در نیروگاه های بخش خصوصی استان در این سال ۴۸.۴۷۴ میلیون کیلو وات ساعت بوده که این میزان نسبت به سال گذشته ۳۱ درصد رشد داشته است. قابل ذکر است در جدول ارائه شده اطلاعات مربوط به نیروگاه سیکل گازی قائنات لحاظ نگردیده است.

جدول ۸-۶. ظرفیت اسمی و تولید ناویژه انواع نیروگاه ها در استان

بخش خصوصی		وزارت نیرو		واحد	عنوان
۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۳۹۸		
۲۲.۳۸۶	۲۰.۷۱۵	-	-	مگاوات	ظرفیت اسمی انواع نیروگاه های برق
۴۸.۴۷۴	۳۷.۱۰۱	-	-	میلیون کیلو وات ساعت	تولید ناویژه برق انواع نیرو گاه ها

مأخذ: شرکت توزیع نیروی برق استان خراسان جنوبی

۸-۳-۳-۲. فروش، تعداد مشترکین، میزان و سرانه مصرف برق به تفکیک بخش‌های مختلف در سطح استان

تعداد کل مشترکین شرکت توزیع نیروی برق استان در سال ۱۳۹۹ برابر ۳۸۷۵۶۵ مشترک بوده است که نسبت به سال قبل ۲.۸ درصد رشد داشته است. بیشترین سهم مشترکین در بخش خانگی است که ۸۳ درصد مشترکین شرکت را شامل می‌شوند.

میزان مصرف برق استان در طی سال ۱۳۹۹ بیش از ۱۶۷۱ میلیون کیلووات ساعت بوده است. که نسبت به سال قبل ۰.۲ درصد کاهش داشته است. بیشترین رشد مصرف در بخش خانگی با ۷ درصد رشد نسبت به سال قبل بوده است، و بخش روشنایی با ۲۶ درصد کاهش و بخش عمومی با ۱۳ درصد کاهش بیشترین کاهش مصرف برق نسبت به سال قبل را داشته‌اند. بخش‌های خانگی، کشاورزی و صنعتی به ترتیب بیشترین میزان مصرف برق را داشته‌اند. که سهم از کل مصرف به ترتیب ۳۰، ۳۰، ۲۱ درصد می‌باشد. با توجه به اینکه این سه بخش ۸۱ درصد کل مصرف برق را داشته‌اند. قطعاً ارائه راهکارهای بهینه‌سازی مصرف انرژی در این بخش‌ها نتایج چشمگیری در بهینه‌سازی مصرف برق به دنبال خواهد داشت.

سرانه مصرف استان نیز در سال ۱۳۹۹ برابر ۴۳۱۲ کیلووات ساعت به ازای هر مشترک بوده است که نسبت به سال گذشته ۳ درصد کاهش داشته است. بیشترین رشد سرانه مصرف در بخش خانگی با ۴ درصد رشد نسبت به سال قبل بوده است، و بخش روشنایی با ۲۸ درصد کاهش و بخش عمومی با ۱۴ درصد کاهش بیشترین کاهش مصرف سرانه برق نسبت به سال قبل را داشته‌اند.

میزان فروش برق استان در طی سال ۱۳۹۹ بیش از ۱۲۵۳ میلیارد ریال بوده است که بخش خانگی با ۳۴ درصد سهم از کل بیشترین سهم را در فروش داشته است، و همچنین با ۲۱ درصد رشد نسبت به سال قبل بیشترین رشد را در فروش داشته است. و رتبه دوم رشد نسبت به سال قبل را بخش کشاورزی با ۱۲ درصد رشد داشته است.

جدول ۸-۷. تعداد، میزان مصرف و سرانه مصرف برق مشترکین شرکت توزیع نیروی برق استان

وضعیت مشترکین					سال
سرانه مصرف	فروش (میلیون ریال)	مصرف (میلیون کیلو وات)	تعداد (مشترک)	تعرفه	
۱۵۰۰	۳۵۵۹۴۴	۴۶۸	۳۱۱۹۵۰	خانگی	۱۳۹۸
۱۱۰۰۱	۱۵۸۸۰۳	۱۷۵	۱۵۹۰۸	عمومی	
۹۰۹۲۶	۱۲۹۳۴۶	۴۹۱	۵۴۰۰	کشاورزی	
۱۳۲۳۸۱	۲۷۱۹۰۷	۳۴۳	۲۵۹۱	صنعتی	
۲۶۳۸	۲۶۳۸۴۲	۹۸	۳۷۱۵۲	سایر مصارف	
۲۵۶۸۷	-	۱۰۰	۳۸۹۳	روشنایی	
۴۴۴۴	۱۱۷۹۸۴۲	۱۶۷۵	۲۷۶۸۹۴	جمع	۱۳۹۹
۱۵۶۴	۴۳۱۲۹۸	۵۰۱	۳۲۰۳۹۳	خانگی	
۹۴۶۶	۱۵۲۳۶۹	۱۵۳	۱۶۱۶۳	عمومی	
۸۸۵۳۸	۱۴۴۴۹۸	۴۹۹	۵۶۳۶	کشاورزی	
۱۳۰۹۴۸	۲۳۶۹۴۷	۳۴۴	۲۶۲۷	صنعتی	
۲۵۸۲	۲۸۸۳۰۰	۱۰۰	۳۸۷۳۲	سایر مصارف	
۱۸۴۳۵	-	۷۴	۴۰۱۴	روشنایی	
۴۳۱۲	۱۲۵۳۴۱۲	۱۶۷۱	۲۸۷۵۶۵	جمع	

مأخذ: شرکت توزیع نیروی برق استان خراسان جنوبی

۸-۳-۳-۳. قیمت برق به تفکیک بخش های اقتصادی در استان

جدول ۸-۸ متوسط قیمت برق بخش های مختلف در استان در طی سال های ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹ را نشان می دهد. بخش کشاورزی ارزان ترین برق مصرفی را در اختیار دارد و نسبت به سال گذشته ۱۰ درصد افزایش قیمت برق را داشته است، و بالاترین قیمت در بخش سایر مصارف می باشد، که ۷ درصد افزایش قیمت برق را نسبت به سال گذشته داشته است. رتبه دوم بیشترین قیمت برق متعلق به بخش عمومی است که ۱۰ درصد افزایش قیمت برق را نسبت به سال گذشته داشته است. و رتبه سوم بیشترین قیمت برق متعلق به بخش خانگی است که ۱۳ درصد افزایش قیمت برق را نسبت به سال گذشته داشته است. و رتبه چهارم بیشترین قیمت برق متعلق به بخش صنعتی است که ۱۳ درصد کاهش قیمت برق را نسبت به سال گذشته داشته است.

جدول ۸-۸. متوسط قیمت برق بخش‌های مختلف در استان (کیلووات ساعت/ریال)

بخش / تعرفه	۱۳۹۸	۱۳۹۹	رشد
خانگی	۷۶۰.۶	۸۶۰.۸۷	۱۳
عمومی	۹۰۷.۴	۹۹۵.۸۷	۱۰
کشاورزی	۲۶۳.۴	۲۸۹.۶	۱۰
صنعتی	۷۹۲.۷۳	۶۸۸.۸	-۱۳
سایر مصارف	۲۶۹۲.۲	۲۸۸۳	۷
روشنایی	-	-	-

مأخذ: شرکت توزیع نیروی برق استان خراسان جنوبی

۸-۴. جمع بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی

- با توجه به لزوم پیش بینی تمهیدات لازم برای استفاده از سوخت مایع در صنایع و با عنایت به بازدیدهای صورت گرفته از صنایع عمده استان و نتایج حاصله مبنی بر اینکه، ۴۸ درصد واحدهای صنعتی استان به مخزن سوخت دوم مجهز نبوده و ۶۸ درصد واحدهای صنعتی به مشعل دوگانه سوز تجهیز نیستند و همچنین با توجه به عدم امکان تامین گاز مشترکین صنعتی در تمام سال (مخصوصاً در فصل سرما) و لزوم استفاده از سوخت جایگزین توسط این واحدها، و پیگیری جدی ادارات کل صمت، جهاد کشاورزی و شرکت شهرکهای صنعتی استان تا ضمن اطلاع رسانی به موقع و اکید به واحدهای صنعتی، از مشکلات احتمالی مرتبط پیشگیری گردد.

- با توجه به سهم بسیار کم بخش خصوصی در تولید برق استان، و پتانسیل بالای سرمایه گذاری در این بخش، تدوین سیاستهای مناسب در جهت افزایش مشارکت بخش خصوصی در تولید برق ضروری می باشد.

- بخش‌های خانگی، کشاورزی و صنعتی به ترتیب بیشترین میزان مصرف برق را داشته اند. که سهم از کل مصرف به ترتیب ۳۰، ۳۰، ۲۱ درصد می باشد. با توجه به اینکه این سه بخش ۸۱ درصد کل مصرف برق را داشته اند. قطعاً ارائه راهکارهای بهینه‌سازی مصرف انرژی در این بخش ها نتایج چشمگیری در بهینه‌سازی مصرف برق به دنبال خواهد داشت.

- با توجه به زمینه مساعد استان در خصوص استفاده از انرژی های تجدید پذیر و تعداد بالای درخواست های سرمایه گذاری در این زمینه پیگیری افزایش ظرفیت اتصال نیروگاه های تجدیدپذیر به شبکه برق سراسری از طریق وزارت نیرو ضروری است.

- با توجه به تأمین هشتاد درصد برق کشور افغانستان از سایر کشورها از جمله ایران و پتانسیل های بالای این استان جهت تولید انرژی برق، ایجاد بستر انتقال و صادرات برق تولیدی از انرژی های تجدیدپذیر این استان کمک شایانی به پیشرفت این صنعت در استان خواهد نمود و علاوه بر ارز آوری بالا زمینه اشتغال فراوانی را نیز فراهم می کند.

- با توجه به مصرف بسیار زیاد نفت گاز که ۶۷ درصد سهم از کل فرآورده های نفتی در استان می باشد هرگونه صرفه جویی در این بخش تأثیر قابل توجه در کاهش مصرف و کاهش آلودگی هوا دارد.

فصل نہم:

سرمایہ کڈاری خارجی استان

خلاصه فصل:

میزان سرمایه گذاری خارجی مصوب از ابتدای تفکیک استان تا پایان سال ۹۹ به ۹۸۸.۶ میلیون دلار رسیده که در مقایسه با سال ۹۸، تغییری نداشته است. میزان سرمایه گذاری خارجی وارده (جذب شده) از ابتدای تفکیک استان تا پایان سال ۹۹ به بیش از ۸۷.۶ میلیون دلار رسیده که نسبت به سال قبل افزایش ۶۰۰ هزار دلاری داشته است. تعداد پروژه های دارای مجوز سرمایه گذاری خارجی استان تا پایان سال ۹۹ نیز ۱۴ پروژه بوده است.

۹-۱. سیاست های اقتصادی سرمایه گذاری خارجی و جهت گیری های استان

سرمایه گذاری خارجی موجب انتقال تکنولوژی و دانش روز، بالا بردن توان مدیریت، ایجاد فرصت های شغلی و اشتغال و افزایش قدرت رقابت و توان صادراتی کشور می شود و از این نظر جذب سرمایه گذاری خارجی در استان نقش مهمی در توسعه استان است و در چند سال اخیر در اولویت کاری مدیران استانی قرار گرفته و تلاش های خوبی در این زمینه صورت پذیرفته است.

به منظور جذب سرمایه گذار خارجی اقداماتی در زمینه شناسایی و معرفی پتانسیل ها و فرصت های سرمایه گذاری استان از طریق چاپ کتاب و بروشور، کلیپ معرفی توانمندی های استان و معرفی فرصت های سرمایه گذاری استان به هیات های سرمایه گذاری خارجی، سفرا و رایزنان اقتصادی کشورهای هدف و ایجاد ارتباط جهت مشارکت بین فعالان اقتصادی داخلی با سرمایه گذاران خارجی توسط مرکز خدمات سرمایه گذاری استان صورت می پذیرد.

اهداف راهبردی حوزه سرمایه گذاری استان، افزایش میزان جذب سرمایه گذاری خارجی و بهبود نظارت بر طرح های سرمایه گذاری خارجی می باشد که برای دستیابی به این اهداف، برنامه هایی

از جمله برگزاری پذیرش متقاضیان سرمایه گذاری خارجی و رفع مشکلات طرح های سرمایه گذاری، رسیدگی به درخواست متقاضیان سرمایه گذاری و هماهنگی به منظور تسريع در صدور مجوزها و استعلامات مربوط به پروژه های سرمایه گذاری، تسريع در ارائه خدمات اوليه به سرمایه گذاران از قبيل ثبت شرکت، واگذاری زمین و صدور جواز تأسیس، ایجاد بانک اطلاعات اراضی و مناطق مستعد استان جهت سرمایه گذاری، شناسایی و اطلاع رسانی فرصت ها و توانمندی های بالقوه سرمایه گذاری استان، ایجاد ارتباط بين فعالان اقتصادی داخلی با سرمایه گذاران خارجی و ایرانیان مقیم خارج از کشور، بازدید از پروژه های سرمایه گذاری خارجی و بررسی وضعیت پیشرفت فیزیکی پروژه ها، کمک به رفع موانع اجرایی پروژه ها با همکاری دستگاه های اجرایی استانی و ملی، پیگیری امورات سرمایه گذاران از جمله مسائل گمرکی و مالیاتی، صدور و تمدید روادید، اقامت و امور مربوط به ورود و خروج سرمایه، مورد پیگیری قرار گرفته است.

تحقق این اهداف، نیازمند انجام اقدامات ملی از سوی مرکز از جمله: تسريع در شناسایی و اصلاح قوانین و مقررات مزاحم شناسایی شده در حوزه سرمایه گذاری و کسب و کار، تسهیل و تسريع در فرآیند صدور مجوزهای سرمایه گذاری، تفویض اختیار به دستگاه های استانی و پیگیری جهت رفع مشکلات نقل و انتقالات سرمایه از خارج کشور برای سرمایه گذاران خارجی می باشد.

۹-۲. بررسی وضعیت تحولات سرمایه گذاری خارجی استان

تعداد پروژه های دارای مجوز سرمایه گذاری خارجی فعال در استان تا پایان سال ۹۹، ۱۴ پروژه می باشد که از این میزان، ۸ پروژه سرمایه گذاری خارجی با سرمایه مصوب به مبلغ ۸۶ میلیون دلار فعال و درحال بهره برداری، ۲ پروژه با سرمایه مصوب ۷۵ میلیون دلاری درحال ساخت و ۴ پروژه سرمایه گذاری خارجی با سرمایه گذاری بالغ بر ۲۵۰ میلیون دلار در حال پیگیری می باشد.

طی سال ۹۸، پروژه نیروگاه خورشیدی ۷ مگاواتی سریشه با سرمایه گذاری بالغ بر ۳.۷ میلیون دلار و اشتغال ۲۵ نفر به بهره برداری رسید که دومین نیروگاه خورشیدی ۱۰ مگاواتی استان نیز در کنار این نیروگاه با سرمایه گذاری خارجی از کشور چین در حال پیگیری می باشد.

پروژه ریخته گری چدن خوسف (چدن کویر خاوران) با اشتغال ۲۲۵ نفر تا کنون ۹۸٪ پیشرفت فیزیکی داشته است که طبق برنامه ریزی انجام شده با تکمیل شبکه گاز شهرک صنعتی شهید رحمانی خوسف، به بهره برداری رسید و با توجه به شرایط شیوع ویروس کرونا بصورت موقت تعطیل شد و در مردادماه ۱۴۰۰ مجدد با راه اندازی کوره بلند و انجام تعمیرات، شروع به فعالیت نموده است.

استان خراسان جنوبی طی سال ۹۸، رتبه اول کشوری در وضعیت طرح های شروع شده، رتبه سوم کشور در وضعیت طرح های به بهره برداری رسیده و رتبه هشتم در وضعیت طرح های مصوب شده را کسب نموده است.

۹-۳. بررسی و تحلیل عملکرد سرمایه گذاری خارجی استان

درخواست های سرمایه گذاری خارجی از سوی سرمایه گذاران حقیقی و حقوقی از ۷ کشور در ۱۹ پروژه سرمایه گذاری مطرح گردیده است. بیشترین تعداد درخواست، مربوط به سرمایه گذاران خارجی از کشور چین با ۵ پروژه سرمایه گذاری خارجی به ارزش مصوب ۱۷۱.۵ میلیون دلار می باشد. سایر درخواست ها از کشور آفریقای جنوبی با ۲ پروژه سرمایه گذاری خارجی به ارزش مصوب ۳۲.۷ میلیون دلار، کشور افغانستان با ۳ پروژه سرمایه گذاری خارجی به ارزش مصوب ۲.۴ میلیون دلار، کشور آلمان با ۲ پروژه سرمایه گذاری خارجی به ارزش مصوب ۲۵۴ میلیون دلار، کشور بلغارستان با ۱ پروژه به ارزش مصوب ۶۰۰ هزار یورو، کشور ترکیه با ۲ پروژه سرمایه گذاری خارجی به ارزش مصوب ۱۲۸.۲ میلیون دلار، کشور پاکستان با ۱ پروژه سرمایه گذاری خارجی به ارزش مصوب ۱.۹ میلیون دلار، کشور هندوستان با ۱ پروژه به ارزش مصوب ۳.۹۸ میلیون دلار،

کشور ایرلند با ۱ پروژه به ارزش مصوب ۴۵۲.۸ میلیون دلار و کشور استرالیا با ۱ پروژه سرمایه گذاری خارجی به ارزش مصوب ۵.۴ میلیون دلار می باشند.

۹-۳-۱. تعداد پروژه ها و حجم سرمایه گذاری مصوب استان

در سال ۹۹ تعداد ۸ درخواست سرمایه گذار خارجی از کشورهای چین، هلند، آلمان و افغانستان، کانادا، عمان و لبنان در زمینه احداث گلخانه مدرن به میزان ۵ هکتار، گردشگری، احداث کارخانه خودروسازی، شرکت لجستیک و ایجاد صنایع فرآوری معادن مورد پذیرش قرار گرفته و ضمن برگزاری جلسات بررسی درخواست های سرمایه گذاری، پیگیری های لازم درخصوص صدور مجوز و موافقت های اولیه دستگاه های اجرایی درخصوص تامین زیرساخت و واگذاری زمین توسط مرکز خدمات سرمایه گذاری استان صورت گرفته است.

در سال ۱۳۹۸ تعداد ۳ درخواست سرمایه گذاری توسط سرمایه گذاران خارجی از کشورهای چین، استرالیا و آلمان مطرح و مورد بررسی قرار گرفت. از این تعداد ۲ درخواست در حوزه فرآوری معدن بوده که پروژه منیزیت کلسینه شده با سرمایه گذاری خارجی از کشور استرالیا مجوز سرمایه گذاری خارجی اخذ نموده و واحد فروسیلیکو منگنز با سرمایه گذاری خارجی از کشور چین بدلیل نبود زیرساخت های موردنیاز پروژه سرمایه گذاری بویژه برق در شهرک صنعتی شهید رحمانی، عملیاتی نگردید. همچنین دو درخواست سرمایه گذاری در حوزه احداث نیروگاه خورشیدی ۱۰ مگاواتی و احداث گلخانه نیز مطرح شد که اقدامات لازم درخصوص اخذ مجوزهای اولیه و واگذاری زمین از سوی متقاضیان سرمایه گذاری انجام شده است.

طبق جدول ۹-۱، در سال ۹۹ مجوز سرمایه گذاری خارجی جدید برای طرح های سرمایه گذاری خارجی استان صادر نشده و میزان سرمایه مصوب نسبت به سال ۹۸ تغییری نداشته است. لازم بذکر است در اسفندماه سال ۹۹ تعداد ۳ درخواست صدور مجوز سرمایه گذاری خارجی در زمینه های تولید نایلون و نایلکس، تولید بتن آماده و تولید محصولات بتنی به هیأت سرمایه گذاری خارجی ارسال شده که بدلیل عدم برگزاری هیأت سرمایه گذاری، مورد تصویب قرار نگرفته و در آمار سال ۱۴۰۰ لحاظ می گردد.

جدول ۹-۱. تعداد پروژه های مصوب و حجم سرمایه گذاری مصوب در سال های ۹۸-۹۹

سال	۱۳۹۸	۱۳۹۹	درصد تغییرات
تعداد پروژه های مصوب	۱	۰	-
حجم کل سرمایه مصوب (میلیون دلار)	۲.۶۵	۰	-

مأخذ: مرکز خدمات سرمایه‌گذاری استان

عملکرد استان در حوزه جذب سرمایه‌گذاری خارجی در طول سال های ۹۶-۹۹ به شرح جدول ذیل می‌باشد. همانطور که در جدول ۹-۲ نشان داده شده است، حجم سرمایه گذاری مصوب طی سال های ۹۶ و ۹۷ رقم بالایی می باشد و با افزایش تحریم ها و عدم ثبات در نرخ ارز طی سال های ۹۸ و ۹۹، کاهش چشمگیری داشته است.

جدول ۹-۲. عملکرد سالیانه شاخص های سرمایه گذاری خارجی طی سال های ۹۸-۹۵

عنوان متغیر / شاخص	واحد	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۸
کل سرمایه‌گذاری مصوب خارجی	میلیون دلار	۵۶۲.۸	۲۵۰.۸	۲.۶۵	۰

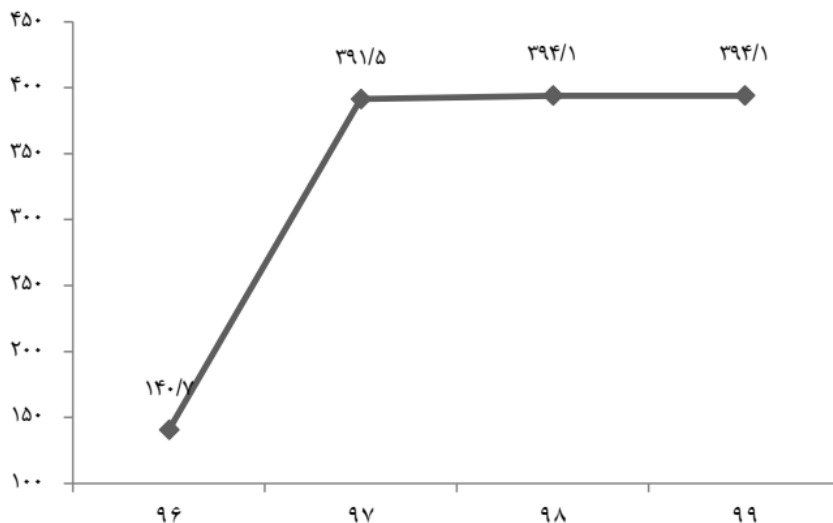
مأخذ: مرکز خدمات سرمایه‌گذاری استان

در جدول ۹-۳ شاخص سرمایه مصوب پروژه های فعال و درحال پیگیری بصورت تجمعی طی سال های ۹۶ تا ۹۹ نشان داده شده است. با توجه به ابطال مجوز سرمایه گذاری خارجی ۳ پروژه سرمایه گذاری با سرمایه مصوب ۵۳۰.۱ میلیون دلار (پروژه پرورش شتر به روش داشتی به مبلغ ۷۷ میلیون دلار، پروژه احداث انبار مدرن در منطقه ویژه اقتصادی به مبلغ ۰.۳۲ میلیون دلار و پروژه اکتشاف و بهره برداری معادن مس پهنه شاه سلیمان علی به مبلغ ۴۵۲.۸ میلیون دلار)، میزان سرمایه مصوب تجمعی تا پایان سال ۱۳۹۹ از مجموع رقم مصوب ۹۸۸.۶ میلیون دلار در ۱۹ پروژه سرمایه گذاری خارجی به ۳۹۴.۱ میلیون دلار در ۱۴ پروژه سرمایه گذاری خارجی رسیده است.

جدول ۹-۳. سرمایه گذاری مصوب خارجی فعال طی سال های ۹۹-۹۵ (تجمعی)

عنوان متغیر / شاخص	واحد	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۸
سرمایه‌گذاری مصوب خارجی فعال	میلیون دلار	۱۴۰.۷	۳۹۱.۵	۳۹۴.۱	۳۹۴.۱

مأخذ: مرکز خدمات سرمایه‌گذاری استان

نمودار ۹-۱. میزان سرمایه‌گذاری خارجی مصوب تجمعی استان (میلیون دلار)

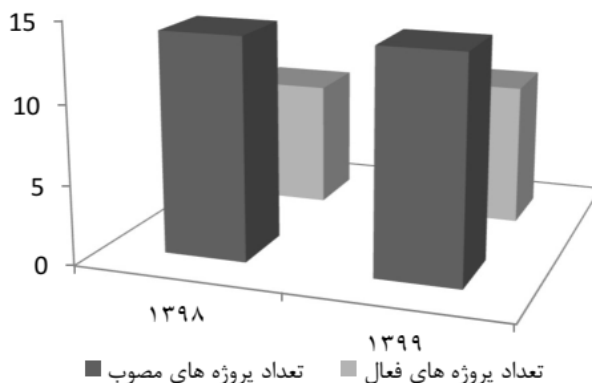
۹-۳-۲. تعداد پروژه‌ها و حجم سرمایه‌گذاری وارده استان

همانطور که در جدول ۹-۴ نشان داده شده است؛ تعداد پروژه‌های مصوب تا پایان سال ۹۹ نسبت به سال ۹۸ تعداد پروژه‌های فعال (به بهره‌برداری رسیده و یا در دست ساخت) در سال ۹۹ نسبت به سال ۹۸، رشد ۱۲.۵ درصدی داشته است.

جدول ۹-۴. تعداد کل پروژه‌های مصوب و فعال در سال‌های ۹۸-۹۹

سال	۱۳۹۸	۱۳۹۹	درصد تغییرات
تعداد پروژه‌های مصوب	۱۴	۱۴	۰
تعداد پروژه‌های فعال	۸	۹	۱۲.۵

مأخذ: مرکز خدمات سرمایه‌گذاری استان

نمودار ۹-۲. مقایسه تعداد کل پروژه های مصوب و فعال در سال های ۹۸-۹۷

میزان سرمایه وارده در سال ۹۹ به مبلغ ۰.۶ میلیون دلار می باشد که مربوط به پروژه تولید بتن آماده بوده است. همچنین سرمایه وارده در سال ۹۸ مربوط به دو نیروگاه های خورشیدی ۱۰ مگاواتی خوسف و ۷ مگاواتی سربیشه به مبلغ ۶.۳ میلیون دلار می باشد. مقایسه میزان سرمایه وارده خارجی استان در سال ۹۹ نسبت به سال ۹۸، کاهش ۹۰ درصدی را نشان می دهد.

عملکرد استان در حوزه جذب سرمایه‌گذاری خارجی در طول سال های ۹۹-۹۶ به شرح جدول ذیل می‌باشد. همانطور که در جدول ۹-۵ نشان داده شده است، بیشترین میزان سرمایه وارده مربوط طی سال های ۹۵ و ۹۷ بوده که مربوط به ورود ماشین آلات دو پروژه بهره برداری از معادن زغال سنگ و شمش فولاد می باشد.

جدول ۹-۵. عملکرد سالیانه سرمایه‌گذاری خارجی وارده طی سال های ۹۹-۹۶

عنوان متغیر / شاخص	واحد	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
سرمایه وارده (جذب شده)	میلیون دلار	۸.۵	۲۱.۲	۶.۳	۰.۶

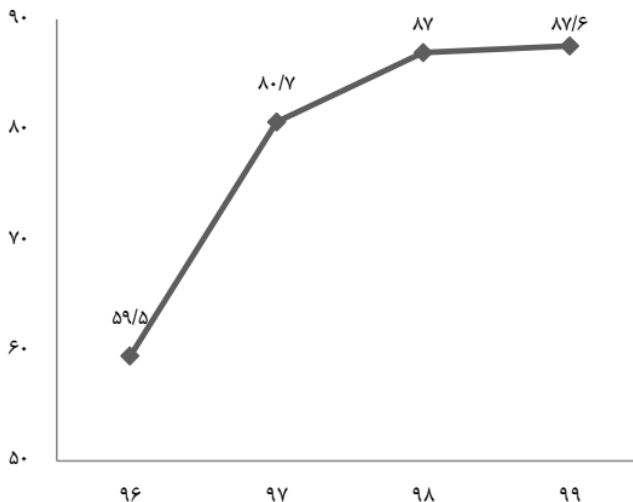
مأخذ: مرکز خدمات سرمایه گذاری استان

در جدول ۹-۶ شاخص سرمایه وارده پروژه های فعال و درحال پیگیری بصورت تجمعی طی سال های ۹۶ تا ۹۹ آورده شده است. لازم بذکر است این رقم مربوط به مستندات تایید شده ورود سرمایه توسط سازمان سرمایه گذاری و کمکهای اقتصادی و فنی ایران می باشد و رقم واقعی سرمایه جذب شده بالاتر از این میزان است.

جدول ۹-۶. سرمایه‌گذاری خارجی وارده طی سال‌های ۹۶-۹۹ (تجمعی)

عنوان متغیر / شاخص	واحد	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
کل سرمایه‌گذاری وارده (جذب شده)	میلیون دلار	۵۹.۵	۸۰.۷	۸۷	۸۷.۶

مأخذ: مرکز خدمات سرمایه‌گذاری استان

نمودار ۹-۳. میزان سرمایه‌گذاری خارجی وارده تجمعی طی سال‌های ۹۶-۹۹ (میلیون دلار)

۹-۳-۳. ترکیب سرمایه‌گذاری‌های انجام شده به لحاظ بخشی و تابعیتی

طبق جدول ۹-۷، کل مبلغ سرمایه‌گذاری انجام شده (وارده) استان طی سال ۹۹ مربوط به پروژه تولید بتن آماده با سرمایه‌گذاری خارجی از کشور افغانستان بوده است. بیشترین مبلغ سرمایه‌گذاری وارده طی سال‌های ۹۷ تا ۹۹ مربوط به پروژه شمش فولاد سرمایه‌گذاری خارجی اتباع کشور چین بوده است. بیشترین میزان سرمایه‌مصبوب طی این دوره نیز مربوط به پروژه تولید فروسیلیکو آلومنیوم با سرمایه‌گذاری اتباع کشور آلمان می‌باشد.

جدول ۹-۷. پروژه‌های سرمایه‌گذاری خارجی دارای سرمایه مصوب و وارده استان در سال ۱۳۹۹

عنوان پروژه	بخش	تابعیت سرمایه گذار	میزان سرمایه مصوب		میزان سرمایه وارده	
			میلیون دلار	میلیون - یورو	میلیون دلار	میلیون - یورو
تولید بتن آماده	صنعت	افغانستان	-	-	-	۰.۵۲۵

مأخذ: مرکز خدمات سرمایه‌گذاری استان

طبق جدول ۹-۸، در سال ۹۷ تعداد ۵ پروژه دارای مجوز سرمایه‌گذاری خارجی بوده و ۳ پروژه سرمایه‌گذاری، سرمایه وارده خارجی داشته‌اند. از تعداد ۵ پروژه مصوب در سال ۹۷، تعداد ۲ پروژه با سرمایه‌گذاری اتباع کشور چین می‌باشد. از لحاظ بخشی نیز ۳ پروژه مربوط به بخش نیرو (تأمین آب، برق و گاز)، ۳ پروژه مربوط به صنعت و ۱ پروژه مربوط به بخش معدن بوده است.

جدول ۹-۸. پروژه‌های سرمایه‌گذاری خارجی دارای سرمایه مصوب و وارده استان در سال ۱۳۹۸

عنوان پروژه	بخش	تابعیت سرمایه گذار	میزان سرمایه مصوب		میزان سرمایه وارده	
			میلیون دلار	میلیون - یورو	میلیون دلار	میلیون - یورو
نیروگاه خورشیدی ۱۰ مگاواتی خوسف	نیرو	آفریقای جنوبی	-	-	-	۲.۳۳
نیروگاه خورشیدی ۷ مگاواتی سربیشه	نیرو	چین	-	-	۳.۷	-
پروژه منیزیت کلسینه شده	صنعت	استرالیا	۲.۶۵	-	-	-

مأخذ: مرکز خدمات سرمایه‌گذاری استان

۹-۳-۴. وضعیت پروژه‌های سرمایه‌گذاری خارجی استان

جدول ۹-۹. وضعیت طرح‌های سرمایه‌گذاری خارجی استان تا پایان سال ۹۹

عنوان	تعداد	مبلغ مصوب (میلیون دلار)
دارای مجوز سرمایه‌گذاری خارجی و فعال		
(استخراج و بهره برداری معادن زغال سنگ- ریخته گری چدن خاکستری- واحد بسته بندی مصالح ساختمانی- بسته بندی حبوبات، غلات و برنج- نیروگاه خورشیدی ۱۰ مگاواتی خوسف- نیروگاه ۱ مگاواتی بشرویه- خرید سهم شرکت تولیدی و معدنی فلوراسپار طبس- نیروگاه خورشیدی ۷ مگاواتی سربیشه تولید بتن آماده)	۹	۶۸.۳
دارای مجوز سرمایه‌گذاری خارجی و در حال ساخت		
(تولید شمش فولاد ساده کربنی و کم آلیاژی- تولید محصولات بتنی- تولید کیسه یک لایه پلی اتیلن)	۳	۷۶
دارای مجوز سرمایه‌گذاری خارجی و در حال پیگیری		
(نیروگاه خورشیدی ۱۰ مگاواتی سربیشه- تولید تسمه و نوار نورد گرم فولاد آلیاژی- تولید فروسیلیکو آلومینیوم- منیزیت کلسینه شده)	۴	۲۵۰.۳

مأخذ: مرکز خدمات سرمایه‌گذاری استان

همانطور که در جدول ۹-۹ نشان داده شده است تا پایان سال ۹۹ تعداد ۹ پروژه سرمایه‌گذاری خارجی به مبلغ مصوب ۶۸.۳ میلیون دلار فعال، ۳ پروژه به مبلغ مصوب ۷۶ میلیون دلار در حال ساخت و تعداد ۴ پروژه به مبلغ مصوب ۲۵۰.۳ میلیون دلار در حال پیگیری و اگذاری زمین و اخذ مجوزهای مورد نیاز بوده اند.

۹-۴. فعالیت‌های مرکز خدمات سرمایه‌گذاری استان

تدوین و چاپ کتاب "مجموعه قوانین و مقررات مرتبط با سرمایه‌گذاری خارجی" مشتمل بر قوانین مرتبط با حوزه‌های سرمایه‌گذاری خارجی، امور مالیاتی، امور گمرکی، اشتغال، کار و تابعیت، تملک اموال، بازار سرمایه، امور پولی و بانکی، ثبت شرکت‌ها و... از جمله اقدامات شاخص مرکز خدمات سرمایه‌گذاری بوده که مورد تقدیر سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های اقتصادی و فنی ایران قرار گرفته است.

همچنین در راستای معرفی ظرفیت های استان، کتاب چهل طرح منتخب سرمایه گذاری استان خراسان جنوبی به دو زبان فارسی و انگلیسی و کلیپ جدید معرفی ظرفیت ها، پتانسیل ها و فرصت های سرمایه گذاری استان تهیه و تدوین گردیده است.

ارسال اطلاعات ۲۰ پروژه برتر سرمایه گذاری استان به منظور معرفی در همایش بررسی فرصت های سرمایه گذاری و توسعه استان خراسان جنوبی در اتاق بازرگانی ایران و مشارکت با اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان در نمایشگاه بین المللی گردشگری ایران از طریق معرفی فرصت های سرمایه گذاری استان، از جمله اقدامات مرکز در راستای بازاریابی فرصت های سرمایه گذاری استان بوده است.

مرکز خدمات سرمایه گذاری استان بصورت مستمر در حال انجام امور مربوط به سرمایه گذاران خارجی در استان می باشد که از جمله آن می توان به پیگیری جذب سرمایه گذاران خارجی، هماهنگی به منظور تسریع در صدور مجوزهای پروژه و صدور مجوز سرمایه گذاری خارجی، بررسی پیشرفت فیزیکی و نظارت بر پروژه ها، شناسایی مشکلات و چالش های پیش روی سرمایه گذاران خارجی و پیگیری در خصوص رفع موانع موجود، نشست با سرمایه گذاران داخلی و خارجی و ایجاد ارتباط بین سرمایه گذاران بمنظور مشارکت در پروژه ها اشاره نمود.

در راستای ایجاد بستر مناسب برای ارتباط با سرمایه گذاری خارجی اقداماتی از جمله برگزاری جلسه به منظور تأمین زیرساخت های مورد نیاز پروژه تولید فروسیلیکو منگنز، بررسی آخرین وضعیت شرکت فلوراسپار، مکاتبه با کلیه شرکت های سرمایه گذاری خارجی به منظور ارائه مستندات ورود سرمایه پروژه های سرمایه گذاری خارجی، برگزاری جلسه به منظور تسریع در تأمین گاز مورد نیاز پروژه ریخته گری چدن و... انجام شده است.

در حوزه پیگیری و رسیدگی به درخواست های سرمایه گذاری خارجی می توان به اقداماتی از جمله پیگیری درخواست صدور پروانه اقامت و روادید کار اتباع چینی، پیگیری تخصیص و واگذاری اراضی نیروگاه خورشیدی ۱۰ مگاواتی سربیشه، پیگیری درخواست شرکت چدن کویر خاوران درخصوص تسهیلات، سهمیه سنگ آهن و زغال سنگ، پیگیری جهت واگذاری زمین نیروگاه

خورشیدی ۱۰ مگاواتی، بررسی درخواست سرمایه‌گذاران چینی در زمینه احداث واحد کنسانتره سنگ آهن و الکتروود گرافیتی در شهرک صنعتی شهید رحمانی خوسف، مکاتبه با ۱۴ شرکت دارای مجوز سرمایه‌گذاری خارجی درخصوص ارائه گزارش وضعیت مالی، ورود سرمایه، اقدامات و عملکرد شرکت و مشکلات و موانع پیش روی پروژه اشاره نمود.

همچنین به منظور پایش طرح سرمایه‌گذاری خارجی در حال اجرا طی بازدیدهای کارشناسی توسط مرکز خدمات سرمایه‌گذاری استان، نظارت بر اجرای ۹ پروژه فعال و در حال ساخت دارای مجوز سرمایه‌گذاری خارجی به منظور بررسی وضعیت پیشرفت فیزیکی پروژه، اقدامات و عملکرد شرکت و وضعیت ورود و ثبت سرمایه خارجی صورت گرفته است.

از جمله اقدامات انجام شده در حوزه بهبود فضای کسب و کار استان می‌توان به استقرار نمایندگان دستگاه‌های اجرایی در مرکز خدمات سرمایه‌گذاری به منظور تسهیل و تسریع در فرآیند صدور مجوزهای سرمایه‌گذاری، تشکیل جلسات کمیته بهبود فضای کسب و کار بصورت شهرستانی و شناسایی قوانین و مقررات مزاحم اشاره نمود.

استقرار دائمی نمایندگان دستگاه‌های اصلی صادرکننده مجوز (سازمان صنعت و معدن، سازمان جهاد کشاورزی و اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری) و دعوت از سایر نمایندگان دستگاه‌های اجرایی به تعداد ۲۵ نفر در جلسات مرتبط با درخواست سرمایه‌گذاران در مرکز خدمات سرمایه‌گذاری استان به منظور تسریع در بررسی درخواست‌های سرمایه‌گذاری و رفع موانع مشکلات طرح‌های سرمایه‌گذاری از دیگر اقدامات مرکز در راستای تسهیل سرمایه‌گذاری بوده است.

۵-۹. جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی

به منظور تسهیل در جذب سرمایه‌های خارجی بایستی در مرحله اول اقداماتی به منظور رفع موانع و مشکلات پیش‌روی فضای کسب و کار از جمله شناسایی قوانین، مقررات، دستورالعمل‌ها، رویه‌های مخل تولید و سرمایه‌گذاری در فضای کسب و کار استان با هدف اصلاح موانع قانونی،

اجرایی و اداری فعالیت های کسب و کار و بررسی فرآیند های صدور مجوز فعالیت های کسب و کار در راستای حذف مجوز های غیر ضرور در در فضای کسب و کار و افزایش تفویض اختیار برخی مجوز ها به استان صورت پذیرد. شناسایی قوانین و رویه های مغل تولید و سرمایه گذاری و مغایر با شرایط بومی و اقلیمی استان و ارائه راهکار جهت حذف و اصلاح آن و تسريع در پاسخگویی به متقاضیان سرمایه گذاری اولین قدم در جذب سرمایه گذار می باشد.

با توجه به اینکه استان خراسان جنوبی از جمله استان های کمتر توسعه یافته کشور می باشد، از لحاظ تأمین زیرساخت های ضروری پروژه های قابل اجرا در حوزه صنعت از جمله تأمین آب، گاز، برق و دسترسی به جاده و راه آهن با مشکل جدی روبرو است که در این راستا برای توسعه زیرساخت ها به منظور توسعه سرمایه گذاری و بهبود شاخص های توسعه این منطقه باید تمهیدات ویژه ای اندیشیده شود. تهیه و تدوین بسته های تشویقی برای مناطق کمتر توسعه یافته منجمله خراسان جنوبی می تواند اهرمی مناسب به منظور جذب سرمایه گذار و حمایت از سرمایه گذاران در استان باشد.

شناسایی فرصت های سرمایه گذاری اولویت دار و طرح های دارای توجیه اقتصادی در استان از جمله ایجاد صنایع تبدیلی، تکمیلی و فرآوری محصولات مزیت دار کشاورزی و معدنی و برندسازی آنها در بازارهای صادراتی با هدف کسب ارزش افزوده محصولات و توسعه صادرات غیر نفتی استان، حمایت از صنایع دانش بنیان، افزایش توان اقتصادی و قدرت ریسک پذیری کارگاه های صنعتی استان جهت بازاریابی در کشور های همسایه، هدایت نقدینگی و پس انداز به سمت تولید و سرمایه گذاری و برگزاری دوره های آموزشی جهت افزایش مهارت فعالان اقتصادی از جمله دیگر مواردی است که توسط مرکز خدمات سرمایه گذاری استان و دستگاه های اجرایی ذیربط در حال پیگیری است.

همچنین به منظور توسعه سرمایه گذاری در استان و بویژه جذب سرمایه گذاری خارجی، پیشنهاداتی به شرح ذیل مطرح می گردد:

۱. تدوین نقشه راه سرمایه‌گذاری و تامین مالی استان با توجه به مزیت‌های نسبی و رقابتی هر یک از شهرستان‌های استان با همکاری بخش خصوصی و تعاونی و دستگاه‌های متولی امر فعالیت‌های کسب‌وکار.
۲. تأمین منابع مالی خارجی (فاینانس) به منظور تسريع در اجرای پروژه‌های زیربنایی استان از جمله احداث و تکمیل یا توسعه زیرساخت‌های مهم اقتصادی نظیر اتصال استان به راه آهن سراسری، پروژه انتقال آب و بزرگراه‌های استان
۳. تسهیل تأمین منابع مالی خارجی برای طرح توسعه واحدهای تولیدی بزرگ تولید از طریق شناسایی واحدهای تولیدی نیازمند تأمین منابع مالی خارجی در سطح استان.
۴. تعریف فرصت‌های سرمایه‌گذاری در راستای توسعه خوشه‌های صنعتی و تکمیل زنجیره تولید و اطلاع‌رسانی آن به سرمایه‌گذاران و متقاضیان فعالیت‌های کسب و کار.
۵. توجه بیشتر رایزنان بازرگانی و سفارتخانه‌های ایران در سایر کشورها به شناسایی سرمایه‌گذاران خارجی و فراهم نمودن شرایط تعامل با شرکت‌ها و سرمایه‌گذاران بالقوه خارجی.
۶. تفویض اختیار صدور روادید به نمایندگی وزارت امور خارجی و تفویض اختیار تمدید روادید و صدور پروانه اقامت به پلیس مهاجرت و گذرنامه استان با تایید مراکز خدمات سرمایه‌گذاری استان‌ها
۷. تسهیل شرایط ورود سرمایه توسط سرمایه‌گذاران خارجی و پیش‌بینی سایر روش‌ها از قبیل تهاتر و ورود ماشین‌آلات و مواد اولیه شرکت‌های داخلی
۸. پیگیری درخصوص تسهیل و تسريع در ورود سرمایه خارجی توسط وزارت امور خارجه با همکاری سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های اقتصادی و فنی ایران.
۹. مقررات زدایی و جلوگیری از وضع مقررات جدید مبنی بر رد قوانین و مقررات قبلی و پافشاری بر ثبات قوانین مشوق در عرصه فضای کسب و کار
۱۰. کاهش مدت زمان و تسهیل در فرآیندهای شروع کسب و کار و جلوگیری از تعدد ایجاد سامانه‌های الکترونیکی خدماتی مجوزها و استعلامات و تغییرات متعدد آن که باث سرگردانی

سرمایه‌گذاران شده است از طریق ایجاد پنجره واحد صدور مجوزها و استعلامات فضای کسب و کار (از جمله ثبت شرکت، استعلامات و اگذاری زمین، کدفرگیر اتباع خارجی، روادید و...) ۱۱. شفاف سازی در سیاستگذاری دولت از طریق تصویب قواعد مشخص جهت تعیین و تغییر متغیرهای کلیدی اقتصادی نظیر نرخ ارز، نرخ بهره، قیمت انرژی، نرخ تعرفه ها و ... ۱۲. فعال کردن نمایندگی های خارج از کشور و تنظیم روابط خارجی بر پایه تولید، سرمایه گذاری و صادرات.

فصل دہم:

تجارت خارجی استان

خلاصه فصل:

در سال ۱۳۹۹ تراز بازرگانی استان مثبت و به ارزش ۲۰۱ میلیون دلار بوده که نسبت به سال قبل ۱۹۱ درصد افزایش یافته است. کل کالای صادراتی خروجی از گمرکات استان با احتساب صادرات ماده ۱۱۶ قانون امور گمرکی در سال ۱۳۹۹ به ارزش ۸۴۴ میلیون دلار و به وزن ۳,۵۳۴,۰۹۴ تن بوده که نسبت به مدت مشابه سال قبل از لحاظ ارزش ۷۳ درصد و از لحاظ وزن ۲۶ درصد افزایش داشته است. از این مقدار کالای صادراتی، صادرات استان به ارزش ۲۰۳ میلیون دلار و به میزان ۱,۵۹۲,۹۱۴ تن و صادرات ماده ۱۱۶ قانون امور گمرکی به ارزش ۶۴۱ میلیون دلار و به وزن ۱,۹۴۱,۱۸۰ تن بوده است. ارزش صادرات استان و صادرات ماده ۱۱۶ قانون امور گمرکی در سال ۱۳۹۹ به ترتیب ۱۰۳ درصد و ۶۶ درصد نسبت سال قبل رشد داشته است.

در بخش ترانزیت کالا در سال ۱۳۹۹، تعداد ۵,۶۹۹ کامیون به وزن ۱۷,۴۸۱ تن کالا از طریق گمرک ماهیرود به کشور افغانستان ترانزیت گردیده است که نسبت به سال قبل از نظر تعداد کامیون ۹۴۶ درصد و از نظر وزن ۱۰۰۳ درصد افزایش داشته است.

۱-۱۰. سیاست‌های اقتصادی تجارت خارجی و جهت گیری های استان

در اجرای سیاست کلی اقتصاد مقاومتی، در سال ۱۳۹۹ پروژه اقتصاد مقاومتی اولویت دار استقرار گمرک هوشمند با هدف توسعه گمرک الکترونیک و یکپارچه با تمرکز بر پنجره واحد تجارت فرامرزی با هدف ارتقاء عملکرد نظام گمرکی استان اجرایی گردید. در این خصوص سامانه جامع امور گمرکی در بازارچه های مرزی استان بخصوص مرز یزدان راه اندازی گردید. همچنین در راستای تحقق بند ۱۰ سیاستهای کلی اقتصاد مقاومتی و چارچوب برنامه ملی پیشبرد برون گرایی اقتصاد، به منظور تحقق اهداف توسعه صادرات غیرنفتی سال ۱۳۹۹ بسته حمایت از توسعه صادرات

غیرنفتی ابلاغ و اجرایی شد. از مشوق‌های گمرکی این بسته، صدور مجوز برای متقاضیان ورود موقت برای پردازش بدون نیاز به استعلام از سایر وزارتخانه‌ها و سازمان‌ها، تسریع در ترخیص ورود موقت مواد اولیه و کالاهای متعلق به واحدهای تولیدی دارای پروانه تاسیس یا بهره‌برداری، تسریع در صدور کالاهای دارای پروانه کاربرد علامت استاندارد معتبر بدون نیاز به اخذ مجوز موردی از سازمان استاندارد و بررسی اجمالی درخواست‌های استرداد حقوق ورودی صادرکنندگان نمونه ملی یا استانی یا فعالان اقتصادی مجاز در ارتباط با استرداد حقوق ورودی موضوع ماده ۶۶ قانون امور گمرکی می‌باشد. در این راستا، در گمرکات استان برنامه‌های ارزیابی در محل کارخانه‌های تولیدی استان جهت توسعه تجارت خارجی استان در حوزه صادرات، امکان اظهار از راه دور توسط صادرکنندگان و واردکنندگان، بازدید از واحدهای تولیدی و برگزاری جلسات با واحدهای تولیدی در جهت رفع مشکلات آنها در حوزه تجارت خارجی، اخذ مجوز اظهار سوخت تقطیری در مرکز استان اجرایی گردید.

۱۰-۲. بررسی وضعیت تحولات تجارت خارجی

توسعه صادرات خروجی از مرزهای استان با افزایش ۷۳ درصدی از نظر ارزش و توسعه ترانزیت خارجی با اخذ مجوز ترانزیت خارجی ۲۱ گروه کالایی برای مرز ماهیرود از مهمترین تحولات حوزه تجارت خارجی استان در سال ۱۳۹۹ بوده است. ارزش صادرات استان از ۱۰۰ میلیون دلار در سال ۱۳۹۸ به ۲۰۳ میلیون دلار در سال ۱۳۹۹ رسیده است که به لحاظ ارزش رشد ۱۰۳ درصدی داشته است. در بخش ترانزیت کالا در سال ۱۳۹۹، تعداد ۵,۶۹۹ کامیون به وزن ۱۷,۴۸۱ تن کالا شامل گردو آرکا، کود اوره، پنل خورشیدی، آرد گندم، موتورسیکلت، روغن خوراکی، سیگار، کود شیمیایی، شکر و روغن موتور از کشور اندونزی، چین، ترکمنستان، هندوستان، امارات، روسیه و ترکیه از طریق گمرک ماهیرود به کشور افغانستان ترانزیت گردیده است که نسبت به سال قبل از نظر تعداد کامیون ۹۴۶ درصد و از نظر وزن ۱,۰۰۳ درصد افزایش داشته است. گسترش و تجهیز مرکز مانیتورینگ گمرکات استان، عملیاتی نمودن سامانه جامع امور گمرکی در بازارچه‌های مرزی استان بخصوص مرز یزدان، پیگیری در خصوص انعقاد دومین قرارداد انبار اختصاصی با شرکت

زغال سنگ پرورده طبس و اتصال باسکول معدن به سامانه، تکمیل زیر ساخت های مورد نیاز دستگاه ایکس ری از جمله اجرای فنداسیون و ... از مهمترین اقدامات اجرایی گمرکات استان در سال ۱۳۹۹ بوده است.

۱۰-۳. بررسی و تحلیل وضعیت شاخص ها و متغیرهای کلان تجارت خارجی

۱۰-۳-۱. ارزش و حجم صادرات استان

روند صادرات استان و صادرات موضوع ماده ۱۱۶ قانون امور گمرکی در نمودار ۱۰-۱ نشان داده شده است. صادرات استان از سال ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۸ روند کاهشی داشته است به طوری که میزان صادرات استان از ۱۸۰ میلیون دلار در سال ۱۳۹۵ به ۱۰۰ میلیون دلار در سال ۱۳۹۸ و سپس با رشد ۱۰۳ درصدی به ۲۰۳ میلیون دلار در سال ۱۳۹۹ رسیده است. در مقابل صادرات ماده ۱۱۶ هم با طی روند کاهشی از ۶۶۵ میلیون دلار در سال ۱۳۹۵ به ۳۸۷ میلیون دلار در سال ۱۳۹۸ رسیده و سپس با افزایش ۴۲ درصدی در سال ۱۳۹۹ به ۶۴۱ میلیون دلار رسید.

نمودار ۱۰-۱. روند صادرات استان و صادرات موضوع ماده ۱۱۶ قانون امور گمرکی

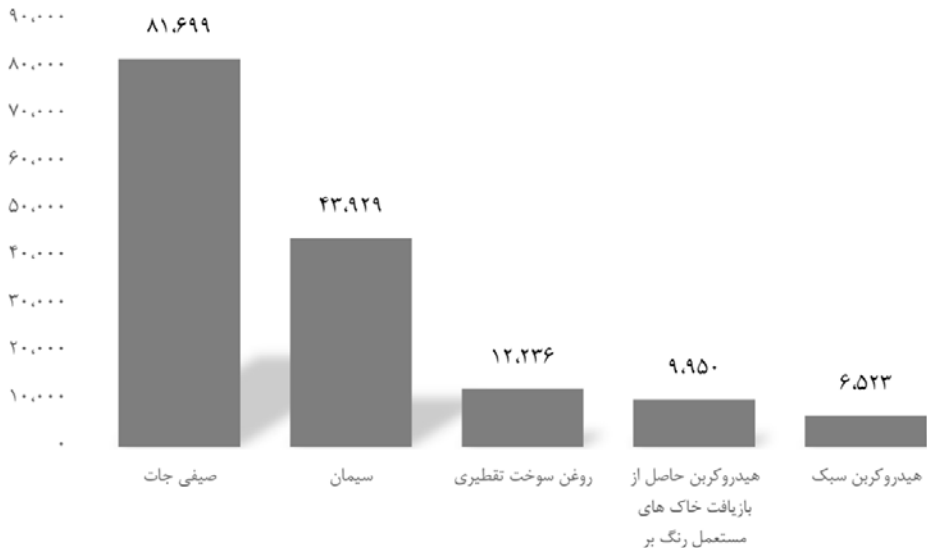
ماخذ: اداره کل گمرکات استان

در سال ۱۳۹۹ تعداد ۵,۷۷۴ فقره اظهارنامه صادراتی به ارزش ۲۰۳ میلیون دلار و به میزان ۱,۵۹۲,۹۱۴ تن صادر شده است که نسبت به سال قبل از نظر تعداد اظهارنامه ۴۷ درصد، از نظر ارزش ۱۰۳ درصد و از نظر وزن ۱۲ درصد افزایش داشته است. اقلام عمده کالای صادراتی استان در سال ۱۳۹۹ در نمودار ۱۰-۲ نشان داده شده است. پنج قلم عمده کالاهای صادراتی استان در سال ۱۳۹۹، صیفی جات به ارزش ۸۱,۶۹۹ هزار دلار، سیمان به ارزش ۴۳,۹۲۹ هزار دلار، روغن سوخت تقطیری به ارزش ۱۲,۲۳۶ هزار دلار، هیدروکربن حاصل از بازیافت خاک های مستعمل رنگ بر به ارزش ۹,۹۵۰ هزار دلار، و هیدروکربن سبک به ارزش ۶,۵۲۳ هزار دلار بوده است. تغییرات ارزش صادراتی این اقلام عمده کالاهای صادراتی در سال ۱۳۹۹ نسبت به سال قبل نشان می دهد ارزش صادراتی صیفی جات ۱,۰۳۶ درصد افزایش، سیمان ۷۱ درصد افزایش، روغن سوخت تقطیری ۷ درصد افزایش، هیدروکربن حاصل از بازیافت خاک های مستعمل رنگ بر ۳۰ درصد کاهش و هیدروکربن سبک ۶۳ درصد افزایش داشته است. کاشی و سرامیک، گازوئیل، نخود آبگوشتی، نمک و تخم مرغ خوراکی از دیگر اقلام صادراتی استان در سال ۱۳۹۹ بوده اند. عمده این اقلام به کشور های افغانستان، عراق، پاکستان، ترکیه، آذربایجان، تایوان صادر شده است. کشور افغانستان با داشتن ۹۷ درصد سهم ارزشی کالاهای صادراتی استان، بعنوان بزرگترین بازار هدف صادراتی استان می باشد.

جدول ۱۰-۱. میزان صادرات استان در سال های ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹

شرح / سال	۱۳۹۸	۱۳۹۹	درصد تغییر
تعداد اظهارنامه	۳,۹۴۱	۵,۷۷۴	۴۷
حجم صادرات (تن)	۱,۴۲۴,۰۵۹	۱,۵۹۲,۹۱۴	۱۲
ارزش صادرات (هزار دلار)	۱۰۰,۰۳۲	۲۰۲,۸۱۷	۱۰۳

ماخذ: اداره کل گمرکات استان

نمودار ۲-۱۰. اقلام عمده کالای صادراتی استان در سال ۱۳۹۹ (هزار دلار)

ماخذ: اداره کل گمرکات استان

میزان صادرات استان بر حسب گروه کالایی در سال ۱۳۹۹ در جدول ۲-۱۰ نشان داده شده است. بیشترین میزان ارزش صادرات به تفکیک گروه کالایی در این سال مربوط به محصولات نباتی به ارزش ۱۱۶,۳۸۰ هزار دلار و وزن ۲۲۶,۵۲۲ تن، محصولات معدنی به ارزش ۶۵,۴۸۲ هزار دلار و وزن ۱,۳۰۳,۶۰۸ تن، محصولات صنایع غذایی به ارزش ۱۴,۸۶۶ هزار دلار و وزن ۱۱۲,۷۱۱ تن می باشد.

جدول ۲-۱۰. میزان صادرات استان بر حسب گروه کالایی در سال ۱۳۹۹

گروه کالایی	ارزش (هزار دلار)	وزن (تن)	کالا
حیوانات زنده، محصولات حیوانی	۲,۷۷۸	۲۰۴۸	جوجه، تخم مرغ و...
محصولات نباتی	۱۱۶,۳۸۰	۲۲۶,۵۲۲	زرشک، زعفران و...
چربی ها و روغن های حیوانی یا نباتی، فرآورده های...	۱۲	۵۰	چربی مرغ آب شده
محصولات صنایع غذایی	۱۴,۸۶۶	۱۱۲,۷۱۱	خوراک آماده طیور، آبمیوه و...
محصولات معدنی	۶۵,۴۸۲	۱,۳۰۳,۶۰۸	سیمان، قیر و...
محصولات صنایع شیمیایی یا صنایع وابسته به آن	۱,۹۰۲	۳,۸۳۸	سولفات سدیم، کود گوگردی
مواد پلاستیکی و اشیای ساخته شده	۲,۵۹۳	۱,۶۹۷	کیسه پلاستیکی، لاستیک خودرو
چوب و اشیای چوبی، زغال چوب، چوب پنبه و ...	۱,۹۹۲	۵,۸۱۶	ام دی اف، نئوپان

گروه کالایی	ارزش (هزار دلار)	وزن (تن)	کالا
خمیر چوب یا سایر مواد الیافی سلولزی، کاغذ یا مقوا	۵۹	۵۴	رول کاغذ، جعبه بسته بندی شیری
مواد نسجی و مصنوعات از این مواد	۶۷۹	۴۹۹	موی بز حلاجی نشده، لباس زنانه
کفش، کلاه، چتر آفتابی، عصا و ..	۵۶۸	۱۳۴	کفش
مصنوعات از سنگ، گچ، سیمان، پنبه نسوز و ..	۶,۲۵۹	۹۷,۱۸۸	کاشی و سرامیک، عایق رطوبتی
فلزات معمولی و مصنوعات آنها	۲,۰۶۴	۳,۲۳۳	شمش چدن، ظروف برنجی بسته بندی زعفران
ماشین آلات و وسایل مکانیکی، ادوات برقی	۱۰۹	۳۱	لامپ ال ای دی، قطعات پمپ خورشیدی
وسایل نقلیه زمینی، هوایی، آبی و تجهیزات ترابری	۷۲	۵۵	اتاق کامیون، کاسه چرخ خودرو
اسلحه و مهمات، اجزاء و قطعات و متفرعات آنها	۳۶۷	۱۲۱	ساقچه تفنگ بادی
کالاها و مصنوعات گوناگون	۵۴	۲	برس مو

مأخذ: اداره کل گمرکات استان

۱۰-۳-۲. صادرات موضوع ماده ۱۱۶ قانون امور گمرکی

در سال ۱۳۹۹ کل کالای صادراتی خروجی از گمرکات استان با احتساب صادرات ماده ۱۱۶ قانون امور گمرکی به ارزش ۸۴۴ میلیون دلار و به وزن ۳,۵۳۴,۰۹۴ تن بوده که نسبت به مدت مشابه سال قبل از لحاظ ارزش ۷۳ درصد و از لحاظ وزن ۲۶ درصد افزایش داشته است. از این مقدار کالای صادراتی، صادرات موضوع ماده ۱۱۶ قانون امور گمرکی از طریق گمرکات استان به تعداد ۱۷,۳۹۳ فقره پروانه صادراتی به ارزش ۶۴۱ میلیون دلار و به وزن ۱,۹۴۱,۱۸۰ تن بوده است. که نسبت به مدت مشابه سال قبل از نظر تعداد پروانه ۳۷ درصد، از نظر ارزش ۶۶ درصد و از نظر وزن ۴۲ درصد افزایش نشان می دهد. عمده اقلام خروجی صادرات ماده ۱۱۶ قانون امور گمرکی شامل مشتقات نفتی، کود، پروفیل، شیشه، ایزوگام و ... بوده است.

۱۰-۳-۳. ارزش و حجم واردات استان

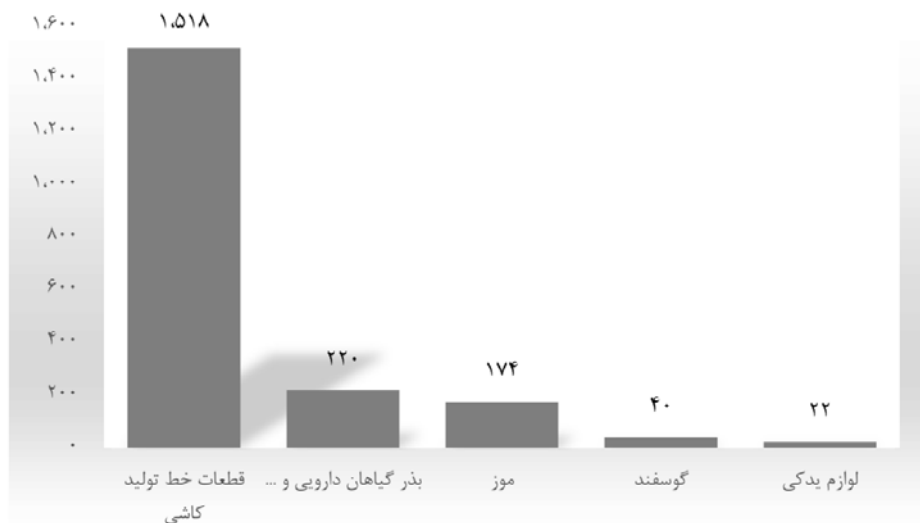
در سال ۱۳۹۹ تعداد ۲۳ فقره اظهارنامه وارداتی به میزان ۷۴۶ تن و به ارزش ۲ میلیون دلار صادر شده است که نسبت به سال قبل از نظر تعداد اظهارنامه ۶۹ درصد، از نظر وزن ۷۱ درصد و از نظر ارزش ۹۴ درصد کاهش داشته است. اقلام عمده کالای وارداتی استان در سال ۱۳۹۹ در نمودار ۱۰-۳ نشان داده شده است. اقلام عمده وارداتی استان در این سال شامل قطعات خط تولید

کاشی به ارزش ۱,۵۱۸ هزار دلار و به وزن ۱۳۵ تن، بذر گیاهان دارویی و علوفه و سبزیجات به ارزش ۲۲۰ هزار دلار و به وزن ۱۸۰ تن، موز به ارزش ۱۷۴ هزار دلار و به وزن ۲۵۵ تن، گوسفند به ارزش ۴۰ هزار دلار و به وزن ۱۹ تن، لوازم یدکی به ارزش ۲۲ هزار دلار و به وزن ۳ تن بوده که از کشورهای چین و همسایه وارد شده است. تفکیک کالاهای وارداتی عمده در سال ۱۳۹۹ بر حسب نوع بیانگر آن است قطعات مربوط به خط تولید کاشی و لوازم یدکی از مهمترین کالاهای سرمایه ای، بذر گیاهان دارویی و علوفه و سبزیجات از مهمترین کالاهای واسطه ای و موز و گوسفند از کالاهای مصرفی بوده اند.

جدول ۱۰-۳. واردات استان در سال های ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹

شرح / سال	۱۳۹۸	۱۳۹۹	درصد تغییر
تعداد اظهارنامه	۷۴	۲۳	- ۶۹
حجم واردات (تن)	۲,۵۶۱	۷۴۶	- ۷۱
ارزش واردات (هزار دلار)	۳۰,۶۵۱	۱,۹۷۹	- ۹۴

ماخذ: اداره کل گمرکات استان

نمودار ۱۰-۳. اقلام عمده کالای وارداتی استان در سال ۱۳۹۹ (هزار دلار)

ماخذ: اداره کل گمرکات استان

۱۰-۳-۴. متوسط قیمت کالای صادراتی و وارداتی

متوسط قیمت کالاهای صادراتی استان در سال ۱۳۹۹، معادل ۱۲۷ دلار در هر تن کالای صادراتی بوده که نسبت به سال قبل ۸۱ درصد افزایش داشته است. در مقابل متوسط قیمت کالای وارداتی استان در این سال، ۲۶۵۳ دلار در هر تن کالای وارداتی بوده که نسبت به سال گذشته ۷۸ درصد کاهش یافته است.

جدول ۱۰-۴. متوسط قیمت کالای صادراتی و وارداتی استان در سال‌های ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹

شرح / سال	۱۳۹۸	۱۳۹۹	درصد تغییر
متوسط قیمت کالاهای صادراتی استان (دلار/تن)	۷۰	۱۲۷	۸۱
متوسط قیمت کالاهای وارداتی استان (دلار/تن)	۱۱,۹۶۸	۲,۶۵۳	۷۸

ماخذ: اداره کل گمرکات استان

۱۰-۳-۵. تراز بازرگانی

در سال ۱۳۹۹ تراز بازرگانی استان مثبت و به ارزش ۲۰۱ میلیون دلار بوده که نسبت به سال قبل ۱۹۱ درصد افزایش یافته است. تراز بازرگانی به لحاظ وزن از ۱۴۲۱ هزار تن در سال ۱۳۹۸ به ۱۵۹۲ هزار تن در سال ۱۳۹۹ رسیده که ۱۲ درصد رشد داشته است.

جدول ۱۰-۵. تراز بازرگانی استان طی سال‌های ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹

شرح / سال	۱۳۹۸	۱۳۹۹	درصد تغییر
تراز بازرگانی (ارزش/میلیون دلار)	۶۹	۲۰۱	۱۹۱
تراز بازرگانی (حجم/هزار تن)	۱,۴۲۱	۱,۵۹۲	۱۲

ماخذ: اداره کل گمرکات استان

۱۰-۴. جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی

جهت توسعه تجارت خارجی و تسهیل مراودات تجاری استان با کشورهای همسایه، راهکارها و توصیه‌های سیاستی به شرح ذیل ارائه می‌شود:

- سرمایه‌گذاری در زمینه تولید و صادرات محصولات غذایی و مصرفی متناسب با نیاز استان های هم جوار و نیز کشور افغانستان با توجه به مرز مشترک و وجود بازارچه ها و گمرک مرزی؛

- صدور خدمات فنی و مهندسی و پشتیبانی توسعه کشور افغانستان با تکیه بر صدور خدمات فنی - مهندسی و سرمایه گذاریهای مشترک اقتصادی و افزایش تعاملات با کشور پاکستان؛
- برقراری و تصویب تعرفه های ترجیحی در مبادلات تجاری با کشور افغانستان در سند توسعه صادرات ایران و افغانستان.
- تجهیز گمرکات و بازارچه مرزی در استان و امکان توسعه فعالیت های ترانزیت و تجارت با کشور افغانستان، شرق آسیا و آسیای میانه با ساخت آزمایشگاه های تعیین ماهیت کالاهای صادراتی و وارداتی در مرکز استان و ایجاد امکانات اقامتی و رفاهی در گمرک ماهیرو و بازارچه ها از محل اعتبارات ماده ۱۶۰ قانون امور گمرکی؛
- افزایش اقلام قابل ترانزیت از استان به کشور افغانستان با عنایت به موقعیت و ظرفیتهای مرز ماهیرو از جمله؛ لوازم یدکی خودرو، لوازم یدکی ماشین آلات سبک و سنگین، پارچه، پوشاک و ...
- فعال کردن کمیسیون های مشترک اقتصادی با سایر کشور ها و استفاده کامل از ظرفیت دیپلماسی جهت صادرات بویژه به کشور های همسایه؛
- انعقاد معاهدات و پروتکل های دوجانبه با کشورهای همسایه به منظور توسعه صادرات برای صنایع سیمان باقران و قاین، با کشور افغانستان؛
- فعال نمودن کارگروه های استانی تعیین ماهیت مشتقات سوختی در موعد مقرر ۸ روز کاری توسط اداره کل استاندارد؛
- رفع تعهد ارزی پپله وران با میسر شدن امکان واردات کالا با کارت پپله وری یا بازرگانی از سایر گمرکات کشور، امکان واگذاری پروانه (اظهارنامه) صادراتی کارت های پپله وری به اشخاص دیگر و تفویض اختیار اقلام وارداتی مورد نیاز مرز نشینان به گمرکات استان؛
- توسعه زیرساخت سیستم تبادل مالی بین استان و کشور افغانستان از جمله ایجاد باجه بانکی (ارزی) در گمرک ماهیرو و سایر بازارچه های مرزی و ایجاد صرافی در استان در راستای تسهیل مراودات تجاری استان با کشور افغانستان؛
- هدایت واحدهای تولیدی به گرفتن برند تجاری محصولات استراتژیک استان و اخذ مجوزهای لازم و ملزومات صادرات از استان به بازار های هدف صادراتی.

فصل یازدهم:

بازار سرمایه استان

خلاصه فصل:

بازار بورس در دهه های اخیر سهم قابل توجهی در رشد و توسعه کشورها داشته است و هرگونه رکود یا رونق در این بازار با تغییرات قابل ملاحظه ای در متغیرها، سیاست ها و تصمیمات اقتصادی همراه بوده است. معاملات بازار سرمایه در سال ۱۳۹۹ تحت تأثیر عوامل متعددی همچون نوسانات نرخ ارز و طلا، نوسانات قیمت جهانی فلزات، نوسانات قیمت نفت و... قرار گرفت و با نوساناتی همراه بود که برآیند تمامی تغییرات فوق منجر به افزایش شاخص بورس نسبت به سال ۱۳۹۸ شد.

۱-۱۱. سیاست های اقتصادی بازار سرمایه و جهت گیری های استان

تأمین منابع مالی واحدهای اقتصادی از طریق بازار ثانویه و تعامل سازنده و مؤثر به منظور جذب اعتبارات تملک دارایی های سرمایه ای استان در قالب اسناد خزانه از طریق بازار سرمایه از جمله سیاست های اقتصادی استان در سال ۹۹ بوده است. از طرفی با توجه به عدم شناخت کافی عموم مردم منطقه در خصوص مزایا و کارکردهای بازار سرمایه و اهمیت نقش آموزش در خرید و فروش سهام، اقدامات استان عمدتاً با رویکرد ترویجی بوده و برگزاری ۳۰۲۱ نفر ساعت کارگاه آموزشی بصورت رایگان در سطح استان در راستای اطلاع رسانی، افزایش آگاهی و ارتقاء سطح دانش جامعه از جمله برنامه های سیاستی تالار منطقه ای بورس استان بوده است. بازرسی و نظارت بر برگزاری ها، رفع مشکلات برگزاری ها، انعکاس اخبار و گزارش های بورسی در رسانه ها، همکاری آموزشی با دانشگاه ها و... از دیگر فعالیت های بورس های منطقه ای استان بوده است

۱۱-۲. بررسی وضعیت تحولات بازار سرمایه

شاخص بورس در سال ۹۹ با ۷۹۴,۸۰۷ واحد افزایش نسبت به سال ۹۸، رشدی معادل ۱۵۵ درصد را به ثبت رساند و به رقم ۱,۳۰۷,۷۰۷ واحد رسید. از جمله عمده ترین دلایل تغییرات شاخص بورس در سال ۹۹ می توان به تلاطمات قیمت جهانی نفت و طلا، تغییرات قیمت جهانی فلزات اساسی، تغییرات قیمت ارز، تغییرات دامنه نوسان، حمایت دولت از بورس، آزاد سازی سهام عدالت، واگذاری سهام دولتی در قالب صندوق های ETF، ممنوعیت نوسانگیری روزانه، تامین مالی از صندوق توسعه ملی و ... اشاره نمود.

۱۱-۳. وضعیت شاخص های بازار سرمایه

تالار بورس منطقه ای خراسان جنوبی از تیرماه سال ۸۷ بعنوان بیست و دومین تالار منطقه ای کشور فعالیت خود را با یک کارگزاری آغاز نمود و در سال ۱۳۹۹ تعداد شعب کارگزاری های استان به ۱۳ شعبه (آنلاین و آفلاین) افزایش یافت.

۱۱-۳-۱. بررسی وضعیت شاخص کل، شاخص صنعت، شاخص مالی و نسبت قیمت به بازده

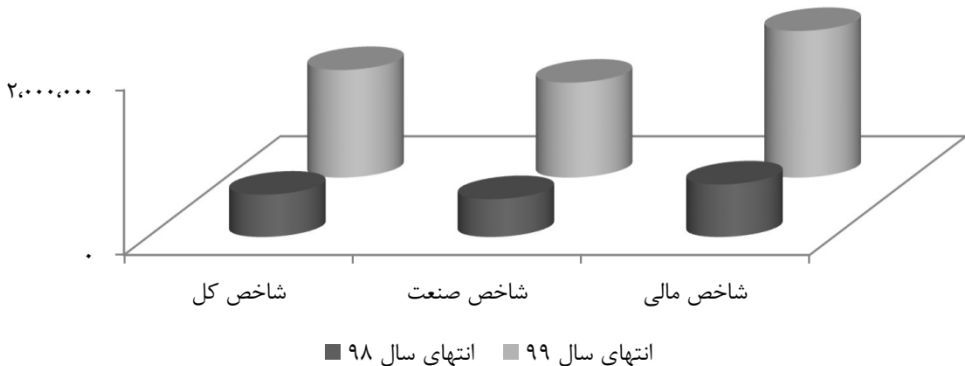
انتظاری

همانطور که در جدول ۱۱-۱ نشان داده شده است، شاخص کل بورس از ۵۱۲,۹۰۰ واحد در انتهای سال ۹۸ با رشد ۱۵۵ درصدی به ۱,۳۰۷,۷۰۷ واحد در پایان سال ۹۹ رسیده است. همچنین شاخص صنعت طی این مدت نیز رشد قابل توجه ۱۵۲ درصدی را تجربه نموده و از ۴۵۸,۰۳۲ واحد به ۱,۱۵۴,۲۹۳ واحد رسیده است. از طرفی شاخص مالی نیز از ۶۳۶,۶۶۹ واحد در انتهای سال ۹۸ به ۱,۷۸۲,۲۰۷ واحد در پایان سال ۹۹ رسید که ۱۸۰ درصد افزایش نشان می دهد. شاخص هم وزن نیز با افزایش ۱۴۸ درصدی از ۱۷۸,۰۸۰ واحد در پایان سال ۹۸ به ۴۳۹,۸۰۲ واحد در پایان سال ۱۳۹۹ رسید.

جدول ۱۱-۱. وضعیت شاخص های بازار بورس اوراق بهادار

شرح	انتهای سال ۹۸	انتهای سال ۹۹	درصد رشد(کاهش)
شاخص کل	۵۱۲,۹۰۰	۱,۳۰۷,۷۰۷	۱۵۵
شاخص صنعت	۴۵۸,۰۳۲	۱,۱۵۴,۳۹۳	۱۵۲
شاخص مالی	۶۳۶,۶۷۰	۱,۷۸۲,۲۰۷	۱۸۰
شاخص هم وزن	۱۷۷,۰۸۰	۴۳۹,۸۰۲	۱۴۸

ماخذ: تالار بورس منطقه ای خراسان جنوبی

نمودار ۱۱-۱. مقایسه شاخص های بازار بورس اوراق بهادار در سال های ۹۸ و ۹۹

۱۱-۳-۲. ارزش و حجم سهام معامله شده در بورس منطقه ای استان

حجم سهام معامله شده در بورس استان برای سال های ۹۸ و ۹۹ در جدول ۱۱-۲ بصورت مقایسه ای آمده است. همانطور که در این جدول نشان داده شده، حجم سهام معامله شده طی سال ۹۹ در بورس استان به نسبت سال قبل، ۵۷ درصد کاهش داشته است.

جدول ۱۱-۲. حجم سهام معامله شده در بورس منطقه ای استان (میلیون سهم)

عنوان شاخص	۱۳۹۸	۱۳۹۹	درصد تغییرات
استان خراسان جنوبی	۱,۰۵۴	۴۵۳	-۵۷

ماخذ: تالار بورس منطقه ای خراسان جنوبی

طبق جدول ۱۱-۳ ارزش سهام معامله شده در بورس استان در سال ۹۹ نسبت به سال ۹۸، ۴۶ درصد رشد داشته است.

جدول ۱۱-۳. ارزش سهام معامله شده در بورس منطقه ای استان (میلیارد ریال)

عنوان شاخص	۱۳۹۸	۱۳۹۹	درصد تغییرات
استان خراسان جنوبی	۴,۸۷۳	۷,۱۴۱	۴۶

ماخذ: تالار بورس منطقه‌ای خراسان جنوبی

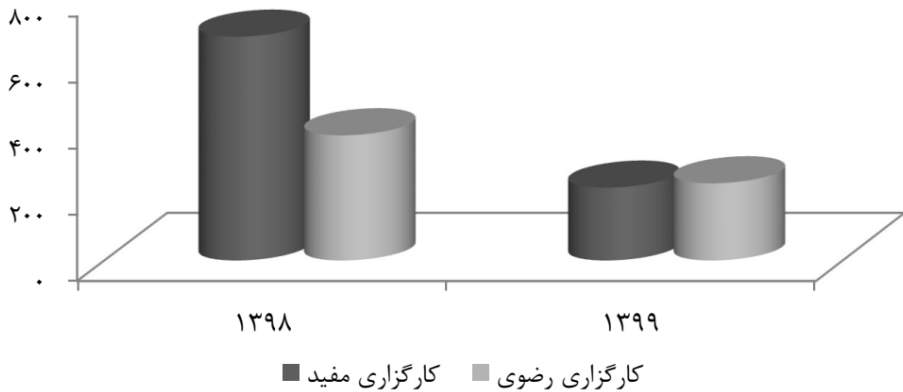
۱۱-۳-۳. داد و ستد در بورس منطقه ای به تفکیک نوع معامله و شرکتهای کارگزاری

در سال ۹۹ کارگزاری های مفید و رضوی، بعنوان کارگزاری های آنلاین و کارگزاری های راهنمای سرمایه گذاران، آگاه، سرمایه دانش، آتیه، فارابی، مبین سرمایه، حافظ (فردوس)، مبین سرمایه و نواندیشان بازار سرمایه (طبس)، توانا و تدبیر نقش جهان (قاین) بصورت آفلاین به فعالان این حوزه خدمات ارائه می کردند. در جداول شماره ۱۱-۵ و ۱۱-۶ حجم و ارزش سهام معامله شده در بورس استان به تفکیک کارگزاری های آنلاین ارائه شده است که بیانگر فعالیت خوب کارگزاری ها (از نظر ارزش معاملات) به نسبت سال قبل می باشد. لازم به توضیح است که این آمار فقط مربوط به معاملات سیستمی بوده و شامل آمار معاملات آنلاین و معاملات کارگزاری های آفلاین استان نمی باشد.

جدول ۱۱-۴. حجم سهام معامله شده در بورس استان به تفکیک کارگزاری های آنلاین

نام کارگزاری	حجم معامله شده (میلیون سهم)		درصد تغییرات
	سال ۱۳۹۸	سال ۱۳۹۹	
کارگزاری مفید	۶۷۶	۲۲۰	-۶۷
کارگزاری رضوی	۳۷۸	۲۳۳	-۳۸
جمع	۱,۰۵۴	۴۵۳	-۵۷

ماخذ: تالار بورس منطقه‌ای خراسان جنوبی

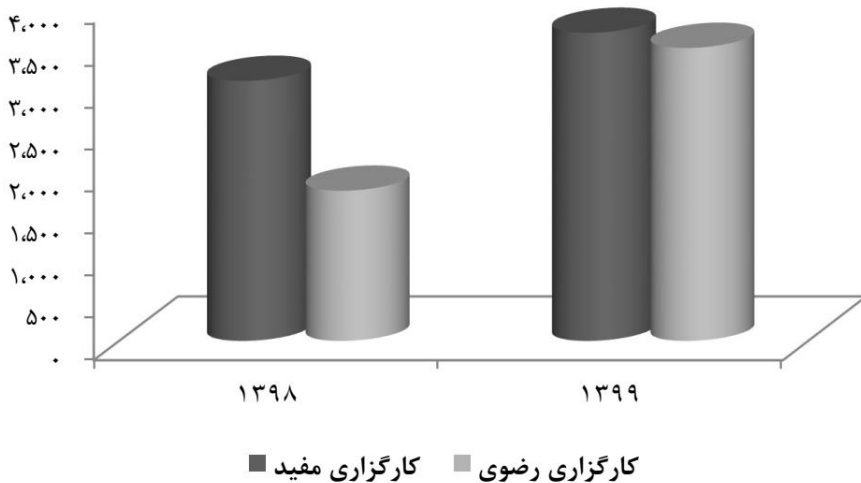

نمودار ۲-۱۱. مقایسه حجم سهام معامله شده توسط کارگزاری آنلاین بورس استان

جدول ۱۱-۵. ارزش سهام معامله شده در بورس استان به تفکیک کارگزاری های آنلاین

درصد تغییرات	ارزش سهام معامله شده (میلیارد ریال)		نام کارگزاری
	سال ۱۳۹۹	سال ۱۳۹۸	
۱۸	۳,۶۶۰	۳,۰۸۹	کارگزاری مفید
۹۵	۳,۴۸۱	۱,۷۸۴	کارگزاری رضوی
۴۶	۷,۱۴۱	۴,۸۷۳	جمع

ماخذ: تالار بورس منطقه ای خراسان جنوبی

نمودار ۳-۱۱. مقایسه ارزش سهام معامله شده در کارگزاری های آنلاین بورس استان

۱۱-۳-۴. تعداد کدهای معاملاتی ایجاد شده

همانطور که در جدول شماره ۱۱-۷ مشاهده می شود در سال ۹۹ تعداد ۳۴۱,۳۹۶ کد معاملاتی جدید در بورس استان افتتاح شده است که در مقایسه با سال قبل ۱۰۴۲ درصد افزایش نشان می دهد.

جدول ۱۱-۶. تعداد کدهای معاملاتی افتتاح شده در بورس استان

شرح	سال ۱۳۹۸	سال ۱۳۹۹	درصد تغییرات
تعداد کدهای معاملاتی افتتاح شده	۲۹,۹۰۲	۳۴۱,۳۹۶	۱۰۴۲

مأخذ: تالار بورس منطقه ای خراسان جنوبی

۱۱-۳-۵. شرکت های پذیرفته شده استان در بازار بورس و فرابورس

تا پایان سال ۱۳۹۸، تعداد شرکت های پذیرفته شده استان در بازار بورس ۴ شرکت و در بازار فرابورس ۳ شرکت به شرح جدول ذیل می باشند.

جدول ۱۱-۷. شرکت های پذیرفته شده استان در بازار بورس و فرابورس

ردیف	نام شرکت	بورس / فرابورس
۱	سیمان قائن	بورس
۲	کوبر تایر	بورس
۳	سیمان باقران	فرا بورس
۴	زغال سنگ نگین طبس	بورس
۵	فرآوری زغال سنگ پروده طبس	فرابورس
۶	شرکت سرمایه گذاری استان خراسان جنوبی	بورس
۷	زغال سنگ پروده طبس	فرابورس

مأخذ: تالار بورس منطقه ای خراسان جنوبی

۱۱-۴. جمع بندی و ارائه توصیه های سیاستی

با توجه به وجود ابزارهای مختلف با سطوح متفاوت ریسک در بازار سرمایه، افراد بایستی متناسب با ریسک پذیری نسبت به خرید ابزار مناسب اقدام نمایند. از طرفی سواد مالی، دانشی اولیه به شمار می رود که افراد برای حضور در بازارهای مالی به آن نیاز دارند. لزوم آموزش و اطلاع رسانی؛ یکی

از راه های کاهش ریسک، افزایش دانش و آگاهی سرمایه گذاران در خصوص بازار سرمایه و ابزار های قابل معامله در این بازار خواهد بود. تالارهای منطقه ای می توانند با برگزاری دوره های آموزشی بازار سرمایه، سرمایه گذاران را با انواع ابزارهای قابل معامله در بورس آشنا کرده و آنها را در جهت کنترل ریسک سرمایه گذاری هایشان کمک می کنند.

همچنین به منظور افزایش اقبال فعالان اقتصادی به سرمایه گذاری در بازار سرمایه پیشنهاداتی به شرح ذیل مطرح می گردد:

- ۱- گسترش ابزارهای معاملاتی و استفاده از ابزارهای جدید و نوین معاملاتی از جمله تایم شیرینگ، رفیوچرها و...؛
- ۲- امکان تأمین مالی شرکت های دانش بنیان و استارت آپ ها از طریق بازار سرمایه و اتخاذ تمهیدات لازم جهت تعریف ابزارهای سرمایه گذاری پر ریسک (VC) از طریق بازار سرمایه؛
- ۳- فراهم نمودن امکان واگذاری پروژه های اقتصادی نیمه تمام از طریق بازار سرمایه در قالب مدل های مشارکت عمومی- خصوصی جهت رونق بخشی به بازار سرمایه بویژه در خراسان جنوبی و استان های کمتر توسعه یافته؛
- ۴- راه اندازی بورس کالا از جمله زعفران و انجام معاملات در تالار بورس منطقه ای استان بعنوان دومین تولیدکننده زعفران کشور.

فصل دوازدهم:

صنعت سیمه استان

خلاصه فصل:

صنعت بیمه یکی از مهم ترین ارکان توسعه اقتصادی کشورهاست و با مروری بر سهم صنعت بیمه در اقتصاد کشور های توسعه یافته می توان دریافت که بیمه در مقایسه با خدمات دیگر نقش و اهمیت بیشتر و چشمگیری دارد به طوری که در اکثر کشورهای مختلف از بیمه به عنوان ابزاری جهت مدیریت ریسک استفاده می گردد. در این فصل صنعت بیمه استان خراسان جنوبی در سال ۱۳۹۹ در مقایسه با سال قبل از آن مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است. در ابتدا مهم ترین وقایع تاثیر گذار بر بازار بیمه کشور و استان مورد بررسی قرار گرفته و سپس مهمترین شاخص های صنعت بیمه استان در مقایسه با کشور و برخی استان های دیگر ارائه گردیده است. در سال ۱۳۹۹، میزان حق بیمه تولیدی شرکت های بیمه استان در مقایسه با سال گذشته رشد ۵۱ درصدی و مقدار خسارت پرداختی رشد ۳۷ درصدی را تجربه نموده است. شبکه فروش و خدمت رسانی بیمه نیز طی این سال در استان گسترش پیدا کرده و تعداد نمایندگان؛ تعداد شعب و متوسط تعداد مراکز بیمه برای هر نقطه شهری افزایش یافته است.

۱-۱۲. سیاست های اقتصادی صنعت بیمه و جهت گیری استان

در سال ۱۳۹۹ سیاست های مختلفی در حوزه صنعت بیمه به اجرا درآمد که منجر به نتایج درخور توجهی گردید. عملیاتی شدن تاسیس صندوق بیمه حوادث طبیعی پس از ۱۷ سال؛ ایجاد محصولات جدید بیمه ای از جمله بیمه درمان بیماری کرونا و بیمه کسب و کار ناشی از اپیدمی از جمله مهمترین مواردی است که از سوی بیمه مرکزی در این سال به اجرا درآمد. همچنین بیمه مرکزی در راستای سیاست های دولت الکترونیک و کاهش مراجعه حضوری به ویژه در دوران شیوع ویروس کرونا، حذف بیمه نامه فیزیکی و صدور بیمه نامه الکترونیکی شخص ثالث را در

دستور کار خود قرار داد که با موفقیت عملیاتی گردید. سرمایه گذاری ۵۰۰ هزار میلیارد ریالی در بازار سهام توسط شرکت های بیمه ای، فعال شدن شرکت های استارت‌آپی و اینشورتک ها در صنعت بیمه و صدور مجوز کارگزاری آنلاین به پنج شرکت، دیجیتالی کردن محصولات بیمه ای و ایجاد کد یکتا برای صدور بیمه نامه های شخص ثالث، آتش سوزی و حمل و نقل و بارگذاری اطلاعات مرتبط در سامانه سנהاب نیز از دیگر اقدامات صورت گرفته در حوزه صنعت بیمه می باشد.

در سال ۱۳۹۹ با توجه به شرایط خاص اقتصادی ناشی از شیوع ویروس کرونا، استقبال مردم از بیمه های زندگی خوب بوده و پرتفوی آن به ۱۵.۶ درصد رسیده است که از آن بعنوان یک شاخص مهم افزایش دهنده ضریب نفوذ بیمه یاد می کنند. از سایر اقدامات مهم بیمه مرکزی در این سال می توان به انعقاد قرارداد مازاد خسارت حوادث فاجعه آمیز در رشته های مختلف بیمه ای، اعمال بیش از ۱۰ مرحله بخشودگی حق بیمه مربوط به موضوع بند (ب) ماده ۲۴ قانون بیمه شخص ثالث (جرائم صندوق تامین خسارت های بدنی) در خصوص انواع گروه های خودرویی در راستای حمایت از اقشار آسیب پذیر، پیشگیری از آسیب های اجتماعی و ترویج فرهنگ بیمه اشاره نمود.

در کنار همه این موارد؛ اعطای مجوز تخصصی به شرکت های بیمه «خاورمیانه» و «باران» با تمرکز بر صدور بیمه های زندگی، تاسیس مرکز ملی مدیریت ریسک و ارائه خدمات آموزشی و مشاوره ای در زمینه مدیریت ریسک به بخش های تولیدی به منظور ایجاد شناخت و نهادینه شدن امر مدیریت ریسک در فرآیندهای تولیدی، برنامه ریزی لازم برای گنجاندن مفاهیم بیمه ای در کتابهای درسی در راستای فرهنگ سازی و تهیه، تولید و انتشار ۴۶ عنوان کتاب در سطوح مختلف، از جمله مواردی است که طی سال ۱۳۹۹ در حوزه صنعت بیمه کشور اجرایی گردیده است.

از مهمترین سیاست های صنعت بیمه استان در سال ۱۳۹۹ نیز می توان به افزایش تنوع رشته های بیمه ای در راستای تامین نیازهای بیمه گزاران، توسعه بیمه های عمر و زندگی و تلاش در راستای کسب رضایت جامعه هدف و ارائه خدمات متناسب با نیازهای ایشان اشاره نمود که در جلسات مختلف شورای هماهنگی بیمه های استان نیز بر آن تاکید گردیده است.

۱۲-۲. بررسی وضعیت تحولات صنعت بیمه

در سال ۱۳۹۹ صنعت بیمه تحت تاثیر عوامل مختلف داخلی و خارجی بوده است. گسترش شیوع بیماری کرونا در این سال برخلاف دیگر صنایع برای صنعت بیمه عاملی سودساز بوده است. دلیل این امر به کاهش فعالیت‌های اجتماعی اقتصادی و به تبع آن کاهش حوادث برمی‌گردد. البته این موضوع هرچند توانسته نسبت خسارت این صنعت را به میزان زیادی کاهش دهد، اما به دلیل افزایش بیکاری و ایجاد محدودیت در درآمد خانوارها در آینده در حق بیمه تولیدی این صنعت مخصوصا در رشته‌های غیراجباری مشکل ایجاد خواهد کرد. همچنین کاهش سود بانکی و نوسانات بازار بورس در سرمایه‌گذاری شرکت‌های تاثیرگذار بوده است. سایر عوامل تهدید کننده در صنعت بیمه طی این سال عبارت بودند از: افزایش تعداد شرکت‌های بیمه، بالابودن سقف پرداخت خسارت مالی بدون کروکی در حوادث بیمه شخص ثالث، تداوم رقابت‌های غیرحرفه‌ای به دلیل عدم کفایت نظارت از سوی نهاد ناظر، وجود رکود اقتصادی، نوسانات شدید نرخ ارز، وجود تورم بی‌سابقه، کاهش قدرت خرید مردم و تحریم‌های بین‌المللی. خروج آمریکا از توافق هسته‌ای باعث شد تا تمایل شرکت‌های بیمه‌گر اتکایی بین‌المللی برای همکاری و حضور در بازار بیمه اتکایی ایران کاهش یابد و در این میان گزینه نهایی، انتقال ریسک‌های بزرگ به شرکت‌های بیمه‌گر اتکایی خارجی عمدتا در شرق آسیا بود. از سوی دیگر بخش زیادی از ریسک بیمه‌های اتکایی به شرکت‌های بیمه اتکایی داخلی یا توزیع ریسک بین شرکت‌های بیمه‌گر کشور منتقل شد که البته ریسک بزرگی بوده است.

با همه این موارد؛ بررسی آمار عملکرد صنعت بیمه کشور در سال ۱۳۹۹ نشان می‌دهد که شرکت‌های بیمه در این سال با تولید ۸۲۰ هزار میلیارد ریال حق بیمه نسبت به سال گذشته بیش از ۳۶ درصد رشد داشته‌اند. همچنین شرکت‌های بیمه در این سال ۴۴۰ هزار میلیارد ریال خسارت پرداخت کرده‌اند که در مقایسه با سال گذشته نزدیک به ۲۸ درصد رشد داشته است. از مجموع حق بیمه تولیدی، ۳۲ درصد به بخش دولتی و ۶۸ درصد مربوط به بخش غیر دولتی می‌باشد. در سال ۱۳۹۹ بالغ بر ۶۴ میلیون بیمه‌نامه صادر شده که نسبت به سال قبل از آن، ۱.۳ درصد افزایش داشته است. در سال مورد بررسی، ۵۰.۵ میلیون فقره خسارت پرداخت شده که نسبت به سال قبل ۹.۸ درصد کاهش یافته است.

عملکرد صنعت بیمه در استان خراسان جنوبی در سال ۱۳۹۹ نشان می‌دهد که شرکت‌های بیمه استان در این سال با تولید ۵,۳۷۱ میلیارد ریال حق بیمه، بالغ بر ۲,۹۲۱ میلیارد ریال خسارت پرداخت کرده‌اند که بر این اساس، حق بیمه ۵۱ درصد و خسارت پرداختی ۳۷ درصد رشد داشته است. سهم حق بیمه و خسارت پرداختی استان در مقایسه با کشور در سال ۱۳۹۹ به ترتیب برابر با ۰.۶۵ و ۰.۶۶ درصد می‌باشد. شاخص حق بیمه سرانه استان ۶.۶ میلیون ریال بوده که در مقایسه با سال ۱۳۹۸ به میزان ۲.۲ واحد درصد رشد داشته است.

۱۲-۳. بررسی و تحلیل شاخص‌های کلان صنعت بیمه

حق بیمه تولیدی، حق بیمه سرانه و خسارت پرداختی

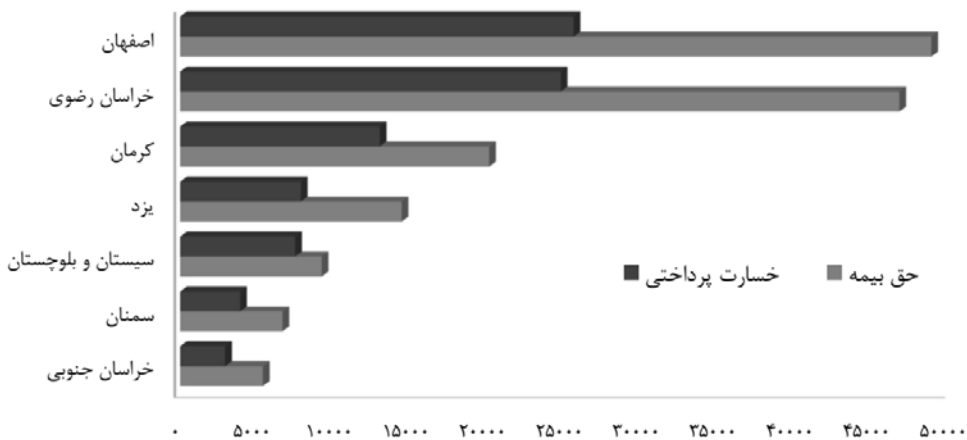
در سال ۱۳۹۹، میزان حق بیمه تولیدی شرکت‌های بیمه استان خراسان جنوبی به ۵,۳۷۱ میلیارد ریال رسیده است که در مقایسه با سال گذشته نزدیک به ۵۱ درصد رشد نشان می‌دهد. همچنین مقدار خسارت پرداختی به ۲,۹۲۱ میلیارد ریال رسیده که در مقایسه با کشور سهم استان در حق بیمه تولیدی ۰.۶۵ درصد و در خسارت‌های پرداختی هم ۰.۶۶ درصد می‌باشد. در این سال، مقدار حق بیمه تولیدی شرکت‌های بیمه کشور به ۸۲۰ هزار میلیارد ریال رسیده که در مقایسه با سال گذشته بیش از ۳۶ درصد رشد نشان می‌دهد. همچنین مقدار خسارت پرداختی صنعت بیمه کشور به ۴۴۰ هزار میلیارد ریال رسید که نسبت به سال گذشته نزدیک به ۲۸ درصد رشد داشته است.

جدول ۱۲-۱. وضعیت شاخص‌های کلان صنعت بیمه استان در سال ۱۳۹۹

شرح	حق بیمه تولیدی		خسارت پرداختی		حق بیمه	ضریب نفوذ
	ارزش	سهم از کل	ارزش	سهم از کل	سرانه	بیمه
	(میلیارد ریال)	(درصد)	(میلیارد ریال)	(درصد)	(میلیون ریال)	(درصد)
استان خراسان جنوبی	۵۳۷۱	۰.۶۵	۲۹۲۱	۰.۶۶	۶.۶	۳.۲
کل کشور	۸۲۰۲۸۹	۱۰۰	۴۳۹۶۱۵	۱۰۰	۹.۸	۲.۵۲

مأخذ: سالنامه آماری صنعت بیمه، سال ۱۳۹۹

استان تهران با سهم ۴۱.۷ درصد از حق بیمه کشور در جایگاه نخست قرار دارد و پس از آن استان های اصفهان و خراسان رضوی به ترتیب با سهم ۵.۹ و ۵.۷ درصد در مکان دوم و سوم قرار دارند. همچنین بیشترین سهم از خسارت های پرداختی در این سال، متعلق به استان تهران با ۳۶.۷ درصد بوده و استان های اصفهان و خراسان رضوی به ترتیب با سهم ۵.۸ و ۵.۶ درصد در جایگاه دوم و سوم قرار گرفته اند. در سال ۱۳۹۹ استان خراسان جنوبی در مقایسه با استان های همجوار خود از پایین ترین میزان حق بیمه و خسارت پرداختی برخوردار بوده است (نمودار ۱۲-۱).

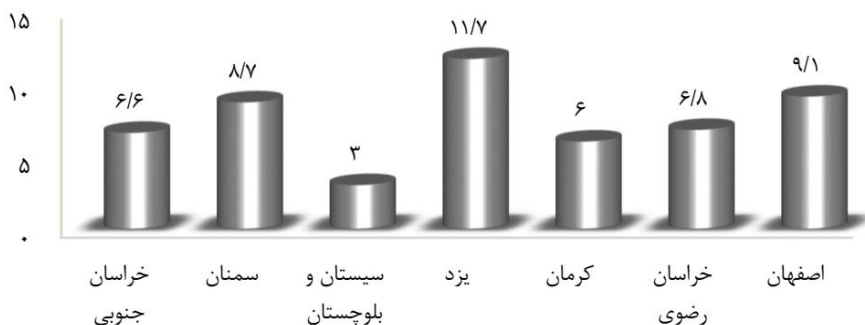

نمودار ۱۲-۱. حق بیمه تولیدی و خسارت پرداختی استان خراسان جنوبی در مقایسه با استانهای همجوار در

سال ۱۳۹۹

شاخص حق بیمه سرانه استان خراسان جنوبی در سال ۱۳۹۹ معادل ۶.۶ میلیون ریال به ازای هر نفر بوده است در حالی که در سال ۱۳۹۸ این شاخص معادل ۴.۴ میلیون ریال به ازای هر نفر بوده است. همچنین نسبت به مقدار کشوری حق بیمه سرانه (۹.۸ میلیون ریال) به میزان ۳.۲ میلیون ریال پایین تر بوده است. شایان ذکر است که استان تهران با ۲۴.۵ میلیون ریال در زمینه این شاخص در جایگاه نخست و پس از آن استان های یزد و اصفهان با ۱۱.۷ و ۹.۱ میلیون ریال در جایگاه های دوم و سوم قرار دارند. در سال ۱۳۹۹ استان خراسان جنوبی نسبت به همه استان های همجوار خود (به جز استان سیستان و بلوچستان)، از حق بیمه سرانه پایین تری برخوردار

بوده است (نمودار ۲-۱۲). ضمناً استان سیستان و بلوچستان پایین‌ترین میزان حق بیمه سرانه کشور را به خود اختصاص داده است.

نمودار ۲-۱۲. حق بیمه سرانه استان خراسان جنوبی در مقایسه با استانهای همجوار در سال ۱۳۹۹

ضریب نفوذ بیمه

ضریب نفوذ بیمه استان خراسان جنوبی در سال ۱۳۹۹ معادل ۳.۲ درصد بوده که نسبت به سال قبل از آن ۰.۳ واحد درصد افزایش یافته است، همچنین این شاخص به میزان ۰.۷ واحد درصد از شاخص کشوری (۲.۵ درصد) بالاتر بوده است (جدول ۲-۱۲).

جدول ۲-۱۲. ضریب نفوذ بیمه سرانه استان و کشور در سال ۱۳۹۹

شرح	سهم از جمعیت کل کشور (درصد)	سهم از تولید ناخالص داخلی کشور (درصد)	ضریب نفوذ بیمه (درصد)
استان خراسان جنوبی	۰.۹۷	۰.۵۱	۳.۲
کل کشور	۱۰۰	۱۰۰	۲.۵۲

مأخذ: سالنامه آماری صنعت بیمه، سال ۱۳۹۹

مقایسه ضریب نفوذ بیمه استان با استان‌های همجوار نیز در سال ۱۳۹۹ نشان می‌دهد که استان خراسان جنوبی با ضریب نفوذ ۳.۲ بالاترین ضریب نفوذ را در بین استان‌های همجوار خود دارد (نمودار ۳-۱۲).

نمودار ۱۲-۳. ضریب نفوذ بیمه استان خراسان جنوبی در مقایسه با استانهای همجوار در سال ۱۳۹۹

۱۲-۴. بررسی و تحلیل شاخص های عملکردی شرکت های بیمه

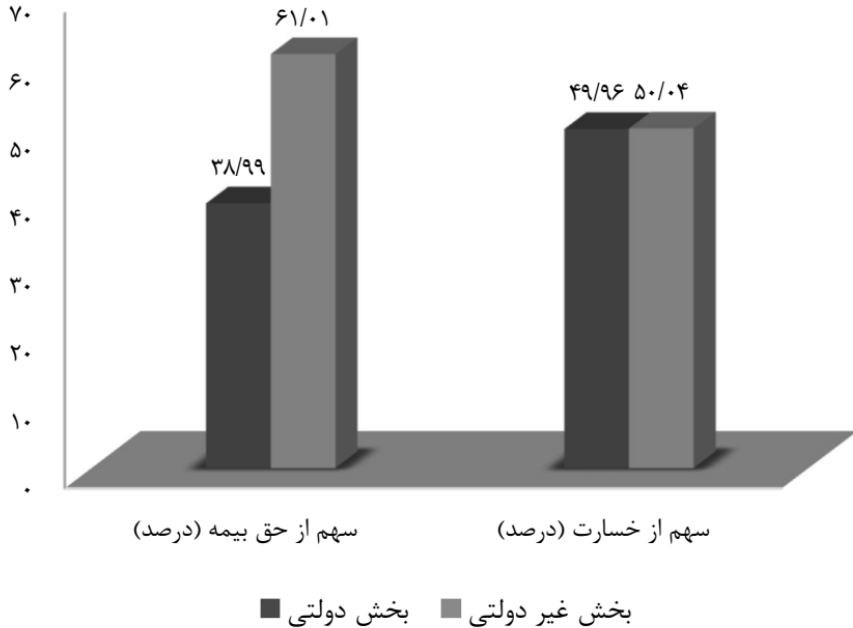
حق بیمه، خسارت پرداختی و نسبت خسارت به تفکیک شرکت های بیمه دولتی و خصوصی

از مجموع حق بیمه تولیدی شرکت های بیمه فعال استان، بیمه ایران به عنوان تنها شرکت بیمه دولتی با سهم ۳۹ درصد و در زمینه خسارت پرداختی نیز این شرکت با سهمی معادل ۵۰ درصد بالاترین سهم را در سال ۱۳۹۹ به خود اختصاص داده است. از بین شرکت های بیمه غیر دولتی در سال ۱۳۹۹ که بالاترین عملکرد را داشته اند، می توان به بیمه آسیا با سهم ۱۰.۷ درصد از حق بیمه و ۱۰.۱ درصد از خسارت، بیمه دانا با سهم ۷.۷ درصد از حق بیمه و ۸.۲ درصد از خسارت، بیمه پاسارگاد با سهم ۶.۸ درصد از حق بیمه و ۱.۳ درصد از خسارت و بیمه دی با سهم ۶.۴ درصد از حق بیمه و ۶.۵ درصد از خسارت اشاره کرد (جدول ۱۲-۳).

جدول ۱۲-۳ سهم هریک از شرکت‌ها از حق بیمه و خسارت پرداختی استان و ضریب خسارت در سال ۱۳۹۹

شرکت بیمه	سهم از حق بیمه (درصد)	سهم از خسارت (درصد)	نسبت خسارت (درصد)
ایران	۳۸.۹۹	۴۹.۹۶	۱۲۸
آسیا	۱۰.۶۹	۱۰.۰۶	۹۴
البرز	۵.۵۱	۳.۳۱	۶۰
دانا	۷.۷۴	۸.۲۳	۱۰۶
معلم	۶.۲۱	۵.۵۹	۹۰
پارسیان	۱.۳۲	۱.۸۳	۱۳۹
رازی	۰.۶۴	۱.۰۸	۱۶۹
کارآفرین	۰.۶۳	۱.۱۰	۱۷۵
سینا	۳.۵۳	۲.۳۹	۶۸
ملت	۰.۳۶	۰.۷۰	۱۹۴
حافظ	۱.۱۳	۰.۰۷	۶
دی	۶.۴۰	۶.۵۵	۱۰۲
نوبین	۰.۶۸	۰.۹۶	۱۴۱
پاسارگاد	۶.۷۷	۱.۳۴	۲۰
میهن	۰.۳۴	۰.۴۸	۱۴۱
کوثر	۳.۸۸	۳.۴۵	۸۹
ما	۰.۸۹	۰.۵۷	۶۴
آرمان	۰.۸۳	۰.۵۸	۷۰
سرمد	۲.۷۸	۰.۸۸	۳۲
تجارت نو	۰.۵۴	۰.۸۵	۱۵۷
حکمت صبا	۰.۰۴	۰.۰۴	۱۰۰
زندگی باران	۰.۰۸	۰	۰
بخش غیر دولتی	۶۱.۰۱	۵۰.۰۴	۸۲
بازار بیمه	۱۰۰	۱۰۰	-

مأخذ: سالنامه آماری صنعت بیمه، سال ۱۳۹۹ و محاسبات کارشناسی

نمودار ۱۲-۴. مقایسه سهم بخش های دولتی و غیردولتی بازار بیمه استان از حق بیمه دریافتی و خسارت پرداختی در سال ۱۳۹۹

در ستون آخر جدول ۱۲-۳، نسبت (ضریب) خسارت به تفکیک شرکتهای بیمه استان محاسبه گردیده که نشان می دهد چند درصد از حق بیمه ها بابت خسارت خطرهای تحت پوشش به بیمه گذاران پرداخت شده است. در اینجا مقدار شاخص از حاصل تقسیم خسارت واقع شده به حق بیمه عاید شده بر حسب درصد همان سال محاسبه گردیده است، بنابراین باید در نظر داشت خسارت های معوق از سال های گذشته که در این سال پرداخت می شوند و یا خساراتی که در این سال حادث شده ولی پرداخت آن به علت طولانی شدن رسیدگی پرونده، در سال های آینده انجام می شود؛ این شاخص را تحت تاثیر قرار خواهند داد. بیمه ایران به عنوان بخش دولتی بازار بیمه، ۱۲۸ درصد از حق بیمه دریافتی را صرف پرداخت خسارت نموده و این در حالی است که مقدار این شاخص برای سایر بیمه ها در مجموع به عنوان بخش غیر دولتی معادل ۸۲ درصد می باشد. شرکت های بیمه ملت، کارآفرین و رازی به ترتیب با ۱۹۴، ۱۷۵ و ۱۶۹ درصد بالاترین نسبت خسارت را در بخش غیردولتی داشته اند. پس از شرکت بیمه زندگی باران که در سال ۱۳۹۹

پرداخت خسارت نداشته، بیمه حافظ با ۶ درصد پایین‌ترین میزان این شاخص را به خود اختصاص داده است.

متوسط تعداد مراکز بیمه برای هر نقطه شهری

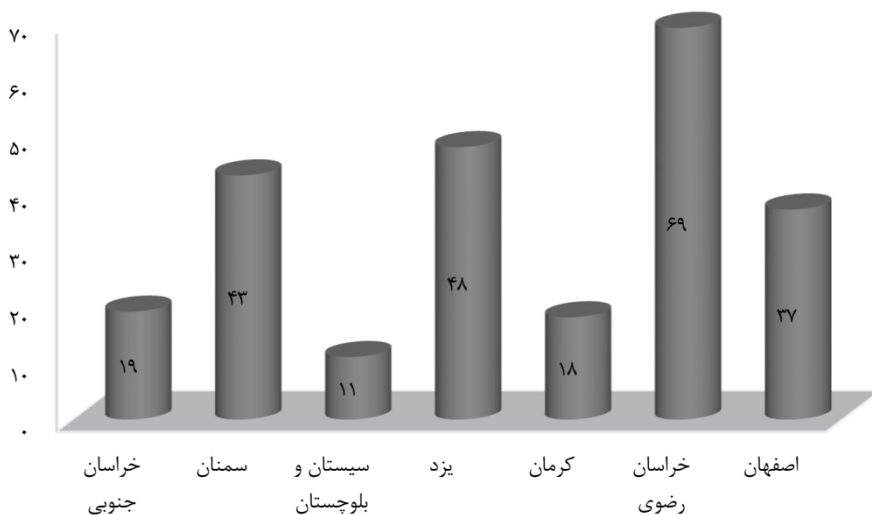
شبکه فروش و خدمت رسانی بیمه استان در سال ۱۳۹۹ در مقایسه با سال قبل از آن، گسترش پیدا کرده است. تعداد نمایندگان در سراسر استان از ۶۷۱ به ۷۳۵ نمایندگی، تعداد شعب از ۲۱ به ۲۳ شعبه و متوسط تعداد مراکز بیمه برای هر نقطه شهری از ۱۷ به ۱۹ مرکز افزایش یافته است. تنها شاخص تعداد کارگزاران رسمی بیمه از ۸ به ۵ کارگزاری فعال کاهش یافته است.

جدول ۱۲-۴. پراکندگی شبکه فروش بیمه استان در سال‌های ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹

عنوان	۱۳۹۸	۱۳۹۹	میزان تغییر
تعداد نمایندگان	۶۷۱	۷۳۵	۶۴
تعداد شعب	۲۱	۲۳	۲
تعداد کارگزاران رسمی بیمه	۸	۵	-۳
متوسط تعداد مراکز بیمه برای هر نقطه شهری	۱۷	۱۹	۲

مأخذ: سالنامه آماری صنعت بیمه، سال ۱۳۹۹

در سال ۱۳۹۹ از لحاظ متوسط تعداد مراکز بیمه برای هر نقطه شهری، استان خراسان جنوبی نسبت به استان‌های سیستان و بلوچستان و کرمان در رده بالاتر ولی از سایر استان‌های همجوار با تفاوت قابل توجهی در رده پایین‌تر قرار داشته است (نمودار ۱۲-۵).

نمودار ۱۲-۵. مقایسه متوسط تعداد مراکز بیمه برای هر نقطه شهری استان با استانهای همجوار در سال ۱۳۹۹

۱۲-۵. جمع بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی

بیمه از یک سو نهادی مالی است که در تقویت بنیه اقتصادی جامعه نقش دارد و از سوی دیگر، با ایجاد امنیت و اطمینان، زمینه گسترش فعالیت های تولیدی و خدماتی را فراهم می کند. افزایش ثبات مالی، جانشینی برای برنامه های تأمین اجتماعی دولت، تجهیز پس اندازها و کاهش خسارت، چهار محور اصلی تأمین رشد اقتصادی از کانال بیمه است. از طرفی، صنعت بیمه به دلیل ماهیت توزیع کنندگی ریسک و تأمین کنندگی منابع مالی بلندمدت در اقتصاد و به دلیل وجود رشته های مختلف بیمه ای که نقش هماهنگ کنندگی بازارهای مالی را بر عهده دارند، می تواند به بهبود فضای کسب و کار کمک شایانی نماید. البته این صنعت به طور مستقیم در شاخص ها و زیرشاخص های بهبود فضای کسب و کار وارد نمی شود، اما از طریق اثرگذاری بر بازارهای مالی و بر شاخص های بهبود فضای کسب و کار، می تواند شرایط توسعه کسب و کارها را فراهم آورد.

اما صنعت بیمه کشور به دلیل چالش های موجود به ویژه در رشته هایی همچون بیمه عمر و پس انداز، بیمه اعتباری، بیمه سهام و بیمه سپرده که کمک قابل توجهی به گسترش نقش این صنعت در بهبود فضای کسب و کار می نماید، از نقش آفرینی در بهبود این شاخص محروم مانده

است. راهکارهای قابل ارائه برای توسعه نقش صنعت بیمه در بهبود فضای کسب و کار نیز منطبق بر راهکارهای افزایش نقش صنعت بیمه در نظام تأمین مالی و همچنین راهکارهای توسعه و به کارگیری رشته های بیمه ای می باشد. در مورد بیمه های عمر و پس انداز، اتخاذ سیاست های تشویقی مناسب همچون معافیت های مالیاتی و ... برای افزایش جذابیت این رشته بیمه ای برای سرمایه گذاران و در نتیجه افزایش ضریب نفوذ بیمه عمر و همچنین افزایش سهم این رشته بیمه ای در پرتفوی صنعت بیمه کشور ضمن گسترش فرهنگ سازی در مورد استفاده از بیمه نامه عمر به جای سرمایه گذاری در بخش مسکن، ارز، طلا و ...، تأسیس شرکت های تخصصی بیمه عمر در کشور، تفکیک حساب های بخش بیمه های عمر و پس انداز از سایر حساب های شرکت های بیمه ای، اعطای مجوز حضور شرکت های بیمه خارجی به منظور مشارکت در زمینه بیمه های عمر با شرکت های بیمه داخلی برای استفاده از تجربیات آنها در این زمینه می تواند کمک شایانی به افزایش نقش صنعت بیمه در بهبود فضای کسب و کار نماید.

پایین بودن شاخص ضریب نفوذ بیمه در استان و کشور و از طرفی پایین بودن حق بیمه سرانه استان در قیاس با کشور ایجاب می نماید در امر تحقیق؛ توسعه و ترویج فرهنگ بیمه بیش از پیش سرمایه گذاری صورت گیرد. در واقع؛ نگاه اقتصادی مدیران و برنامه ریزان به مناطق کمتر برخوردار و محروم باید به سمت نگاه حمایتی در این مناطق تغییر یابد. برنامه های منظم و هدفمند توسط نهادهای مسئول صنعت بیمه و شرکت های بیمه باید به منظور آشنا کردن هرچه بیشتر جامعه با انواع بیمه و مزایای آن تدوین و اجرا شود.

یکی از معضلاتی که صنعت بیمه در استان با آن مواجه می باشد، کمبود شدید نیروی انسانی است؛ به طوری که به عنوان مثال بیمه ایران با کمتر از نیمی از نیروی انسانی مورد نیاز بر اساس چارت سازمانی در استان فعالیت می نماید که می بایست از طریق برقراری امکان استخدام و یا جذب نیرو از سایر دستگاه های اجرایی جبران گردد. ضمن اینکه باید ضوابطی در شرکتهای بیمه تدوین و اعمال شود تا تغییر و جابجایی مدیران ارشد را ضابطه مند نموده و از حالت سلیقه ای خارج نماید. در جذب و به کارگیری مدیران، دقت و حساسیت بیشتری به خرج داده شده و ضوابط و شرایطی نیز تدوین شود تا افرادی به کار گمارده شوند که دارای تخصص، تحصیلات

و یا تجارب مرتبط و کافی باشند. آموزش نیروی انسانی متخصص و توانمند نیز در این زمینه نباید مورد غفلت واقع شود.

انتقال پرتفوی بیمه ای شرکت ها و سازمان ها و همچنین سرمایه و نقدینگی از استان به مرکز و یا دیگر کلان شهرها و نقاط کشور از دیگر مشکلات مهم صنعت بیمه استان است که در این خصوص باید سازمان ها و دستگاه های اجرایی به همکاری با بیمه های استان ملزم گردند.

مشکل دیگر؛ رقابت ناسالم و غیر حرفه ای در بین شرکت های بیمه ای و نبود نظارت کافی بر عملکرد شرکت های بیمه خصوصی می باشد. در این خصوص بایستی ضوابطی توسط نهادهای ناظر صنعت بیمه تدوین شود تا از تصمیمات و اقدامات غیراصولی، غیرحرفه ای و بدون توجیه منطقی برخی شرکت های بیمه در بازار جلوگیری به عمل آید.

با توجه به وسعت زیاد و پراکندگی جمعیت در استان؛ فاصله زیاد بین شعب از جمله چالش های صنعت بیمه می باشد که گاهی نارضایتی جامعه هدف را در پی داشته است. توسعه شعب پرداخت خسارت به خصوص در شهرستان های دور از مرکز استان مانند نهبندان ضمن کاهش تردها و مخاطرات ناشی از آن، افزایش رضایت بیمه گزاران را در پی خواهد داشت. نهایتاً، شرکتهای بیمه با اقداماتی مانند تسریع در کارشناسی و پرداخت خسارت ها، ایجاد کانال های متنوع فروش بیمه نامه و دریافت حق بیمه، تسریع در رسیدگی به شکایات مشتریان و ... می توانند در جهت جلب رضایت بیشتر مشتریان تلاش نمایند. شرکت های مذکور به منظور مستندسازی تجربیات جهت بهره گیری از آنها در آینده؛ بایستی یک سیستم اطلاعاتی برای مدیریت راهبردی تشکیل داده و سوابق مربوط به اجرای کلیه راهبردها و آثار هر یک و همچنین شکست های احتمالی را در آن ثبت نمایند تا به عنوان الگویی از تجارب قبلی مورد استفاده قرار گیرد.

فصل سیزدهم:

بازار پول و اعتبار

خلاصه فصل:

در این فصل، شاخص ها و متغیرهای پولی و بانکی استان خراسان جنوبی در سال ۱۳۹۹ در مقایسه با سال ۱۳۹۸ مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است. مانده سپرده ها و تسهیلات بانک های استان در سال ۱۳۹۹ به ترتیب رشد ۳۶ و ۵۸ درصدی را تجربه نموده و در مقابل، میزان مطالبات معوق بانکها نسبت به اسفندماه سال قبل معادل ۶۰۲ درصد کاهش داشته است. علاوه بر این، بررسی بعمل آمده نشان می دهد تعداد شعب و کارکنان بانک ها در پایان اسفند ماه ۱۳۹۹ نسبت به سال قبل افزایش داشته، در حالی که تعداد دستگاه های خودپرداز کاهش یافته است. همچنین شاخص های نسبت سپرده به شعب، تسهیلات به شعب، سپرده به پرسنل و تسهیلات به پرسنل هم در این سال از رشد قابل ملاحظه ای برخوردار بوده اند. در انتهای فصل، ضمن جمعبندی مطالب، توصیه های سیاستی مناسب ارائه شده است.

۱-۱۳. سیاست های اقتصادی بازار پول و اعتبار و جهت گیریهای استان

در سال ۱۳۹۹ تداوم تحریم های شدید ایالات متحده، بحران شیوع ویروس کرونا و سفته بازی در بازار دارایی ها موجب شد تا اقتصاد کشور نوسانات بیشتری را نسبت به سال قبل از آن تجربه کند. در این شرایط بانک مرکزی تلاش خود را به گونه ای معطوف کرد تا ضمن محدود کردن اثرات تورمی ناشی از اعمال تحریم ها تا حد امکان، اثرات رکودی ناشی از انتشار ویروس کرونا نیز محدود شود.

در حوزه اعتباری، اولویت بخشی به تامین سرمایه در گردش واحدهای تولیدی با هدف بهره برداری حداکثری از ظرفیت های خالی اقتصاد، تامین مالی بنگاه های کوچک و متوسط، تامین مالی صنایع پیشران و شرکت های دانش بنیان، پرداخت تسهیلات قرض الحسنه، خرید تضمینی

گندم و تامین مالی بخش مسکن و همچنین پرداخت تسهیلات مقابله با آثار منفی بیماری کرونا به خانوارها و فعالان اقتصادی در سال ۱۳۹۹ مورد توجه بانک مرکزی بوده است. در این سال، در مجموع حدود ۱۸۹۸۹ هزار میلیارد ریال تسهیلات به بخش‌های مختلف اقتصادی پرداخت شده که در مقایسه با سال قبل از آن ۹۴.۸ درصد افزایش نشان می‌دهد.

در حوزه نظارتی، اجرای موفق ادغام بانک‌های وابسته به نیروهای مسلح (به عنوان پروژه‌ای مهم در راستای اصلاح ساختاری نظام بانکی)، تدوین، ابلاغ و عملیاتی کردن قانون صدور چک که منجر به کاهش نسبت چکهای برگشتی جدید شده است، پیگیری افزایش سرمایه بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیر بانکی و بازنگری و به روزرسانی کارمزدهای خدمات بانکی در راستای اصلاح ساختار درآمدی بانکها از جمله اقدامات انجام شده در زمینه تقویت نظارت بانک مرکزی بر عملکرد شبکه بانکی بوده است.

در حوزه ارزی در سال ۱۳۹۹ اقداماتی همچون تصویب و اجرای مقررات تنبیهی و تشویقی به منظور سرعت بخشیدن به برگشت ارز حاصل از صادرات در شرایط تحریمی و تنگنای شدید ارزی، تامین ارز ترجیحی مورد نیاز برای واردات بیش از ۱۰.۸ میلیارد دلار کالاهای اساسی و نهاده‌های دامی، دارو و تجهیزات پزشکی، طراحی و عملیاتی کردن سازوکارهای ویژه (از جمله تهاتر) برای دریافت‌ها و پرداخت‌های ارزی کشور جهت مقابله با تحریم‌ها از مهمترین اقدامات در این حوزه بوده است.

همچنین راه‌اندازی سامانه‌های متعدد نظیر سامانه سیاح، صیاد، سمات و رفع تعهدات ارزی از مهمترین برنامه‌های به اجرا در آمده در حوزه فناوری‌های نوین به منظور افزایش شفافیت، مبارزه با پولشویی، کاهش فرار مالیاتی و بهبود فضای کسب و کار برای فعالان اقتصادی کشور بوده است.

در کنار این اقدامات، تولید اسکناس و ایران چک بین نسلی و توجه به استفاده از ویژگی‌های امنیتی جدید در تولید آنها و نیز اتمام پروژه انتقال حساب‌های دولتی به بانک مرکزی در سال ۱۳۹۹ مورد اهتمام بانک مرکزی قرار داشته است. همچنین پیگیری پرونده‌های بین‌المللی و دفاع از منافع ملی از جمله در خصوص پرونده‌های مربوط به اموال بانک مرکزی در کنار پیگیری حقوقی

تعهدات ارزی واردکنندگان کالا و پیگیری پرونده‌های دلان ارزی و صرافی‌های غیرمجاز نیز از عمده اقدامات و پیگیری‌های انجام شده در حوزه حقوقی و امور مجلس بانک مرکزی بوده است. در استان خراسان جنوبی نیز کمیسیون هماهنگی بانک‌ها در راستای ایجاد هماهنگی و هم‌افزایی در اجرای سیاست‌ها و تکالیف محوله از مرکز و همچنین جهت برنامه ریزی، سیاست‌گذاری و ایجاد وحدت رویه در بین بانک‌ها و موسسات مالی استان اقدام به برگزاری جلسات متعدد و اتخاذ تصمیمات لازم نموده و زمینه تعامل مناسب جهت سیاست‌گذاری صحیح در حوزه پولی و بانکی استان را با رویکرد حمایت از واحدهای تولیدی بالاخص واحدهای آسیب دیده از بحران کرونا فراهم نموده است.

در سال ۱۳۹۹، اعطای تسهیلات قرض الحسنه به اقشار آسیب دیده از کرونا (معرفی شده از سوی بسیج سازندگی) از جمله اقداماتی بوده که توسط شبکه بانکی استان به منظور کاهش اثرات همه‌گیری کرونا بر کسب و کار و معیشت مردم صورت گرفته است. همچنین، توسعه زیرساخت‌های بانکداری الکترونیک از جمله مهمترین سیاست‌های به اجرا درآمده در حوزه پولی و بانکی استان بوده که در این سال نظر به ضرورت آن با جدیت دنبال گردیده است. اعطای کمک‌های اعتباری به صنایع و کسب و کارهای کوچک و خانگی، تخصیص اعتبارات تکمیلی به واحدهای نیمه تمام، راکد و دارای توجیه فنی اقتصادی و مالی از جمله دیگر اقدامات مهمی بوده که با هدف افزایش اشتغال و سرمایه‌گذاری در استان از سوی سیستم بانکی صورت گرفته است. علاوه بر این، در راستای ایفای رسالت اجتماعی، بانک‌های استان نسبت به اعطای کمک‌های بلاعوض به دانش‌آموزان و ساخت مدارس در مناطق محروم، مشارکت در تجهیز بیمارستان، ساخت حمام در مناطق روستایی و ... اقدام نموده‌اند.

۱۳-۲. بررسی وضعیت تحولات بازار پول و اعتبار استان

مطابق آمار و اطلاعات منتشره توسط بانک مرکزی، نسبت مانده تسهیلات اعطایی به سپرده بانک‌های استان با ۱۰.۵ واحد درصد افزایش از ۷۱.۳ درصد در سال ۱۳۹۸ به ۸۱.۸ درصد در سال

۱۳۹۹ رسیده و دارای رتبه ۸ کشوری می باشد. همچنین طبق آمار دریافتی از کمیسیون هماهنگی بانک های استان، میزان مطالبات معوق اعضاء کمیسیون مذکور در پایان اسفند ۱۳۹۹ معادل ۴,۳۶۶ میلیارد ریال بوده که نسبت به سال قبل از آن معادل ۶۰۲ درصد کاهش داشته است. جمع کل مانده سپرده های بانک های استان نیز ۱۷۸,۲۲۵ میلیارد ریال بوده است که نسبت به سال قبل ۳۶ درصد رشد داشته است. بیشترین تسهیلات اعطایی سیستم بانکی استان مربوط به بخش خدمات و بازرگانی بوده که نسبت به سال قبل رشد قابل توجه ۸۱ درصدی داشته است و کمترین مانده تسهیلات اعطایی بانک های استان در این سال، متعلق به بخش صنعت و معدن با ۱۴,۴۹۲ میلیارد ریال می باشد که نسبت به سال قبل، بیش از ۶۷ درصد افزایش داشته است. بیشترین مانده تسهیلات اعطایی بانک های استان در این سال بر اساس عقود اسلامی متعلق به مانده تسهیلات اعطایی از نوع فروش اقساطی با ۸۰,۷۸۲ میلیارد ریال بوده که نسبت به سال قبل ۱۱۹ درصد رشد داشته است و کمترین مانده تسهیلات اعطایی از نوع معاملات سلف با ۲,۳۹۵ میلیارد ریال می باشد که نسبت به سال قبل ۱۴۱ درصد رشد داشته است. در این سال نسبت کل مانده مطالبات به مانده تسهیلات اعطایی ۰.۰۳ بوده که نسبت به سال قبل ۰.۰۲ واحد کاهش داشته است. بیشترین حجم مانده کل مطالبات غیرجاری اعضاء کمیسیون هماهنگی بانک های استان در این سال مربوط به مطالبات مشکوک الوصول با ۲,۵۳۴ میلیارد ریال بوده که ۵۸ درصد کل مطالبات را به خود اختصاص داده است. تعداد شعب بانک های مورد بررسی در پایان اسفند ماه ۱۳۹۹ برابر ۲۷۶ شعبه بوده که نسبت به سال ۱۳۹۸ شش شعبه افزایش یافته است. همچنین تعداد کارکنان بانک های مذکور برابر ۲۳۳۱ نفر بوده که نسبت به سال قبل از آن ۴ درصد رشد داشته است. در مقابل، تعداد دستگاه خودپرداز بانک های مورد بررسی در پایان اسفند ماه ۱۳۹۹ برابر ۴۷۷ دستگاه بوده که نسبت به سال ۱۳۹۸ معادل ۹۱ دستگاه کاهش داشته است.

۱۳-۳. بررسی وضعیت بازار پول و اعتبار (وضعیت متغیرهای بانکی در استان)

۱۳-۳-۱. نسبت تسهیلات به سپرده های بانک

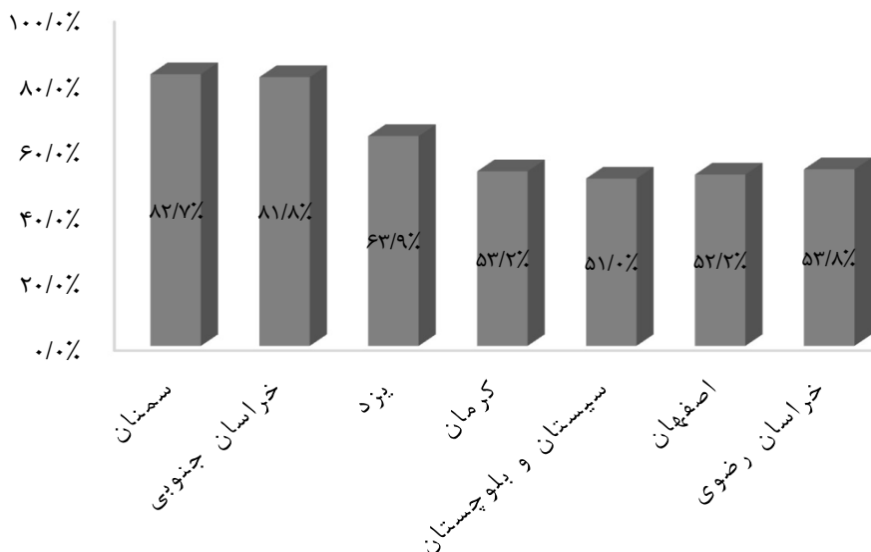
در جدول (۱۳-۱) نسبت مانده تسهیلات اعطایی به سپرده های بانکی استان خراسان جنوبی در پایان اسفندماه ۱۳۹۹ در مقایسه با پایان اسفند ۱۳۹۸ ارائه شده است. نسبت مانده تسهیلات اعطایی به سپرده بانک های استان با ۱۰.۵ درصد افزایش از ۷۱.۳ درصد در سال ۱۳۹۸ به ۸۱.۸ درصد در سال ۱۳۹۹ رسیده است و دارای رتبه ۸ کشوری می باشد. رتبه اول از نظر بیشترین نسبت تسهیلات به سپرده ها در سال ۱۳۹۹ با ۱۰۰.۲ درصد مربوط به استان ایلام می باشد و رتبه های بعدی از این حیث در اختیار استان های خراسان شمالی و کهگیلویه و بویراحمد به ترتیب با ۹۶.۰ و ۹۳.۹ درصد بوده است. قابل ذکر است که استان بوشهر با میزان ۳۱.۴ درصد پایین ترین نسبت تسهیلات به سپرده ها را در این سال به خود اختصاص داده و در رتبه ۳۱ کشور قرار گرفته است.

جدول ۱۳-۱. شاخص نسبت تسهیلات به سپرده های استان

عنوان شاخص	پایان اسفند ۹۸	پایان اسفند ۹۹	میزان تغییرات
نسبت تسهیلات به سپرده ها (درصد)	۷۱.۳	۸۱.۸	۱۰.۵
رتبه	۱۱	۸	۳

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و محاسبات کارشناسی

نسبت تسهیلات به سپرده های استان در پایان اسفند ماه سال ۱۳۹۹ با استانهای همجوار در نمودار (۱۳-۱) مقایسه شده است. همانگونه که ملاحظه می گردد، خراسان جنوبی پس از سمنان (با نسبت ۷۶.۱ درصد) در جایگاه دوم قرار گرفته و استان خراسان رضوی با نسبت ۴۸.۵ درصد پایین ترین نسبت تسهیلات به سپرده ها را در بین استان های همجوار به خود اختصاص داده است.

نمودار ۱۳-۱. مقایسه نسبت تسهیلات به سپرده های استان با استانهای همجوار در سال ۱۳۹۹

۱۳-۲. خالص معوقات بانکی

میزان مطالبات معوق اعضاء کمیسیون هماهنگی بانکهای استان خراسان جنوبی در پایان اسفندماه سال ۱۳۹۹ معادل ۴۳۶۶ میلیارد ریال بوده که نسبت به اسفند ۱۳۹۸ معادل ۶.۲ درصد کاهش داشته است (جدول ۱۳-۲).

جدول ۱۳-۲. مطالبات معوق اعضاء کمیسیون هماهنگی بانکهای استان

عنوان شاخص	پایان اسفند ۹۸	پایان اسفند ۹۹	درصد تغییرات
میزان مطالبات معوق (میلیارد ریال)	۴,۶۵۳	۴,۳۶۶	-۶.۲

مأخذ: کمیسیون هماهنگی بانک های استان خراسان جنوبی

۱۳-۴. بررسی و تحلیل اجزاء سپرده ها و تسهیلات بانکی

۱۳-۴-۱. مانده انواع سپرده های بانکی به تفکیک نوع سپرده و بانکهای استان

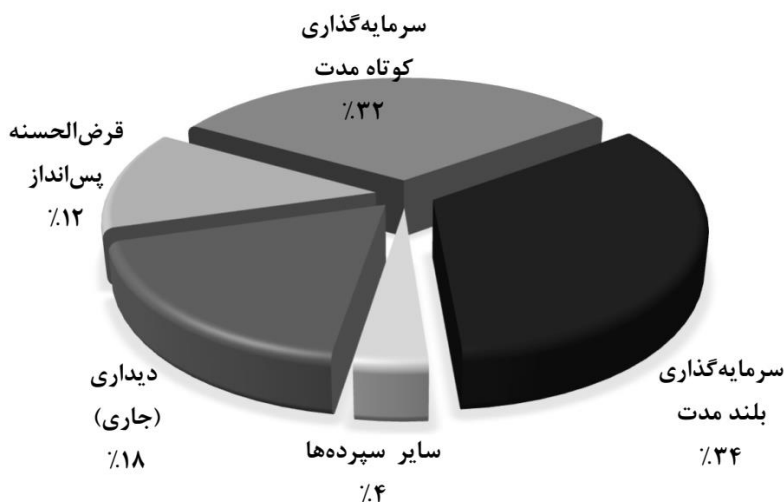
در جدول (۱۳-۳) مانده کل سپرده های بانک استان خراسان جنوبی به تفکیک نوع سپرده در سال های ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹ نشان داده شده است. جمع کل مانده سپرده های بانک های استان در

سال ۱۳۹۸ برابر ۱۳۰,۹۴۵ میلیارد ریال بوده که با افزایش ۳۶ درصدی در سال ۱۳۹۹، به رقم ۱۷۸,۲۲۵ میلیارد ریال رسیده است. مانده سپرده های دیداری بانک های استان در سال ۱۳۹۸ بالغ بر ۱۸,۰۵۱ میلیارد ریال بوده که با افزایش ۷۸ درصدی به رقم ۳۲,۰۹۶ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۹ رسیده است. مانده سپرده قرض الحسنه پس انداز بانک های استان نیز در سال ۱۳۹۹ برابر ۲۲,۶۳۳ میلیارد ریال می باشد که نسبت به سال قبل بیش از ۷۱ درصد افزایش داشته است. مانده سپرده سرمایه گذاری کوتاه مدت بانک های استان در سال ۱۳۹۹ برابر ۵۶,۷۶۷ میلیارد ریال می باشد که نسبت به سال قبل بیش از ۳۷ درصد رشد داشته است. همچنین مانده سپرده سرمایه گذاری بلندمدت بانک های استان که بیشترین حجم را در بین انواع سپرده داشته، در سال ۱۳۹۸ برابر ۴۹,۳۷۹ میلیارد ریال بوده که با افزایش نزدیک به ۲۲ درصدی در سال ۱۳۹۹، به رقم ۶۰,۱۱۸ میلیارد ریال رسیده است (جدول ۱۳-۳).

جدول ۱۳-۳. مانده کل سپرده های اعضای کمیسیون هماهنگی بانک های استان به تفکیک نوع سپرده (میلیارد ریال)

عنوان شاخص	پایان اسفند ۹۸	پایان اسفند ۹۹	درصد تغییرات
سپرده های دیداری (جاری)	۱۸,۰۵۱	۳۲,۰۹۶	۷۷.۸
سپرده های قرض الحسنه پس انداز و مشابه	۱۳,۲۱۸	۲۲,۶۳۳	۷۱.۲
سپرده های سرمایه گذاری کوتاه مدت	۴۱,۳۶۹	۵۶,۷۶۷	۳۷.۲
سپرده های سرمایه گذاری بلند مدت	۴۹,۳۷۹	۶۰,۱۱۸	۲۱.۷
سایر سپرده ها	۸,۹۲۸	۶,۶۱۱	۲۶.۰-
مانده کل سپرده ها	۱۳۰,۹۴۵	۱۷۸,۲۲۵	۳۶.۱

مأخذ: کمیسیون هماهنگی بانک های استان خراسان جنوبی

نمودار ۱۳-۲. مقایسه مانده انواع سپرده های اعضاء کمیسیون هماهنگی بانک های استان در پایان اسفند ۱۳۹۹

در جدول (۱۳-۴) مانده سپرده های بانکی به تفکیک بانک های استان ارائه گردیده است. بر این اساس، بانک ملی با ۲۲,۷۹۶ میلیارد ریال دارای بیشترین مانده سپرده در بین بانک های استان در سال ۱۳۹۹ بوده که نسبت به سال قبل ۳۰ درصد افزایش داشته است. بانک های ادغامی (قوامین، انصار، مهر اقتصاد) مجموعاً با ۲۲,۷۲۱ میلیارد ریال و بانک صادرات با ۲۱,۹۵۹ میلیارد ریال، در رتبه های دوم و سوم از این حیث قرار دارند. بیشترین میزان رشد مانده سپرده مربوط به بانک صنعت و معدن با ۳۱۳ درصد بوده بطوریکه از ۱۶۹ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۸ به ۶۹۸ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۹ رسیده است. پس از بانک های سینا و سرمایه که مانده سپرده آنها در پایان اسفندماه ۱۳۹۹ صفر بوده؛ بانک توسعه صادرات در این سال، کمترین مانده سپرده را با رقم ۹۴ میلیارد ریال داشته است.

جدول ۱۳-۴. مانده سپرده‌های بانکی به تفکیک بانک‌های استان (میلیارد ریال)

نام بانک	پایان اسفند ۹۸	پایان اسفند ۹۹	درصد تغییرات
ملی	۱۷,۵۴۱	۲۲,۷۹۶	۳۰.۰
بانک‌های ادغامی (قوامین، انصار، مهر اقتصاد)	۲۰,۳۸۴	۲۲,۷۲۱	۱۱.۵
صادرات	۱۴,۶۰۳	۲۱,۹۵۹	۵۰.۴
کشاورزی	۱۴,۰۸۳	۲۰,۵۰۸	۴۵.۶
ملت	۱۰,۲۶۹	۱۷,۱۹۴	۶۷.۴
سپه	۸,۹۳۰	۱۱,۲۷۱	۲۶.۲
تجارت	۶,۹۵۰	۱۰,۸۱۰	۵۵.۵
رفاه	۷,۲۳۰	۱۰,۴۰۱	۴۳.۹
مسکن	۵,۳۳۰	۸,۶۲۰	۶۱.۷
قرض الحسنه مهر	۴,۲۱۸	۷,۶۴۱	۸۱.۲
ایران زمین	۵,۰۰۱	۷,۳۲۶	۴۶.۵
موسسه اعتباری نور	۵,۳۴۲	۶,۶۴۷	۲۴.۴
پست بانک	۲,۲۴۴	۳,۸۷۶	۷۲.۷
توسعه تعاون	۲,۱۷۳	۳,۲۴۵	۴۹.۳
قرض الحسنه رسالت	۱,۱۸۹	۱,۷۲۰	۴۴.۷
صنعت و معدن	۱۶۹	۶۹۸	۳۱۳.۰
صندوق قرض الحسنه امداد ولایت	۴۷۵	۵۸۷	۲۳.۶
صندوق کار آفرینی امید	۸۷	۱۱۲	۲۸.۷
توسعه صادرات	۱۰۰	۹۴	۶.۰-
بانک سینا	۴۸۸	۰	۱۰۰.۰-
بانک سرمایه	۵۱۹	۰	۱۰۰.۰-
جمع کل	۱۳۰,۹۴۵	۱۷۸,۲۲۵	۳۶.۱

مأخذ: کمیسیون هماهنگی بانک‌های استان خراسان جنوبی

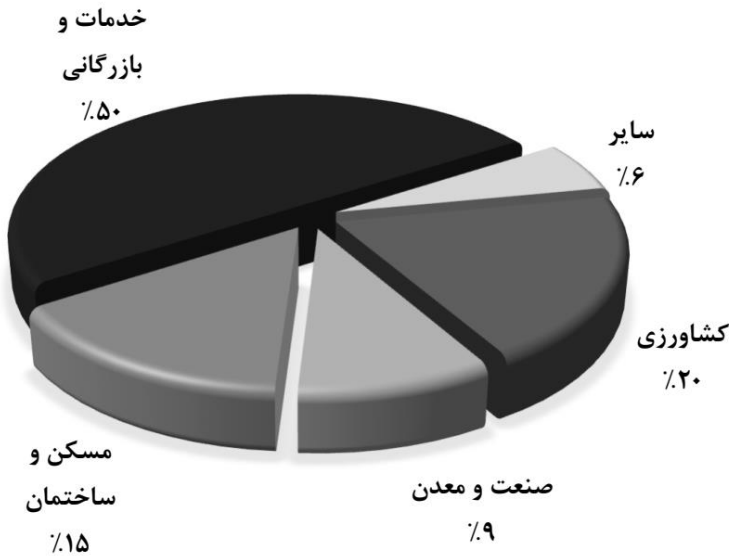
۱۳-۴-۲. مانده تسهیلات اعطایی به تفکیک بخشهای اقتصادی

در جدول (۱۳-۵) مانده تسهیلات اعطایی به تفکیک بخش های اقتصادی در سال های ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹ ارائه شده است. بر این اساس، در سال ۱۳۹۹ بیشترین مانده تسهیلات اعطایی سیستم بانکی استان مربوط به بخش خدمات و بازرگانی با ۷۷,۲۶۴ میلیارد ریال می باشد که نسبت به سال قبل از آن رشد قابل توجه ۸۱ درصدی داشته است. مانده تسهیلات اعطایی به بخش های کشاورزی و مسکن و ساختمان به ترتیب با ۳۰,۳۸۹ و ۲۳,۰۱۳ میلیارد ریال در رتبه های دوم و سوم قرار گرفته اند. کمترین مانده تسهیلات اعطایی بانک های استان در سال ۱۳۹۹، متعلق به بخش صنعت و معدن با ۱۴,۴۹۲ میلیارد ریال بوده که نسبت به سال قبل، بیش از ۶۷ درصد رشد داشته است. مانده تسهیلات سایر بخش ها نیز با ۸۷.۵ درصد افزایش به ۹,۳۹۰ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۹ رسیده است.

جدول ۱۳-۵. مانده تسهیلات اعطایی اعضاء کمیسیون هماهنگی بانکهای استان در بخش های عمده اقتصادی (میلیارد ریال)

عنوان شاخص	پایان اسفند ۹۸	پایان اسفند ۹۹	درصد تغییرات
کشاورزی	۲۱,۷۴۰	۳۰,۳۸۹	۳۹.۸
صنعت و معدن	۸,۶۵۷	۱۴,۴۹۲	۶۷.۴
مسکن و ساختمان	۱۹,۶۱۲	۲۳,۰۱۳	۱۷.۳
خدمات و بازرگانی	۴۲,۶۳۵	۷۷,۲۶۴	۸۱.۲
سایر	۵,۰۰۹	۹,۳۹۰	۸۷.۵
جمع	۹۷,۶۵۴	۱۵۴,۵۴۷	۵۸.۳

مأخذ: کمیسیون هماهنگی بانکهای استان خراسان جنوبی

نمودار ۱۳-۳. مقایسه تسهیلات اعطایی اعضای کمیسیون هماهنگی بانک‌های استان به تفکیک بخش‌های عمده اقتصادی در پایان اسفند ۱۳۹۹

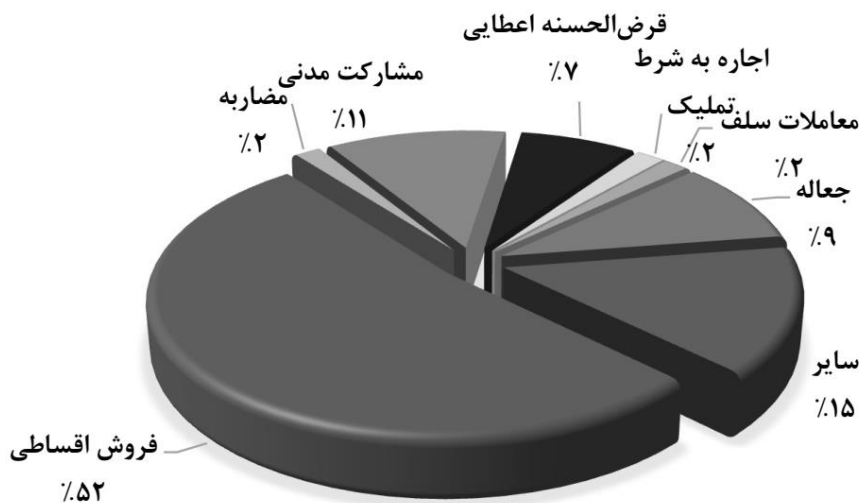
۱۳-۴-۳. مانده تسهیلات اعطایی به تفکیک عقود

در جدول (۱۳-۶) مانده تسهیلات اعطایی بانک‌های استان به تفکیک عقود اسلامی طی سال‌های ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹ ارائه شده است. بیشترین مانده تسهیلات اعطایی بانک‌های استان در سال ۱۳۹۹ بر اساس عقود اسلامی متعلق به فروش اقساطی با ۸۰,۷۸۲ میلیارد ریال می‌باشد که نسبت به سال قبل رشد قابل توجه ۱۱۹ درصدی داشته است. رتبه دوم از این حیث نیز در اختیار مشارکت مدنی با مانده تسهیلات اعطایی برابر با ۱۷,۴۴۷ میلیارد ریال قرار دارد که رشد ۱۴ درصدی را نسبت به سال قبل تجربه کرده است. کمترین مانده تسهیلات اعطایی از نوع معاملات سلف با رقم ۲,۳۹۵ میلیارد ریال می‌باشد که نسبت به سال قبل ۱۴۱ درصد رشد داشته است. تسهیلات اجاره به شرط تملیک، قرض‌الحسنه اعطایی، مضاربه و جعاله نیز به ترتیب با رشد ۸۳، ۴۴، ۳۹ و ۱۹ درصدی مواجه بوده‌اند. سایر عقود نیز تنها ۸ درصد رشد را تجربه نموده است.

جدول ۱۳-۶. مانده تسهیلات اعطایی اعضاء کمیسیون هماهنگی بانکهای استان بر اساس عقود اسلامی
(میلیارد ریال)

عنوان شاخص	پایان اسفند ۹۸	پایان اسفند ۹۹	درصد تغییرات
فروش اقساطی	۳۶,۸۹۹	۸۰,۷۸۲	۱۱۹
مضاربه	۱,۸۲۳	۲,۵۴۳	۳۹
مشارکت مدنی	۱۵,۲۴۷	۱۷,۴۴۷	۱۴
قرض الحسنه اعطایی	۷,۷۶۷	۱۱,۱۶۴	۴۴
اجاره به شرط تملیک	۱,۵۷۱	۲,۸۷۱	۸۳
معاملات سلف	۹۹۵	۲,۳۹۵	۱۴۱
جعاله	۱۲,۳۴۴	۱۴,۷۴۴	۱۹
سایر	۲۱,۰۰۸	۲۲,۶۰۱	۸
جمع تسهیلات	۹۷,۶۵۴	۱۵۴,۵۴۷	۵۸.۳

مأخذ: کمیسیون هماهنگی بانکهای استان خراسان جنوبی و محاسبات کارشناسی

نمودار ۱۳-۴. مقایسه مانده تسهیلات اعطایی اعضاء کمیسیون هماهنگی بانکهای استان به تفکیک عقود اسلامی در پایان اسفند ۱۳۹۹

۱۳-۵. بررسی و تحلیل مطالبات غیر جاری بانک‌ها

۱۳-۵-۱. نسبت مانده کل مطالبات غیر جاری به کل مانده تسهیلات بانکی به تفکیک بانک-

های استان

در جدول (۱۳-۷) نسبت مانده مطالبات غیر جاری به مانده تسهیلات اعطایی به تفکیک بانک‌های استان در پایان اسفند ماه سال ۱۳۹۹ در مقایسه با سال قبل از آن ارائه گردیده است. در سال ۱۳۹۹، نسبت کل مانده مطالبات به مانده تسهیلات اعطایی ۰.۰۳ بوده که نسبت به سال ۱۳۹۸ معادل ۰.۰۲ واحد درصد کاهش داشته است. بیشترین مانده مطالبات به مانده تسهیلات در بین بانک‌های استان در سال ۱۳۹۹ مربوط به بانک صنعت و معدن با ۰.۲۸ بوده که نسبت به سال قبل به میزان ۰.۲۹ واحد درصد کاهش داشته است. عمده بانک‌ها در این سال با کاهش نسبت مانده مطالبات غیر جاری به مانده تسهیلات مواجه بوده اند.

جدول ۱۳-۷. نسبت مانده مطالبات غیر جاری به مانده تسهیلات اعضاء کمیسیون هماهنگی بانکهای استان

نام بانک	پایان اسفند ۹۸	پایان اسفند ۹۹	میزان تغییر (واحد)
ملی	۰.۱۱	۰.۰۷	-۰.۰۴
بانکهای ادغامی (قوامین، انصار، مهر اقتصاد)	-	۰.۰۱	-
صادرات	۰.۰۱	۰.۰۱	۰
کشاورزی	۰.۰۵	۰.۰۴	-۰.۰۱
ملت	۰.۰۱	۰.۰۱	۰
سپه	۰.۰۴	۰.۰۴	۰
تجارت	۰.۰۵	۰.۰۲	-۰.۰۳
رفاه	۰.۰۱	۰.۰۱	۰
مسکن	۰.۰۵	۰.۰۴	-۰.۰۱
قرض الحسنه مهر	۰.۰۱	۰.۰۵	-۰.۰۰۵
ایران زمین	۰.۰۳	۰.۰۱	-۰.۰۲
موسسه اعتباری نور	۰.۱۳	۰.۰۱	-۰.۱۲
پست بانک	۰.۰۵	۰.۰۲	-۰.۰۳
توسعه تعاون	۰.۰۱	۰.۰۱	۰
قرض الحسنه رسالت	۰.۰۱	۰.۰۲	۰.۰۱

صنعت و معدن	۰.۵۷	۰.۲۸	-۰.۲۹
صندوق کارآفرینی امید	۰.۰۱	۰.۰۳	۰.۰۲
توسعه صادرات	۰.۰۶	۰.۰۶	۰
کل	۰.۰۵	۰.۰۳	-۰.۰۲

مأخذ: کمیسیون هماهنگی بانک‌های استان خراسان جنوبی

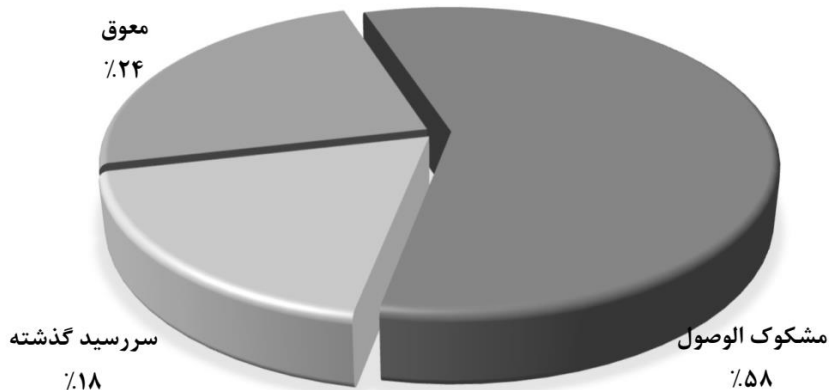
۱۳-۵-۲. مانده کل مطالبات غیر جاری به تفکیک سررسید گذشته، معوق و مشکوک الوصول

مانده کل مطالبات غیرجاری اعضاء کمیسیون هماهنگی بانکهای استان به تفکیک سررسید گذشته، معوق و مشکوک الوصول در پایان اسفندماه ۱۳۹۹ در مقایسه با سال قبل از آن در جدول (۱۳-۸) برآورد شده است. مانده مطالبات بانک های استان در سال ۱۳۹۹ برابر ۴,۳۶۶ میلیارد ریال بوده که نسبت به سال قبل ۶.۲ درصد کاهش داشته است. همچنین مانده مطالبات سررسید گذشته بانک های استان در سال ۱۳۹۹ بالغ بر ۸۰۱ میلیارد ریال برآورد شده که نسبت به سال قبل ۶ درصد کاهش داشته و مانده مطالبات معوق بانک های استان نیز در این سال معادل ۱,۰۳۱ میلیارد ریال بوده که نسبت به سال قبل ۶.۱ درصد کاهش داشته است. همچنین مطالبات مشکوک الوصول بانک های استان در سال ۱۳۹۹ بالغ بر ۲,۵۳۴ میلیارد ریال برآورد شده که نسبت به سال قبل کاهش ۶.۳ درصدی را تجربه نموده است.

جدول ۱۳-۸. برآورد مانده کل مطالبات غیرجاری اعضاء کمیسیون هماهنگی بانکهای استان به تفکیک انواع مطالبات (میلیارد ریال)

عنوان شاخص	پایان اسفند ۹۸	پایان اسفند ۹۹	درصد تغییرات
سررسید گذشته	۸۵۲	۸۰۱	-۶.۰
معوق	۱,۰۹۸	۱,۰۳۱	-۶.۱
مشکوک الوصول	۲,۷۰۳	۲,۵۳۴	-۶.۳
مانده کل مطالبات غیرجاری	۴,۶۵۳	۴,۳۶۶	-۶.۲

مأخذ: کمیسیون هماهنگی بانکهای استان خراسان جنوبی

نمودار ۱۳-۵. مقایسه سهم انواع مطالبات غیرجاری بانک‌های عضو کمیسیون هماهنگی بانک‌های استان در پایان اسفند ۱۳۹۹

۱۳-۶. بررسی کارایی بانک‌ها

در جدول (۱۳-۹) شاخص‌های مربوط به کارایی به تفکیک اعضای کمیسیون هماهنگی بانک‌های استان (شامل تعداد شعب، تعداد کارکنان، تعداد دستگاه خودپرداز، نسبت سپرده به شعب و ...) در پایان اسفند ماه ۱۳۹۹ در مقایسه با سال قبل از آن ارائه شده است. در پایان اسفند ماه ۱۳۹۹ تعداد شعب بانک‌های استان برابر ۲۷۶ شعبه بوده که نسبت به سال قبل ۲ درصد افزایش یافته است. تعداد کارکنان بانک‌های استان نیز در پایان اسفند ماه ۱۳۹۹ بالغ بر ۲۳۳۱ نفر بوده که نسبت به سال ۱۳۹۸ معادل ۴ درصد رشد داشته است. تعداد دستگاه خودپرداز در پایان اسفند ماه ۱۳۹۹ برابر ۴۷۷ دستگاه بوده که نسبت به سال قبل ۱۶ درصد کاهش نشان می‌دهد.

نسبت سپرده به شعب مجموع بانک‌های عضو کمیسیون در پایان اسفند ماه ۱۳۹۹ برابر ۶۴۶ میلیارد ریال به ازای هر شعبه بوده که نسبت به سال قبل معادل ۳۴ درصد رشد داشته است. نسبت تسهیلات به شعب بانک‌های مورد بررسی در پایان اسفند ماه ۱۳۹۹ برابر ۵۴۸ میلیارد ریال به ازای هر شعبه بوده که نسبت به سال ۱۳۹۸ معادل ۵۱ درصد رشد داشته است. نسبت سپرده به پرسنل نیز در پایان اسفند ماه ۱۳۹۹ برابر ۷۶.۵ میلیارد ریال به ازای هر نفر بوده که نسبت به سال ۱۳۹۸ معادل ۳۲ درصد رشد را تجربه نموده است. نسبت تسهیلات به پرسنل بانک‌های مورد بررسی در پایان اسفند ماه ۱۳۹۹ برابر ۶۵ میلیارد ریال به ازای هر نفر بوده که نسبت به سال قبل

معادل ۴۸ درصد رشد داشته است. تعداد دستگاه‌های خودپرداز به شعب بانک‌ها نیز در پایان اسفند ماه ۱۳۹۹ برابر ۱.۷ دستگاه به ازای هر شعبه بوده که نسبت به سال ۱۳۹۸، ۰.۴ واحد یعنی معادل ۱۷.۶ درصد کاهش نشان می‌دهد.

جدول ۱۳-۹. شاخص‌های کارایی اعضای کمیسیون هماهنگی بانک‌های استان (مبالغ به میلیارد ریال)

عنوان شاخص	پایان اسفند ۹۸	پایان اسفند ۹۹	درصد تغییرات
تعداد شعبه	۲۷۰	۲۷۶	۲
تعداد کارکنان (نفر)	۲۲۴۲	۲۳۳۱	۴
تعداد دستگاه خودپرداز	۵۶۸	۴۷۷	-۱۶
نسبت سپرده به شعب	۴۸۳	۶۴۶	۳۴
نسبت تسهیلات به شعب	۳۶۲	۵۴۸	۵۱
نسبت سپرده به پرسنل	۵۸	۷۶.۵	۳۲
نسبت تسهیلات به پرسنل	۴۴	۶۵	۴۸
تعداد دستگاه‌های خودپرداز به شعب	۲.۱	۱.۷	-۱۷.۶

مأخذ: کمیسیون هماهنگی بانک‌های استان خراسان جنوبی و محاسبات کارشناسی

۱۳-۷. جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی

محدودیت منابع بانکی به منظور توسعه سرمایه‌گذاری و اشتغال همواره یکی از مشکلات سیستم بانکی در استان خراسان جنوبی بوده است. در سال ۱۳۹۹ تنها ۳۰ درصد سپرده‌ها در بخش قرض الحسنه جاری و پس‌انداز بوده و مابقی (۷۰ درصد سپرده‌ها) به صورت سپرده کوتاه‌مدت و بلندمدت بوده است که باعث افزایش قیمت تمام‌شده پول برای بانک‌ها و محدودیت در اعطای تسهیلات قرض‌الحسنه می‌گردد. عدم الزام بانک‌های خصوصی به پرداخت تسهیلات تکلیفی و مشارکت در طرح‌های استانی نیز بر عمق این مشکل می‌افزاید. لذا می‌بایست درخصوص تشویق مردم به قرض الحسنه، فرهنگ‌سازی لازم صورت گیرد. از طرفی بسیاری از شرکت‌های بزرگ دولتی و خصوصی که در داخل استان فعالیت و کسب درآمد می‌نمایند؛ حساب بانکی و گردش مالی آنها در خارج استان می‌باشد که می‌بایست متمرکز نمودن حساب این گونه شرکت‌ها و سرمایه‌گذاران در بانک‌های داخل استان؛ به انحاء مختلف از جمله تعیین مهلت زمانی از سوی دستگاه‌های اجرایی برای شرکت‌های وابسته و پیمانکاران در دستور کار قرار گیرد.

همچنین، برنامه ریزی جهت استفاده از منابع بانک های خصوصی و مؤسسات اعتباری استان جهت سرمایه گذاری های ایجاد و توسعه ای طرح های سرمایه گذاری و در کنار آن تلاش در جهت تخصیص هدفمند منابع محدود بانکی با اولویت توسعه و رفع مشکل بنگاه های فعال و غیرفعال دارای توجیه اقتصادی؛ می بایست مد نظر تصمیم گیران و سیاست گذاران مربوطه قرار گیرد.

از طرفی، تامین مالی شرکت ها و واحدهای تولیدی صرفاً از طریق بانک ها و عدم توسعه تامین مالی از بازار سرمایه نیز موجب ایجاد فشار مضاعف بر منابع بانکی گردیده که می بایست ضمن توسعه سایر روش های تامین مالی و برطرف نمودن موانع موجود در این خصوص؛ اطلاع رسانی و فرهنگ سازی لازم نیز صورت پذیرد.

با وجود اینکه مطالبات معوق اعضاء کمیسیون هماهنگی بانک های استان در سال ۱۳۹۹ با کاهش جزئی ۶.۲ درصدی مواجه بوده؛ اما باز هم ۴,۳۶۶ میلیارد ریال عدد بزرگی است و باید درخصوص کاهش آن چاره اندیشی لازم صورت گیرد. عدم حمایت کافی از سیستم بانکی در مبحث وصول مطالبات توسط دستگاه های اجرایی و نظارتی و وجود قوانین متعارض در خصوص اعطای تسهیلات و وصول مطالبات باعث حاکم شدن بد حسابی، سوء استفاده بدهکاران عمده و غیر مولد شدن منابع بانک ها گردیده است؛ صریح و شفاف نبودن برخی بخشنامه های بانک مرکزی و یا مصوبات بانک ها در نحوه اجرای مساعدت ها از قبیل استمهال، احیاء و برخورداری از تبصره های وصول مطالبات و بعضاً مداخله مسئولین قضایی در امور پیگیری و وصول مطالبات بانک ها نیز بر عمق مشکل افزوده است. لذا در کارگروه های مختلف از جمله کارگروه تسهیل و رفع موانع تولید می بایست ضمن در نظر داشتن حل مشکلات واحدهای تولیدی از سوی تصمیم گیران؛ به بازگشت منابع بانکی به منظور امکان به کارگیری مجدد آن در چرخه سرمایه گذاری و تولید نیز توجه ویژه ای به عمل آید. این موضوع با توجه به اینکه حجم قابل توجهی از تسهیلات طی سال ۱۳۹۹ به واحدها و کسب و کارهای آسیب دیده از کرونا پرداخت گردیده است؛ اهمیت دوچندان می یابد.

اجرای دقیق بخشنامه ها و دستورالعمل های صادره از بانک مرکزی و نظارت بر حسن اجرای آن، نظارت دقیق بر مصرف تسهیلات اعطایی در بخش های اقتصادی مربوطه و جلوگیری از جابجایی

آن به دیگر بخش‌ها باید بیش از پیش توسط نظام بانکی استان مورد توجه قرار گیرد. به علاوه، در اولویت بندی اعطای تسهیلات توسط کارگروه‌های مختلف و همچنین بانک‌ها و موسسات پولی و اعتباری استان؛ می‌بایست حمایت تسهیلاتی به سمت طرح‌های تولیدی و صناعی که استان در آنها دارای مزیت نسبی بوده و به خصوص طرح‌های زود بازده و اشتغال‌زا سوق داده شود.

در نهایت، کمبود شدید نیروی انسانی کارآمد در بانک‌ها و عدم امکان برون‌سپاری بسیاری از خدمات با توجه به ساختار خاص شبکه بانکی، لزوم پیگیری استخدام و جذب نیرو (صدور مجوز دولت) را به صورت ویژه برای استان نمایان می‌سازد که می‌بایست در دستور کار مسئولین استانی قرار گیرد.

فصل چهاردهم:

نرخ تورم و شاخص های

قیمتی استان

خلاصه فصل:

نرخ تورم کل استان در سال ۱۳۹۹ برابر ۳۵.۶ درصد می باشد که نسبت به تورم کشور ۰.۸ درصد کمتر شده است. و نسبت به سال گذشته ۳.۵ درصد کمتر شده است. نرخ تورم کالاهای خوراکی، آشامیدنی ها و دخانیات خانوارهای شهری استان در سال ۱۳۹۹ برابر ۳۶.۵ درصد و ضریب اهمیت آن ۳۴.۷۱ درصد می باشد، که نسبت به تورم کشور ۲.۲ درصد کمتر است. و نرخ تورم کالاهای غیرخوراکی و خدمات خانوارهای شهری استان برابر ۳۴.۶ درصد و ضریب اهمیت آن ۶۵.۲۹ درصد می باشد، که نسبت به تورم کشور ۰.۵ درصد کمتر است.

۱۴-۱. سیاست‌های اقتصادی تورم و جهت‌گیری‌های استان

مهم ترین سیاست دولت جلوگیری از هر اقدامی است که روند فزاینده رشد نقدینگی و افزایش سرعت گردش پول را در پی داشته باشد در همین راستا سیاست‌گذار با ۴ اقدام «تنظیم دالان نرخ سود»، «استمرار حراج اوراق بدهی»، «معرفی ابزار جدید اوراق ودیعه» و «الزام بانک‌ها به نگهداری اوراق دولتی» در نظر دارد که نرخ بهره در بازارها را در ریل هدف تورمی قرار دهد. در اردیبهشت‌ماه سال جاری، بانک مرکزی در راستای دستیابی به حفظ ارزش پول ملی (ثبات قیمت‌ها) و کمک به رشد اقتصادی، اجرای چارچوب هدف‌گذاری تورم را با اعلام تورم هدف (22 ± 2) درصد برای یک سال آینده آغاز کرد. با اجرای این چارچوب، بانک مرکزی تمام اقدامات خود را با هدف مدیریت انتظارات تورمی و هدایت نرخ تورم به سمت تورم هدف سازماندهی کرده است.

۱۴-۲. بررسی وضعیت تحولات نرخ تورم و شاخص‌های قیمتی

تنظیم دالان نرخ سود با هدف کاهش ذخایر مازاد در شبکه بانکی: بانک مرکزی در تاریخ ۲۵ مردادماه ۱۳۹۹، نرخ سود سپرده‌گذاری بانک‌ها و موسسات اعتباری غیربانکی نزد بانک مرکزی را با یک واحد درصد افزایش، معادل ۱۴ درصد تعیین کرد. این تصمیم علاوه بر کاهش دامنه و همچنین تقارن بیشتر در دالان نرخ سود، اثر محسوسی بر روند نرخ سود بازار بین‌بانکی و همچنین نرخ‌های بازدهی اوراق بدهی دولتی در بازار ثانویه داشته است.

استمرار حراج اوراق بدهی: با توجه به ضرورت تامین مالی غیرتورمی کسری بودجه دولت، تعداد حراج‌های کارگزاری بانک مرکزی تا تاریخ ۱۲ شهریورماه ۱۳۹۹ به ۱۴ مرحله رسید که بر اساس آن، در مجموع ۶۱ هزار میلیارد تومان انواع اوراق بدهی دولتی به بانک‌ها، نهادهای مالی و سایر سرمایه‌گذاران فروخته شد. بدیهی است که فروش اوراق بدهی دولتی از مسیر کارگزاری بانک مرکزی ضمن فراهم کردن زمینه تامین مالی بازاری دولت از یک مسیر غیرتورم‌زا، نقش بسزایی در ممانعت از پولی‌سازی کسری بودجه ایفا کرده است.

معرفی ابزار جدید اوراق ودیعه با هدف مدیریت مناسب ذخایر در بازار بین‌بانکی: با هدف تقویت ابزارهای در دسترس بانک مرکزی برای مدیریت موثر نقدینگی در بازار بین‌بانکی.

الزام بانک‌ها به نگهداری اوراق بهادار دولتی: در راستای اقدامات احتیاطی اقتصاد کلان، بانک مرکزی بانک‌ها و موسسات اعتباری را ملزم کرده تا ظرف مدت سه ماه حداقل معادل ۳ درصد از مانده کل سپرده‌های خود را به صورت اوراق مالی اسلامی قابل معامله در بازار سرمایه - که توسط خزانه‌داری کل کشور منتشر می‌شود - نگهداری کنند. ضمناً بانک مرکزی مجاز است بنا به شرایط و اقتضائات، نسبت یادشده را در مورد بانک‌ها و موسسات اعتباری تعدیل کند. این سیاست ضمن آنکه از منظر تقویت مدیریت ریسک و کفایت سرمایه به بهبود ترازنامه بانک‌ها کمک می‌کند، سبب تعمیق بازار اوراق بدهی به‌ویژه در ترازنامه بانک‌ها برای بسترسازی اجرای کامل دستورالعمل عملیات بازار باز می‌شود.

بالا تر بودن انتظارات تورمی تقاضا کنندگان کالا و خدمات در استان موجب افزایش تقاضای کاذب برای انواع کالاها گردیده که تعادل بازار را برهم زده و موجب افزایش بیشتر تورم گردیده است. از طرفی افزایش هزینه فرصت نگهداری و کاهش ارزش پول ملی موجب کاهش تقاضا برای آن و تمایل روزافزون برای تبدیل پول به کالا و در نتیجه کاهش تمایل به پس انداز و خروج سرمایه از بخش های مولد به سمت بخش های غیر مولد مانند طلا و ارز گردیده است. لذا سطح تولید کاهش یافته که این خود عامل تشدید افزایش قیمت خواهد شد.

از طرف دیگر در استان خراسان جنوبی و بخصوص در مرکز استان با توجه به کم رنگ بودن بخش تولید و عدم اقبال به سرمایه گذاری در این بخش، مسکن به عنوان عامل حفظ ارزش پول و یک گزینه مطمئن جهت سرمایه گذاری در نظر گرفته می شود که باعث افزایش تقاضای سفته بازی در بازار مسکن و افزایش قیمت این کالا گردیده است؛ در سال ۱۳۹۹ یکی از دلایل رشد شاخص تورم استان، تورم ایجاد شده در بخش مسکن می باشد.

۱۴-۳. بررسی وضعیت شاخص های قیمتی

شاخص کل قیمت کالاها و خدمات مصرفی خانوارهای استان خراسان جنوبی (بر مبنای ۱۰۰=۱۳۹۵) در سال ۱۳۹۹ برابر ۲۶۷.۷ می باشد که نسبت به شاخص کشور ۱۵ واحد بیشتر شده است. و نسبت به سال گذشته ۷۰ واحد بیشتر شده است. همچنین نرخ تورم کل استان در سال ۱۳۹۹ (درصد تغییر شاخص نسبت به سال قبل) برابر ۳۵.۶ درصد می باشد که نسبت به تورم کشور ۰.۸ درصد کمتر شده است. و نسبت به سال گذشته ۳.۵ درصد کمتر شده است. بیشترین نرخ تورم متعلق به استان کرمانشاه به میزان ۴۰.۱ درصد، رتبه دوم متعلق به استان خراسان شمالی با ۳۹.۶ درصد می باشد. و کمترین نرخ تورم متعلق به استان مرکزی به میزان ۳۳.۳ درصد می باشد. استان خراسان جنوبی در رده ۲۱ قرار دارد.

۱۴-۴. بررسی و تحلیل اجزاء شاخص‌های قیمتی

۱۴-۴-۱. شهری:

شاخص کالاهای خوراکی، آشامیدنی‌ها و دخانیات خانوارهای شهری (برمبنای ۱۰۰=۱۳۹۵) استان خراسان جنوبی در سال ۱۳۹۹ برابر ۳۰۰.۹ و ضریب اهمیت ۳۴.۷۱ درصد می‌باشد، که درصد تغییرات شاخص نسبت به سال قبل (نرخ تورم) برابر ۳۶.۵ درصد می‌باشد و نسبت به تورم کشور ۲.۲ درصد کمتر است. و بیشترین نرخ تورم در استان هرمزگان با ۴۹.۵ درصد و کمترین نرخ تورم در استان گیلان با ۳۲.۷ درصد می‌باشد.

شاخص کالاهای غیرخوراکی و خدمات خانوارهای شهری (برمبنای ۱۰۰=۱۳۹۵) استان خراسان جنوبی در سال ۱۳۹۹ برابر ۲۴۷.۸ و ضریب اهمیت ۶۵.۲۹ درصد می‌باشد، که درصد تغییرات شاخص نسبت به سال قبل (نرخ تورم) برابر ۳۴.۶ درصد می‌باشد و نسبت به تورم کشور ۰.۵ درصد کمتر است. و بیشترین نرخ تورم در استان چهارمحال و بختیاری با ۴۰.۸ درصد و کمترین نرخ تورم در استان خراسان رضوی با ۲۹ درصد می‌باشد.

۱۴-۴-۲. روستایی:

شاخص کالاهای خوراکی، آشامیدنی‌ها و دخانیات خانوارهای روستایی (برمبنای ۱۰۰=۱۳۹۵) استان خراسان جنوبی در سال ۱۳۹۹ برابر ۳۰۲.۶ و ضریب اهمیت ۴۲.۴۷ درصد می‌باشد، که درصد تغییرات شاخص نسبت به سال قبل (نرخ تورم) برابر ۳۸.۴ درصد می‌باشد و نسبت به تورم کشور ۱.۵ درصد کمتر است. و بیشترین نرخ تورم در استان کرمانشاه با ۴۹.۹ درصد و کمترین نرخ تورم در استان گیلان با ۲۹.۸ درصد می‌باشد.

شاخص کالاهای غیرخوراکی و خدمات خانوارهای روستایی (برمبنای ۱۰۰=۱۳۹۵) استان خراسان جنوبی در سال ۱۳۹۹ برابر ۲۴۸.۳ و ضریب اهمیت ۵۷.۵۳ درصد می‌باشد، که درصد تغییرات شاخص نسبت به سال قبل (نرخ تورم) برابر ۳۴.۱ درصد می‌باشد و نسبت به تورم کشور ۱.۷ درصد کمتر است. و بیشترین نرخ تورم در استان بوشهر با ۴۲.۶ درصد و کمترین نرخ تورم در استان قزوین با ۳۱.۱ درصد می‌باشد.

۱۴-۵. جمع بندی و ارائه توصیه های سیاستی

هدایت سرمایه های سرگردان در اقتصاد از سمت بازارهای واسطه گری و غیرواقعی به سوی بخشهای تولیدی و کنترل فعالیتهای سوداگرانه نظیر مبادلات بازار مسکن، ارز، خودرو، طلا و ... از طریق اعمال سیاستهای مالیاتی و درنظر گرفتن مشوق های سرمایه گذاری خاص مناطق کم برخوردار مانند خراسان جنوبی در این زمینه می تواند مفید واقع شود.

به منظور مدیریت نقدینگی و مهار تورم سه دسته از اقدامات، کنترل نقدینگی موجود، مدیریت خلق نقدینگی جدید، کاهش حجم نقدینگی. ضروری می باشد. برای کنترل نقدینگی موجود (جلوگیری از افزایش سرعت گردش نقدینگی) با هدف کنترل سفته بازی و ورود نقدینگی به بازار ملتهب دارایی‌ها (اعم از ارز، طلا، املاک و مستغلات و...)، اقداماتی از جمله ۱. کنترل سپرده های کلان و تراکنش های آنها ۲. اعطای مجوز افتتاح سپرده های سرمایه گذاری دو ساله و بالاتر ۳. فروش اوراق و دارایی های دولتی و سپرده گذاری منابع حاصله در بانک ها (با هدف جمع آوری نقدینگی مردم و وارد نکردن آن به اقتصاد) ۴. اجرای مالیات ستانی از عایدی سرمایه ۵. ثبات بخشی به بازار ارز و سکه پیشنهاد می شود.

برای مدیریت خلق نقدینگی جدید اقدامات، اعمال محدودیت بر رشد ترازنامه بانک ها به ویژه بانک های مشکل دار ، نظارت شدید بر بانک ها به منظور ممانعت از ورود در فعالیت های سفته بازانه توسط شرکت های زیر مجموعه و سایر اشخاص مرتبط، کنترل اعطای تسهیلات کلان توسط مقام ناظر، کاهش نرخ سود سپرده های کوتاه مدت باید صورت پذیرد. همچنین برای کاهش حجم نقدینگی موجود راهکارهایی از جمله فروش اموال مازاد بانک ها، تسویه مطالبات غیرجاری بدهکاران بانک ها با سپرده های این بدهکاران در بانک های دیگر؛ پیشنهاد می گردد.

اجرای راهکارهای پیش گفته متضمن اطلاع کامل نسبت به اطلاعات و سوابق عملکردی و همچنین ذینفعان اصلی کلیه دارندگان حساب های سپرده‌های در شبکه بانکی (با اولویت سپرده های کلان) و تراکنش های آنهاست. از سوی دیگر ضروری است بانک مرکزی نظام کنترلی دقیق تری را بر بانک ها اعمال کند به گونه ای که ضمن تسهیل رصد و نظارت بر سپرده های کلان و

تراکنش‌های بزرگ بانکی بر تصمیمات هیئت مدیره و هیئت عامل درباره اعطای تسهیلات کلان و سرمایه‌گذاری‌های بانک‌ها و همچنین نرخ سود سپرده‌ها نظارت فعال داشته باشد.

مهارت‌انبار نقدینگی و روانه نقدینگی، هرکدام نیازمند راه‌حل‌های متفاوتی است، اما آنچه به عنوان یک اقدام سریع و فوری از سوی سیاستگذار باید صورت گیرد، کنترل روانه نقدینگی است. برای آنکه بدانیم روانه نقدینگی چگونه کنترل خواهد شد، به مواردی اشاره خواهیم کرد که می‌تواند مانع از رشد فزاینده روانه نقدینگی می‌شوند.

۱. کنترل اضافه برداشت‌ها و رشد قاعده‌مند پایه پولی

طی سال‌های اخیر، بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی و یا به عبارتی اضافه برداشت بانک‌ها، مهمترین عامل رشد پایه پولی بوده. کنترل نقدینگی بدون کنترل اضافه برداشت‌ها امکانپذیر نبوده و به عنوان پیش‌مقدمه هرگونه سیاستی است. اهمیت کنترل اضافه برداشت بانک‌ها، حتی از خطوط اعتباری پرداخت شده به بانک‌ها برای بازپرداخت سپرده‌های سپرده‌گذاران مؤسسات پولی و اعتباری منحل شده در انتهای سال ۱۳۹۶ نیز بیش‌تر است (البته طراحی سازوکاری برای تسویه این تعهدات با کمترین فشار بر پایه پولی ضروری است).

البته اقدامات فوق‌تنها یکی از گام‌های ابتدایی اصلاح نظام بانکی است. مهمترین موضوعی که از سوی دولت و بانک مرکزی باید مورد توجه قرار گیرد، اصلاح نظام بانکی است که بدون آن کنترل انبار و روانه نقدینگی امکانپذیر نخواهد بود.

۲. پرهیز از سیاست‌های کنترل قیمتی و اعمال یک سیاست حمایت‌یارانه‌ای با منابع مشخص

در تورم‌های بالا، سیاستگذار با انگیزه رضایت عموم مردم علاقه‌مند به اجرای یک سری از سیاست‌های کنترل قیمتی است. این سیاست‌ها به افزایش هزینه‌بناگاه‌ها و بخش تولید منجر شده و خود باعث افزایش ضرر و زیان بخش تولیدی و بدهی بیشتر این بناگاه‌ها به دولت و بانک‌ها خواهد شد که آثار اقتصاد کلان آن بدتر خواهد بود.

در مقابل، یک سیاست و اقدام فوری که باید از طرف دولت صورت گیرد، اصلاح یارانه‌هاست به نحوی که در کنار عدم کنترل قیمت‌ها و حذف ارز با نرخ ترجیحی و یکسان‌سازی نرخ ارز، یک

نظام پرداخت یارانه ای و حمایتی برای بخشی از جامعه (برای مثال سه یا چهار دهک اول) در نظر بگیرد تا بتوان در عین عدم کنترل قیمتی، امنیت غذایی این گروه را تأمین کرده و مانع از افزایش جمعیت زیر خط فقر مطلق شد.

یارانه های پرداختی باید دارای منابع مشخص (مانند حذف سایر یارانه های غیرهدفمند مانند انرژی و یا افزایش نرخ ارز) بدون فشار به پایه پولی باشد. از طرف دیگر یارانه ها نباید به صورت ادوار مشخص (یعنی مثلاً ماهیانه) باشند، بلکه باید به صورت موردی پرداخت شده و دائمی نباشد تا به تعهدات آتی برای بودجه دولت منجر نشود.

۳. احتراز شدید از سیاست های برهم زننده توازن بودجه

در شرایط تورمی، اتخاذ سیاست هایی که به افزایش هزینه های دولت منجر می شود (برای مثال، افزایش حقوق و دستمزد در میانه سال) ممکن است در دستور کار دولت قرار گیرد. در این خصوص باید توجه داشت که هر سیاستی که موجب عدم توازن بودجه و ایجاد کسری بودجه شود، می تواند آثار سوئی در نظام پولی نیز داشته باشد و شرایط تورمی را بدتر کند.

مواردی که در بالا به اختصار به آنها اشاره شد، مهمترین موضوعاتی است که می تواند در شرایط فعلی منجر به کنترل انباره تورم شده و خطر رشد فزاینده نقدینگی و ابرتورم را کاهش دهد.

فصل پانزدهم:

وضعیت مالی و

بودجه ای استان

خلاصه فصل

درآمدهای عمومی استان در سال ۱۳۹۹ به مبلغ ۵,۵۶۸ میلیارد ریال بوده است که نسبت به سال قبل، ۵۷ درصد افزایش و معادل ۱۳۳ درصد تحقق یافته است. سهم درآمد های مالیاتی، از درآمد های عمومی استان ۹۱ درصد و به میزان ۵,۰۶۳ میلیارد ریال بوده است که نسبت به سال قبل، ۶۳ درصد افزایش پیدا کرده است.

در مقابل مصارف عمومی استان در سال ۱۳۹۹ به مبلغ ۵,۴۹۷ میلیارد ریال بوده که ۱۲ درصد نسبت به سال قبل کاهش یافته است. از این میزان اعتبار، ۳,۶۰۸ میلیارد ریال صرف اعتبارات هزینه ای و ۱,۸۸۹ میلیارد ریال صرف اعتبارات تملک دارایی های سرمایه ای استان شده است. در این سال اعتبارات هزینه ای ۲ درصد افزایش و در مقابل اعتبارات تملک دارایی های سرمایه ای ۳۰ درصد نسبت به سال گذشته کاهش یافته است.

۱-۱۵. سیاست‌های اقتصادی مالی و بودجه ای و جهت گیری های استان

با شیوع بیماری کرونا و ادامه تحریم های اقتصادی در سال ۱۳۹۹ کشور به دلیل وابستگی بالا به درآمدهای نفتی، از کانال کاهش قیمت نفت و درآمدهای ارزی متأثر شده و با کسری بودجه مواجه گردید. منابع حاصل از فروش نفت و گاز تنها ۲۸ درصد مقدار مصوب، محقق شد و عمده درآمد جایگزین دولت از واگذاری دارایی مالی محقق شد. واگذاری بنگاههای دولتی موضوع جزء (۲) بند (د) سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی، واگذار تمام یا بخشی از سهام و دارایی‌های دولتی دستگاههای اجرائی زیر مجموعه قوه مجریه و باقی‌مانده سهام متعلق به دولت و شرکتهای دولتی، واگذاری سهام در قالب صندوق‌های سرمایه‌گذاری قابل معامله در بورس، انتشار اوراق مالی اسلامی براساس تبصره ۵ بند (الف) قانون بودجه سال ۱۳۹۹، انتشار اسناد

تسویه خزانه از مهمترین سیاست‌های بودجه‌ای جهت تأمین منابع مالی دولت در این سال بود. در استان هم در این سال از ابزارهای مالی، تسویه اسناد خزانه نوع اول و نوع دوم، مولد سازی و فروش دارایی‌های دولت براساس تبصره ۱۲ قانون بودجه سال ۱۳۹۹ دارایی‌های دولت جهت تأمین منابع درآمدی بکارگرفته شد.

از دیگر سیاست‌های مالیاتی دولت در سال ۱۳۹۹، تعیین تکلیف مطالبات مالیاتی دولت از اشخاص حقیقی و حقوقی تا پایان سال ۱۳۹۸ با استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی موضوع ماده ۱۶۹ مکرر قانون مالیات‌های مستقیم بود. در راستای اجرای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی در سال ۱۳۹۹، پروژه اقتصاد مقاومتی اولویت توسعه و استقرار نظام جامع مدیریت بدهی‌ها و دارایی‌های مالی در استان عملیاتی شد.

۱۵-۲. بررسی وضعیت تحولات مالی و بودجه‌ای استان

درآمدهای عمومی استان در سال ۱۳۹۹ به مبلغ ۵,۵۶۸ میلیارد ریال بوده است که نسبت به سال قبل، ۵۷ درصد افزایش و معادل ۱۳۳ درصد تحقق یافته است. رشد درآمد‌های استان در این سال به دلیل رشد ۶۳ درصدی درآمد‌های مالیاتی استان بوده است.

طرح خزانه‌داری الکترونیکی در استان در سال ۱۳۹۹ با هدف اصلاح فرآیندهای عملیاتی خزانه‌داری دنبال و تکمیل شد. از آثار و دستاوردهای ملموس اجرای این طرح تسریع و تسهیل در ارائه خدمات، صرفه جویی قابل ملاحظه‌ای در هزینه‌های جاری دستگاه‌های اجرایی، ارتقای نظارت مالی از طریق کنترل‌های هوشمند طراحی شده در سامانه‌ها، ارتقای سطح پاسخگویی و ... بود.

در اجرای جزءهای ۲ و ۳ بند د تبصره ۱۲ ماده واحده قانون بودجه کارگروه استانی مولدسازی و فروش اموال مازاد در استان تشکیل گردید به طوری که در این سال ۴۸ پرونده فروش اموال مازاد دستگاه‌های اجرایی به تصویب کارگروه استانی مولدسازی و فروش اموال مازاد رسید و جهت طرح در کارگروه ملی مولد سازی و فروش اموال مازاد به وزارت امور اقتصادی و دارایی ارسال گردید. تا پایان سال ۱۳۹۹ تعداد ۴۵ پرونده مجوز فروش صادر و جهت اقدام به فروش به دستگاه‌های

اجرایی استان ابلاغ گردید. از محل فروش املاک مازاد تا پایان سال ۱۳۹۹ مبلغ ۱۰۹ میلیارد ریال به حساب درآمدی ۲۱۰۲۲۱ واریز گردیده است. همچنین در اجرای احکام بودجه ای سال ۱۳۹۹ اسناد خزانه اسلامی موضوع بند های ه و ز تبصره ۵ ماده واحده قانون بودجه سال ۱۳۹۸ جهت تسویه بدهی های قطعی دولت به اشخاص حقیقی و حقوقی صادر گردید و ۴۶ درصد اسناد خزانه اختصاص داده شده در استان به مبلغ ۱۰۵۳.۸ میلیارد ریال جذب گردید.

۱۵-۳. بررسی و تحلیل کلی وضع مالی استان

۱۵-۳-۱. نسبت مالیات به محصول ناخالص داخلی استان

در سال ۱۳۹۹ درآمد های مالیاتی به میزان ۵,۰۶۳ میلیارد ریال و تولید ناخالص داخلی به قیمت جاری به مقدار ۲۲۹,۸۷۳ میلیارد ریال بوده است. نسبت مالیات به تولید ناخالص داخلی استان در این سال برابر با ۲.۲ درصد بوده که نسبت به سال قبل ۱۲ واحد درصد افزایش یافته است.

جدول ۱۵-۱. نسبت درآمد های مالیاتی به تولید ناخالص داخلی استان

شرح	۱۳۹۸	۱۳۹۹	درصد تغییر
درآمد های مالیاتی (میلیارد ریال)	۳,۱۱۵	۵,۰۶۳	۶۳
تولید ناخالص داخلی (میلیارد ریال)	۱۵۷,۸۳۲	۲۲۹,۸۷۳	۴۶
نسبت T/GDP (درصد)	۲	۲.۲	۱۰

مأخذ: خزانه معین استان، مرکز آمار ایران و محاسبات کارشناسی

۱۵-۳-۲. ضریب برداشت

درآمدهای عمومی استان در سال ۱۳۹۹ مبلغ ۵,۵۶۸ میلیارد ریال و کل مصارف عمومی استان ۵,۴۹۷ میلیارد ریال بوده است. درآمدهای عمومی استان ۵۷ درصد افزایش و در مقابل مصارف عمومی استان ۱۲ درصد نسبت به سال قبل کاهش یافته است. ضریب برداشت در سال ۱۳۹۹، ۹۹ درصد بوده که نسبت به سال قبل ۴۴ واحد درصد کاهش یافته که نشان می دهد درآمدهای عمومی استان توانسته مصارف عمومی را پوشش دهد.

جدول ۱۵-۲. میزان ضریب برداشت استان

شرح	۱۳۹۸	۱۳۹۹	درصد تغییر
مصارف عمومی (میلیارد ریال)	۶,۲۵۱	۵,۴۹۷	-۱۲
درآمد های عمومی (میلیارد ریال)	۳,۵۵۳	۵,۵۶۸	۵۷
ضریب برداشت (درصد)	۱۷۶	۹۹	-۴۴

مأخذ: خزانه معین استان و محاسبات کارشناسی

۱۵-۴. بررسی و تحلیل وضعیت منابع و مصارف عمومی بودجه استان

۱۵-۴-۱. منابع عمومی دولت

در سال ۱۳۹۹ میزان درآمد های عمومی استان ۵,۵۶۸ میلیارد ریال بوده که ۵۷ درصد نسبت به سال قبل رشد داشته و معادل ۱۳۳ درصد تحقق پیدا است. در این سال ۹۱ درصد درآمد های استانی، را درآمد های مالیاتی به مبلغ ۵,۰۶۳ میلیارد ریال تشکیل داده که نسبت به سال قبل ۶۳ درصد افزایش یافته است. درصد تحقق درآمد های مالیاتی استان در سال ۱۳۹۹ نسبت به مصوب، ۱۴۴ درصد بوده است. میزان درآمد های مالیاتی استان به تفکیک در سال ۱۳۹۹ و مقایسه با سال قبل در نمودار ۱۵-۱ نشان داده شده است. از مجموع درآمد های مالیاتی استان، ۵۷ درصد آن به میزان ۲,۸۹۸ میلیارد ریال درآمد مالیات مستقیم و ۴۳ درصد آن به میزان ۲,۱۶۵ میلیارد ریال درآمد مالیات غیر مستقیم می باشد. در سال ۱۳۹۹ درآمد های مالیاتی مستقیم و غیر مستقیم به ترتیب ۸۰ درصد و ۴۴ درصد نسبت به سال قبل افزایش یافته است. همچنین درصد تحقق درآمد مالیات مستقیم و غیر مستقیم در سال ۱۳۹۹ به ترتیب برابر ۱۸۴ و ۱۱۲ درصد بوده است.

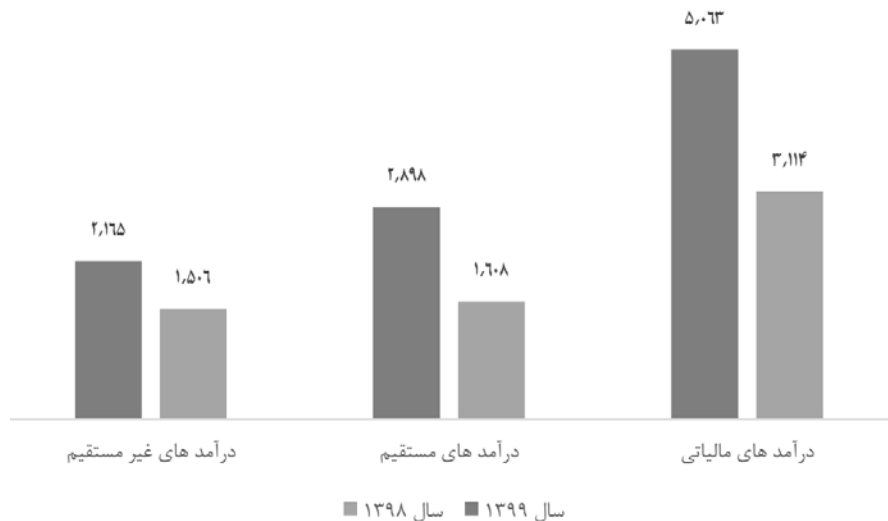
درآمد حاصل از انحصارات و مالکیت دولت با ۷۰ درصد کاهش از ۲۰۸ میلیون ریال در سال ۱۳۹۸ به ۶۲ میلیون ریال در سال ۱۳۹۹ رسیده که ۲۷ درصد تحقق یافته است. درآمد حاصل از خدمات و فروش کالا با ۱۴ درصد افزایش نسبت به سال قبل به ۲۰۸ میلیارد ریال رسیده است و ۸۰ درصد مصوب آن محقق شده است. درآمد های حاصل از جرائم و خسارات در این سال، ۲۸۶ میلیارد ریال بوده که ۲۲ درصد نسبت به سال قبل افزایش یافته و ۷۷ درصد نسبت به مصوب تحقق پیدا کرده است. در سال ۱۳۹۹ درآمد های متفرقه ۱۱ میلیارد ریال بوده که ۴۷ درصد نسبت به سال قبل کاهش یافته است و ۱۶ درصد نسبت به مصوب تحقق پیدا کرده است. درآمد حاصل

از واگذاری دارایی های سرمایه ای در این سال با ۱۰۴ درصد افزایش نسبت به سال قبل به ۱۵۸ میلیون ریال رسیده و ۸۷۸ درصد نسبت به مصوب تحقق پیدا کرده است.

جدول ۱۵-۳. میزان درآمدهای عمومی استان (میلیون ریال)

عنوان درآمد	۱۳۹۸			۱۳۹۹			درصد تغییر عملکرد
	مصوب	عملکرد	درصد تحقق	مصوب	عملکرد	درصد تحقق	
درآمدهای استانی	۴,۰۸۸,۰۶۶	۳,۵۵۲,۸۸۷	۸۷	۴,۲۰۲,۵۳۷	۵,۵۶۷,۷۷۲	۱۳۳	۵۷
درآمدهای مالیاتی	۲,۷۲۴,۷۱۹	۳,۱۱۴,۷۵۰	۱۱۴	۳,۵۰۴,۰۲۴	۵,۰۶۲,۸۳۰	۱۴۴	۶۳
درآمد های ناشی از کمک اجتماعی	.	.	.	.	.	.	.
درآمد حاصل از انحصارات و مالکیت دولت	۶۴۰	۲۰۸	۳۳	۲۳۱	۶۲	۲۷	-۷۰
درآمد حاصل از خدمات و فروش کالا	۱۷۸,۷۶۳	۱۸۲,۴۰۳	۱۰۲	۲۵۹,۴۷۱	۲۰۸,۱۶۲	۸۰	۱۴
درآمد های حاصل از جرائم و خسارات	۳۳۳,۲۹۵	۲۳۴,۸۵۶	۷۰	۳۷۱,۰۰۱	۲۸۵,۷۴۲	۷۷	۲۲
درآمد های متفرقه	۸۵۰,۵۴۹	۲۰,۵۹۱	۲	۶۷,۷۹۲	۱۰,۸۱۸	۱۶	-۴۷
واگذاری دارایی های سرمایه ای	۱۰۰	۷۷	۷۷	۱۸	۱۵۸	۸۷۸	۱۰۴
منابع حاصل از واگذاری دارایی های مالی	.	.	.	.	.	.	.

مأخذ: خزانه معین استان

نمودار ۱۵-۱. درآمدهای مالیاتی استان (میلیارد ریال)

ماخذ: خزانه معین استان

۱۵-۴-۲. مصارف عمومی دولت

عملکرد اعتبارات استان

در سال ۱۳۹۹ میزان مصارف عمومی استان ۵,۴۹۷ میلیارد ریال می باشد. از این میزان ۳,۶۰۸ میلیارد ریال صرف اعتبارات هزینه ای و ۱,۸۸۹ میلیارد ریال صرف اعتبارات تملک دارایی های سرمایه ای استان شده است. در این سال اعتبارات هزینه ای ۲ درصد افزایش و در مقابل اعتبارات تملک دارایی های سرمایه ای ۳۰ درصد نسبت به سال گذشته کاهش یافته است. نسبت اعتبارات تملک دارایی های سرمایه ای به هزینه ای در این سال ۵۲ درصد برآورد شده که نسبت به سال قبل کاهش یافته که بیانگر کاهش سرمایه گذاری در بخش دارایی های سرمایه ای استان می باشد.

جدول ۱۵-۴. عملکرد اعتبارات استان (میلیارد ریال)

شرح	سال ۱۳۹۸	سال ۱۳۹۹	درصد تغییر
اعتبارات هزینه ای	۳,۵۳۹	۳,۶۰۸	۲
اعتبارات تملک دارایی های سرمایه ای	۲,۷۱۲	۱,۸۸۹	-۳۰
نسبت اعتبارات تملک دارایی های سرمایه ای به هزینه ای (درصد)	۷۷	۵۲	-۳۲

مأخذ: خزانه معین استان

عملکرد اعتبارات تملک دارایی های سرمایه ای

اعتبارات تملک دارایی های سرمایه ای در سال ۱۳۹۹ به میزان ۱۸۸۹ میلیارد ریال بوده که ۳۰ درصد نسبت به سال قبل کاهش یافته است. در این سال اعتبارات تملک دارایی های سرمایه ای استانی ۷۵۴ میلیارد ریال، اعتبارات ملی استانی شده ۶۰۸ میلیارد ریال و سایر ۱۱۳۵ میلیارد ریال بوده است. درصد تحقق اعتبارات تملک دارایی های سرمایه ای استانی ۳۴ درصد، ملی استانی شده ۶۰ درصد و سایر ۳۰ درصد بوده است. عملکرد اعتبارات تملک دارایی های سرمایه ای استانی ۵.۵ درصد افزایش و ملی استانی شده ۳۷ افزایش و سایر ۲۶ درصد کاهش یافته است.

جدول ۱۵-۵. عملکرد اعتبارات تملک دارایی های سرمایه ای به تفکیک محل تأمین (میلیارد ریال)

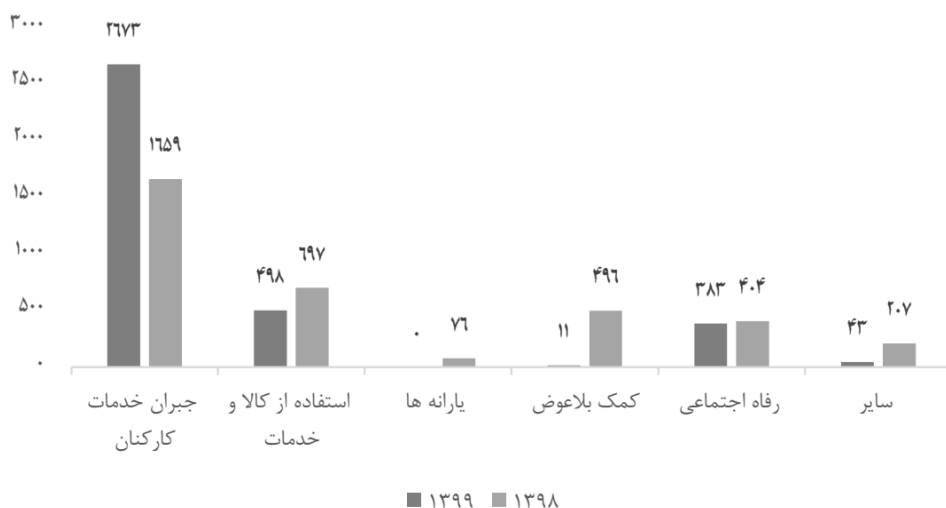
شرح	سال ۱۳۹۸		سال ۱۳۹۹		درصد تغییر عملکرد
	مصوب	عملکرد	تحقق درصد	عملکرد	تحقق درصد
استانی	۲,۴۱۷	۷۱۴	۲۹	۷۵۴	۳۴
ملی استانی شده	۱,۶۸۷	۴۴۵	۲۶	۶۰۸	۶۰
سایر	۳,۲۱۳	۱,۵۵۳	۴۸	۱,۱۳۵	۳۰

مأخذ: خزانه معین استان

عملکرد اعتبارات هزینه ای

عملکرد اعتبارات هزینه ای به تفکیک فصول در سال ۱۳۹۹ و مقایسه آن با سال قبل در نمودار ۱۵-۲ نشان داده شده است. در این سال مجموع اعتبارات هزینه ای مبلغ ۳۶۰۸ میلیارد ریال بوده است که نسبت به سال قبل ۲ واحد درصد افزایش یافته است. در این سال مبلغ اعتبارات هزینه شده فصل جبران خدمات کارکنان ۲۶۷۳ میلیارد ریال بوده است که نسبت به سال قبل ۶۱ درصد

افزایش یافته است. مبلغ اعتبارات هزینه شده فصل استفاده از کالا و خدمات، ۴۹۸ میلیارد ریال بوده که ۲۹ درصد کاهش داشته است. در این سال در فصل هزینه های اموال و دارایی و فصل یارانه ها هزینه ای صورت نگرفته است. مبلغ اعتبارات هزینه شده فصل کمک بلاعوض، ۱۱ میلیارد ریال بوده که ۹۸ درصد نسبت به سال گذشته کاهش پیدا کرده است. در فصل رفاه اجتماعی، مبلغ اعتبارات هزینه شده ۳۸۳ میلیارد ریال که ۵ درصد نسبت به سال قبل کاهش داشته است. همچنین مبلغ اعتبارات هزینه شده در فصل سایر ۴۳ میلیارد ریال بوده که ۷۹ درصد نسبت به سال قبل کاهش یافته است.

نمودار ۱۵-۲. عملکرد اعتبارات هزینه ای به تفکیک فصول (میلیارد ریال)

ماخذ: خزانه معین استان

۱۵-۵. جمع بندی و ارائه توصیه های سیاستی

- در جهت تسهیل امر مولدسازی دارایی های دولت پیشنهاد می شود مجوز فروش اقساطی داده شود، تهاتر با حقوق کارکنان دولت امکان پذیر باشد، تهاتر با بدهی های تسجیل شده دستگاه های اجرایی وجود داشته باشد و تجاری سازی و مشارکت در ساخت با بخش خصوصی برای زمین های دارای پتانسیل برای ایجاد ارزش افزوده بالاتر بهترین راه مولدسازی می باشد؛

- در اولویت قرار گرفتن طرح‌ها و هزینه‌های دستگاه‌های استانی وصول‌کننده منابع از طریق فروش اموال در سازوکار صندوق استانی موضوع تبصره ۱۸ لایحه بودجه و دادن اختیارات به استانها در قالب تبصره ۱۸ به نحوی که توزیع بخشی از تسهیلات بانکی در جهت رشد اقتصادی استان توسط شورای برنامه ریزی و استان‌ها انجام شود؛
- طراحی سامانه مدل توزیع اعتبارات تملک دارایی سرمایه‌ای به نحوی که منابع لازم برای تحقق رشد اقتصادی در استان و شهرستان به تفکیک منابع عمده از جمله بخش دولتی، تسهیلات بانک‌ها، صندوق توسعه ملی، بخش خصوصی، شرکت‌های دولتی، بازار سرمایه، سرمایه‌گذاری بخش خارجی و شهرداری‌ها مشخص شده باشد؛
- با توجه به حجم بالای اسناد مالکیت اموال دستگاه‌های اجرایی و همچنین گردش زیاد آن در مخزن اسناد و اوراق بهادار و این که نگهداری و تحویل و دریافت آن از دستگاه‌های اجرایی به صورت دستی امری بسیار سخت و زمانبر و از طرفی با دقت پایین می باشد پیشنهاد می گردد نرم افزاری متمرکز برای این امر طراحی شود؛
- درآمد جرائم معوق رانندگی جزئی از درآمدهای جرائم رانندگی استان می باشد ولی تنها به دلیل عدم پرداخت در زمان مقرر به حساب درآمد های ملی ناجا منظور می گردد و از سهم درآمد های استانی کسر می گردد. پیشنهاد می گردد در جداول پیوست قانون بودجه سنواتی جرائم معوق رانندگی بصورت استانی پیش بینی گردد؛
- لزوم متمرکز شدن حساب شرکت ها و سرمایه گذاران در داخل بانکهای استان جهت تجهیز منابع برای سرمایه گذاری در طرح ها و پروژه های عمرانی و زیر بنایی.

فصل شانزدهم:

نظام مالیاتی استان

خلاصه فصل

درآمدهای مالیاتی اصلی ترین منبع درآمدهای عمومی استان با سهم بیش از ۹۰ درصدی از کل درآمدهای استان به حساب می آید. مقدار پیش بینی شده برای درآمدهای مالیاتی استان در سال ۱۳۹۹، ۳ هزار و ۵۰۴ میلیارد ریال بوده، در حالیکه که بیش از ۵ هزار و ۶۲ میلیارد ریال وصول شده است که این میزان نسبت به پیش بینی ۱۴۴ درصد تحقق یافته و نسبت به دوره مشابه سال قبل نیز ۶۲.۵ درصد افزایش را نشان می دهد. از مجموع درآمدهای مالیاتی استان ۵۷ درصد از محل مالیات های مستقیم و ۴۳ درصد از محل مالیات های غیر مستقیم وصول شده است.

۱۶-۱. سیاست های مالیاتی و جهت گیری های استان خراسان جنوبی

در چند سال اخیر بحث هوشمندسازی اقتصاد به طور کلی و هوشمندسازی نظام مالیاتی کشور به طور خاص در دستور کار قرار گرفته و اقدامات خوبی در این راستا انجام شده است. اداره پایدار و مطلوب کشور فقط با تکیه بر نظام مالیاتی کارا، منصف و هوشمند امکان پذیر است. از این رو یکی از اقدامات مهم در خصوص مدرن سازی نظام مالیاتی، اجرای طرح جامع مالیاتی بوده که با تکیه بر آن، خدمات مالیاتی به صورت الکترونیکی به مودیان ارایه می گردد. با اجرای طرح جامع مالیاتی، کلیه مراحل پرونده های مالیاتی از ابلاغ اوراق مالیاتی تا پرداخت مالیات به صورت الکترونیکی انجام خواهد شد.

در سال ۱۳۹۹ برنامه ریزی ها در خصوص اجرای ابلاغ الکترونیکی اوراق مالیاتی که یکی از اقدامات مهم در خصوص مدرن سازی نظام مالیاتی و اجرای طرح جامع مالیاتی به شمار می رود، در کشور و به تبع آن در استان آغاز شده است. با اجرای طرح ابلاغ الکترونیکی اوراق مالیاتی، خدمات مالیاتی به صورت الکترونیکی در خدمت مؤدیان قرار می گیرد. پروژه ابلاغ الکترونیک اوراق مالیاتی

به منظور توسعه دولت الکترونیک و پیشبرد اهداف و برنامه‌های سازمان امور مالیاتی در حوزه مکانیزاسیون فرآیندها، تسهیل در فرآیند مالیات ستانی و کاهش رفت و آمد مؤدیان به ادارات مالیاتی اجرایی شده است. بر این اساس سازمان امور مالیاتی کشور، با استناد به قانون مالیات‌های مستقیم و سایر قوانین مربوط، سازوکارهای ابلاغ الکترونیکی اوراق مالیاتی را به اجرا درآورده است. با این روش، شکل و فرآیند ابلاغ از حالت سنتی (کاغذی) به صورت جدید (الکترونیکی) تغییر یافته و به جای تشریفات اداری حضوری ابلاغ، فرآیند ابلاغ بصورت فنی (سامانه‌های مالیاتی) به اجرا در می‌آید.

از دیگر برنامه‌ها در راستای مدرن سازی نظام مالیاتی راه‌اندازی سامانه برون سپاری اخذ مالیات نقل و انتقال املاک به دفاتر اسناد رسمی (موضوع تبصره (۴) ماده ۱۸۷ قانون مالیات‌های مستقیم) با همکاری سازمان ثبت اسناد و املاک کشور بوده، که در سال ۱۳۹۹ مورد بهره‌برداری قرار گرفته است.

۱۶-۲. بررسی وضعیت تحولات مالیاتی استان

یکی از مهمترین دستاوردهای مالیاتی در سال ۱۳۹۹ تعیین میزان ریسک مودیان با توجه به اطلاعات موجود در سامانه‌های مالیاتی با فعال نمودن موتور ریسک طرح جامع مالیاتی بوده است. در این سال و برای اولین بار با اجرای ماده ۹۷ قانون مالیات‌های مستقیم برای عملکرد سال ۱۳۹۸، خود اظهاری مودیان بر مبنای الگوی مدیریت ریسک و تمکین مالیاتی مورد پذیرش قرار گرفت. الگوی مدیریت ریسک و تمکین مالیاتی به عنوان الگوی مورد پذیرش همه نظام‌های مالیاتی به حساب می‌آید. در واقع رسیدگی تمامی اظهارنامه‌های مالیاتی به مفهوم هدر دادن منابع و افزایش هزینه‌های وصول مالیات می‌باشد و از طرفی کشف فرار و تقلب مالیاتی را با مشکل جدی مواجه می‌نماید، بنابراین روش جایگزین مشروط سازی رسیدگی‌های مالیاتی به میزان درجه ریسک مودیان و با استناد به اطلاعات قابل اتکا با رعایت اصل اهمیت می‌باشد که این موضوع منجر به بهبود کیفیت گزارش‌های حسابرسی، ابراز صادقانه و افزایش تمکین مالیاتی می‌گردد.

درخصوص هوشمند سازی نظام مالیاتی با تکیه بر اطلاعات و داده های بدست آمده، اظهارنامه های عملکرد سال ۱۳۹۸ ارائه شده از سوی اشخاص حقیقی و صحت سنجی آنها، ۷۴ درصد اظهارنامه ها از پرداخت مالیات معاف شده اند و از مابقی اظهارنامه ها در این منبع، ۶۲ درصد آنها تبصره ۱۰۰ شده اند، یعنی درآمد و مالیات ابرازی از سوی مودیان محترم مالیاتی از سوی این اداره کل تأیید شده است.

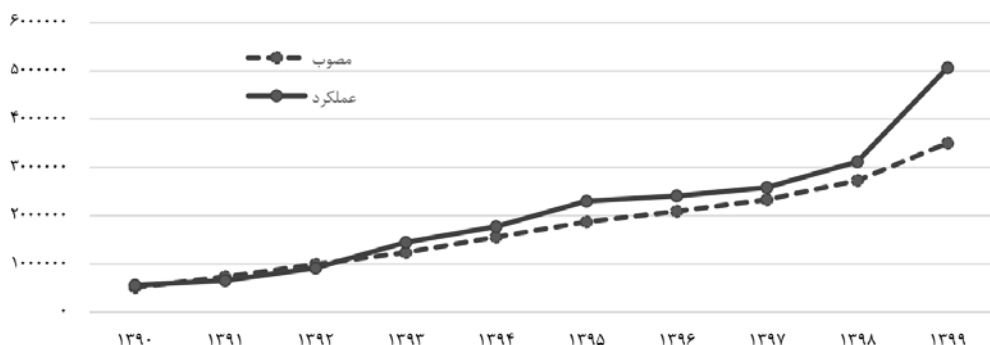
از سوی دیگر با توجه به شیوع بیماری کرونا و آسیب های جدی به فعالیت های اقتصادی، سهم درآمدهای مالیاتی مشاغل و کسبه استان در سال ۱۳۹۸ که حدود هفت درصد کل درآمدهای مالیاتی استان بوده در سال ۱۳۹۹ به پنج درصد کاهش یافت. همچنین در این سال از محل مشارکت فعالان محترم اقتصادی استان در پرداخت مالیات، بیش از ۶۳۳ میلیارد و ۴۲۷ میلیون ریال به حساب شهرداری ها، ۲۰۸ میلیارد و ۷۸۷ میلیون ریال به حساب دهیاری ها، ۱۶ میلیارد و ۸۶۴ میلیون ریال به حساب مناطق فاقد دهیاری و ۶۲ میلیارد و ۱۰۲ میلیون ریال به حساب مناطق عشایری استان جهت توسعه خدمات شهری، روستایی و انجام پروژه های عمرانی واریز گردیده است.

بررسی روند میزان درآمدهای مالیاتی استان طی سال های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۹ نشان می دهد، هر دو شاخص درآمدهای مصوب استانی و عملکرد استان علیرغم مشکلات فراوان اقتصادی کشور و تحریم های بین المللی طی این سال ها روند صعودی داشته اند. نکته قابل توجه در این خصوص این است که به جز سال های ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ همواره میزان عملکرد درآمدهای مالیاتی استان از میزان مصوب بیشتر بوده و درصد تحقق درآمدهای مالیاتی استان بیش از ۱۰۰ درصد بوده است.

جدول ۱۶-۱. درآمدهای مالیاتی استان طی سال‌های ۱۳۹۰-۱۳۹۹ (میلیون ریال)

شرح	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
مصوب	۵۱۵۴۶۸	۷۳۴۵۸۰	۹۹۰۷۰۰	۱۲۳۸۵۴۴	۱۵۵۹۷۲۸	۱۸۷۶۲۳۵	۲۰۹۳۰۶۳	۲۳۳۲۶۶۸	۲۷۲۴۷۱۹	۳۵۰۴۰۰۷
رشد مصوب	-	۴۲.۵	۳۴.۹	۲۵	۲۵.۹	۲۰.۳	۱۱.۶	۱۱.۴	۱۶.۸	۲۸.۶
عملکرد	۵۶۰۵۰۶	۶۵۴۴۷۴	۹۱۵۶۰۱	۱۴۴۶۹۱۹	۱۷۷۰۶۷۸	۲۳۰۱۵۴۲	۲۴۰۷۸۰۳	۲۵۸۱۳۴۵	۳۱۱۴۸۰۴	۵۰۶۲۸۳۱
رشد عملکرد	-	۱۶.۸	۳۹.۹	۵۸	۲۲.۴	۳۰	۴.۶	۷.۲	۲۰.۷	۶۲.۵
درصد تحقق	۱۰۸.۷	۸۹.۱	۹۲.۴	۱۱۶.۸	۱۱۳.۵	۱۲۲.۷	۱۱۵	۱۱۰.۷	۱۱۴.۳	۱۴۴.۵

مأخذ: اداره کل امور مالیاتی

نمودار ۱۶-۱. روند درآمدهای مالیاتی استان طی سال‌های ۱۳۹۰-۱۳۹۹

۱۶-۳. بررسی و تحلیل عملکرد وصولی انواع درآمدهای مالیاتی

۱۶-۳-۱. عملکرد درآمدهای مالیاتی استان به تفکیک مستقیم و غیرمستقیم

مجموع درآمدهای وصولی مالیاتی در سال ۱۳۹۹ نسبت به سال گذشته با رشدی معادل ۶۲ درصدی از مبلغ ۳ هزار و ۱۱۴ میلیارد ریال به مبلغ ۵ هزار و ۶۳ میلیون ریال افزایش یافته است. مالیات‌های مستقیم و غیرمستقیم در این سال به ترتیب ۵۷ درصد و ۴۳ درصد از مجموع درآمدهای مالیاتی استان را به خود اختصاص می‌دهند.

جدول ۱۶-۲. درآمدهای مالیاتی استان به تفکیک مستقیم و غیر مستقیم (میلیون ریال)

نوع مالیات	۱۳۹۸			۱۳۹۹			درصد تغییر عملکرد
	مصوب	عملکرد	درصد تحقق	مصوب	عملکرد	درصد تحقق	
مالیات های مستقیم	۱,۶۷۴,۵۸۶	۱,۶۰۸,۴۵۵	۹۶	۱,۵۷۰,۱۷۹	۲,۸۹۷,۶۰۸	۱۸۵	۸۰.۱
مالیات های غیر مستقیم	۱,۰۵۰,۱۳۳	۱,۵۰۶,۳۵۵	۱۴۳	۱,۹۳۳,۸۲۸	۲,۱۶۵,۲۲۳	۱۱۲	۴۳.۷
کل درآمدهای مالیاتی استان	۲,۷۲۴,۷۱۹	۳,۱۱۴,۸۱۰	۱۱۴	۳,۵۰۴,۰۰۷	۵,۰۶۲,۸۳۱	۱۴۴	۶۲.۵

مأخذ: اداره کل امور مالیاتی استان

میزان وصولی درآمدهای مالیاتی طی دوره زمانی مذکور ۴۴ درصد بیش از درآمد پیش بینی شده برای سال ۱۳۹۹ بوده که شامل ۱۸۵ درصد در بخش مالیات های مستقیم و ۱۱۲ درصد در بخش مالیات های غیر مستقیم است.

۱۶-۳-۲. مالیات های مستقیم به تفکیک اجزاء

میزان درآمد مالیات مستقیم استان در سال ۱۳۹۹ با رشد ۸۰ درصدی نسبت به سال گذشته به رقم ۲ هزار و ۸۹۷ میلیارد ریال رسیده است. مالیات حقوق کارکنان بخش عمومی با بیش از ۱۲۰۵ میلیارد ریال وصولی بیشترین سهم (۴۱.۶ درصد) تشکیل دهنده مالیات های مستقیم را به خود اختصاص داده و پس از آن مالیات اشخاص حقوقی غیردولتی، مالیات حقوق کارکنان بخش خصوصی و مالیات مشاغل به ترتیب سهم ۳۳.۳، ۱۰ و ۸.۳ درصدی از درآمد مالیات های مستقیم را شامل می شوند.

جدول ۱۶-۳. درآمدهای مالیاتی مستقیم به تفکیک اجزا (میلیون ریال)

شرح	۱۳۹۸		۱۳۹۹		درصد سهم از مالیات- های مستقیم	درصد تغییر عملکرد
	مصوب	عملکرد	مصوب	عملکرد		
مالیات اشخاص حقوقی غیردولتی	۲۹۹,۸۲۹	۴۸۷,۱۸۸	۴۲۰,۶۴۵	۹۶۳,۴۶۰	۳۳.۳	۹۷.۸
مالیات حقوق کارکنان بخش عمومی	۷۵۶,۲۶۸	۵۶۶,۸۶۳	۵۲۷,۹۲۸	۱,۲۰۵,۲۲۱	۴۱.۶	۱۱۲.۶
مالیات کارکنان بخش خصوصی	۱۶۵,۲۱۶	۱۹۷,۶۰۱	۱۶۸,۱۴۴	۲۹۰,۸۶۰	۱۰	۴۷.۲
مالیات مشاغل	۳۱۵,۵۱۱	۲۲۱,۷۰۷	۲۴۸,۷۹۶	۲۴۰,۸۱۷	۸.۳	۸.۶
مالیات مستغلات	۲۵,۸۳۱	۳۷,۰۷۰	۱۰۰,۹۲۴	۵۱,۳۰۹	۱.۸	۳۸.۴
مالیات‌های متفرقه درآمد	۰	۵	۹	۴	۰	-۲۰
مالیات بر ارث	۲۷,۰۳۱	۱۶,۵۷۵	۱۷,۵۷۳	۳۰,۰۸۶	۱	۸۱.۵
مالیات‌های اتفاقی	۲۶۲	۶۲۶	۳۶۲	۲۷۹	۰.۰۱	-۵۵.۴
مالیات نقل و انتقال سرقفلی	۳۰,۵۱۳	۳۷,۰۲۲	۳۷,۲۳۸	۴۸,۳۳۹	۱.۷	۳۰.۶
مالیات نقل و انتقال سهام	۱۲,۲۶۱	۱۱,۶۲۱	۴,۹۶۵	۲۴,۶۲۸	۰.۸	۱۱۱.۹
مالیات نقل و انتقال املاک	۲۲,۱۱۷	۱۴,۳۰۶	۱۶,۳۷۱	۲۷,۶۰۸	۱	۹۳
حق تمیر و اوراق بهادار	۱۹,۷۴۷	۱۷,۸۱۲	۱۷,۲۷۶	۱۴,۹۹۷	۰.۵	-۱۵.۸
متفرقه کشوری	۰	۵۹	۰	۰	۰	-۱۰۰
مالیات بر واحدهای مسکونی گران قیمت	۰	۰	۹,۴۱۱	۰	۰	-
مالیات بر خودروهای سواری و وانت دوکابین شخصی گران قیمت	۰	۰	۴۳۲	۰	۰	-
جمع کل مالیات‌های مستقیم	۱,۶۷۴,۵۸۶	۱,۶۰۸,۴۴۹	۱,۵۷۰,۱۷۹	۲,۸۹۷,۶۰۸	-	۸۰.۱

مأخذ: اداره کل امور مالیاتی استان

در بین اجزا تشکیل دهنده مالیات‌های مستقیم، مالیات حقوق کارکنان بخش عمومی با ۱۱۲.۶ درصد رشد، مالیات نقل و انتقال سهام با ۱۱۱.۹ درصد رشد و مالیات اشخاص حقوقی غیردولتی با ۹۷.۸ درصد رشد بالاترین میزان رشد مالیات و ضولی نسبت به سال گذشته را داشته‌اند. همچنین در این سال با تصویب قانون مالیات بر عایدی سرمایه دو جزء مالیات بر واحدهای مسکونی گران قیمت و مالیات بر خودروهای سواری و وانت دو کابین شخصی گران قیمت به سرفصل مالیات‌های

مستقیم اضافه شده که در سال ۱۳۹۹ علیرغم پیش بینی درآمد ۱ میلیاردی ریالی در این حوزه‌ها، هیچ وصولی نداشته است.

۱۶-۳-۳. مالیات‌های غیرمستقیم به تفکیک اجزاء

در سال ۱۳۹۹ درآمد استان از محل وصول مالیات‌های غیرمستقیم که بخش عمده آن مالیات بر ارزش افزوده می باشد معادل ۲ هزار و ۱۶۵ میلیارد ریال بوده که در مقایسه با سال گذشته ۳۸.۴ درصد افزایش یافته است. مالیات بر ارزش افزوده با سهم ۹۶ درصدی اصلی ترین منبع درآمدی این حوزه بوده که در این سال معادل ۲,۰۷۷ میلیارد ریال وصول شده است. مالیات نقل و انتقال خودرو از دیگر منابع درآمدی در حوزه مالیات غیرمستقیم بوده که با ۸۳ میلیارد ریال درآمد حدود ۴ درصد از سهم این بخش را به خود اختصاص داده است.

جدول ۱۶-۴. درآمدهای مالیاتی غیرمستقیم به تفکیک اجزا (میلیون ریال)

شرح	۱۳۹۸		۱۳۹۹		درصد تغییر عملکرد
	مصوب	عملکرد	مصوب	درصد سهم از مالیات‌های غیرمستقیم	
دودرصد سایر کالاها (معوقه تجمیع)	۸۱	۱۹۴	۰	-	-
عوارض خروج مسافر از مرزهای کشور	۵,۸۳۹	۱۰,۸۲۸	۱۰,۱۶۱	۰.۱	-۸۴.۲
مالیات بر فروش سیگار و محصولات دخانی	۱۴۱	۱,۵۸۱	۹۹۰	۰.۱	-۱۸.۴
مالیات نقل و انتقال اتومبیل	۱۸,۲۰۴	۵۹,۰۱۴	۴۵,۳۹۹	۳.۹	۴۲
مالیات شماره گذاری خودرو	۱,۵۶۲	۳۵۹	۸۴۱	۰.۰۴	۱۳۴.۳
مالیات بر ارزش افزوده	۸۵۳,۵۸۸	۱,۲۲۹,۰۹۶	۱,۵۶۴,۱۲۸	۸۱.۸	۴۴.۱
درآمد حاصل از یک درصد نرخ مالیات بر ارزش افزوده	۱۷۰,۷۱۸	۲۰۵,۲۸۳	۳۱۲,۸۲۶	۱۴.۲	۴۹.۶
- موضوع ماده ۳۷					
مالیات‌های غیر مستقیم	۱,۰۵۰,۱۳۳	۱,۵۰۶,۳۵۵	۱,۹۳۳,۸۲۸	۲,۱۶۵,۲۲۳	۴۲.۷

مأخذ: اداره کل امور مالیاتی استان

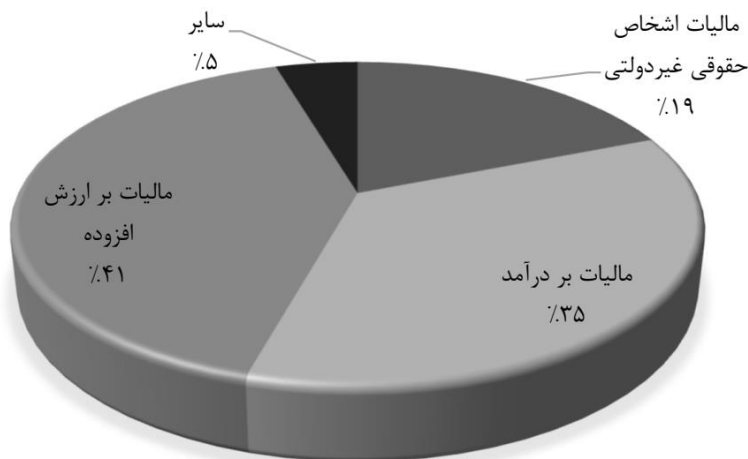
۱۶-۳-۴. اقلام عمده تشکیل‌دهنده درآمدهای مالیاتی

مالیات بر ارزش افزوده، مالیات بر درآمد و مالیات اشخاص حقوقی غیردولتی به ترتیب با سهم ۴۱، ۳۶ و ۱۹ درصدی مهمترین منابع درآمدهای مالیاتی استان به شمار می‌روند. بررسی اجزاء مالیات بر درآمد نشان می‌دهد؛ مالیات حقوق کارکنان بخش عمومی بیشترین سهم در این حوزه را داشته و بالغ بر ۲۴ درصد از کل درآمدهای مالیاتی استان از این محل تأمین می‌شود.

جدول ۱۶-۵. اقلام عمده تشکیل‌دهنده درآمدهای مالیاتی سال ۱۳۹۹ (میلیون ریال)

شرح	عملکرد	سهم از کل درآمد مالیاتی (درصد)
مالیات اشخاص حقوقی غیردولتی	۹۶۳,۴۶۰	۱۹
مالیات حقوق کارکنان بخش عمومی	۱,۲۰۵,۲۲۱	۲۴
مالیات کارکنان بخش خصوصی	۲۹۰,۸۶۰	۶
مالیات مشاغل	۲۴۰,۸۱۷	۵
مالیات مستغلات	۵۱,۳۰۹	۱
مالیات بر ارزش افزوده	۱,۷۷۰,۵۵۴	۳۵
مالیات بر ارزش افزوده - موضوع ماده ۳۷	۳۰۷,۰۳۱	۶
سایر	۲۳۳,۵۷۹	۵
جمع کل درآمد مالیاتی	۵,۰۶۲,۸۳۱	-

مأخذ: اداره کل امور مالیاتی استان

نمودار ۱۶-۲. سهم اقلام عمده تشکیل‌دهنده درآمدهای مالیاتی استان در سال ۱۳۹۹

۱۶-۳-۵. نسبت درآمدهای مالیاتی به درآمدهای عمومی استان

از مجموع ۵ هزار و ۵۶۸ میلیارد ریال درآمدهای عمومی استان در سال ۱۳۹۹، ۵ هزار و ۶۲ میلیارد ریال از محل درآمدهای مالیاتی تأمین گردیده که نشان می‌دهد ۹۱ درصد درآمد استان از محل درآمدهای مالیاتی است.

جدول ۱۶-۶. سهم درآمدهای مالیاتی از درآمدهای عمومی استان (میلیارد ریال)

عنوان	۱۳۹۸		۱۳۹۹	
	میزان	سهم	میزان	سهم
درآمدهای عمومی استان	۳,۵۵۳	—	۵,۵۶۸	—
درآمدهای مالیاتی	۳,۱۱۵	٪۸۸	۵,۰۶۲	٪۹۱
سایر درآمدها	۴۳۸	٪۱۲	۵۰۶	٪۹

مأخذ: خزانه معین استان

۱۶-۴. جمع بندی و ارائه توصیه های سیاستی

– امتیارات، معافیت‌ها و مشوق‌های مالیاتی یکی از سیاست‌هایی است که امروزه برای تأثیرگذاری بر اقتصاد منطقه‌ای استفاده می‌شود، هرچند اغلب سرمایه‌گذاران اظهار می‌کنند که این مشوق‌ها در مقایسه با سایر موانع و مشکلات سرمایه‌گذاری (مانند عدم اطمینان در مواضع سیاسی دولت، ناپایداری سیاسی، دسترسی به نیروی کار متخصص، وجود زیرساخت‌ها) چندان تأثیرگذار نیستند. همچنین اعطای مشوق‌ها و معافیت‌های مالیاتی در سالیان گذشته، مشکلات بسیاری را ایجاد کرده است، که برخی از این مشکلات عبارتند از:

- تحمیل هزینه‌های سنگین مالی بر بودجه دولت به دلیل چشم‌پوشی از درآمدهای مالیاتی؛
- افزایش بار مالیاتی سایر بخش‌های اقتصادی مشمول مالیات؛
- نقض اصل عدالت مالیاتی به خصوص در عدالت افقی؛
- سوء استفاده از این گونه سیاست برای اجتناب و فرار مالیاتی؛
- افزایش تقاضاهای صنفی برای برخورداری از مشوق‌های جدید؛
- مسائل اجتماعی و سیاسی حذف مشوق‌ها و معافیت‌های اعطا شده.

قطعاً اعطای معافیت‌ها در سطح گسترده و به صورت غیرمنطقی ضمن کاهش درآمدهای مالیاتی دولت موجبات رفتار تبعیض‌آمیز که ناقض عدالت مالیاتی است را در میان مودیان فراهم ساخته و پیامدهای منفی مانند فرار مالیاتی بر جای گذاشته است.

یکی دیگر از پیامدهای مهم اعطای معافیت‌های مالیاتی عدم دسترسی به اطلاعات اقتصادی و مالی مودیان مالیاتی مشمول معافیت است. در حال حاضر سازمان امور مالیاتی کشور اطلاعات جامع و فراگیری در خصوص میزان و حجم فعالیت و سایر مشخصه‌های اقتصادی اشخاص حقیقی و حقوقی معاف از مالیات ندارد. بنابراین، هرگونه اعطای معافیت مالیاتی باید در چارچوب قواعد و مقررات اقتصادی و مبتنی بر مطالعات میدانی دقیق و جامع صورت گیرد و در نتیجه این بررسی‌ها مشخص شود که آیا معافیت‌های مالیاتی منجر به تقویت فعالیت‌های اقتصادی و مهمتر از آن باعث توزیع عادلانه ثروت و درآمد در جامعه می‌شود یا خیر.

- نظام مالیاتی کشور پس از آنکه در چارچوب طرح جامع مالیاتی و نظام مالیات الکترونیکی (E.TAX) اقداماتی انجام داده است، هم اکنون در آستانه تبدیل شدن به یک نظام مالیاتی مدرن است که مالیات هوشمند (I.TAX) اصلی‌ترین مشخصه آن به شمار می‌رود. لذا با توجه به عدم آشنایی فعالان اقتصادی و مؤدیان مالیاتی نیاز به اقداماتی است که برخی از آن عبارتند از:

- افزایش دانش و علم مالیاتی مودیان مالیاتی از طریق آموزش‌های عمومی و تخصصی و توسعه دانش دیجیتال مودیان مالیاتی؛
- تهیه و توزیع بسته‌های آموزشی مناسب در سطح ادارات و ارائه اطلاعات و دانش کافی در مورد نحوه استفاده از خدمات مالیات الکترونیک؛
- طراحی سایت سازمان به نحوی که بتوان به سرعت و بدون نیاز به تلاش اضافی خدمات مورد نیاز را انتخاب کرد؛
- آموزش مودیان در زمینه نحوه ایجاد، نگهداری و تغییر دوره‌ای مشخصات محرمانه خود به منظور کاهش احتمال سوء استفاده در محیط مجازی؛

- ارائه آمار و اطلاعات دقیق و به روز در مورد میزان تراکنش های مورد سوء استفاده قرار گرفته شده به کل تراکنش های مالیات الکترونیکی جهت ایجاد اطمینان بین مودیان در مورد رو به کاهش بودن این قبیل تخلفات و سوء استفاده ها.

فصل ہفتم:

بازار کارستان

خلاصه فصل:

از شاخص های مهم بازار کار می توان به اشتغال و بیکاری اشاره کرد به طوری که اشتغال و بیکاری، از جمله موضوع های اساسی اقتصاد هر کشوری است، به گونه ای که افزایش اشتغال و کاهش بیکاری، به عنوان یکی از شاخص های توسعه یافتگی جوامع تلقی می گردد. در سال ۱۳۹۹ نرخ بیکاری کشور معادل ۹.۶ درصد بوده که نسبت به سال قبل از آن، ۱.۱ واحد درصد کاهش داشته است. در حالی که در استان خراسان جنوبی نرخ بیکاری در این سال ۶.۲ درصد بوده که در مقایسه با سال ۱۳۹۸ معادل ۰.۷ واحد درصد کاهش نشان می دهد. بنابراین، استان به لحاظ شاخص نرخ بیکاری در وضعیت مناسب تری در مقایسه با کشور قرار دارد. در این فصل ابتدا به سیاست های ایجاد اشتغال و جهت گیری های استان و در ادامه به بررسی تحولات بازار کار و در سپس مواردی همچون نرخ مشارکت اقتصادی، نسبت اشتغال، نرخ بیکاری، سهم اشتغال ناقص و توزیع شاغلان در بخش های مختلف اقتصادی و در پایان به جمع بندی و ارائه توصیه های سیاستی پرداخته شده است.

۱۷-۱. سیاست های ایجاد اشتغال و جهت گیری های استان

یکی از مهم ترین منابع تولید برای هر جامعه، کمیت و کیفیت نیروی کار آن است. یکی از دغدغه های اساسی برنامه های توسعه در کشور نیز، تلاش برای کاهش معضل بیکاری است که همواره به عنوان یکی از اهداف مهم این برنامه ها مدنظر بوده است. ساختار جمعیتی خاص کشور و عرضه فراوان نیروی کار از یکسو و عدم تکافوی فرصت های شغلی موجود و نیز فقدان امکانات مناسب با ویژگی ها و نیازهای نیروی کار از سوی دیگر، امروزه بیکاری را به عنوان مهمترین چالش اقتصادی، اجتماعی کشور درآورده، به نحوی که متغیرهای اقتصادی، اجتماعی دیگر را نیز تحت تاثیر خود

قرار داده است. در این راستا طی سال‌های اخیر در قالب برنامه‌های توسعه‌ای، جهت ایجاد تعادل نسبی در بازار کار کشور، طرح‌ها و سیاست‌های اشتغال‌زایی متعددی در قالب سیاست بازار کار تدوین و بعد از تصویب به مرحله اجرا گذارده شده‌اند. در سال ۱۳۹۹ نیز به منظور ایجاد پویایی در بازار کار و کاهش نرخ بیکاری، برنامه‌های متنوع اشتغال‌زایی و تسهیل‌گری در ذیل سیاست‌های بازار کار از سوی سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیران تدوین و جهت اجرا به استانها ابلاغ گردید. سیاست‌های بازار کار را می‌توان در چهار دسته سیاست‌های فعال؛ سیاست‌های حمایتی و غیر فعال؛ سیاست‌های تنظیم بازار کار و سیاست‌های کلان اقتصادی مؤثر بر اشتغال تقسیم‌بندی نمود.

سیاست‌های فعال بازار کار بطور مستقیم و غیر مستقیم به بهبود و کارکرد بازار کار منجر می‌شوند و هدف از اتخاذ آنها کاهش نرخ بیکاری یا ایجاد تعادل در بازار کار است. این سیاست‌ها به اصلاح ساز و کارهای جستجوی شغل، آموزش بیکاران، ایجاد شغل به طور مستقیم و یا از طریق پرداخت یارانه و طرحهای خود اشتغالی می‌پردازد. مهمترین برنامه‌های اجرا شده در حوزه سیاست‌های فعال بازار کار در سال ۱۳۹۹ شامل پرداخت تسهیلات مشاغل خانگی، روستایی و عشایری، خوداشتغالی و یارانه سود تسهیلات؛ اجرای طرح‌های مهارت‌آموزی و کارورزی در محیط کسب و کار؛ مشاوره شغلی دفاتر کاریابی و حمایت از شرکت‌های دانش بنیان می‌باشد.

سیاست‌های حمایتی و غیر فعال بازار کار مستقیماً برای بهبود زندگی بیکاران بوده و در قالب حمایت‌های مالی انجام می‌گیرد. هدف از اجرای این سیاست‌ها، کاهش فشارهای اجتماعی و سیاسی و حتی اقتصادی و کمک به تأمین حداقل معیشت افراد می‌باشد. در سال ۱۳۹۹ پرداخت مقرری بیمه بیکاری؛ ادامه اجرای طرح «یارانه دستمزد»؛ کاهش مالیات دستمزد برای حقوق‌بگیران؛ پرداخت تسهیلات کرونا به واحدهای آسیب دیده و پرداخت یارانه معیشتی به آسیب‌دیدگان از بیماری کرونا در همین راستا صورت گرفته است.

سیاست‌های تنظیم بازار کار از طریق تنظیم قوانین و مقررات به ایجاد انعطاف‌پذیری در بازار کار و تسهیل جریان ورود و خروج نیروی کار کمک می‌کنند. تعیین حداقل دستمزد از سوی شورای عالی کار؛ تعیین مشاغل سخت و زیان‌آور؛ پرداخت حق بیمه سهم کارفرما از سوی دولت؛

اعزام نیروی کار به خارج از کشور؛ حمایت قضایی از سرمایه گذاران و ... از جمله برنامه هایی بوده که در راستای تنظیم بازار کار در سال ۱۳۹۹ اجرا شده است.

سیاست های کلان اقتصادی مؤثر بر اشتغال معمولاً از طریق افزایش تقاضای کل اقتصاد برای کالاها و خدمات، سطح تولید و به دنبال آن اشتغال را افزایش می دهند. سیاست های مختلف پولی، مالی، تجاری و ارزی اتخاذ شده از سوی دولت و بانک مرکزی در سال ۱۳۹۹ به عنوان سیاست های اصلی آن قلمداد می شوند؛ افزون بر این، توسعه علم و فناوری در قالب ارتقای سرمایه انسانی و تحقیق و توسعه نیز به افزایش تولید و اشتغال منجر می شوند.

۱۷-۲. بررسی وضعیت تحولات بازار کار

بررسی تحولات بازار کار در سال ۱۳۹۹ گویای آن است که این بازار همچنان تحت تأثیر شیوع ویروس کرونا قرار داشته است. یکی از مهمترین آثار شوک ویروس کرونا بر بازار کار کشور، توقف مسیر رشد جمعیت فعال (بالاخص در جمعیت شاغل) است که از زمستان ۱۳۹۸ شروع شده و تا زمستان ۱۳۹۹، ادامه و استمرار داشته؛ به طوری که نتایج طرح آمارگیری نیروی کار زمستان ۱۳۹۹ نشان می دهد که در این فصل، نسبت به فصل مشابه سال قبل، جمعیت شاغل، بیکار و جمعیت فعال به ترتیب ۳۰۰ هزار نفر، ۳۱۱ هزار نفر و ۶۱۱ هزار نفر کاهش داشته است. با این حال بررسی آمارها نشان می دهد که اولاً، در زمستان ۱۳۹۹ نسبت به بهار این سال، درصد کمتری از بیکاران و شاغلان غیرفعال شده و از بازار کار خارج شده اند؛ ثانیاً، درصد تغییرات جریان نیروی کار در زمستان ۱۳۹۹ تاحدودی با زمستان ۱۳۹۸ که بازار کار به لحاظ حفظ شغل در وضعیت بهتری قرار داشت، برابری می کند و در زمستان ۱۳۹۹ نسبت جریان از شاغل به غیرفعال در شاغلین دارای بیمه و فاقد بیمه تقریباً با زمستان سال قبل برابری می کند.

بررسی ترکیب بخشی اشتغال نشان می دهد در بخش کشاورزی ثبات نسبی اشتغال ایجاد شده و بخش صنعت نیز ۳۸۴ هزار نفر افزایش اشتغال داشته است که ۹۸ درصد از افزایش اشتغال بخش صنعت، مربوط به بخش ساختمان است. با این حال بررسی نسبت خروج شاغلان به تفکیک

بخش‌های مختلف اقتصادی نشان می‌دهد که بخش خدمات بیشتر از سایر بخش‌ها، همچنان تحت تأثیر تداوم آثار ویروس کرونا بوده است. در این میان، شاغلین غیررسمی بخش خدمات بیشترین آسیب پذیری را داشته‌اند. همچنین درحالی که در زمستان ۱۳۹۹ نسبت به فصل مشابه سال قبل جمعیت زنان شاغل ۴۴۰ هزار نفر کاهش یافته، جمعیت شاغلین مرد در این دوره ۱۴۰ هزار نفر افزایش داشته است. شواهد نشان می‌دهد در تمامی بخش‌های اقتصادی، اشتغال زنان به مراتب بیشتر از مردان از شیوع ویروس کرونا در سال ۱۳۹۹ آسیب دیده است.

به طور کلی آسیب پذیری شاغلین زن در دو بخش صنعت و کشاورزی در زمستان ۱۳۹۹ نسبت به بهار ۱۳۹۹ کاهش یافته است ولی در بخش خدمات بهبودی از این نظر مشاهده نمی‌شود. بررسی ترکیب شهری و روستایی کاهش اشتغال در زمستان ۱۳۹۹ نشان می‌دهد که در مناطق شهری بیشتر از مناطق روستایی کاهش اشتغال رخ داده و در این بین سهم کاهش اشتغال بخش خدمات در مناطق شهری بیشتر است. همچنین بیشترین کاهش اشتغال در زمستان ۱۳۹۹ مربوط به گروه سنی ۲۵ تا ۳۴ ساله است؛ زیرا این افراد سهم بالایی در رشته فعالیت‌های آسیب دیده از کرونا را دارند. علاوه بر این، کاهش تعداد شاغلین غیررسمی در فصل زمستان ۱۳۹۹ نسبت به فصل بهار ۱۳۹۹، کمتر بوده و در حدود ۹۰ درصد کاهش اشتغال بخش خدمات در زمستان ۱۳۹۹ مربوط به اشتغال غیررسمی است؛ در حالی که در سایر بخش‌ها، این آسیب پذیری نسبت به بخش خدمات کمتر است.

۱۷-۳. بررسی و تحلیل وضعیت شاخص‌ها و متغیرهای مرتبط با نیروی کار

۱۷-۳-۱. نرخ مشارکت اقتصادی به تفکیک جنس و نقاط شهری و روستایی

بررسی نرخ مشارکت اقتصادی (نرخ فعالیت) کشور در سال ۱۳۹۹ نشان می‌دهد که ۴۱.۳ درصد جمعیت در سن کار (۱۰ ساله و بیشتر) از نظر اقتصادی فعال بوده‌اند، یعنی در گروه شاغلان و بیکاران قرار گرفته‌اند. این در حالی است که در همین سال، نرخ مشارکت اقتصادی استان خراسان جنوبی، ۴۱.۸ درصد بوده که نسبت به سال گذشته ۳.۳ واحد درصد کاهش داشته اما در عین

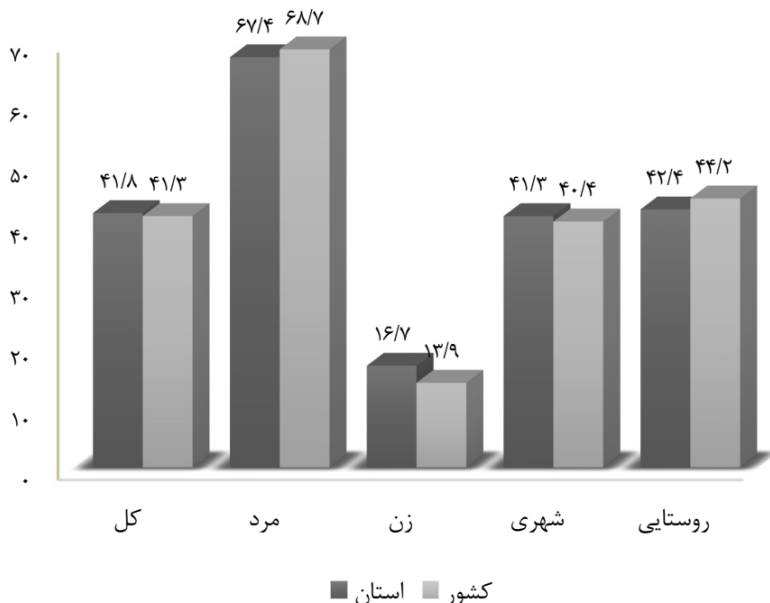
حال، ۰.۵ واحد از میزان کشوری بالاتر بوده است. لازم به ذکر است که نرخ مشارکت کشور در بین زنان نسبت به مردان و در نقاط شهری نسبت به نقاط روستایی کمتر بوده است. نتایج حاکی از آن است که در سال ۱۳۹۹ نرخ مشارکت مردان در استان خراسان جنوبی ۶۷.۴ درصد و نرخ مشارکت اقتصادی زنان ۱۶.۷ درصد بوده، که نرخ مشارکت مردان نسبت به سال قبل از آن بدون تغییر باقی مانده ولی برای زنان حدود ۴.۱ واحد درصد کاهش یافته است.

در سال ۱۳۹۹ نرخ مشارکت اقتصادی در مناطق شهری استان ۴۱.۳ درصد و در مناطق روستایی ۴۲.۴ درصد می باشد که در مناطق شهری حدود ۱.۷ واحد درصد و برای مناطق روستایی حدود ۶.۱ واحد درصد کاهش نسبت به سال قبل نشان می دهد (جدول و نمودار ۱۷-۱). نظر به پایین بودن نرخ مشارکت اقتصادی زنان در کشور و استان؛ اشتغال زایی برای زنان می بایست در برنامه ریزی ها و سیاست گذاری های ملی و منطقه ای مورد توجه قرار گیرد.

جدول ۱۷-۱. نرخ مشارکت اقتصادی به تفکیک جنس و نقاط شهری و روستایی در سال ۱۳۹۹ (درصد)

سال	استان					کشور		
	کل	مرد	زن	شهری	روستایی	کل	مرد	شهری
۱۳۹۸	۴۵.۱	۶۷.۴	۲۰.۸	۴۳	۴۸.۵	۴۴.۱	۷۱.۱	۴۳
۱۳۹۹	۴۱.۸	۶۷.۴	۱۶.۷	۴۱.۳	۴۲.۴	۴۱.۳	۶۸.۷	۴۰.۴

مأخذ: مرکز آمار ایران - نتایج آمارگیری نیروی کار ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹

نمودار ۱۷-۱. مقایسه نرخ مشارکت اقتصادی به تفکیک جنس و نقاط شهری و روستایی استان با کشور در سال ۱۳۹۹

۱۷-۳-۲. نرخ بیکاری به تفکیک جنس و نقاط شهری و روستایی

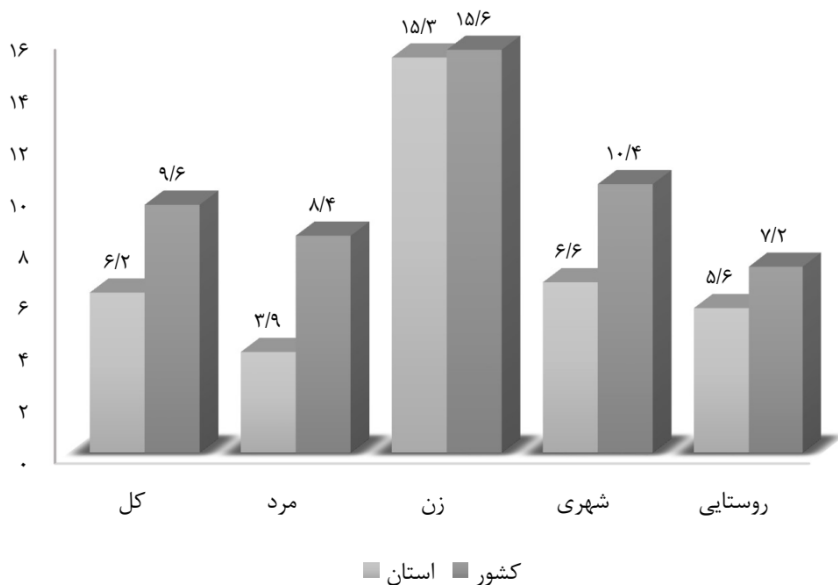
نرخ بیکاری کشور در سال ۱۳۹۹ معادل ۹.۶ درصد بوده که نسبت به سال گذشته ۱.۱ واحد درصد کاهش داشته است؛ در حالی که در استان خراسان جنوبی نرخ بیکاری در همین سال معادل ۶.۲ درصد بوده که در مقایسه با سال قبل از آن ۰.۷ واحد درصد کاهش یافته است. نرخ بیکاری به تفکیک جنسیت در کشور بیانگر این است که در سال ۱۳۹۹ نرخ بیکاری مردان و زنان به ترتیب ۸.۴ و ۱۵.۶ درصد بوده که نسبت به سال قبل ۰.۶ و ۱.۹ واحد درصد کاهش داشته است. همچنین نرخ بیکاری به تفکیک نقاط شهری و روستایی در کشور بیانگر این است که در سال ۱۳۹۹ نرخ بیکاری در نقاط شهری ۱۰.۴ درصد و در نقاط روستایی ۷.۲ درصد بوده که نسبت به سال قبل از آن به ترتیب ۱.۴ درصد و ۰.۱ واحد درصد کاهش داشته است. همچنین نرخ بیکاری مردان استان در سال ۱۳۹۹ معادل ۳.۹ درصد بوده که پایین تر از نرخ بیکاری زنان (۱۵.۳ درصد) می باشد. نرخ بیکاری در مناطق شهری استان نسبت به نقاط روستایی به اندازه یک واحد درصد بالاتر بوده

به طوری که این شاخص در مناطق شهری ۶.۶ درصد و در مناطق روستایی ۵.۶ درصد می باشد (جدول ۱۷-۲).

جدول ۱۷-۲. نرخ بیکاری به تفکیک جنس و نقاط شهری و روستایی (درصد)

سال	استان					کشور				
	کل	مرد	زن	شهری	روستایی	کل	مرد	زن	شهری	روستایی
۱۳۹۸	۶.۹	۵.۶	۱۱.۳	۷.۲	۶.۶	۱۰.۷	۹	۱۷.۵	۱۱.۸	۷.۳
۱۳۹۹	۶.۲	۳.۹	۱۵.۳	۶.۶	۵.۶	۹.۶	۸.۴	۱۵.۶	۱۰.۴	۷.۲

مأخذ: مرکز آمار ایران - نتایج آمارگیری نیروی کار ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹

نمودار ۱۷-۲. مقایسه نرخ بیکاری به تفکیک جنس و نقاط شهری و روستایی استان با کشور در سال ۱۳۹۹

۱۷-۳-۳. نسبت اشتغال به تفکیک جنس و نقاط شهری و روستایی

از ۶۲۶۸۲۹ نفر جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر استان در سال ۱۳۹۸، ۲۲۸۴۷۸ نفر شاغل بوده اند که نسبت به سال قبل از آن ۰.۷۶ واحد درصد کاهش داشته و نسبت اشتغال در جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر در سال مورد نظر ۱ واحد درصد کاهش یافته است. بررسی تعداد جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر مرد و زن در استان نیز نشان می دهد جمعیت مردان با رشد ۵.۴ درصد مواجهه بوده در

حالی که جمعیت زنان ۴.۲ درصد رشد نموده است. جمعیت شاغل مرد در استان در سال ۱۳۹۸ رشدی معادل ۵.۱ درصد و جمعیت شاغل زن نیز رشدی معادل ۰.۲ درصد داشته است. جمعیت در نقاط شهری استان در این سال با رشدی معادل ۱۰.۹ روبرو بوده، در حالی که در نقاط روستایی ۳.۸ درصد کاهش یافته است. همچنین جمعیت شاغل در نقاط شهری رشد ۱۱.۴ درصدی را تجربه نموده در حالی که در نقاط روستایی جمعیت ۵ درصد کاهش داشته است (جدول ۱۷-۳).

جدول ۱۷-۳. نسبت اشتغال به تفکیک جنس و نقاط شهری و روستایی در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸

نسبت اشتغال (درصد)	جمعیت شاغل	جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر	شرح
۳۷	۲۱۹۸۱۰	۵۹۸۶۷۳	۱۳۹۷
۳۶	۲۲۸۴۷۸	۶۲۶۸۲۹	۱۳۹۸
-	۳.۹۴	۴.۷	رشد
۵۷	۱۶۸۹۳۲	۲۹۵۱۴۵	۱۳۹۷
۵۷	۱۷۷۵۰۴	۳۱۱۰۷۱	۱۳۹۸
-	۵.۰۷	۵.۳۹	رشد
۱۷	۵۰۸۷۸	۳۰۳۵۲۸	۱۳۹۷
۱۶	۵۰۹۷۴	۳۱۵۷۵۸	۱۳۹۸
-	۰.۱۸	۴.۰۲	رشد
۳۵	۱۱۹۹۹۳	۳۴۶۴۸۶	۱۳۹۷
۳۵	۱۳۳۶۳۴	۳۸۴۱۳۴	۱۳۹۸
-	۱۱.۳۶	۱۰.۸۶	رشد
۴۰	۹۹۸۱۷	۲۵۲۱۸۶	۱۳۹۷
۳۹	۹۴۸۴۴	۲۴۲۶۹۵	۱۳۹۸
-	-۴.۹۸	-۳.۷۶	رشد

مأخذ: مرکز آمار ایران - نتایج آمارگیری نیروی کار ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ و محاسبات کارشناسی

۱۷-۳-۴. سهم اشتغال ناقص به تفکیک جنس و نقاط شهری و روستایی

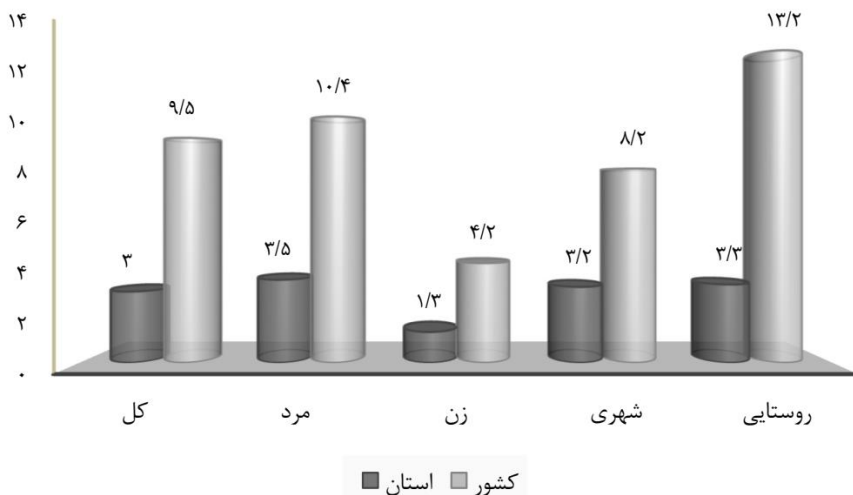
در سال ۱۳۹۹، بر اساس نتایج آمارگیری نیروی کار مرکز آمار ایران، ۹.۵ درصد جمعیت شاغل کشور دارای اشتغال ناقص بوده اند. این شاخص در بین مردان و زنان کشور به ترتیب ۱۰.۴ درصد و ۴.۲ درصد بوده است که نسبت به سال گذشته به ترتیب ۰.۴ واحد درصد و ۱.۳ واحد درصد

کاهش داشته است. همچنین این شاخص در نقاط روستایی بیشتر از نقاط شهری می باشد. در استان خراسان جنوبی در سال ۱۳۹۹ معادل ۳ درصد جمعیت شاغل دارای اشتغال ناقص بوده اند، به طوری که سهم مردان با ۳.۵ درصد بالاتر از زنان (با ۱.۳ درصد) بوده است. همچنین سهم اشتغال ناقص در نقاط شهری و روستایی استان در سال ۱۳۹۹ به ترتیب ۳.۲ درصد و ۳.۳ درصد بوده که نسبت به سال قبل از آن کاهش قابل توجهی نشان می دهد. علاوه بر این، شاخص سهم اشتغال ناقص استان چه در حالت کلی و چه به تفکیک جنس و نقاط شهری و روستایی، در سال ۱۳۹۹ از شاخص های کشوری به طور محسوسی پایین تر بوده است (جدول ۱۷-۴).

جدول ۱۷-۴. سهم اشتغال ناقص به تفکیک جنس و نقاط شهری و روستایی (درصد)

سال	استان				کشور			
	کل	مرد	زن	شهری	روستایی	کل	مرد	زن
۱۳۹۸	۷.۴	۹	۱.۹	۶.۹	۸.۱	۹.۹	۱۰.۸	۵.۵
۱۳۹۹	۳	۳.۵	۱.۳	۳.۲	۳.۳	۹.۵	۱۰.۴	۴.۲

مأخذ: مرکز آمار ایران- نتایج آمارگیری نیروی کار ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹

نمودار ۱۷-۳. مقایسه سهم اشتغال ناقص به تفکیک جنس و نقاط شهری و روستایی استان با کشور در سال

۱۳۹۹

۱۷-۳-۵. توزیع شاغلان در بخش‌های اقتصادی

سهم اشتغال بخش کشاورزی استان در سال ۱۳۹۹ معادل ۲۴ درصد بوده که در مقایسه با کشور (۱۷.۴ درصد) سهم بیشتری را به خود اختصاص داده اما در مقایسه با سال قبل، سهم آن به میزان ۴.۱ واحد درصد کاهش پیدا کرده است. بخش صنعت استان در این سال سهم ۳۳.۴ درصدی از اشتغال را به خود اختصاص داده که به میزان جزئی ۰.۱ واحد درصدی از شاخص کشوری بالاتر بوده و نسبت به سال قبل از آن نیز ۲.۳ واحد درصد افزایش داشته است. بخش خدمات نیز در استان سهم ۴۲.۷ درصدی و در کشور سهم ۴۹.۳ درصدی را به خود اختصاص داده که در استان نسبت به سال قبل ۱.۹ واحد درصد افزایش و در کشور ۰.۹ واحد درصد کاهش داشته است. در سال ۱۳۹۹ بیشترین سهم اشتغال مردان و زنان در استان و کشور متعلق به بخش خدمات می‌باشد. رتبه دوم از این حیث در اختیار بخش صنعت و رتبه سوم نیز مربوط به بخش کشاورزی بوده است. با مقایسه وضعیت سهم شاغلان استان و کشور به تفکیک مناطق شهری و روستایی دیده می‌شود که بخش کشاورزی در مناطق روستایی نقش پر رنگ تری نسبت به دو بخش دیگر دارد و میزان اشتغال در مناطق شهری کشور و استان در بخش خدمات بیشتر از دو بخش دیگر می‌باشد (جدول ۱۷-۵).

جدول ۱۷-۵. سهم اشتغال بخش‌های عمده اقتصادی به تفکیک جنس و نقاط شهری و روستایی (درصد)

شرح	۱۳۹۸	۱۳۹۹					
		کل	مرد	زن	شهری	روستایی	
کشاورزی	استان	۲۸.۱	۲۴	۲۴.۲	۲۲.۹	۱۰.۴	۴۶
	کشور	۱۷.۸	۱۷.۴	۱۷.۲	۱۸.۶	۶.۵	۴۸.۶
صنعت	استان	۳۱.۱	۳۳.۴	۳۳.۷	۳۲	۳۱.۹	۳۵.۷
	کشور	۳۲	۳۳.۳	۳۴.۷	۲۵.۷	۳۴.۹	۲۸.۷
خدمات	استان	۴۰.۸	۴۲.۷	۴۲.۱	۴۵.۱	۵۷.۷	۱۸.۴
	کشور	۵۰.۲	۴۹.۳	۴۸.۱	۵۵.۷	۵۸.۵	۲۲.۷

مأخذ: مرکز آمار ایران - نتایج آمارگیری نیروی کار ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹

۱۷-۴. جمع بندی و ارائه توصیه های سیاستی

به منظور حل معضل اشتغال در گام اول باید راهبرد اقتصادی روشنی را برای کشور برگزید و سپس بر مبنای آن سیاست های اشتغال را پایه گذاری و تدوین نمود و برنامه های توسعه کشور را بر همین مبنای آماده کرد؛ اما در عرصه اجرا نیز باید تغییرات اساسی در نحوه نگرش و شیوه های مرسوم صورت پذیرد. در تمام این سال ها تنها برنامه دولت برای ایجاد اشتغال، اعطای تسهیلات بوده است. یک روش منسوخ که تنها باعث هدر رفتن منابع بانکی، تورم و ایجاد اختلالات اقتصادی در بخش های مختلف شده و عمده تسهیلات اعطایی در جایی غیر از تولید هزینه شده است. بنابراین در ادامه باید مبنای مداخلات دولت برای افزایش سطح اشتغال تنها بر تسهیلات معطوف نشود، بلکه برخی خدمات، یا اصلاح برخی از قوانین می تواند بدون نیاز به حتی یک ریال سرمایه گذاری تازه، واحدهای تولیدی را فعال کرده و ایجاد اشتغال نماید.

تهیه بانک اطلاعاتی قابل اتکا و دقیق از وضعیت موجود و پتانسیل های فضای کسب و کار استان ها و ارائه علمی آن به فعالان عرصه اقتصادی به همراه غلبه بر چالش های احتمالی پیش رو، با اعطای مجوزها و تنظیم قوانین مناسب از سوی دولت می تواند با افزایش جذابیت چشم انداز کسب و کار منجر به اشتغال زایی بیشتر شود. تشکیل کارگروهی ویژه از کارآفرینان موفق و کارنامه دار در حوزه های مختلف، که توانسته اند صادقانه فعالیت اقتصادی سالم داشته باشند و افراد به واسطه دانش، تلاش و تجربه ایشان صاحب شغل و امنیت شغلی گردیده اند نیز به منظور استفاده از تجربیات آنها می تواند راهگشا باشد.

هر یک از استان های کشور باید بتوانند با بهره گیری از فعالیت های علمی بازاریابی برای استان خود جایگاه مناسبی تعریف کرده و فعالان و سرمایه گذاران را به سمت خود بکشانند. بازاریابی از طریق متمرکز شدن بر مزیت های رقابتی هر منطقه می تواند نقشی کلیدی در مقابله با بیکاری داشته باشد. فعالیت های اصلی بازاریابی محلی می تواند شامل فراهم آوری فعالیت های ترفیعی-تشیویی، ایجاد و راه اندازی وب سایت های چندزبانه و تبلیغات باشد.

در بسیاری از کشورها، ایجاد کسب‌وکارهای نوپا در بستر اینترنت عامل بسیار مهم ایجاد اشتغال در شرکت‌های کوچک بوده است. اتخاذ راهبرد مناسب برای تقویت کسب‌وکارهای کوچک و نوپا به منظور کاهش بیکاری، در ایران و بالاخص استان خراسان جنوبی نیز بسیار حائز اهمیت است. در ادامه برخی از این راهبردها بیان شده است.

توسعه کسب‌وکارهای روستایی: در برخی جوامع روستایی، رشد کسب و کارهای کوچک با مشکلات جدی روبه‌رو است. نبود شبکه ارتباطی کافی، عدم دسترسی به سرمایه و اطلاعات، حجم ناچیز بازارها و عدم دستیابی به صرفه جویی ناشی از مقیاس از مهم‌ترین این موانع و مشکلات هستند. در کشورمان با توجه به دو عامل اساسی کمبود آب کشاورزی و نگاه غیرتخصصی به بخش کشاورزی، تقویت ابزارهای مدرن برای عملیات کارآمد کشاورزی و صرفه‌جویی در مصرف آب و آموزش و تامین مالی کشاورزان برای دستیابی به زنجیره کامل صنعت کشاورزی به خصوص سیستم انبارداری و توزیع محصولات از جمله مهم‌ترین اقدامات عملیاتی در راستای تحقق راهبرد مذکور است.

بهره‌گیری از مراکز رشد و شتاب‌دهنده‌ها: مراکز رشد کسب و کار؛ مشاوره، شبکه‌سازی، آموزش و خدمات فنی را به مشاغل کوچک و کارآفرینان ارائه می‌کنند که به‌صورت غیرمستقیم منجر به اشتغال‌زایی می‌شود. این مراکز غالباً توسط نهادهای دانشگاهی و دولتی تامین مالی شده و حیطه وسیعی از دغدغه‌های موجود را زیر چتر حمایتی خود قرار می‌دهند. در واقع این مراکز رشد، ارتباط بین دانشگاه‌ها و صنعت را تسهیل می‌کنند. دولت‌ها می‌توانند از روش‌های مختلف از جمله کاهش یا حذف مالیات، تامین مالی و پرداخت یارانه این مراکز را حمایت کنند.

راهبرد حمایت از مشاغل سبز: امروزه تقویت و توسعه سرمایه‌گذاری روی اقتصاد و انرژی پاک (سبز) با اهداف متفاوتی از جمله ایجاد اشتغال مورد توجه جدی سیاست‌گذاران قرار گرفته است. صرف نظر از تفاوت دیدگاه‌ها درخصوص آمار و ارقام مرتبط با اشتغال‌زایی مشاغل سبز، توافق عمومی مبنی بر افزایش نرخ رشد این‌گونه مشاغل وجود دارد و کشورهای مختلف اغلب برای دستیابی به دو هدف بنیادین ایجاد اشتغال و پایداری محیطی، از این راهبرد کلیدی استفاده کرده‌اند.

در مجموع؛ حرکت در جهت تسهیل شرایط کسب و کار، حذف مراحل دست و پا گیر اداری در مسیر صدور مجوزها، حذف برخی از انحصارات غیر ضرور، عدم فعالیت اقتصادی دولت ها و غیره از جمله اقداماتی است که می تواند به صورت خودکار با تقویت بخش خصوصی، شرایط را برای افزایش تقاضای نیروی کار مهیا کند. این قبیل اقدامات به صورت مستقیم می تواند روی کسب و کارهای خرد، کوچک و متوسط اثرگذار باشد. با توجه به سرمایه بری پایین این مشاغل و ظرفیت ایجاد اشتغال بالا، به خوبی می توانند آمار اشتغال و بیکاری را تحت تاثیر قرار دهند. تسهیل فرآیندهای راه اندازی یک کسب و کار باعث می شود تا جوانان فارغ التحصیل کمتر منتظر مشاغل مدیریتی و اصطلاحاً «پشت میز نشینی» بمانند.

فصل هجدهم:

بهبود فضایی

کسب و کار استان

خلاصه فصل:

در سال ۱۳۹۹ شاخص محیط کسب و کار استان خراسان جنوبی، ۵.۷۷ و پایین تر از میانگین کشوری ۵.۸۹ بوده که نسبت به سال قبل ۱.۰۳- درصد تغییر کرده که بیانگر مساعد تر شدن محیط کسب و کار استان می باشد. نامساعد ترین مولفه های محیط کسب و کار استان از منظر تشکل های اقتصادی در این سال، غیر قابل پیش بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات با نمره ۸.۵۳، بی ثباتی سیاست ها، قوانین و مقررات و رویه های اجرایی ناظر بر کسب و کار با نمره ۷.۴۴، دشواری تامین مالی از بانک ها با نمره ۷.۲۷ بوده اند. استان خراسان جنوبی با نمره ۵.۷۷ رتبه سوم بهبود محیط کسب و کار استان خراسان جنوبی در بین استان های همجوار و رتبه ۱ شاخص امنیت سرمایه گذاری را در بین استان ها به خود اختصاص داده است.

بررسی شاخص امنیت سرمایه گذاری استان در سال ۱۳۹۹ نشان می دهد نماگر های ثبات اقتصاد کلان، ثبات و پیش بینی پذیری مقررات و رویه های اجرایی، شفافیت و سلامت اداری، فرهنگ وفای به عهد، صداقت و درستی، مصونیت جان و مال شهروندان از تعرض و عملکرد دولت نسبت به سال قبل مساعد و تنها نماگر تعریف و تضمین حقوق مالکیت نسبت به سال قبل نامساعد ارزیابی شده اند.

۱۸-۱. سیاست های مربوط به بهبود فضای کسب و کار و جهت گیری های استان

از سیاست های محور حوزه بهبود محیط کسب و کار کشور در سال ۱۳۹۹، تصویب قانون مواد ۱ و ۷ قانون اجرای سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی به منظور تسهیل نظام مجوز دهی کشور، تصویب طرح ساده سازی مراحل شروع کسب و کار با هدف تغییر گفتمان مجوز دهی از نظارت پیشینی به پسینی و ابلاغ مصوبه شورای عالی اجرای سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون

اساسی با هدف ایجاد ضمانت اجرای مصوبات هیئت مقررات زدایی و بهبود محیط کسب و کار می باشد.

سامان بخشی به نظام مجوز دهی کشور در اجرای دستورالعمل استقرار و توسعه مرکز ملی پایش محیط کسب و کار کشور دنبال گردید. در این خصوص درگاه ملی مجوزهای کشور در استان با ایجاد سامانه های سامانه های دریافت، انعکاس، پیگیری و رسیدگی به شکایات متقاضیان صدور مجوزهای کسب و کار (دادور) و استقرار سامانه میز مشاوره کسب و کار (یاور) ایجاد گردید. رفع مقررات و رویه های دست و پا گیر و زائد برای کسب و کار ها و همچنین تسهیل صدور مجوز های کسب و کار از دیگر برنامه های وزارت امور اقتصادی و دارایی به عنوان متولی هیئت مقررات زدایی و بهبود محیط کسب و کار کشور بود. در این خصوص در استان ۱۶ مورد پیشنهاد اصلاحی قوانین و مقررات محل کسب و کار در حوزه اشتغال روستایی ارائه و به هیئت مقررات زدایی و بهبود محیط کسب و کار کشور ارسال گردید.

۱۸-۲. اقدامات انجام شده در راستای بهبود فضای کسب و کار استان

۱۸-۲-۱. استقرار درگاه ملی مجوزهای کشور در استان

در اجرای دستورالعمل استقرار و توسعه مرکز ملی پایش محیط کسب و کار کشور، درگاه ملی مجوزهای کشور در استان، با استقرار سامانه های دریافت، انعکاس، پیگیری و رسیدگی به شکایات متقاضیان صدور مجوزهای کسب و کار (دادور) با تعداد کاربران سامانه دادور استان ۴۷۵ نفر و استقرار سامانه میز مشاوره کسب و کار (یاور) با تعداد ۱۴۰ کاربر از ۴۲ دستگاه های اجرایی استان راه اندازی شد. در این خصوص تعداد ۱۱ شکایت مطرح شده از سوی متقاضیان کسب و کار در سامانه واصل شده و به نمایندگان دستگاه های ذیربط ارجاع و پاسخ به متقاضیان در سامانه ظرف کمتر از یک هفته ارائه گردید. همچنین تعداد ۳۸ درخواست مشاوره در حوزه های مالیات، بیمه، ثبت شرکت، اخذ مجوز، مشاغل خانگی، احداث نیروگاه، تأسیس آموزشگاه، دفاتر پیشخوان، پروانه کسب و ... در سامانه یاور ثبت شده که به طور میانگین ظرف ۵ روز کاری پاسخ داده شده است.

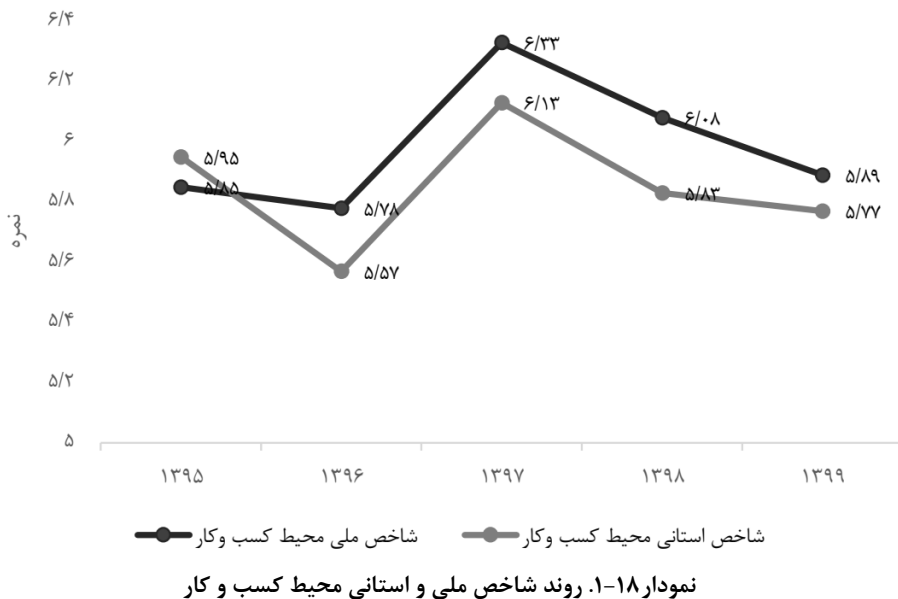
۱۸-۲-۲. شناسایی قوانین مزاحم در حوزه اشتغال روستایی استان

در سال ۱۳۹۹ موضوع بررسی کارشناسی قوانین و مقررات مخل کسب و کار در حوزه اشتغال روستایی به استان خراسان جنوبی واگذار گردید. در این خصوص ۱۶ مورد پیشنهاد اصلاحی قوانین و مقررات مخل کسب و کار در حوزه اشتغال روستایی با عناوین الزام استقرار فیزیکی و اجرای طرح های حوزه فناوری اطلاعات در روستاها به منظور بهره مندی از تسهیلات اشتغال پایدار روستایی و عشایری، لزوم اخذ استعلامات صدور پروانه پایان کار ساختمانی توسط بخشداری ها برای احداث گلخانه در خارج از حریم شهرها و محدوده روستاها، تصویب طرح اصلاحی قانون حفظ کاربری اراضی زراعی و باغ ها با اولویت اصلاح و الحاق برخی تبصره ها، انتقال قطعی مالکیت دولت در واگذاری اراضی ملی و دولتی، اختیارات استان برای واگذاری اراضی ملی و دولتی جهت طرحهای کشاورزی و غیرکشاورزی، ساماندهی واحدهای دامداری روستایی، عشایری و غیر صنعتی، عدم امکان صدور کارت شناسایی روستایی و غیرصنعتی برای واحدهای پرورش طیور بومی و سایر ماکیان، عدم امکان استفاده مجدد افراد از تسهیلات سرمایه در گردش صندوق توسعه ملی و لزوم باز پرداخت اقساط و تسویه کامل تسهیلات قبلی، عدم رضایت بهره برداران و دارندگان پروانه چرا مبنی بر ابطال پروانه چرا در قبال واگذاری عرصه های ملی و دولتی، عدم صدور مجوز برای واحدهای کوچک مقیاس، لزوم اصلاح آیین نامه اجرایی قانون ساماندهی مبادلات مرزی به منظور بهره مندی شهرستان های مرزی، انعطاف پذیر نبودن بخشنامه ها و سامانه ها براساس نظریه کارشناسان، عدم تأیید صدور مجوز مشاغل خانگی پخت نان خانگی، عدم به کارگیری کارگر دارای اولاد بیش از دو فرزند از سوی برخی کارفرمایان، اخذ استعلام از سوی بخشداری ها با توجه به حذف استعلامات مجوزهای کشاورزی و دامپروری و لزوم اخذ صدور موافقت اصولی بهداشتی و پروانه تأسیس بهداشتی در روند مجوزهای حوزه کشاورزی و دامپروری در مراحل اولیه بوده است.

در این سال به منظور پایش مصوبات هیات، در سال جاری چند مکاتبه با دستگاه های اجرایی مرتبط و فرمانداری های سطح استان صورت گرفته و نحوه اجرایی شدن مصوبات در استان مورد بررسی و پایش قرار گرفته است و گزارش جامع عملکرد شامل ۳۱ کاربرگ پایش مربوط به ۲۵ مصوبه هیات مقررات زدایی، به مرکز ارسال گردیده است.

۱۸-۳. پایش محیط کسب و کار استان

نمره ارزیابی محیط کسب و کار استان خراسان جنوبی در سال ۱۳۹۹ طبق نتایج پایش ملی محیط کسب و کار کشور ۵.۷۷ بوده که نسبت به سال قبل (نمره ۵.۸۳)، ۱.۰۳ درصد تغییر منفی داشته که بیانگر بهبود وضعیت محیط کسب و کار استان می باشد. این شاخص پایین تر از میانگین کشوری ۵.۸۹ می باشد که نشان دهنده این است شاخص محیط کسب و کار استان نسبت به میانگین کشوری بهبود یافته است. بررسی شاخص استانی محیط کسب و کار به تفکیک سه بخش عمده اقتصادی در سال ۱۳۹۹ بیانگر آن است شاخص محیط کسب و کار بخش کشاورزی با نمره ۵.۹۳ نسبت به دو بخش صنعت با نمره ۵.۶۴ و بخش خدمات با نمره ۵.۶۵ نامساعد تر ارزیابی شده است که می طلبد موانع کسب و کار در حوزه کشاورزی رفع گردد.

منبع: گزارش پایش ملی محیط کسب و کار اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران

مولفه های محیط کسب و کار استان از نظر تشکل های بخش خصوصی در سال ۱۳۹۹ در نمودار ۱۸-۲ رتبه بندی شده اند. محدودیت دسترسی به آب با نمره ۳.۵۴، محدودیت های دسترسی به شبکه تلفن همراه و اینترنت با نمره ۳.۹۵، محدودیت دسترسی به حامل های انرژی (برق، گاز،

گازوئیل و ... با نمره ۳.۹۷ به عنوان مساعد ترین مولفه ها و غیر قابل پیش بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات با نمره ۸.۵۳، بی ثباتی سیاست ها، قوانین و مقررات و رویه های اجرایی ناظر بر کسب و کار با نمره ۷.۴۴، دشواری تامین مالی از بانک ها با نمره ۷.۲۷ به عنوان نامساعد ترین مولفه های محیط کسب و کار استان ارزیابی شده اند.

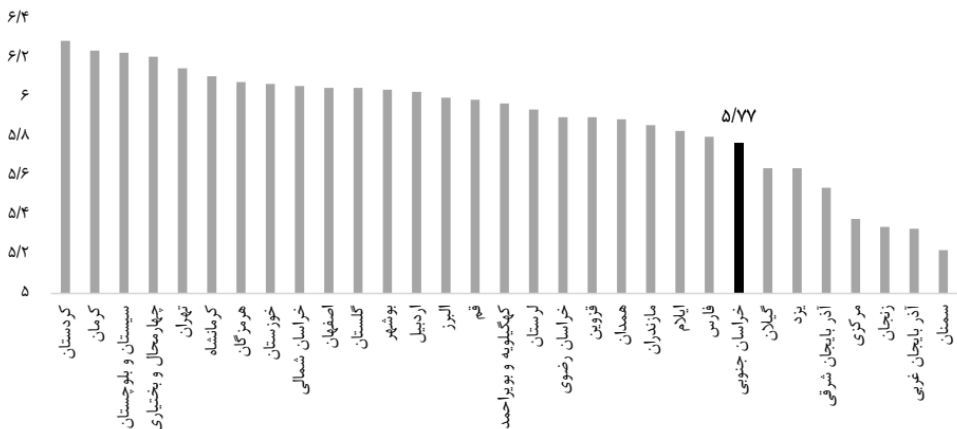

نمودار ۱۸-۲. رتبه بندی مولفه های محیط کسب و کار استان از نظر تشکل های بخش خصوصی در سال ۱۳۹۹

منبع: گزارش های فصلی پایش ملی محیط کسب و کار اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران در سال ۱۳۹۹

رتبه بندی شاخص محیط کسب و کار استان ها در سال ۱۳۹۹ در نمودار ۱۸-۳ نشان داده شده است. مقایسه نمره ارزیابی محیط کسب و کار استان خراسان جنوبی با استان های همجوار در سال ۱۳۹۹ نشان می دهد استان های سمنان با نمره ۵.۲۲، رتبه اول، استان یزد با نمره ۵.۶۴ رتبه دوم، استان خراسان جنوبی با نمره ۵.۷۷، رتبه سوم، استان خراسان رضوی با نمره ۵.۹ رتبه چهارم، استان اصفهان با نمره ۶.۰۵ رتبه پنجم، استان خراسان شمالی با نمره ۶.۰۶ رتبه ششم، استان

سیستان و بلوچستان با نمره ۶.۲۳ رتبه هفتم و استان کرمان با نمره ۶.۲۴ رتبه هشتم به خود اختصاص داده‌اند. بررسی تاثیر بیماری کوید ۱۹ بر رشته فعالیت های اقتصادی استان از منظر تشکل های بخش خصوصی در سال ۱۳۹۹ نشان می دهد نمره ارزیابی استان ۶.۶۵ بوده که پایین تر از میانگین کشوری ۶.۶۸ می باشد.

نمودار ۱۸-۳. رتبه بندی شاخص محیط کسب و کار استان ها در سال ۱۳۹۹

منبع: گزارش پایش ملی محیط کسب و کار اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران تابستان ۱۴۰۰

در سال ۱۳۹۹ شاخص امنیت سرمایه گذاری استان، ۵.۸۷ بوده که نسبت به سال قبل (۵.۵۷) ۵- درصد کاهش یافته که نشان دهنده بدتر شدن وضعیت امنیت سرمایه گذاری استان می باشد. علی رغم افزایش شاخص امنیت سرمایه گذاری استان در این سال، استان رتبه ۱ شاخص امنیت سرمایه گذاری را در بین استان ها در سال ۱۳۹۹ به خود اختصاص داده است. نماگر های امنیت سرمایه گذاری استان در سال و مقایسه آن با سال قبل در جدول ۱۸-۲ نشان داده شده است. نماگر های ثبات اقتصاد کلان، ثبات و پیش بینی پذیری مقررات و رویه های اجرایی، شفافیت و سلامت اداری، فرهنگ وفای به عهد، صداقت و درستی، مصونیت جان و مال شهروندان از تعرض و عملکرد دولت نسبت به سال قبل مساعد و تنها نماگر تعریف و تضمین حقوق مالکیت نسبت به سال قبل نامساعد ارزیابی شده اند.

جدول ۱۸-۱. نماگرهای امنیت سرمایه گذاری استان در سال ۱۳۹۹

نماگر	سال ۱۳۹۸	سال ۱۳۹۹	تغییر (درصد)
تعریف و تضمین حقوق مالکیت	۶.۴	۶.۰۵	-۵
ثبات اقتصاد کلان	۶.۸۶	۷.۲۵	۶
ثبات و پیش بینی پذیری مقررات و رویه های اجرایی	۵.۶	۵.۸۶	۵
شفافیت و سلامت اداری	۵.۹۱	۶.۲۱	۵
فرهنگ وفای به عهد، صداقت و درستی	۵.۵۸	۵.۶۹	۲
مصونیت جان و مال شهروندان از تعرض	۳.۳۶	۳.۷۵	۱۲
عملکرد دولت	۶.۷۷	۷.۵۹	۱۲

منبع: گزارش پایش امنیت سرمایه گذاری در سال ۱۳۹۹، مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی

۱۸-۴. جمع بندی و ارائه توصیه های سیاستی

مهمترین موانع محیطی کسب و کار استان از منظر تشکل های اقتصادی در سال ۱۳۹۹، غیر قابل پیش بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات، بی ثباتی سیاست ها، قوانین و مقررات و رویه های اجرایی ناظر بر کسب و کار، دشواری تامین مالی از بانک ها بوده اند. جهت بهبود محیط کسب و کار استان راهکار های و توصیه های سیاستی ذیل پیشنهاد می گردد:

- تسهیل تأمین مالی بنگاه های اقتصادی استان با استفاده از ابزار های نوین مالی مثل بازار سرمایه، صکوک، اوراق رهنی، اوراق آتی، اوراق مشتقه، گواهی سپرده، صندوق پروژه و ؛
- صدور مجوز کلیه فعالیت های کسب و کار توسط دستگاه های اجرایی استان از طریق درگاه ملی مجوزهای کشور در استان؛
- افزایش نقش شورای گفتگوی دولت و بخش خصوصی استان در خصوص اصلاح، حذف یا وضع مقررات جهت بهبود محیط کسب و کار استان؛
- تغییر رویکرد نظام مجوز دهی از نظارت های پیشین به نظارت های پسین و افزایش نظارت ها بعد از اعطای مجوز فعالیت و حین فعالیت بنگاه های اقتصادی؛
- تنقیح و ساده سازی قوانین و دستورالعمل های مالیاتی؛ افزایش مشوقهای اقتصادی جهت ترغیب فعالان اقتصادی و سرمایه گذاران جهت شروع و توسعه فعالیت در استان های کمتر

توسعه یافته؛ ایجاد وحدت رویه در قوانین و دستورالعمل‌های سازمان امور مالیاتی کشور و سایر دستگاه‌های اجرایی.

- تصویب قوانین و فراهم کردن زمینه اجرای مواد ۳ و ۲۴ قانون بهبود محیط کسب و کار در خصوص اعمال نظر تشکل‌های اقتصادی قبل از تدوین قوانین و مقررات فعالیت‌های کسب و کار؛

- کاهش تعرفه‌های برق، گاز، آب و ... برای بنگاه‌های مستقر در مناطق کم‌برخوردار و اقدام لازم جهت جبران خسارت وارده به بنگاه‌های اقتصادی در نتیجه تصمیم‌های مقطعی دولت در خصوص قطع خدمات برق، گاز، آب و مخابرات بنگاه‌های اقتصادی؛

- برقراری امکان صدور مجوز برای واحدهای کوچک مقیاس دام و طیور در سامانه پنجره واحد سرمایه‌گذاری وزارت جهاد کشاورزی و صدور کد بازارگاه به منظور تأمین نهاده‌های واحدهای کوچک مقیاس؛

- اصلاح دستورالعمل اجرایی ساماندهی دامداری‌های سنتی، عشایری و غیرصنعتی جهت صدور کارت شناسایی برای واحدهای پرورش طیور بومی و سایر ماکیان سنتی و غیرصنعتی مستقر و یا جدید در محدود روستا؛

- تفویض اختیار واگذاری اراضی ملی و دولتی جهت طرح‌های کشاورزی و غیرکشاورزی برای استان‌هایی که مشکل زمین ندارند به استان؛

- حذف الزام استقرار فیزیکی و اجرای طرح در محل روستا موضوع تبصره ۲ ماده ۲ دستورالعمل آیین‌نامه اجرایی قانون حمایت از توسعه و ایجاد اشتغال پایدار در مناطق روستایی و عشایری؛

فصل نوزدهم:

درآمد هزینه خانوار

و توزیع درآمد استان

خلاصه فصل:

مقدار ضریب جینی سال ۱۳۹۹ استان در مناطق شهری برابر ۰.۳۰۹۵ و در مناطق روستایی برابر ۰.۲۹۶۴ می باشد که نسبت به سال ۱۳۹۸ کاهش یافته است بنابراین برابری در توزیع درآمد بیشتر شده است. همچنین ضریب جینی مناطق شهری و روستایی کل کشور از استان بیشتر می باشد که نشان می دهد توزیع درآمد در استان بهتر از کل کشور می باشد.

در سال ۱۳۹۹ برآورد متوسط درآمد خانوار شهری استان ۵۴۰۶۵۰ هزار ریال و هزینه خانوار شهری ۴۲۰۸۵۴ هزار ریال می باشد. بنابراین برآورد می شود متوسط بودجه خانوار شهری استان مبلغ ۱۱۹۷۹۶ هزار ریال مازاد می باشد. بودجه خانوار شهری استان در سال ۱۳۹۹ نسبت به سال قبل ۴۵ درصد رشد داشته است. در سال ۱۳۹۹ برآورد متوسط درآمد خانوار روستایی استان ۲۵۹۶۸۲ هزار ریال و هزینه خانوار روستایی ۲۱۷۰۲۹ هزار ریال می باشد. بنابراین برآورد می شود متوسط بودجه خانوار روستایی استان مبلغ ۴۲۶۵۳ هزار ریال مازاد می باشد. بودجه خانوار روستایی در سال ۱۳۹۹ نسبت به سال قبل ۳۳ درصد افزایش داشته است.

۱۹-۱. سیاست های اقتصادی در زمینه درآمد هزینه خانوار و جهت گیری های استان

براساس قانون برنامه پنج ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و طبق ماده ۲ قانون فوق موضوعات خاص کلان فرابخشی در مورد بهبود محیط کسب و کار، اشتغال، فضای مجازی، بهره‌وری تأمین منابع مالی برای اقتصاد کشور، نظام عادلانه پرداخت و رفع تبعیض، توانمندسازی محرومان و فقرا (با اولویت زنان سرپرست خانوار)، بیمه‌های اجتماعی و ساماندهی و پایداری صندوق‌های بیمه‌ای و بازنشستگی و پیشگیری و کاهش آسیب های اجتماعی

و اجرای سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، فرهنگ عمومی و سبک زندگی ایرانی-اسلامی مورد تأکید قرار گرفته است.

همچنین طبق ماده ۷۰ قانون فوق الذکر پوشش بیمه سلامت برای تمامی آحاد جمعیت کشور اجباری بوده و برخورداری از یارانه دولت جهت حق‌سرا نه بیمه از طریق ارزیابی وسع و ضوابط ذیل و براساس آیین‌نامه‌ای خواهد بود که به تصویب هیأت وزیران می‌رسد. طبق ماده ۷۹ قانون فوق الذکر نیز دولت موظف است در طول اجرای قانون برنامه علاوه بر پرداخت یارانه فعلی، هر سال حداقل مستمری خانوارهای مددجویان تحت حمایت کمیته امداد امام خمینی(ره) و سازمان بهزیستی را متناسب با سطح محرومیت بر مبنای متوسط ۲۰ درصد حداقل دستمزد مصوب شورای عالی کار، در چهارچوب بودجه سنواتی و از محل درآمد قانون هدفمندکردن یارانه‌ها با حذف خانوارهای پردرآمد و درج ردیف مستقل در جدول موضوع ماده (۳۹) این قانون، از طریق دستگاه‌های مذکور پرداخت نماید.

از نگاه پژوهشگران میزان و روند زمانی رفاه اقتصادی خانوار بهترین شاخص برای ارزیابی موفقیت سیاست‌های اقتصادی است. در این چارچوب دو مفهوم فقر و نابرابری نقش محوری در سیاست‌گذاری‌های اقتصادی دارند. فقر کمتر و توزیع برابر درآمد نقطه اوج آمال سیاست‌گذار و نقشه راه فرآیند سیاست‌گذاری اقتصادی است. یکی از ابزارهای رسیدن به این کمال، سیاست‌های اقتصادی است که دولت‌ها در سطح کلان اتخاذ می‌کنند، سیاست‌هایی که هرچند خانوار مخاطب مستقیم آن نیست، اما موفقیت یا شکست آن نقش مستقیمی بر محتویات سفره مقابل خانوار دارد. سیاست‌های کلان اقتصادی از زوایای متعددی بر سطح درآمد و رفاه خانوارهای کم‌درآمد تاثیر می‌گذارد.

۱۹-۲. بررسی وضعیت تحولات مرتبط با درآمد هزینه خانوار و توزیع درآمد

پرداخت یارانه یکی از ابزارهای دولت در تحقق عدالت اقتصادی و حمایت از اقشار ضعیف جامعه می باشد، در اجرای تبصره ۴ ماده ۳۲ قانون احکام دائمی برنامه توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوبه مجلس شورای اسلامی مبنی بر حمایت از مناطق غیر برخوردار از اشتغال و ماده ۶ آیین نامه اجرایی بند (الف) تبصره ۱۸ قانون بودجه، دستورالعمل پرداخت یارانه دستمزد با اولویت مناطق کم برخوردار و مناطق غیر برخوردار از اشتغال ابلاغ شد.

یارانه دستمزد وجهی است که توسط دولت به موجب شیوه نامه به صورت ماهانه بابت بخشی از دستمزد نیروی کار شغل اولی که به افراد بیکار بین ۲۰ تا ۳۵ سال اطلاق می شود و فاقد سابقه بیمه پردازی برای مدت سه ماه یا بیشتر باشند؛ به عنوان یارانه، به کارفرما (شخص حقیقی یا حقوقی که در ماده ۳ قانون کار جمهوری اسلامی ایران و بند ۴ ماده ۲ قانون تامین اجتماعی تعریف شده و اداره کارگاه یا موسسات موضوع این دستورالعمل را برعهده دارد) پرداخت می شود. بند الف تبصره ۱۴ قانون بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور "خانوارهای تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی (ره) و سازمان بهزیستی، خانوارهای ساکن روستاها، عشایر و سایر خانواده های کم درآمد کماکان یارانه دریافت خواهند کرد و از فهرست دریافت کنندگان یارانه حذف نخواهند شد.

استان خراسان جنوبی نیز در اجرای قانون فوق و در جهت حمایت از اقشار ضعیف جامعه اقدامات بسیاری انجام داده است. به عنوان نمونه، افزایش مستمری خانوارهای زیر پوشش نهادهای حمایتی، اجرای برنامه های اشتغال حمایتی، مسکن حمایتی، بیمه درمان گسترده از جمله اقداماتی است که انجام شده است.

۱۹-۳. بررسی وضعیت شاخص‌های توزیع درآمد

۱۹-۳-۱. شاخص ضریب جینی

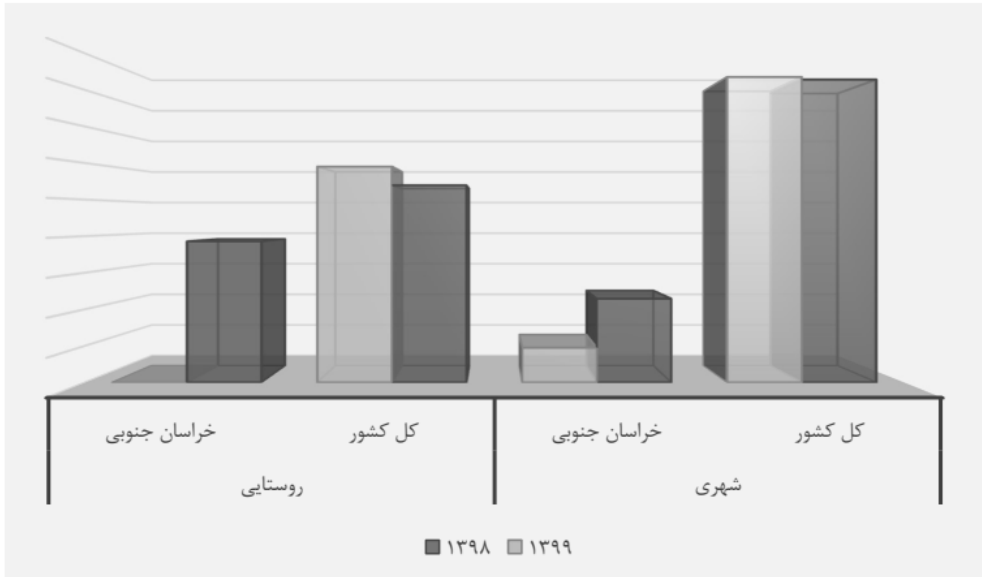
یکی از مهمترین نشانه‌های رشد اجتماعی و وضعیت رفاه در یک جامعه، تعادل و توازن توزیع درآمد یا ثروت در آن جامعه است. از جمله مهمترین شاخص‌های این سنجش ضریب یا شاخص جینی است، ضریب جینی یک واحد اندازه‌گیری پراکندگی آماری است که معمولاً برای سنجش میزان نابرابری در توزیع درآمد یا ثروت در یک جامعه آماری استفاده می‌شود. این ضریب با نسبتی تعریف می‌شود که ارزشی بین صفر و یک دارد که در آن صفر به معنی توزیع کاملاً برابر درآمد یا ثروت و یک به معنای نابرابری مطلق در توزیع است، زیاد بودن ضریب جینی نشان می‌دهد که درصد کوچکی از جمعیت، سهم زیادی از درآمد و امکانات جامعه را مصرف می‌کنند. و مقدار کمتر ضریب جینی برابری بیشتر در توزیع ثروت و مصرف را نشان می‌دهد.

با توجه به جدول ۱۹-۱، مقدار ضریب جینی سال ۱۳۹۹ استان در مناطق شهری برابر ۰.۳۰۹۵ و در مناطق روستایی برابر ۰.۲۹۶۴ می‌باشد که نسبت به سال ۱۳۹۸ کاهش یافته است بنابراین برابری در توزیع درآمد بیشتر شده است. همچنین ضریب جینی مناطق شهری و روستایی کل کشور از استان بیشتر می‌باشد که نشان می‌دهد توزیع درآمد در استان بهتر از کل کشور می‌باشد.

جدول ۱۹-۱. ضریب جینی مناطق شهری و روستایی

سال	شهری		روستایی	
	کل کشور	خراسان جنوبی	کل کشور	خراسان جنوبی
۱۳۹۸	۰.۳۸۲۸	۰.۳۲۲۹	۰.۳۵۳۹	۰.۳۳۸۶
۱۳۹۹	۰.۳۸۳۵	۰.۳۰۹۵	۰.۳۵۹۰	۰.۲۹۶۴

مأخذ: مرکز آمار ایران

نمودار ۱۹-۱. ضریب جینی مناطق شهری و روستایی

۱۹-۴. بررسی و تحلیل وضعیت توزیع درآمد بین خانوارها

۱۹-۴-۱. سهم نسبی دهک های هزینه ای

سهم نسبی دهک های هزینه ای جمعیت استان براساس متوسط هزینه های خوراکی و دখانی و غیرخوراکی ناخالص به تفکیک شهری و روستایی و برحسب درصد در جدول ۱۹-۲ نشان داده شده است. منظور از دهک های هزینه ای این است که هزینه جامعه مصرف کننده را براساس میزان هزینه کالاها و خدمات مصرفی به صورت صعودی مرتب و سپس جامعه را به ده گروه مساوی تقسیم می کند و هر قسمت را یک دهک می نامند. سهم نسبی دهک اول شهری ۱.۸۵ درصد و روستایی ۱.۵۳ درصد می باشد. سهم نسبی دهک دوم شهری ۳.۱۴ درصد و روستایی ۲.۶۰ درصد می باشد. بنابراین مشاهده می شود در روستاهای استان متوسط هزینه های ناخالص کمتر از شهرها می باشد.

سهم بیست درصد فقیرترین جمعیت معادل است با جمع سهم دو دهک اول و دوم و برای مناطق شهری برابر است با ۴.۹۹ درصد و برای مناطق روستایی برابر با ۴.۱۳ درصد است. بنابراین سهم نسبی فقرا در مناطق روستایی استان کمتر از مناطق شهری است. همچنین سهم دهک

دهم (۱۰ درصد ثروتمندترین) برای مناطق شهری برابر است با ۲۸.۵۶ درصد و برای مناطق روستایی برابر با ۳۱.۱۲ درصد است. بنابراین سهم نسبی ثروتمندان در مناطق شهری استان کمتر از مناطق روستایی است.

جدول ۱۹-۲. سهم نسبی دهک‌های هزینه‌ای براساس متوسط هزینه‌های خوراکی و دখانی و غیرخوراکی ناخالص ۱۳۹۹ استان (درصد)

روستایی	شهری	شرح
۱.۵۳	۱.۸۵	دهک اول (۱۰ درصد فقیرترین)
۲.۶۰	۳.۱۴	دهک دوم
۳.۶۳	۳.۷۶	دهک سوم
۴.۵۶	۵.۰۷	دهک چهارم
۶.۲۱	۶.۱۹	دهک پنجم
۷.۸۸	۸.۰۴	دهک ششم
۹.۹۹	۱۰.۹۹	دهک هفتم
۱۳.۸۱	۱۴.۷۸	دهک هشتم
۱۸.۲۳	۱۸.۷۹	دهک نهم
۳۱.۱۲	۲۸.۵۶	دهک دهم (۱۰ درصد ثروتمندترین)
۴.۱۳	۴.۹۹	سهم ۲۰ درصد فقیرترین

مأخذ: مرکز آمار ایران و محاسبات کارشناسی

۱۹-۴-۲. نسبت پراکندگی (نابرابری)

نسبت دهک دهم (ثروتمندترین افراد) به دهک اول (فقیرترین افراد) برای مناطق شهری استان برابر ۱۵.۴۳ و در مناطق روستایی برابر ۲۰.۳۳ می‌باشد. همچنین نسبت ۲۰٪ ثروتمندترین به ۲۰٪ فقیرترین جمعیت در مناطق شهری ۹.۵۴ و در مناطق روستایی ۱۱.۸۲ می‌باشد. با توجه به نسبت بیشتر در مناطق روستایی، بنابراین می‌توان گفت میزان پراکندگی توزیع درآمد در مناطق روستایی استان بیشتر است. به عبارت دیگر در شهرهای استان فاصله بین ثروتمندان و فقیران کمتر است.

جدول ۱۹-۳. نسبت دهک های جمعیتی براساس متوسط هزینه های خوراکی و دখانی و غیرخوراکی ناخالص ۱۳۹۹ استان

شرح	شهری	روستایی
نسبت ۱۰٪ ثروتمندترین به ۱۰٪ فقیرترین جمعیت	۱۵.۴۳	۲۰.۳۳
نسبت ۲۰٪ ثروتمندترین به ۲۰٪ فقیرترین جمعیت	۹.۵۴	۱۱.۸۲
نسبت ۳۰٪ ثروتمندترین به ۳۰٪ فقیرترین جمعیت	۷.۰۸	۸.۱۱
نسبت ۴۰٪ ثروتمندترین به ۴۰٪ فقیرترین جمعیت	۵.۲۹	۵.۹۱

مأخذ: مرکز آمار ایران و محاسبات کارشناسی

۱۹-۵. بررسی و تحلیل وضعیت توزیع درآمد

۱۹-۵-۱. متوسط هزینه سالانه یک خانوار به تفکیک شهری و روستایی استان

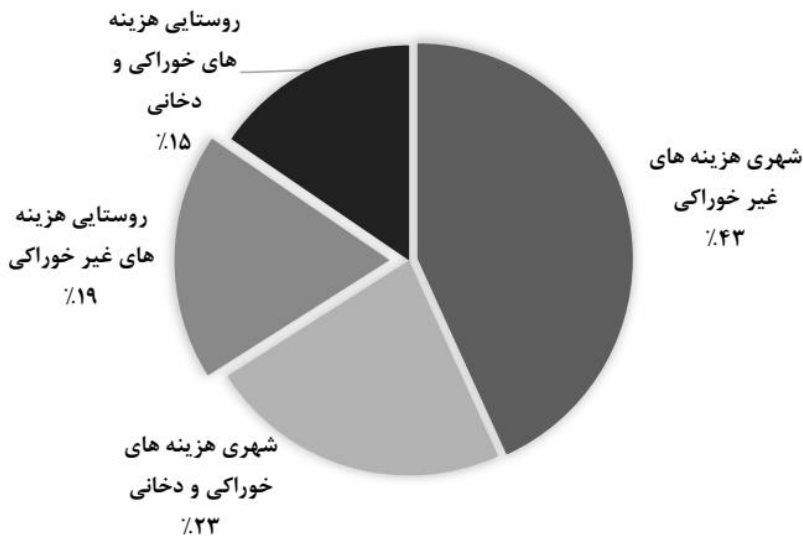
متوسط هزینه های خالص سالانه یک خانوار شهری استان در سال ۱۳۹۹ برابر ۴۲۰۸۵۴ هزار ریال می باشد که نسبت به سال قبل ۳۶ درصد افزایش داشته است و متوسط هزینه های خالص سالانه یک خانوار روستایی استان در سال ۱۳۹۹ برابر ۲۱۷۰۲۹ هزار ریال می باشد که نسبت به سال قبل ۳۱ درصد افزایش داشته است. همچنین سهم خانوار شهری ۶۶ درصد و خانوار روستایی ۳۴ درصد از مجموع کل هزینه دو خانوار شهری و روستایی می باشد.

جدول ۱۹-۴. متوسط هزینه های خالص سالانه یک خانوار شهری و روستایی استان

شرح	هزار ریال		درصد تغییر	سهم از کل (درصد)	
	۱۳۹۹	۱۳۹۸		۱۳۹۹	۱۳۹۸
کل هزینه	۳۱۰۵۵۹	۴۲۰۸۵۴	۳۶	۶۵	۶۶
شهری	۲۰۷۵۱۸	۲۷۵۶۷۹	۳۳	۴۴	۴۳
هزینه های غیر خوراکی	۱۰۳۰۴۰	۱۴۵۱۷۴	۴۱	۲۲	۲۳
هزینه های خوراکی و دخانی	۱۶۵۳۷۰	۲۱۷۰۲۹	۳۱	۳۵	۳۴
روستایی	۹۰۸۵۷	۱۱۸۴۲۷	۳۰	۱۹	۱۹
هزینه های غیر خوراکی	۷۴۵۱۳	۹۸۶۰۲	۳۲	۱۶	۱۵
هزینه های خوراکی و دخانی	۴۷۵۹۲۹	۶۳۷۸۸۳	۳۴	۱۰۰	۱۰۰
مجموع هزینه خانوار شهری و روستایی					

مأخذ: مرکز آمار ایران - ۱۳۹۹، محاسبات کارشناسی

متوسط هزینه‌های غیر خوراکی یک خانوار شهری استان در سال ۱۳۹۹ برابر ۲۷۵۶۷۹ هزار ریال می‌باشد که نسبت به سال قبل ۳۳ درصد افزایش داشته است. و متوسط هزینه‌های غیر خوراکی یک خانوار روستایی استان در سال ۱۳۹۹ برابر ۱۱۸۴۲۷ هزار ریال می‌باشد که نسبت به سال قبل ۳۰ درصد افزایش داشته است. همچنین سهم هزینه‌های غیر خوراکی خانوار شهری ۴۳ درصد و خانوار روستایی ۱۹ درصد از مجموع کل هزینه دو خانوار شهری و روستایی می‌باشد. متوسط هزینه‌های خوراکی و دخانی یک خانوار شهری استان در سال ۱۳۹۹ برابر ۱۴۵۱۷۴ هزار ریال می‌باشد که نسبت به سال قبل ۴۱ درصد افزایش داشته است. و متوسط هزینه‌های خوراکی و دخانی یک خانوار روستایی استان در سال ۱۳۹۹ برابر ۹۸۶۰۲ هزار ریال می‌باشد که نسبت به سال قبل ۳۲ درصد افزایش داشته است. همچنین سهم هزینه‌های خوراکی و دخانی خانوار شهری ۲۳ درصد و خانوار روستایی ۱۵ درصد از مجموع کل هزینه دو خانوار شهری و روستایی می‌باشد.

نمودار ۱۹-۲. متوسط هزینه‌های خانوار شهری و روستایی استان در سال ۱۳۹۹

۱۹-۵-۲. برآورد متوسط درآمد خالص سالانه یک خانوار شهری و روستایی

برآورد متوسط درآمد خالص سالانه یک خانوار شهری استان در سال ۱۳۹۹ برابر ۵۴۰۶۵۰ هزار ریال می‌باشد که نسبت به سال قبل ۳۷ درصد افزایش داشته است. و متوسط درآمد خالص سالانه

یک خانوار روستایی استان در سال ۱۳۹۹ برابر ۲۵۹۶۸۲ هزار ریال می باشد که نسبت به سال قبل ۳۱ درصد افزایش داشته است. همچنین در سال ۱۳۹۹ سهم خانوار شهری ۶۸ درصد و خانوار روستایی ۳۲ درصد از مجموع کل درآمد دو خانوار شهری و روستایی می باشد.

جدول ۱۹-۵. برآورد متوسط درآمد خالص سالانه یک خانوار شهری و روستایی استان به تفکیک گروه های درآمدی

شرح	مبلغ (هزار ریال)		درصد تغییر	سهم از کل (درصد)	
	۱۳۹۸	۱۳۹۹		۱۳۹۸	۱۳۹۹
جمع	۳۹۳۳۶۹	۵۴۰۶۵۰	۳۷	۶۷	۶۸
شهری	۱۵۸۵۷۲	۲۱۲۲۳۱	۳۴	۲۷	۲۷
	۴۶۳۱۹	۵۶۲۷۰	۲۱	۸	۷
	۱۸۸۴۷۸	۲۷۲۱۴۹	۴۴	۳۲	۳۴
	۱۹۷۵۵۳	۲۵۹۶۸۲	۳۱	۳۳	۳۲
جمع	۶۵۱۳۲	۹۲۲۹۹	۴۲	۱۱	۱۲
روستایی	۵۹۶۷۹	۶۱۴۲۵	۳	۱۰	۸
	۷۲۷۴۲	۱۰۵۹۵۸	۴۶	۱۲	۱۳
	۵۹۰۹۲۲	۸۰۰۳۳۲	۳۵	۱۰۰	۱۰۰

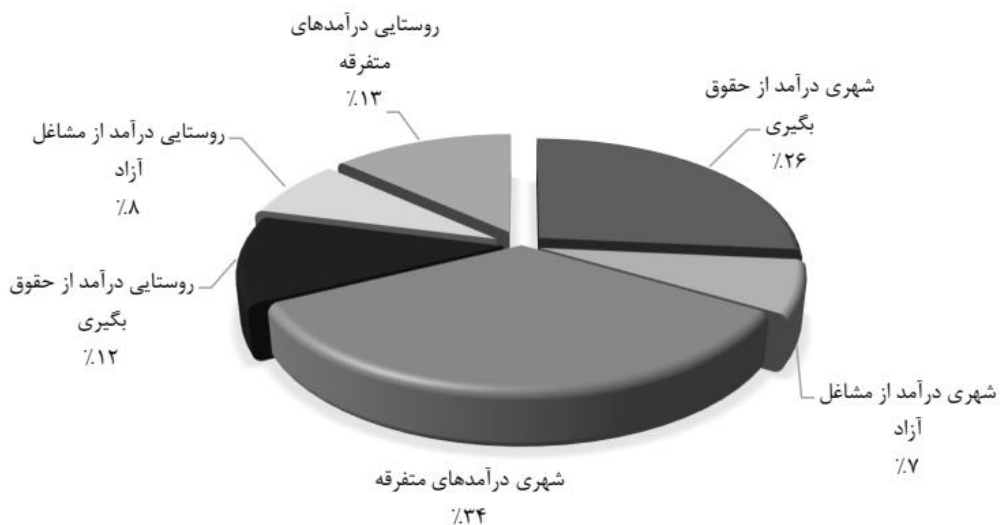
مأخذ: مرکز آمار ایران - ۱۳۹۸، محاسبات کارشناسی

برآورد متوسط درآمد از حقوق بگیری یک خانوار شهری استان در سال ۱۳۹۹ برابر ۲۱۲۲۳۱ هزار ریال می باشد که نسبت به سال قبل ۳۴ درصد افزایش داشته است. و متوسط درآمد از حقوق بگیری یک خانوار روستایی استان در سال ۱۳۹۹ برابر ۹۲۲۹۹ هزار ریال می باشد که نسبت به سال قبل ۴۲ درصد افزایش داشته است. همچنین در سال ۱۳۹۹ سهم درآمد از حقوق بگیری خانوار شهری ۲۷ درصد و خانوار روستایی ۱۲ درصد از مجموع کل درآمد دو خانوار شهری و روستایی می باشد. بنابراین سطح درآمد از حقوق بگیری در خانوارهای روستایی پایین تر از شهری می باشد.

برآورد متوسط درآمد از مشاغل آزاد یک خانوار شهری استان در سال ۱۳۹۹ برابر ۵۶۲۷۰ هزار ریال می باشد که نسبت به سال قبل ۲۱ درصد افزایش داشته است. و متوسط درآمد از مشاغل آزاد یک خانوار روستایی استان در سال ۱۳۹۹ برابر ۶۱۴۲۵ هزار ریال می باشد که نسبت به سال

قبل ۳ درصد افزایش داشته است. همچنین در سال ۱۳۹۹ سهم درآمد از مشاغل آزاد خانوار شهری ۷ درصد و خانوار روستایی ۸ درصد از مجموع کل درآمد دو خانوار شهری و روستایی می باشد.

برآورد متوسط درآمدهای متفرقه یک خانوار شهری استان در سال ۱۳۹۹ برابر ۲۷۲۱۴۹ هزار ریال می باشد که نسبت به سال قبل ۴۴ درصد افزایش داشته است. و متوسط درآمدهای متفرقه یک خانوار روستایی استان در سال ۱۳۹۹ برابر ۱۰۵۹۵۸ هزار ریال می باشد که نسبت به سال قبل ۴۶ درصد افزایش داشته است. همچنین در سال ۱۳۹۹ سهم درآمدهای متفرقه خانوار شهری ۳۴ درصد و خانوار روستایی ۱۳ درصد از مجموع کل درآمد دو خانوار شهری و روستایی می باشد. بنابراین درآمدهای متفرقه یک خانوار شهری استان بیشترین سهم را به خود اختصاص داده است و نسبت به خانوار روستایی استان رشد بیشتری داشته است.

نمودار ۱۹-۳. مقایسه درآمد خانوارهای شهری و روستایی استان در سال ۱۳۹۹

۱۹-۵-۳. مازاد یا کسری بودجه خانوار

در سال ۱۳۹۹ برآورد متوسط درآمد خانوار شهری استان ۵۴۰۶۵۰ هزار ریال و هزینه خانوار شهری ۴۲۰۸۵۴ هزار ریال می باشد. بنابراین برآورد می شود متوسط بودجه خانوار شهری استان

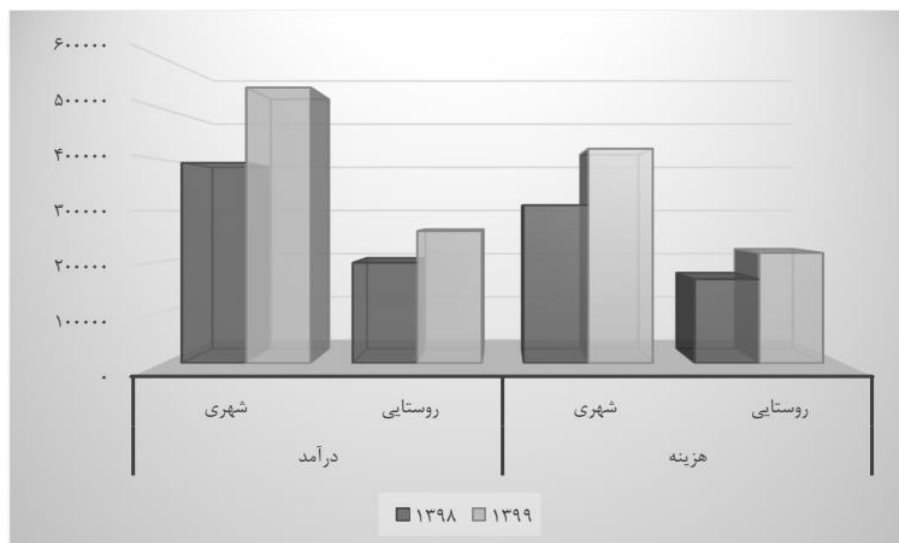
مبلغ ۱۱۹۷۹۶ هزار ریال مازاد می باشد. در سال ۱۳۹۸ متوسط بودجه خانوار شهری مبلغ ۸۲۸۱۰ هزار ریال مازاد داشته است. در نتیجه بودجه خانوار شهری استان در سال ۱۳۹۹ نسبت به سال قبل ۴۵ درصد رشد داشته است.

در سال ۱۳۹۹ برآورد متوسط درآمد خانوار روستایی استان ۲۵۹۶۸۲ هزار ریال و هزینه خانوار روستایی ۲۱۷۰۲۹ هزار ریال می باشد. بنابراین برآورد می شود متوسط بودجه خانوار روستایی مبلغ ۴۲۶۵۳ هزار ریال مازاد می باشد. در سال ۱۳۹۸ متوسط بودجه خانوار روستایی مبلغ ۳۲۱۸۳ هزار ریال مازاد داشته است. در نتیجه بودجه خانوار روستایی استان در سال ۱۳۹۹ نسبت به سال قبل ۳۳ درصد افزایش داشته است.

جدول ۱۹-۶. مازاد بودجه خانوار استان

شرح	مبلغ (هزار ریال)		درصد تغییرات
	۱۳۹۹	۱۳۹۸	
درآمد	۵۴۰۶۵۰	۳۹۳۳۶۹	۳۷
	۲۵۹۶۸۲	۱۹۷۵۵۳	۳۱
هزینه	۴۲۰۸۵۴	۳۱۰۵۵۹	۳۶
	۲۱۷۰۲۹	۱۶۵۳۷۰	۳۱
مازاد یا کسری بودجه	۱۱۹۷۹۶	۸۲۸۱۰	۴۵
	۴۲۶۵۳	۳۲۱۸۳	۳۳

مأخذ: مرکز آمار ایران - ۱۳۹۹، محاسبات کارشناسی

نمودار ۱۹-۴. مازاد بودجه خانوار استان

۱۹-۶. جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی در خصوص درآمد هزینه خانوار و توزیع

درآمد

- آموزش به خانوارها در جهت جلوگیری از هزینه‌های غیر ضروری به ویژه در شهرها
- تبیین و اشاعه الگوهای اسلامی مانند وقف که باعث برقراری عدالت در مصرف و توزیع درآمد می‌شود.
- حمایت از خانوارهای کم درآمد با تحت پوشش قرار دادن آنها به ویژه در روستاها
- با توجه به وجود مازاد درآمد در خانوارهای روستایی و شهری، هدایت صحیح منابع یاد شده به سمت فعالیتهای تولیدی و اشتغالزا، در این راستا تقویت بخشهای تعاونی بسیار موثر خواهد بود.
- ایجاد انعطاف‌پذیری در بازار کار از طریق اصلاح قوانین از جمله قانون کار و تأمین اجتماعی و بیمه بیکاری
- جایگزین کردن تدریجی طرح‌های رفاه اجتماعی به جای پرداخت یارانه نقدی
- افزایش سهم خانوارهای نیازمند و اقشار آسیب‌پذیر از منابع هدفمندی یارانه‌ها و حذف گروه‌های غیرنیازمند

- جلوگیری از کاهش قدرت خرید اقشار میانی و اقشار آسیب‌پذیر جامعه از طریق سیاست‌های مناسب پولی و سیاست‌های جبرانی
- حمایت از آموزش‌های مهارتی و تخصصی متناسب با نیازهای بازار کار

منابع و مآخذ:

۱. امینی، علیرضا؛ (۱۳۹۴)؛ تحلیل بازار کار و سیاست‌های اشتغال‌زایی اقتصاد ایران (با تأکید بر برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی)؛ مجله اقتصادی؛ شماره ۵ و ۶؛ صص ۴۰-۲۳.
۲. باغستانی میبدی و فشارکی؛ (۱۳۹۴)؛ نقش صنعت بیمه در بهبود فضای کسب و کار در ایران. مجله اقتصادی، سال پانزدهم، فروردین و اردیبهشت ۱۳۹۴، شماره ۱ و ۲.
۳. بازمحمدی، حسین و چشمی، اکبر؛ (۱۳۸۵)؛ "اندازه دولت در اقتصاد ایران"؛ مجموعه پژوهش‌های اقتصادی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران؛ شماره ۲.
۴. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران (اداره اطلاعات بانکی)؛ (۱۴۰۰)؛ گزارش وضعیت کل مانده سپرده‌ها و تسهیلات ریالی و ارزی بانک‌ها و موسسات اعتباری به تفکیک استان در پایان اسفندماه سال ۱۳۹۹.
۵. بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران؛ (۱۴۰۰)؛ "سالنامه آماری ۱۳۹۹ صنعت بیمه".
۶. جهانی، فرزانه و دهقانی، علی؛ (۱۳۹۴)؛ "تأثیر گسترش صنعت بیمه بر رشد اقتصادی کشورهای منطقه منا"؛ فصلنامه علوم اقتصادی، سال نهم، شماره ۳۲.
۷. حسنی، محمد؛ (۱۳۹۴)؛ "سیاست‌گذاری بازار کار"؛ فصلنامه تازه‌های اقتصاد؛ شماره ۱۴۴؛ صص ۶۳-۶۱.
۸. دل انگیزان، سهراب؛ (۱۳۷۶)؛ "مقایسه چهار شاخص اصلی اقتصاد کلان در ایران"؛ مجله تازه‌های اقتصاد، شماره ۶۲.
۹. سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان خراسان جنوبی؛ (۱۴۰۰)؛ "گزیده شاخص‌ها و نماگرهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی استان خراسان جنوبی، سال ۱۳۹۹".
۱۰. سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های فنی و اقتصادی ایران؛ گزارش سرمایه‌گذاری خارجی مصوب تحت پوشش قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی.

۱۱. سعدی، محمدرضا و موسوی، میرحسین؛ (۱۳۹۲)؛ بررسی عوامل و سیاستهای مؤثر بر اشتغال نیروی کار؛ فصلنامه پژوهشنامه اقتصادی (رویکرد اسلامی- ایرانی)؛ شماره ۴۹، صص ۱۹۸-۱۷۷.
۱۲. سلمانی بی شک، محمدرضا؛ برقی اسکویی، محمدمهدی و لک، سودا؛ (۱۳۹۴)؛ "تاثیر شوکهای سیاست پولی و مالی بر بازار سهام ایران"؛ فصلنامه تحقیقات مدل سازی اقتصادی؛ شماره ۲۲؛ صص ۱۳۱-۹۳.
۱۳. سوری، بهمن؛ (۱۳۹۶)؛ "نگاهی به نقشهای مختلف صنعت بیمه در تسهیل و رونق فعالیت های اقتصادی".
۱۴. شاه آبادی، الف، امیری، ب و گنج، م؛ (۱۳۹۵)؛ تاثیر نهادها بر نرخ بیکاری. فصلنامه پژوهش ها و سیاست های اقتصادی، سال بیست و چهارم، شماره ۷۹، پاییز ۱۳۹۵، صص ۱۸۸-۱۶۵.
۱۵. شهبازی غیاثی، موسی؛ نظریور، محمد نقی و فراهانی فرد، سعید؛ (۱۳۹۷)؛ اهداف نهایی سیاست های پولی و طراحی تابع هدف مقام پولی؛ رهیافت اقتصاد اسلامی؛ فصلنامه علمی پژوهشی اقتصاد اسلامی، سال هجدهم، شماره ۷۲.
۱۶. عزتی، م، حیدری، ح و کوهکن، ر؛ (۱۳۹۵)؛ اثر تبعیض اقتصادی بر بیکاری. فصلنامه سیاست های راهبردی کلان، سال چهارم، شماره ۱۳، بهار ۱۳۹۵، صص ۶۴-۴۱.
۱۷. کریمی، سیدمحمد؛ (۱۳۹۲)؛ "ارزیابی عملکرد صنعت بیمه کشور و تبیین چشم انداز آینده"؛ فصلنامه سیاست های مالی و اقتصادی؛ شماره ۲؛ صص ۲۰۲-۱۸۳.
۱۸. گزارش پایش ملی محیط کسب و کار، مرکز آمار و اطلاعات اقتصادی اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران، فصول بهار، تابستان، پاییز و زمستان ۱۳۹۹.
۱۹. گزارشات بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در سال های مختلف؛
۲۰. گزارشات آماری مرکز آمار ایران در سال های مختلف؛
۲۱. گزارشات مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی در سال های مختلف؛
۲۲. سالنامه آماری ۱۳۹۹ اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران.

۲۳. مجتهد، احمد؛ (۱۳۸۸)؛ بررسی ابزارها و سیاست های پولی بانک مرکزی ایران؛ فصلنامه پول و اقتصاد؛ شماره ۱؛ صص ۱-۲۳.
۲۴. مصطفی پور، فردوسی، عاطفی منش و لبافی؛ (۱۳۹۵)؛ "گزارش آخرین تحولات اقتصاد ایران"؛ دفتر تحقیقات و سیاست های پولی و بانکی وزارت امور اقتصادی و دارایی.
۲۵. میرجلالی و عبدالله زاده؛ (۱۳۸۹)؛ صنعت بیمه و نقش آن در توسعه راهبردی بازارهای مالی ایران. دهمین کنفرانس بین المللی بازاریابی خدمات مالی.
۲۶. وزارت صنعت، معدن و تجارت کشور، گزارش صنعت، معدن و تجارت به روایت آمار و اطلاعات سال ۱۳۹۹.